

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Maaseutu- ja saaristoalueiden tilanne tilastojen valossa

Laajan tilannekuvan luonnos verkkokuulemiseen 13.6.-15.8.2024

Tilannekuva on osa maaseutupoliittisen selonteon valmistelua
(MMM012:00/2024)

Sisältö

1. Taustoitus (erillinen sisältöluettelo)
2. Keskeinen muutostekijä: väestökehitys ja –rakenne selitettävänä tekijänä
3. Teema 1 (erillinen sisältöluettelo)
4. Teema 2 (erillinen sisältöluettelo)
5. Teema 3 (erillinen sisältöluettelo)
6. Teema 4 (erillinen sisältöluettelo)
7. Teema 5 (erillinen sisältöluettelo)

Luonnos
verkkokuulemiseen

Taustoitus

- Hankkeen kuvaus
- Strateginen kokonaisuus ja yhtymäkohdat muihin hankkeisiin
- Kansallisen ja kansainvälisen maaseutupolitiikan viitekehys
- Toimintaympäristön viitekehys
- Tilannekuvan tarkastelukehikko
- Maaseutu- ja saaristoalueiden määritelmät

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Hankkeen kuvaus

- Hanke toteuttaa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman Vahva ja välittävä Suomi mukaista toimenpidettä:
 - ”*Kansallisen tahtotilan vahvistamiseksi ja maataloustuottajien arvostuksen nostamiseksi tehdään parlamentaarisella yhteistyöllä kotimaisen ruoantuotannon pitkän aikavälin strategia. Lisäksi **laaditaan maaseutupoliittinen selonteko** ja arvioidaan tarve perustaa kansallinen ruokapaneeli*” (HO s. 128, pdf-muodossa).
- Järjestyksessään 3. valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko.
- MMM HO seurannan kohde ja strateginen prioriteetti.
 - Poikkihallinnollinen kokonaisuus, jossa useita yhtymäkohtia muihin HO-kirjauksiin ja hankkeisiin.
 - Osana selonteon valmistelua toteutetaan lisäksi toimenpidettä ”selvitetään mahdollisuuksia luoda kannustimia maaseudulle ja saaristoon muuttamisen edistämiseksi.” (s. 129)

Luonnos
verkkokuulemiseen

Strategiset kokonaisuudet ja yhtymäkohdat muihin hankkeisiin

Maaseutupoliittinen selonteko

Selonteko (järjestyksessään kolmas) valmistellaan poikkihallinnollisesti, se

- kokoaa maaseutu- ja saaristoalueiden tilannekuvan ja analyysit,
- jonka pohjalta selonteossa määritellään pitkän aikavälin maaseutuvision,
- tavoitteet ja poikkihallinnolliset toimet maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoiman uudistumiselle,
 - asuttavuuden,
 - palveluiden,
 - infrastruktuurin ja
 - yrittäjyyden sekä
 - kansalaistoiminnan edellytyksille sekä
 - suomalaisen yhteiskunnan kokonaisturvallisuuden vahvistamiselle.
- Selonteolla parannetaan politiikan johdonmukaisuutta ja osuvuutta maaseutu- ja saaristoalueilla.
- Selonteolla kehitetään kansallista maaseutupoliittista järjestelmää.
- Osana selonteon laadintaa selvitetään mahdollisuuksia luoda kannustimia maaseudulle ja saaristoon muuttamisen edistämiseksi (HO-kirjaus).

"Kansallisen tahtotilan vahvistamiseksi ja maataloustuottajien arvostuksen nostamiseksi tehdään parlamentaarisella yhteistyöllä kotimaisen ruoantuotannon pitkän aikavälin strategia. Lisäksi **laaditaan maaseutupoliittinen selonteko** ja arvioidaan tarve perustaa kansallinen ruokapaneeli" (HO s. 128, pdf-muodossa).

Kestävä ja kannattava ruokajärjestelmä

1. **Kotimaisen ruoantuotannon strategiassa** määritellään suomalaisen ruoantuotannon tavoitteet, menestystekijät, politiikan painopisteet. Tavoitteena vahvistaa kansallista tahtotilaa ja parantaa maatalousalan arvostusta sekä luoda yhteinen visio kestävästä suomalaisesta ruokajärjestelmästä.
2. **Ruoka-alan kasvuohjelma:** toimenpideohjelma, jonka avulla pystytään myös vauhdittamaan ruokavientiä. Kohdennetaan viranomaisresurssit oikein ja edistetään yritysten yhteistyötä.
3. **Maatalouden tulos- ja kehitysnäkymien arviointiryhmän** loppuraportin lainsäädäntöhankkeiden ja muiden poikkihallinnollista yhteistyötä edistävien toimien toteuttaminen.

Yhtymäkohtia mm. hankkeisiin:

MMM: maaseutupoliitiikan neuvosto ([MMM024:00/2021](#)) ja maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma, [CAP-suunnitelma](#), Kansallinen metsästrategia ([KMS2035](#)), vesihuoltolain uudistus ([MMM033:00/2022](#)).

LVM: Liikenne12 päivitys ([LVM029:00/2023](#)) ja siihen liittyvä [liikennejärjestelmänalyysi](#), viestintäverkot ja [laajakaistatukiohjelman selvitys](#).

OKM: useita hankkeita, *esim.* väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä [OKM013:00/2024](#), peruskoulun tulevaisuustyö [OKM004:00/2024](#), ammatillista koulutusta koskevien HO-kirjausten tp [OKM042:00/2023](#), lukiokoulutusta koskevasta HO-kirjaukset [OKM060:00/2023](#), kulttuuripoliittinen selonteko [OKM044:00/2023](#).

PLM: puolustuselonteko ([PLM003:00/2024](#)), materiaalioliittinen ohjelma ([PLM008:00/2024](#)).

SM: Kansallisen turvallisuuden strategia, sisäisen turvallisuuden selonteko.

STM: Palvelureformi ([STM098:00/2023](#)) kansallinen mielenterveysstrategia; [lapsistrategia](#), [väestöpoliittinen selonteko](#).

TEM: useita hankkeita, *esim.* [valtioneuvoston aluekehittämispäätös 2024-2027](#), [Uudistuva ja osaava Suomi](#);; teollisuuspoliittinen strategia [TEM122:00/2023](#), mineraalistrategia [TEM126:00/2023](#), valtion kotoutumisen edistämishjelma 2024-2027 [TEM119:00/2023](#), valtioneuvoston päätös huoltovarmuuden tavoitteista [TEM080:00/2022](#), [TE-palvelut 2024-uudistus](#), [Biotalousstrategia](#)..

VM: [Julkisen talouden suunnitelma](#), kuntien normien keventämisen ja kokeilujen ohjelma ([VM119:00/2023](#)), valtion aluehallinnon uudistamisen lainsäädäntöhanke ([VM114:00/2023](#)), alueellisen läsnäolon suunnitelma.

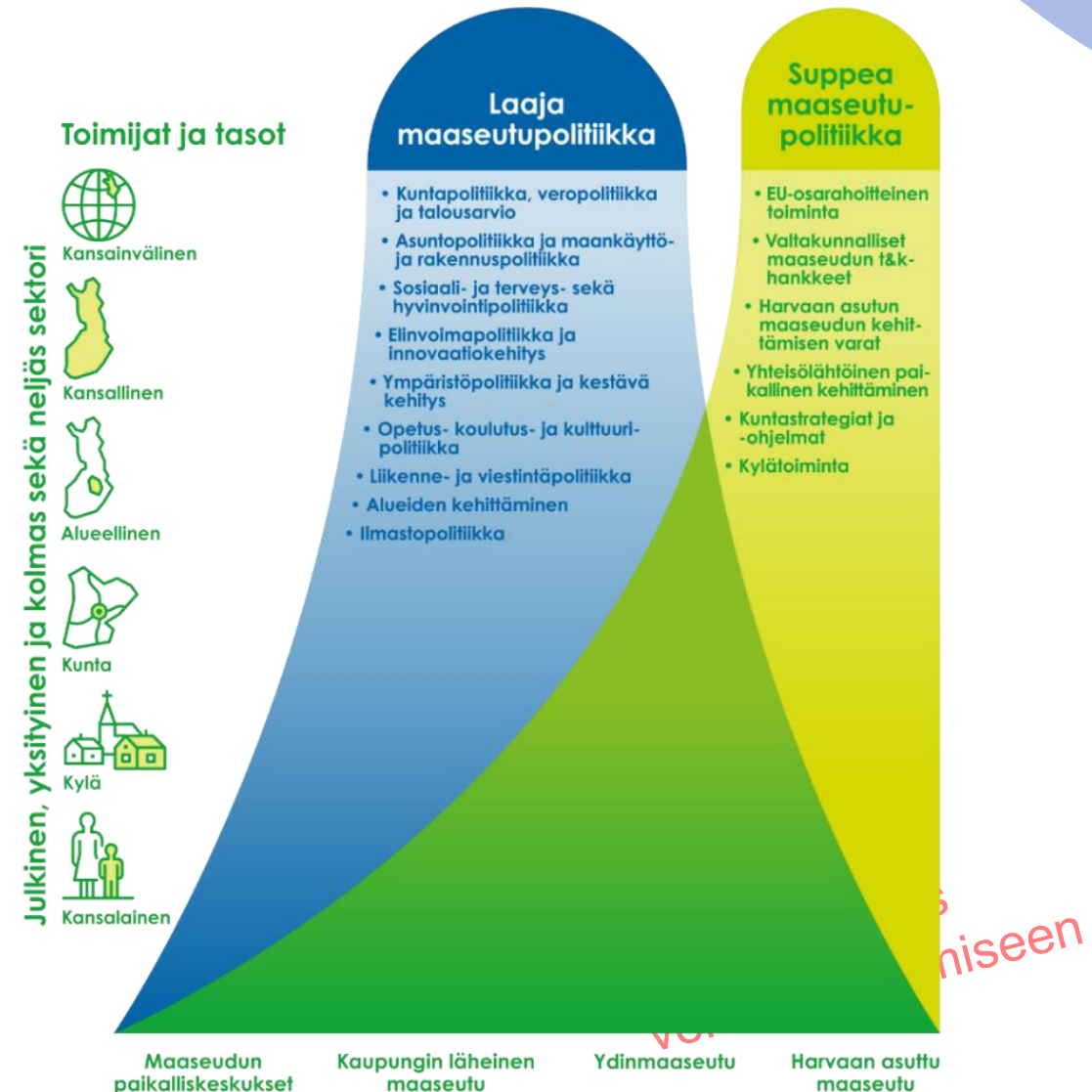
YM: useita hankkeita, *esim.* yhden luukun palvelujen lainsäädäntöhanke [YM063:00/2023](#), kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030 toimeenpano ja seuranta [YM049:00/2022](#), Suomen rannikkostrategia 2030 [YM053:00/2023](#), [alueidenkäytön kehityskuva](#), alueidenkäyttölaki [YM057:00/2023](#), KAISU3 [YM033:00/2024](#), luonnon monimuotoisuus –strategia [YM039:00/2021](#).

OM: demokratiiohjelma ([OM125:00/2023](#)), kansalaisjärjestöstrategia ([OM140:00/2023](#)), valmiuslain kokonaisuudistus ([OM015:00/2022](#)).

nos
lemiseen

Kansallisen (ja kansainvälinen) maaseutupolitiikan viitekehys

- Jaetaan laajaan (poikkihallinnollisuus, holistisuus) ja suppeaan (erityiset välineet) maaseutupolitiikkaan.
- Lähtökohtana paikkaperustainen politiikka ja kehittäminen
 - Holistinen maaseudun kehittäminen hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien vahvistamiseksi.
 - Maaseudun monimuotoisuuden tunnistaminen ja huomioiminen.
 - Paikallisuuden, paikallisten yhteisöjen ja paikallisen toimintaympäristön tunnistaminen ja huomioiminen.
- Selonteon laadintaa kehystää myös kansainväliset OECD maaseutupolitiikan periaatteet.
- Huom. Selonteon laadinta kytkeytyy myös EU:n pitkän aikavälin vision toteuttamiseen (komission tiedonanto COM(2021)0345, parlamentin päätöslauselma 2021/2254(INI) ja neuvoston päätelmät 15631/2023, Suomen kanta E 95/2021 vp).

Toimintaympäristön viitekehys

- Järjestyksessään 3. maaseutupoliittinen selonteko laaditaan postnormaalissa ajassa, jota kehystää yhtäaikaiset muutokset (esim. väestömuutos, puhdas ja digitaalinen siirtymä, kestävyysmurros) ja kriisit (ilmasto, talous, pandemia, sota, energia, luottamus).
 - Kaupunkien ja maaseutualueiden välinen keskinäisriippuvuus (esim. ekosysteemipalvelut, ruoka ja vesi, energia, monipaikkaisuus) on korostunut kriisien myötä, mutta kuntien ja alueiden eriytymiskehitys jatkuu. Eriarvoisuus ihmisten välillä lisääntyy yhä enemmän *maantieteen perusteella*, mikä näkyy *esimerkiksi* asuntojen vakuusarvoissa, asuntomarkkinoilla ja rakentamisessa kuin myös peruspalvelujen saavutettavuudessa. Tämä heijastuu myös elinkeinojen kehittymisen edellytyksiin. Myös kokemus elämän oikeudenmukaisuudesta on heikentynyt niin harvaan asutulla maaseudulla, ydinmaaseudulla kuin myös kaupungin läheisellä maaseudulla (Maaseutubarometri 2020 ja 2024). Voidaan puhua *alueiden erivertaisuudesta* rakenteissa, mielikuvissa ja kokemuksissa (kts. Kauppinen 2020 ja Sami Moisio 28.8.2023).
- **Vuoden 2009 selonteon jälkeen on tapahtunut suuria yhteiskunnallisia muutoksia. Kolmas selonteko tekee näkyväksi muutosten vaikutuksia maaseutu- ja saaristoalueilla ja laajemmin yhteiskunnassa. Osana selontekoa kootaan tilannekuva.**

Tarkastelukehikko

- Teema 1. Talous ja luonnonvarojen kestävä käyttö, elinkeinot ja infrastruktuuri, maankäyttö
- Teema 2. Asuminen ja palvelut, arjen sujuvuus, kotoutuminen ja muuttoliike
- Teema 3. Väestön toimintakyky, liikkuminen ja pärjäävyys
- Teema 4. Kansalaistoiminta, osallisuus, luottamus ja demokratia
- Teema 5. Digitaalinen ja fyysinen saavutettavuus (*läpileikkaava*)

Muutostekijät
(väestörakenne
ym.)

*Keskinäis-
riippuvuus:
ihminen ja
luonto,
erilaiset alueet
ja toimijat.*

*Moni-
paikkaisuus,
kulttuuri, moni-
kulttuurisuus*

**Hyvinvointi
ja kokonais-
turvallisuus**

*Luonnos
verkkokuulemiseen*

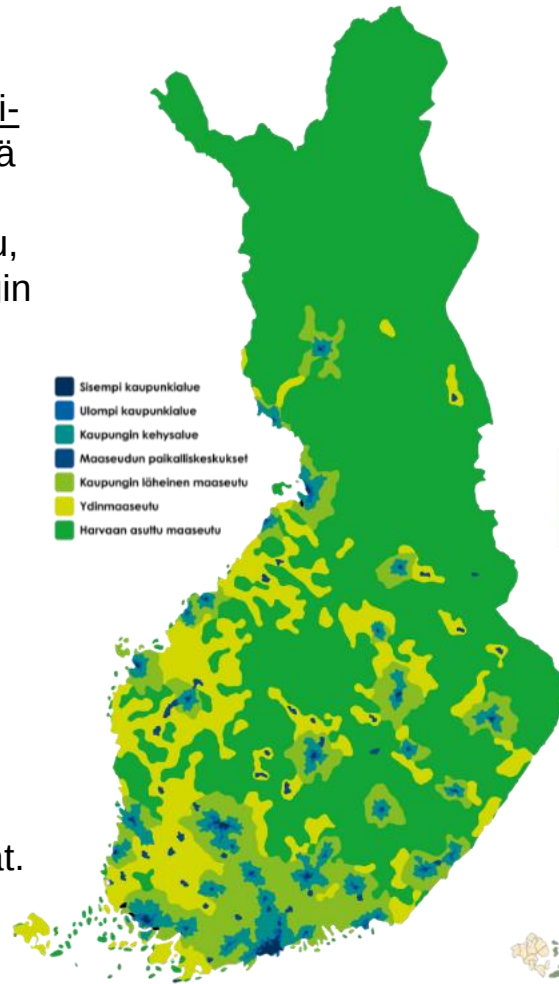

Maaseutu- ja saaristoalueiden määritelmät

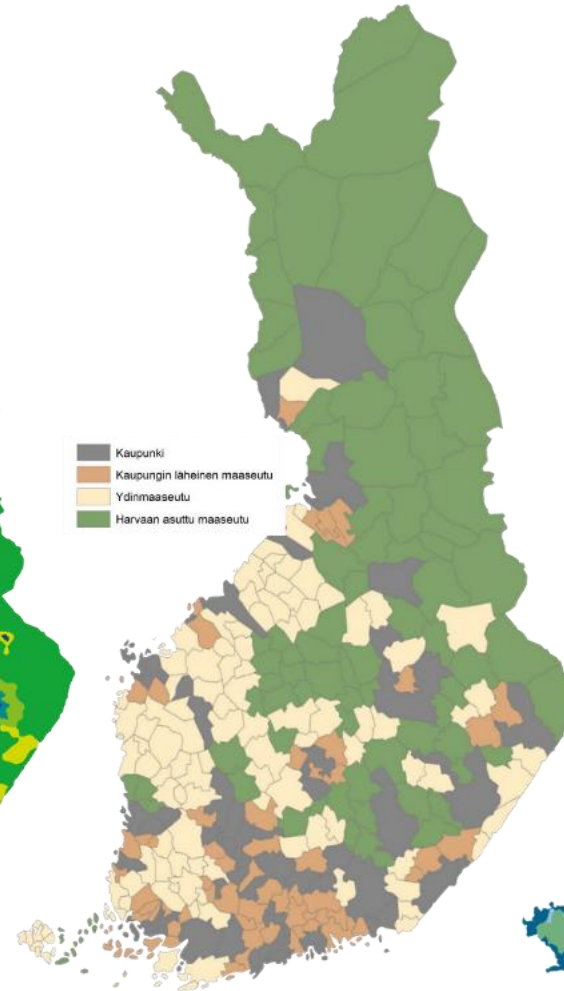

Maaseutu voidaan määritellä monella tavalla.
Selonteon valmistelussa hyödynnetään

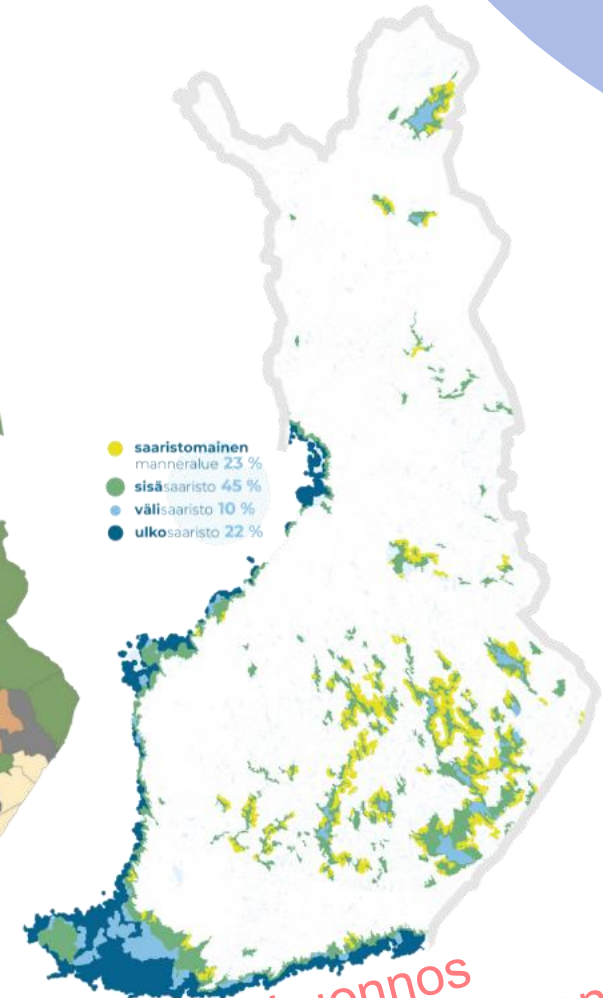
1. kansallista paikkatietopohjaista kaupunki-maaseutuluokitusta (SYKE 2020) ja tästä kuntatasolle yleistettyä luokitusta, jossa harvaan asuttu maaseutu, ydinmaaseutu, maaseudun paikalliskeskukset, kaupungin läheinen maaseutu sekä kaupungin kehysalueet, tunnistetaan maaseutualueiksi.
2. saaristotypologian saaristoluokkia (SYKE 2021): sisäsaaristo, välisaaristo ja ulkosaaristo sekä saaristomaiset manneralueet ja muut vesi- ja manneralueet. Päällekkäisiä alueita kaupunki-maaseutuluokituksen kanssa.
3. Tilastokeskuksen tilastollista kuntaryhmitystä: kaupunkimaiset, taajaan asutut ja maaseutumaiset kunnat.
4. Arjen pinnasta kumpuava tieto: maaseudun moninaisuuden tunnistaminen, joka koostuu kyselytutkimuksista, laadullisista tutkimuksista ja osallistavan prosessin kautta.

Paikkatietopohjainen kaupunki-maaseutuluokitus (SYKE 2018)

Kunnat luokiteltu paikkatietopohjaisen luokituksen perusteella (SYKE 2021)

Saaristotypologia (SYKE 2021)

Luonnos
verkkokäyttämiseen

Keskeisin muutostekijä

Väestökehitys –
väestörakenne
selitettävä tekijä

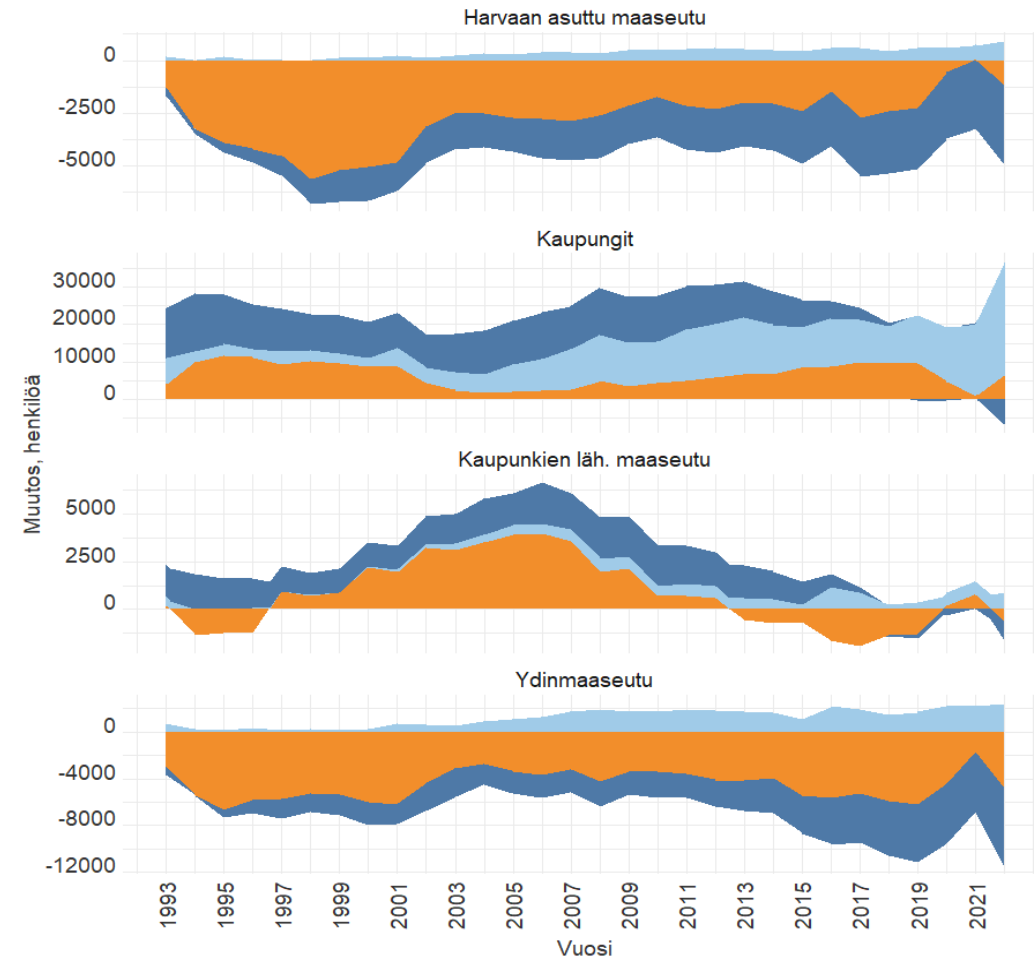
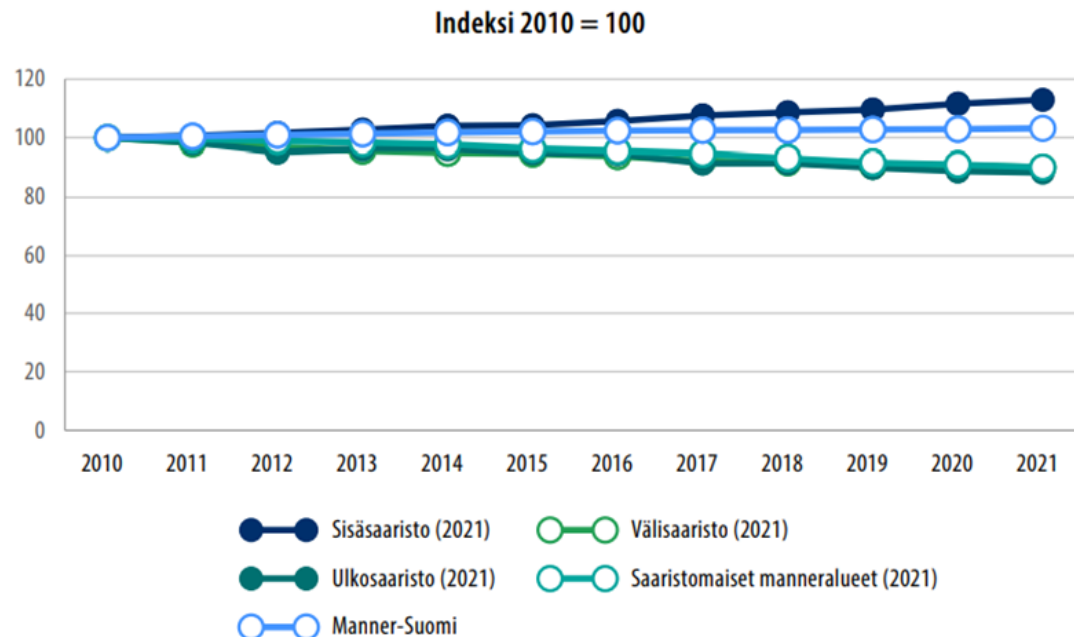

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Väestökehitys

Luonnollinen väestönkasvu kääntyi negatiiviseksi kansallisella tasolla 2016, mutta harvaan asutulla maaseudulla jo 1980-luvulla ja ydinmaaseudulla 1990-luvulla.

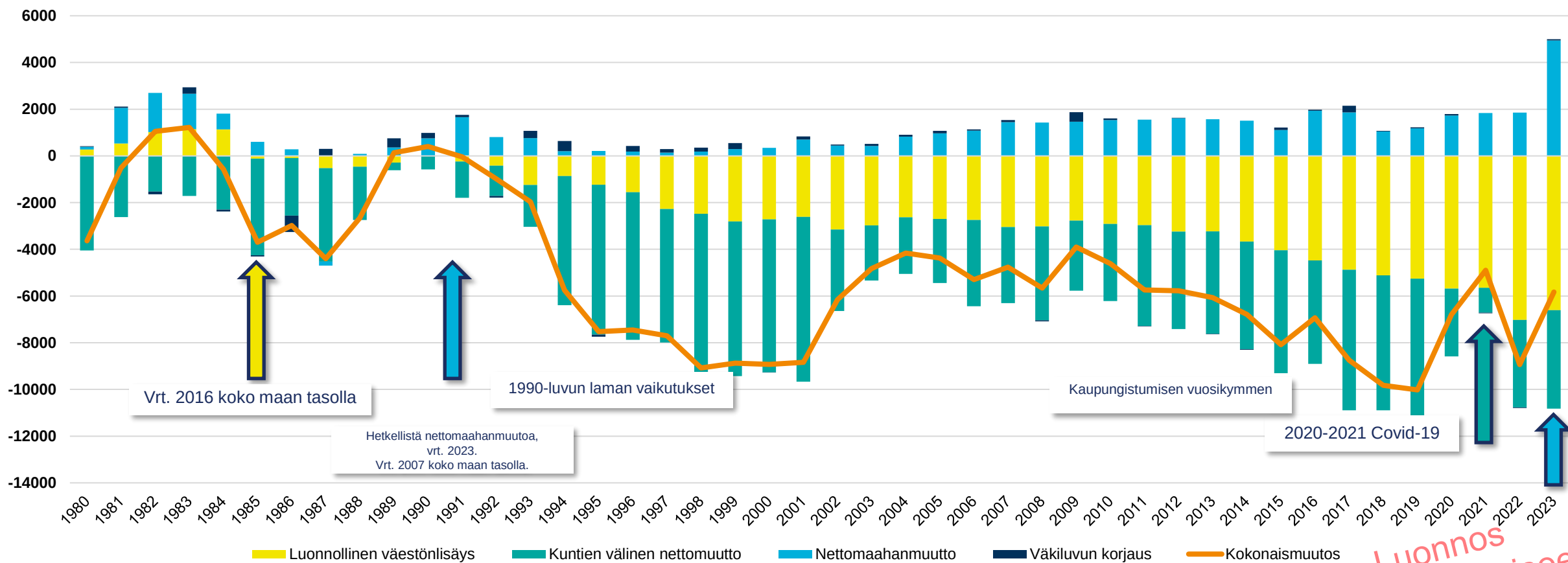
Oikealla maaseutualueiden väestökehitys (1993-2021) ja alla saaristoalueiden väestökehitys (2010=0).

Maaseutumaisten kuntien väestönkehityksen osatekijät 1980-2023

Väestönkehityksen osatekijät 1980-2023, maaseutumaiset kunnat (vakituinen väestö 31.12.)

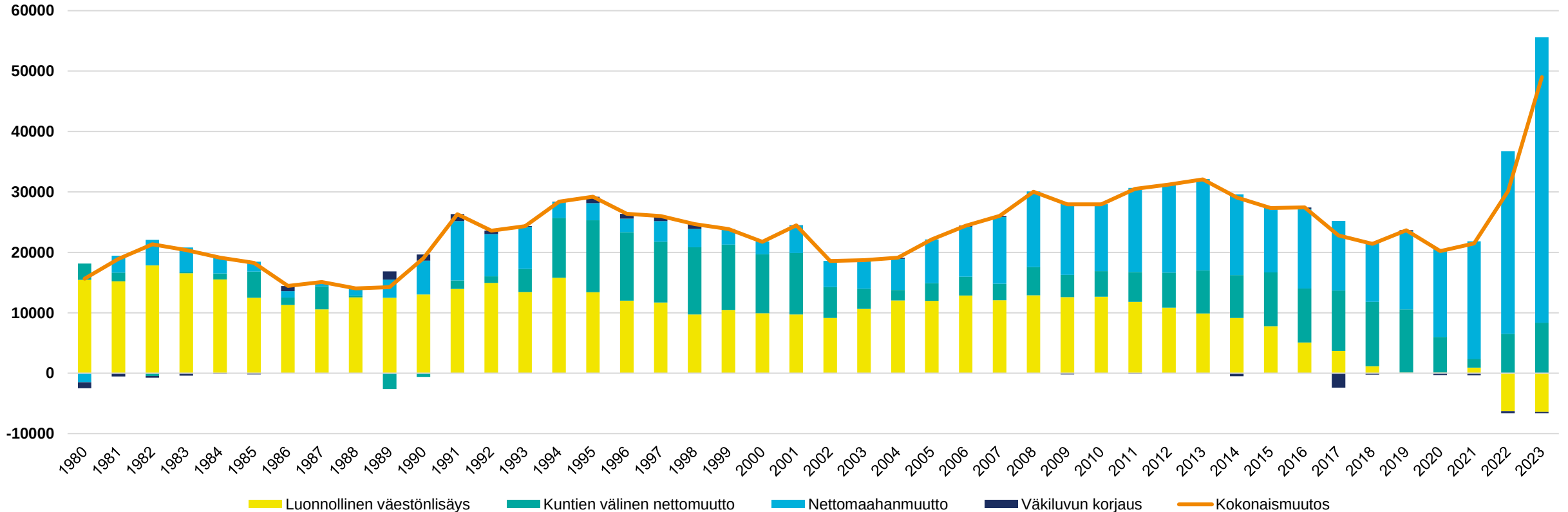
Lähde: Tilastokeskus, statfin: muuttoliike, arkistoidut tilastot. Tilastollinen kuntaryhmitys: maaseutumaiset kunnat ja taajaan asutut kunnat.
Huom. Tilasto näyttää viralliset asuinpaikat (31.12.) eikä tunnista monipaikkaista asumista tai toimimista.

Luonnos
verkkokuulemiseen

Vrt. kaupunkimaisten kuntien väestönkehityksen osatekijät 1980-2023

Väestönkehityksen osatekijät 1980-2023, kaupunkimaaiset kunnat

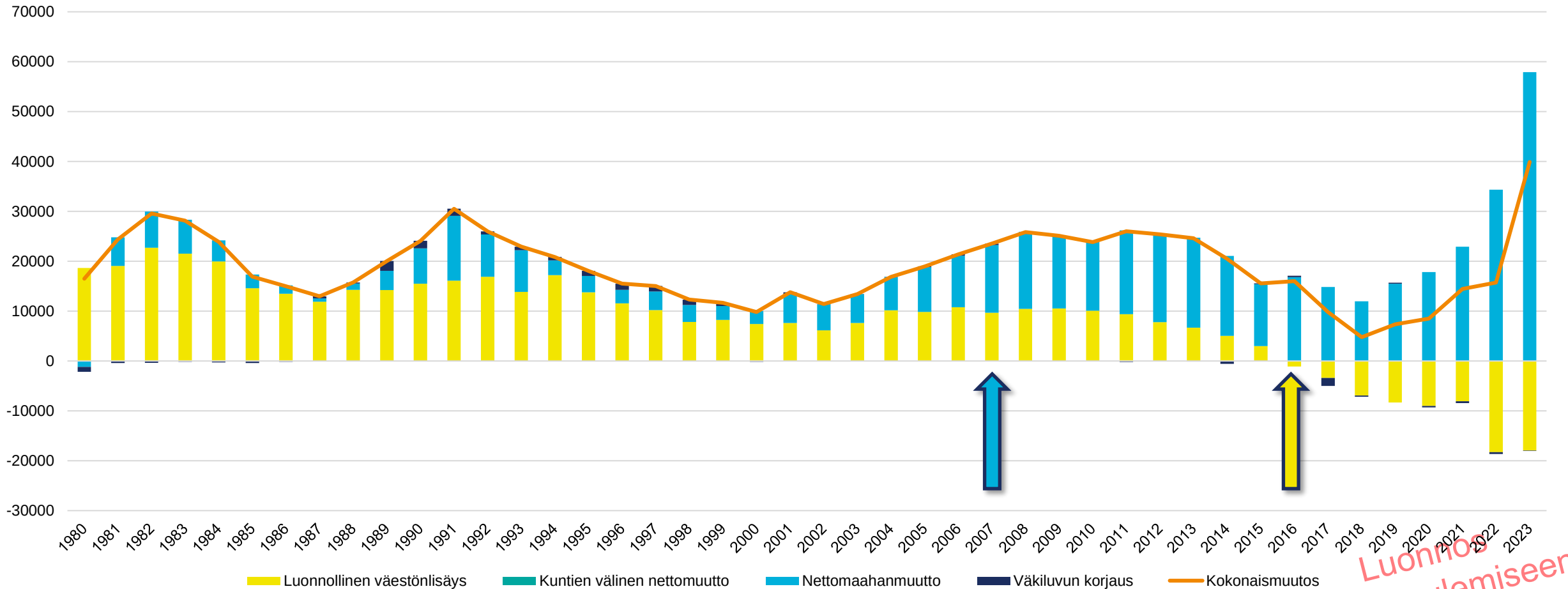

Lähde: Tilastokeskus, statfin: muuttoliike, arkistoidut tilastot. Huom. Tilasto näyttää viralliset asuinpaikat (31.12.) eikä tunnista monipaikkaista asumista tai toimimista. Tilastokeskus, statfin: väestörakenne.

Laannos
verkkokuulemiseen

Vrt. koko maan väestönkehityksen osatekijät 1980-2023

Väestönkehityksen osatekijät 1980-2023, koko maa

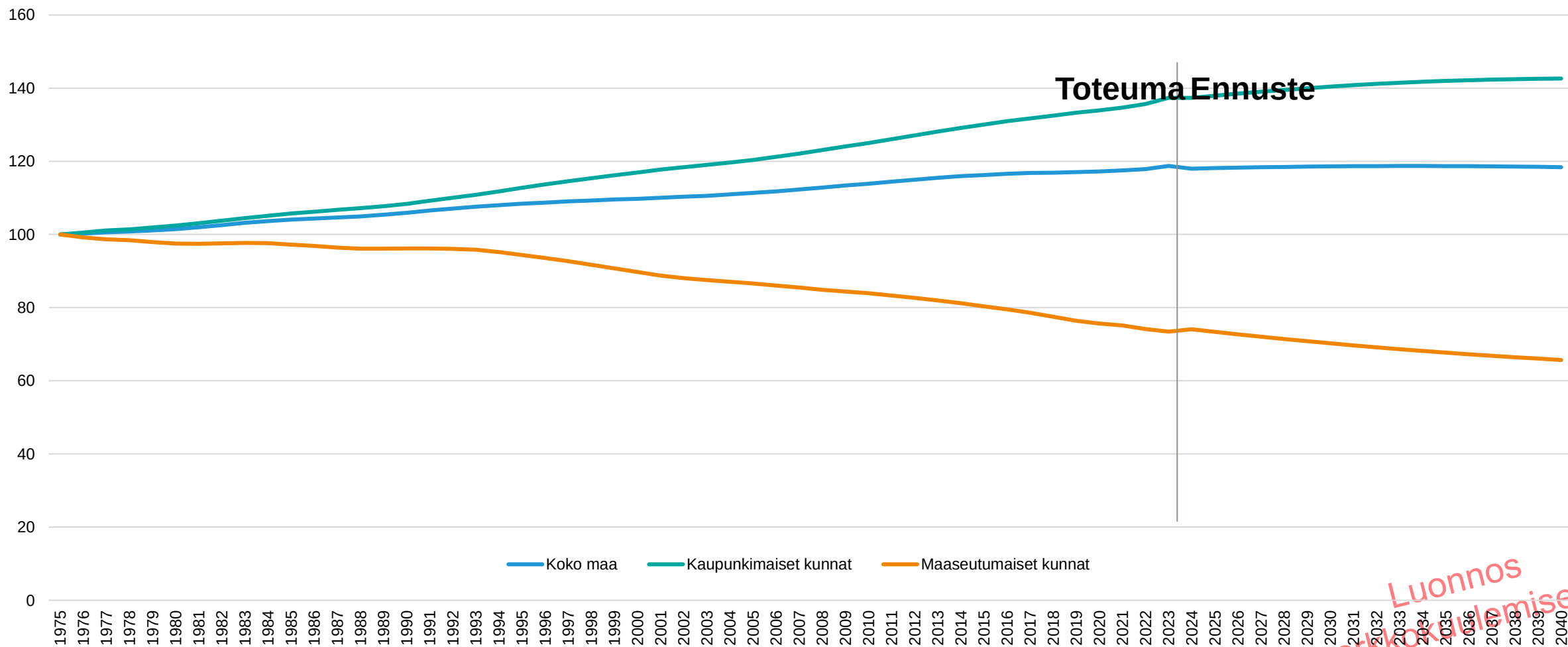
Lähde: Tilastokeskus, statfin: muuttoliike, arkistoidut tilastot.

Luonnos
verkkokuulemiseen

Väestönkehitys 1975-2040* (1975=100)

Tilasto näyttää väestön viralliset asuinpaikan mukaan (31.12.) eikä näin ollen tunnista monipaikkaista asumista.
Toteutunut politiikka näkyy väestökehityksessä – miten näkyy tästä eteenpäin?

Väkiluku indeksinä, jossa 1975=100, 1975-2023

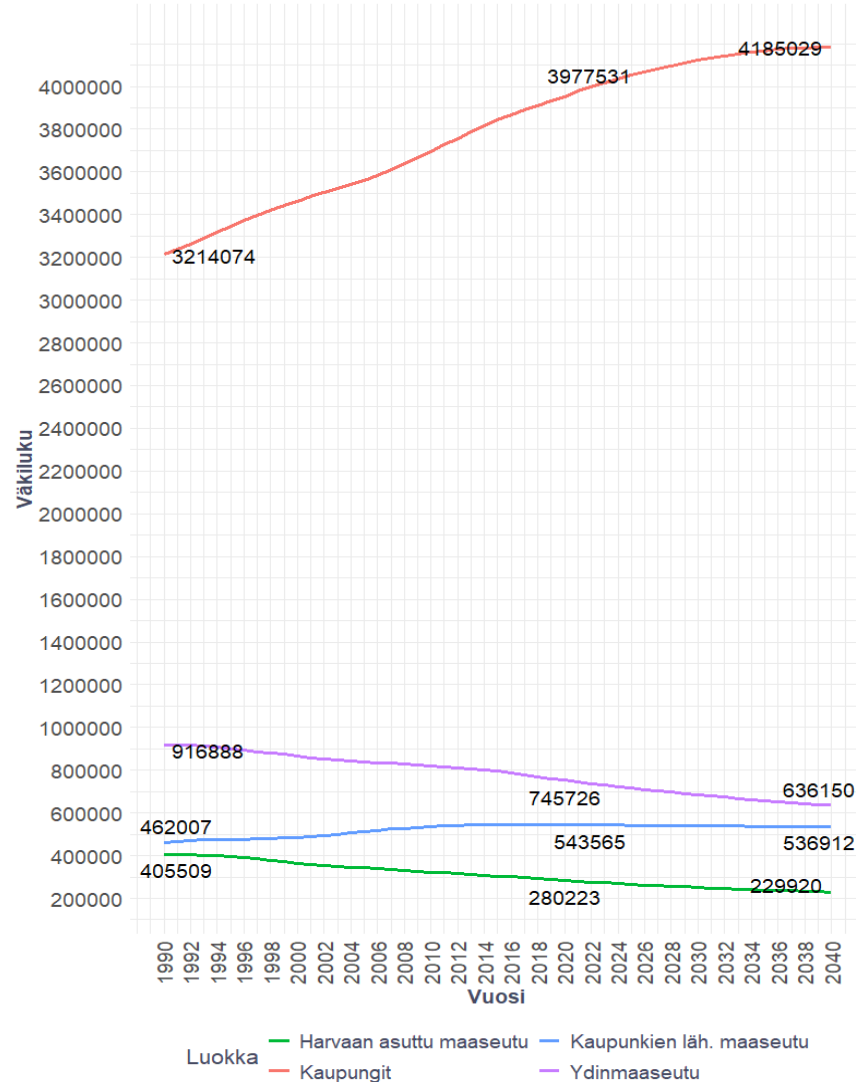
*Vuodet 2024-2040 Tilastokeskuksen ennusteen pohjalta. Lähde: Tilastokeskus, statfin: väestörakenne

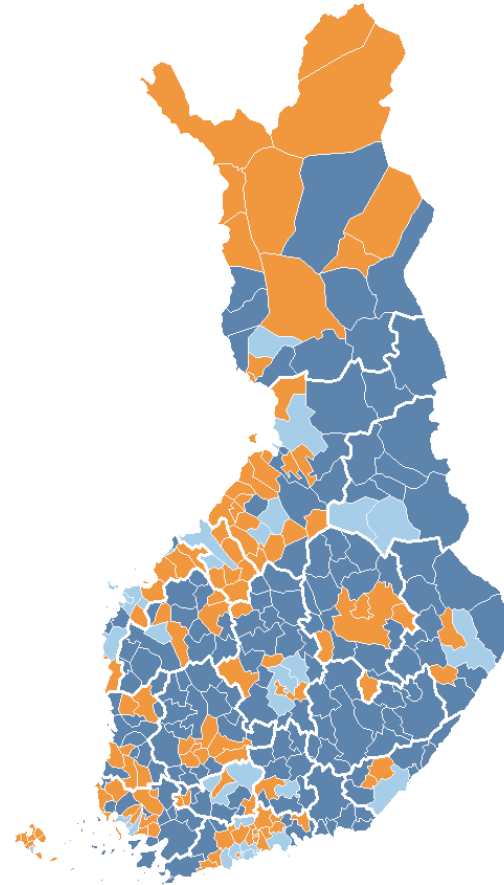
Luonnos
vetokäyttämiseen

Väestökehitys 1990-2021, ennuste 2040 ja eniten vaikuttanut osatekijä vuonna 2022 ja 2002

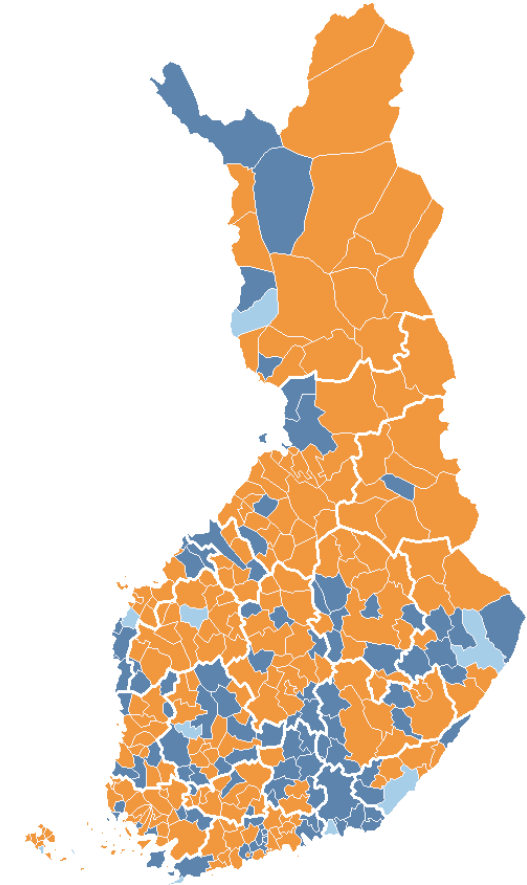
Väestökehitys 1990-2020 ja väestöennuste 2021-2040

2022

2002

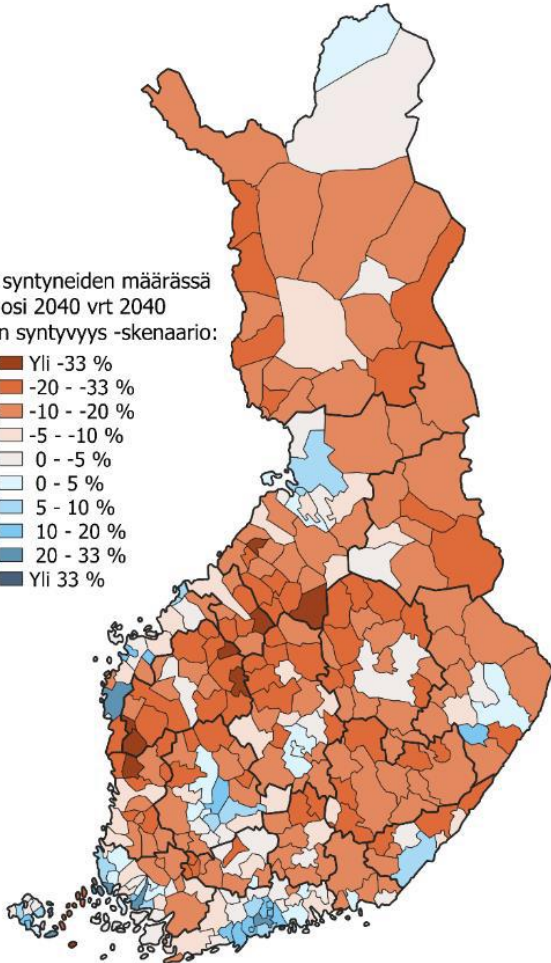
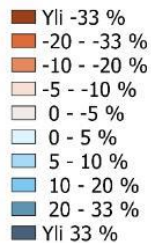

Luonnollinen väestönmuutos Nettomaahanmuutto Nettomuuttoliike

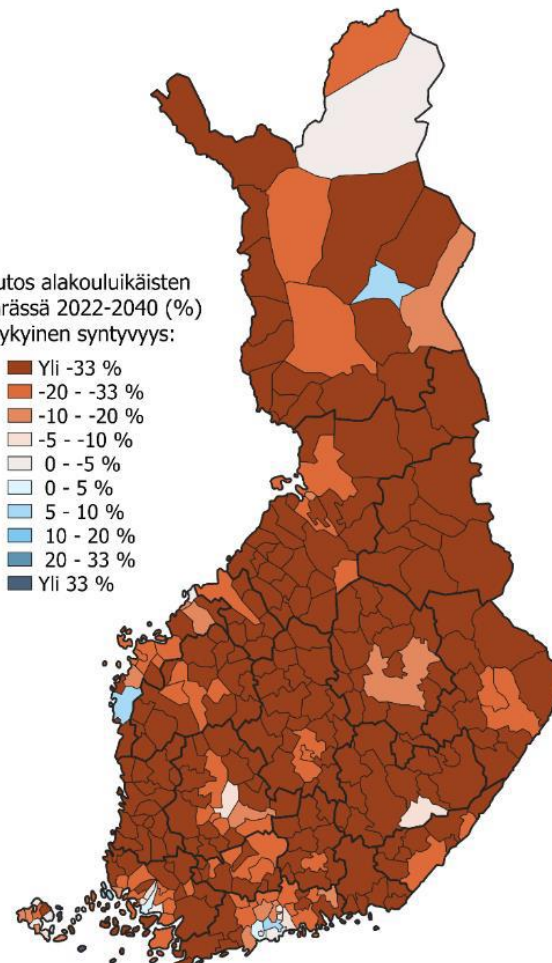
seen

Muutoksia syntyneiden, alakouluikäisten ja yläkouluikäisten määrässä 2022-2040

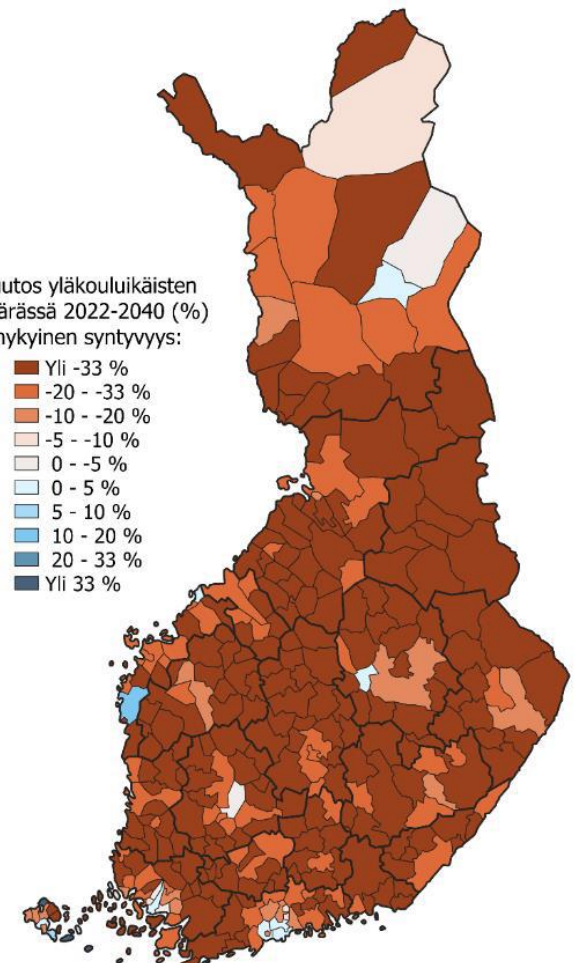
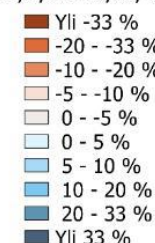
Muutos syntyneiden määrässä
vuosi 2040 vrt 2040
nykyinen syntyvyys -skenaario:

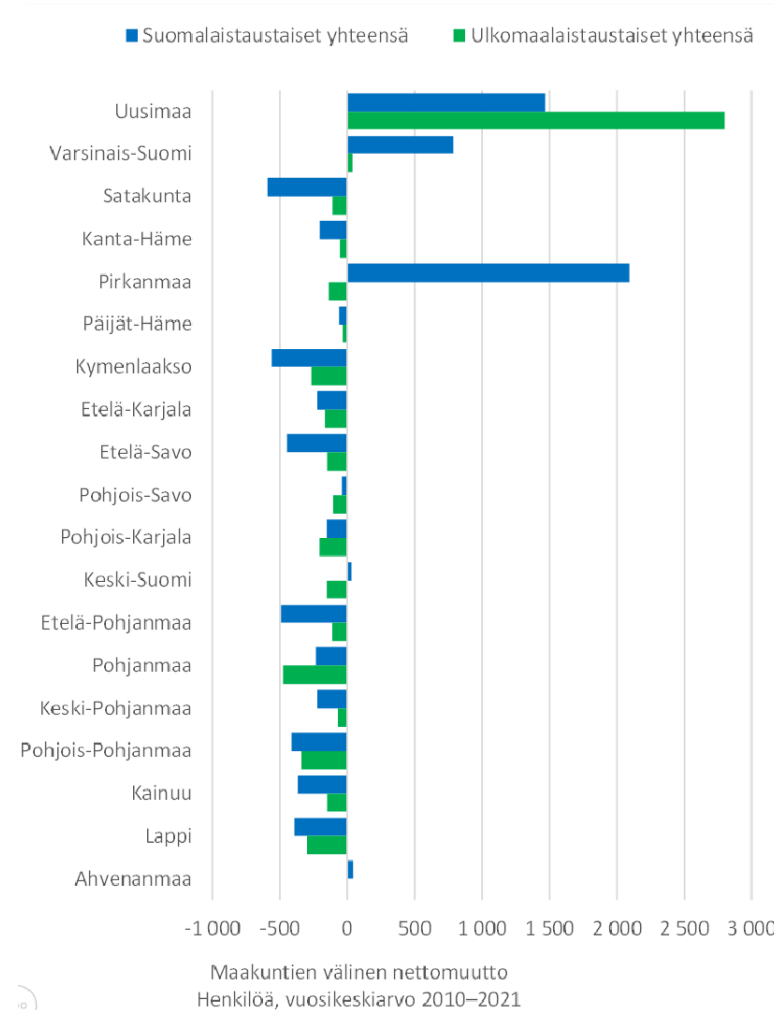
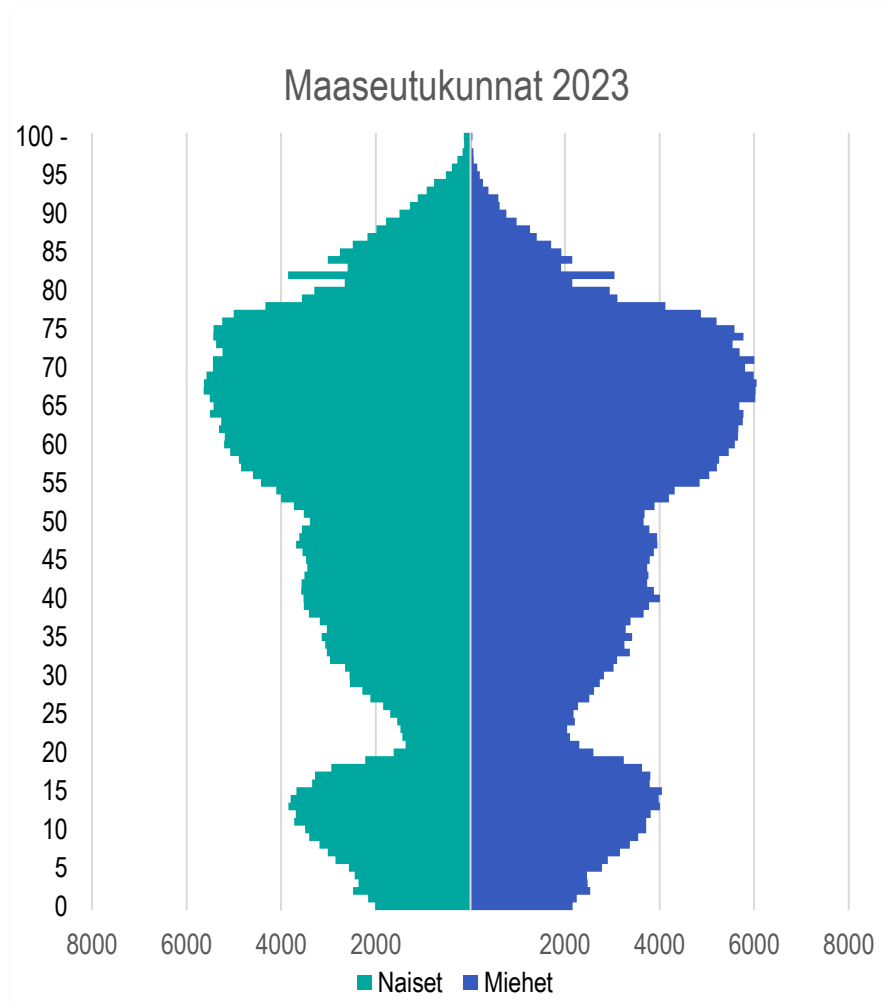
Muutos alakouluikäisten
määrässä 2022-2040 (%)
nykyinen syntyvyys:

Muutos yläkouluikäisten
määrässä 2022-2040 (%)
nykyinen syntyvyys:

Maaseutukuntien väestörakenne 2023 ja maakuntien välinen nettomuutto (suomalaistaustaiset ja ulkomaalaistaustaiset)

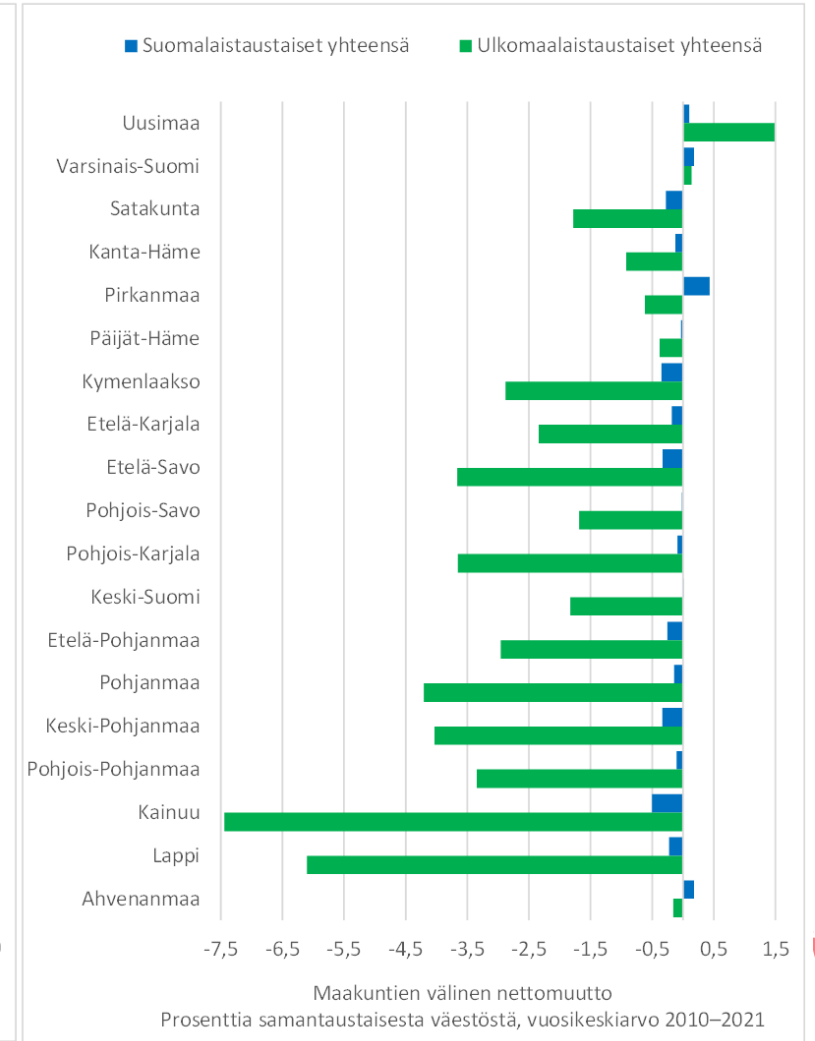
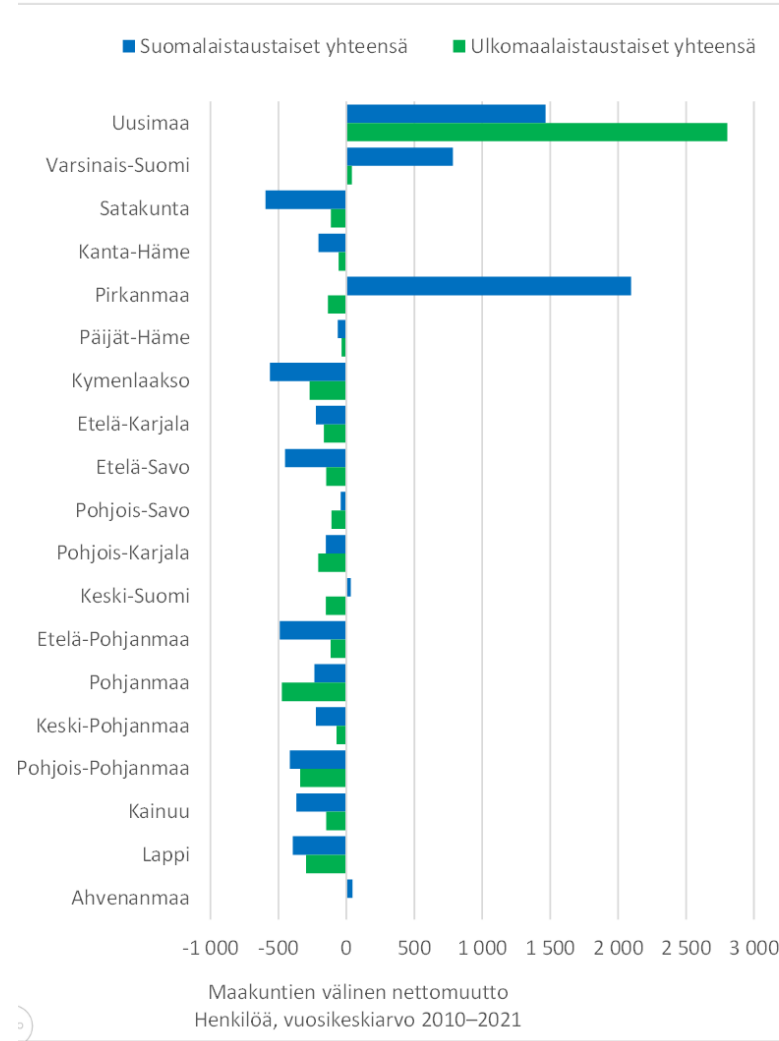
Maaseutukuntien*
väestörakenne vaikuttaa

- palvelujen tarpeeseen, kysyntään ja käyttöön
- asumiseen ja toimeentuloon
- kulkemiseen
- työvoiman saatavuuteen ja yrittäjyyteen
- resursseihin, joita on käytettävissä yhteisen hyvän tuottamiseen: ruuantuotanto, metsätalous, ilmastonmuutoksen sopeutumistoimet ym.

* Tilastollisen kuntaryhmytyksen mukaiset maaseutumaiset ja taajaan asutut kunnat.

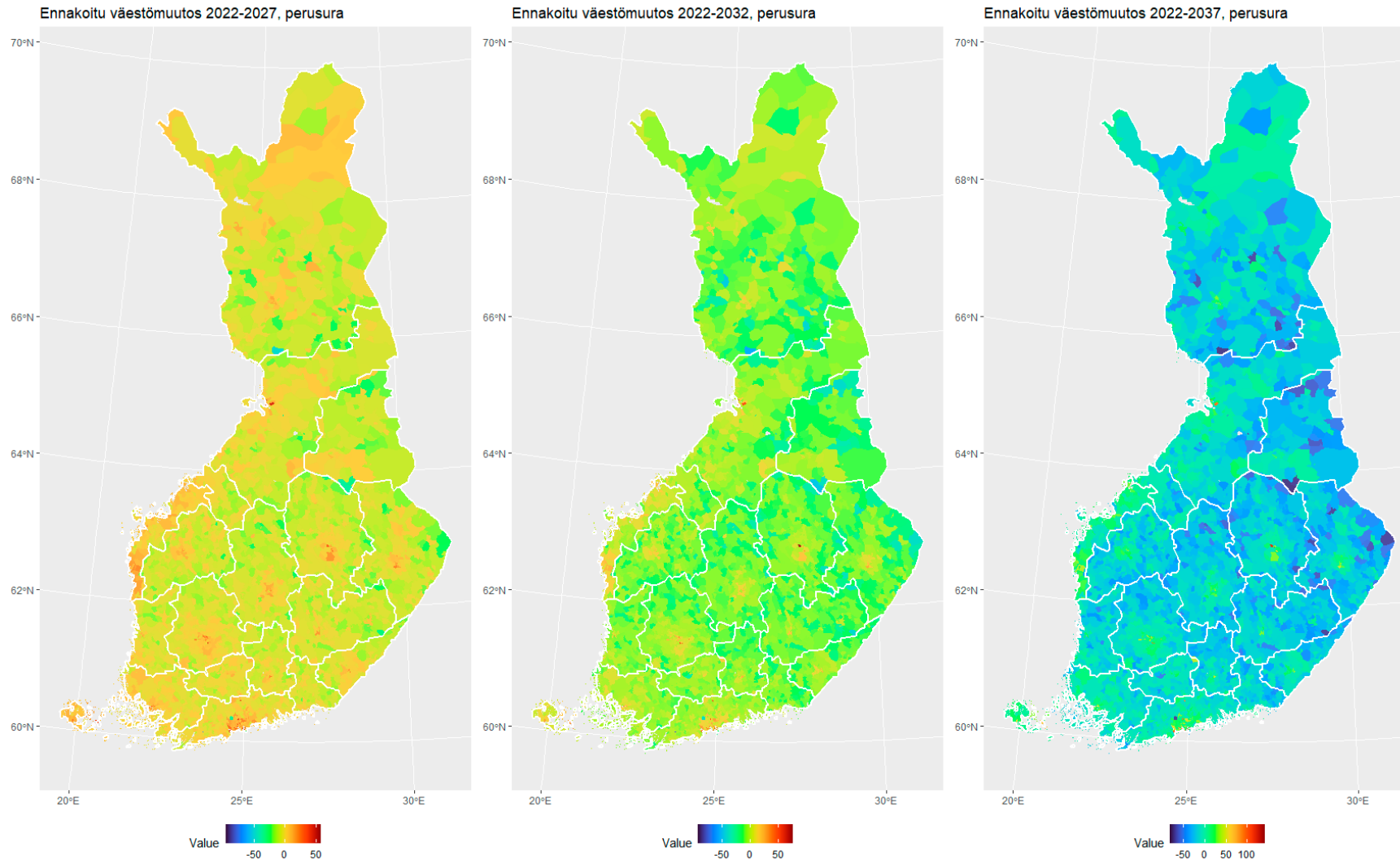
Maakuntien välinen nettomuutto 2010-2021 väestön taustan mukaan maakunnittain

Maahanmuuttajien keskittyminen pääkaupunkiseudulle näkyy maan sisäisessä muuttoliikkeessä: pääkaupunkiseudun ulkopuolelta Helsinkiin muutti vuosien 2015–2020 aikana n. 9 400 henkilöä enemmän kuin mitä heitä muutti Helsingistä pois (Saukkonen 2022, 25). Keskittyminen on jopa kansainvälisesti poikkeuksellisen voimakasta (Hanell ym. 2023, 34-35).

iseen

Väestökehitys - ennuste

1. Väestökehityksen ennuste negatiivisin maaseutumaisissa kunnissa ja erityisesti harvaan asutun maaseudun kunnissa.
 - Huom. **Maakuntien ja hyvinvointialueiden reuna-alueet sekä itäisen Suomen rajaseutukunnat.**
2. Väestökehityksen vaikutus on näissä kunnissa suurin paikallistalouden kehitykselle.
 - Huom. Ennuste EI tunnista monipaikkaista väestöä.

Väestömäärä (2022) suuralueilla* kaupunki-maaseutu- ja saaristoluokittain

Väestö lkm / aluetyypin	Sisäsaaristo	Välisaaristo	Ulkosaaristo	Saaristomaiset manneralueet	Muut vesi- ja manneralueet
Etelä-Suomi					
Harvaan asuttu maaseutu	969	1670	195	1068	5598
Kaupungin kehysalue	22259	0	0	843	310246
Kaupungin läheinen maaseutu	5579	565	3	4505	172511
Maaseudun paikalliskeskukset	21	0	0	0	97958
Ydinmaaseutu	7833	1898	0	1905	70426
Sisempi kaupunkialue	84330	0	0	0	1377907
Ulompi kaupunkialue	37164	0	0	0	618136
Itä-Suomi					
Harvaan asuttu maaseutu	2903	291	21	16679	138272
Kaupungin kehysalue	8268	0	0	5592	104859
Kaupungin läheinen maaseutu	1905	157	0	9161	65905
Maaseudun paikalliskeskukset	0	0	0	0	51297
Ydinmaaseutu	2894	0	0	8210	101739
Sisempi kaupunkialue	24150	0	0	0	180971
Ulompi kaupunkialue	33714	0	0	1488	296148
Länsi-Suomi					
Harvaan asuttu maaseutu	2221	466	11	4206	49944
Kaupungin kehysalue	7768	0	0	4291	156425
Kaupungin läheinen maaseutu	4353	4	0	12521	124315
Maaseudun paikalliskeskukset	0	0	0	105	122246
Ydinmaaseutu	1589	49	0	4147	218606
Sisempi kaupunkialue	0	0	0	0	419867
Ulompi kaupunkialue	4307	0	0	452	393374
Pohjois-Suomi					
Harvaan asuttu maaseutu	157	0	935	787	104582
Kaupungin kehysalue	4050	0	0	0	70466
Kaupungin läheinen maaseutu	867	0	0	183	50260
Maaseudun paikalliskeskukset	0	0	0	0	36763
Ydinmaaseutu	172	0	0	1988	103922
Sisempi kaupunkialue	5362	0	0	0	141136
Ulompi kaupunkialue	10441	0	0	0	187828

Saaristoalueet 2022
Kaupunki-maaseutuluokitus 2020 (2018)

Suuraluejako:

Etelä-Suomi: Päijät-Häme, Uusimaa, Helsinki, Varsinais-Suomi, Kanta-Häme, Kymenlaakso, Etelä-Karjala

Itä-Suomi: Etelä-Savo, Lappi, Kymenlaakso, Pohjois-Karjala, Kainuu, Pohjois-Savo, Etelä-Karjala

Länsi-Suomi: Pirkanmaa, Etelä-Pohjanmaa, Satakunta, Kanta-Häme, Keski-Suomi, Pohjanmaa

Pohjois-Suomi: Pohjois-Pohjanmaa, Lappi, Keski-Pohjanmaa, Kainuu

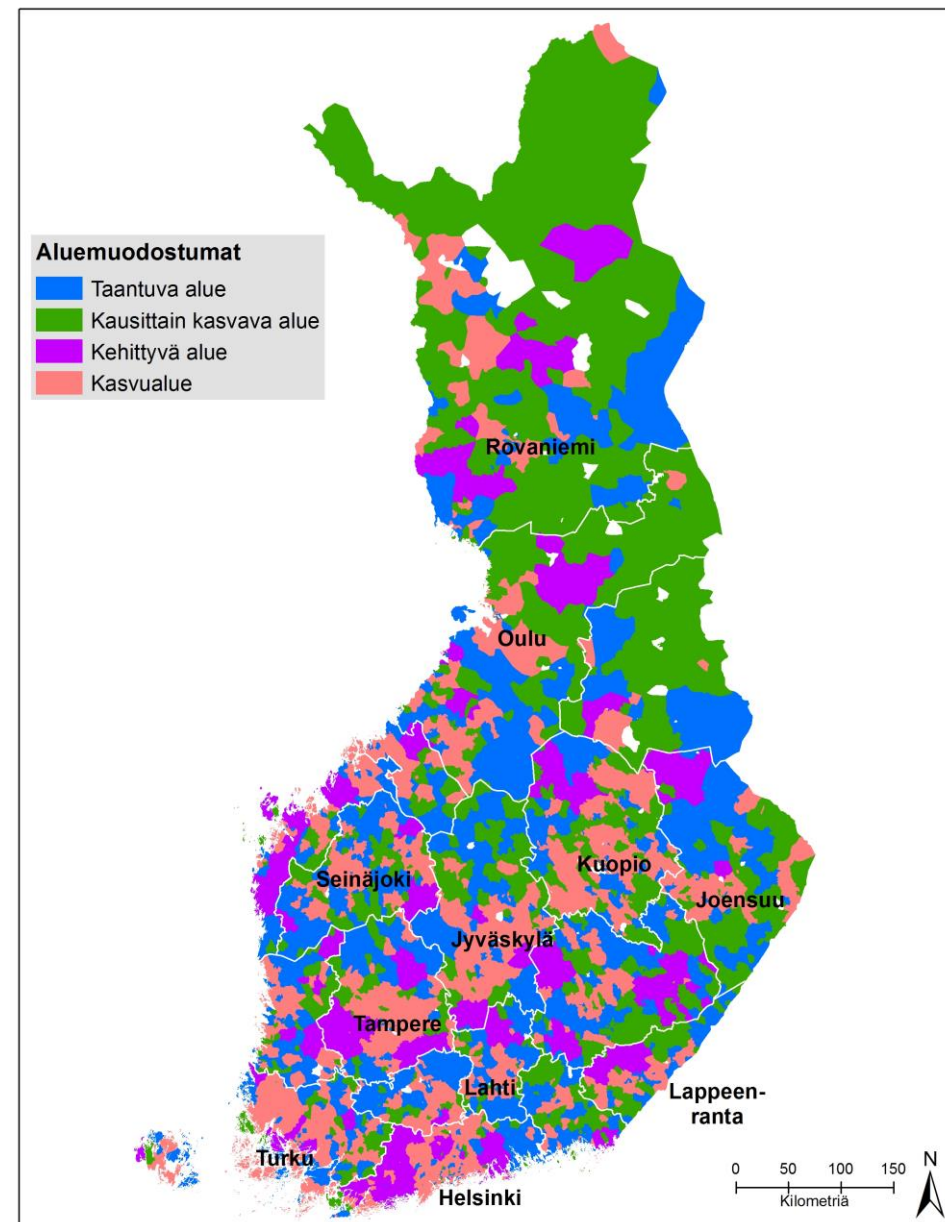
Elinympäristön tietopalvelu Liiteri
28.5.2024. Tietolähteet:
Väestötietojärjestelmä/Digi- ja väestötietovirasto, Suomen ympäristökeskus, Väylävirasto, Maanmittauslaitos

verkk

Monipaikkainen väestö: kaikkialla kehittyviä alueita

- Tilastoitu vakituisesti asuva väestö ei mittarina tavoita monipaikkaisuuden tai vastakaupungistumisen ilmiötä.
- Kausiväestön, työpaikkojen ja työmatkojen tunnistamisen kautta saadaan Suomeen neljä aluemuodostumaa (Alasalmi ym. 2020, Rannanpää 2022):
 - Kausittainen asuminen kohdistuu erit. maaseutu- ja saaristoalueille.
 - Koskettaa 2,4-2,9 milj. asukasta (52 %) on 1,3 milj. suurempi kuin tilastoitu väestömäärä (Voutilainen ym. 2021),
- Suurin segmentti ovat kausittain kasvavat alueet, 41,3 %
 - Kasvualueet viidesosa pinta-alasta
 - Taantuvat, neljännes pinta-alasta
 - Kehittyvät alueet 14,3 %
- Väestön kausittaisesta vaihtelusta / väestön monipaikkaisuudesta ei tuoteta tilastoa, mutta teleoperaattoriperusteinen mobiilipaikannusdata mahdollistaisi sen tarkastelua (kts. Tilastokeskus, Tieto ja trendit).
- Monipaikkaisella väestöllä on merkitystä talouteen, yrittäjyyteen, asumiseen, palveluihin, infrastruktuuriin, liikenteeseen ym.

Teema 1

Talous

Elinkeinot (merkittävät sektorit)

Luonnonvarojen kestävä käyttö

Infrastruktuuri

Maankäyttö

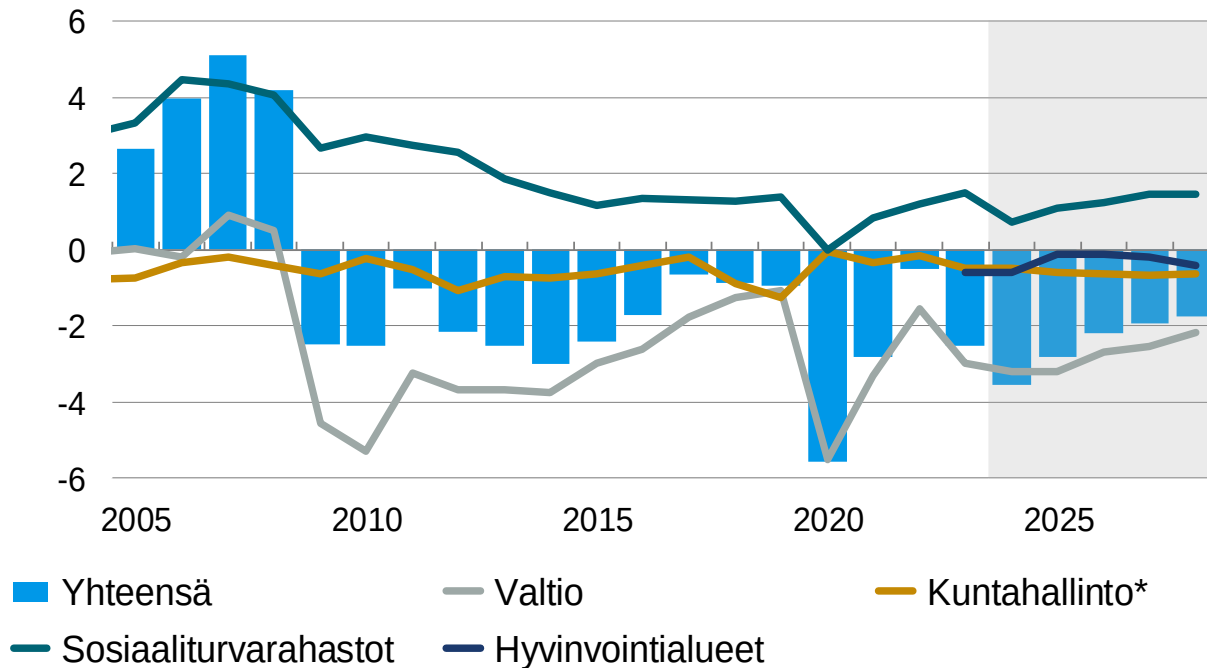
VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Teema 1. sisältö

- Julkisyhteisöjen rahoitusasema ja kuntakoko-ryhmittäinen toiminnan ja investointien rahavirta €/as
- Valtion julkisten menojen kohdentuminen kaupunki-maaseutuluokittain (1/2)
- Valtion julkisten menojen kohdentuminen kaupunki-maaseutuluokittain (2/2)
- Yhteenveto: Kansallisia tavoitteita vuoteen 2035, odotuksia ja tunnuslukuja eräiltä sektoreilta
- Elintarvikesektori (maatalous ja elintarviketeollisuus)
- *Huomioita luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä: esimerkkinä päiväperhoset ja maatalousalueiden pesimälinnusto*
- Metsäbiotalous ja metsätalousmaat
- *Huomioita luonnonvarojen hallintaan liittyen*
- Huomioita ilmastonmuutoksen sopeutumisesta maaseutualueiden näkökulmasta
- Matkailu
- Kriittiset mineraalit ja kaivannaisteollisuus
- *Huomioita puhtaista vesistöistä*
- Energia: tuulivoima -nykytilanne
- Energia: Aurinkovoimahankkeet –nykytilanne
- Energia ja infrastruktuuri: sähkönsiirto
- *Huomioita energiasiirtymään liittyen*
- Kiertotalous
- Huomioita luonnonvarojen hallintaan ja energiasiirtymään liittyen
- Huomioita: Ilmastoön liittyvän politiikan ja puhtaaseen siirtymään liittyvät ympäristöoikeudenmukaisuuden ulottuvuudet
- Työ ja yrittäjyys
- Yrittäjyys, keskeisimmät toimialat ja T&K
- Ikääntyvät yrittäjät
- Yritysten tunnuslukuja
- Osaavan työvoiman saatavuus ja eläkeiässä olevat 10 ja 20 v. sisällä toimialoittain
- Koulutustaso, osaavan työvoiman tarve ja tietotyö
- Ulkomaisen työvoiman saatavuus ja työllistäminen
- Monipaikkaisuus ja työ
- BKT asukasta kohden ja asuntojen hintakehitys
- Työllisyys- ja työttömyysaste kaupunki-maaseutuluokissa 2015–2021
- Huomioita työpaikka- ja väestökehityksen suhteesta
- EU:n maaseuturahoituksen tuloksia 2014–2022
- Maaseudun merkitys itselle 10 vuoden kuluttua
- Alueidenkäytön tavoitteita: Seutukaupungit, maaseutu- ja matkailukeskukset sekä erilaiset maaseutualueet *hyödyntävät vahvuuksiaan* vuorovaikutuksessa muiden alueiden kanssa

Julkisyhteisöjen rahoitusasema ja kuntakokoryhmittäinen toiminnan ja investointien rahavirta €/as

Julkisyhteisöjen rahoitusasema
suhteessa BKT:hen, %

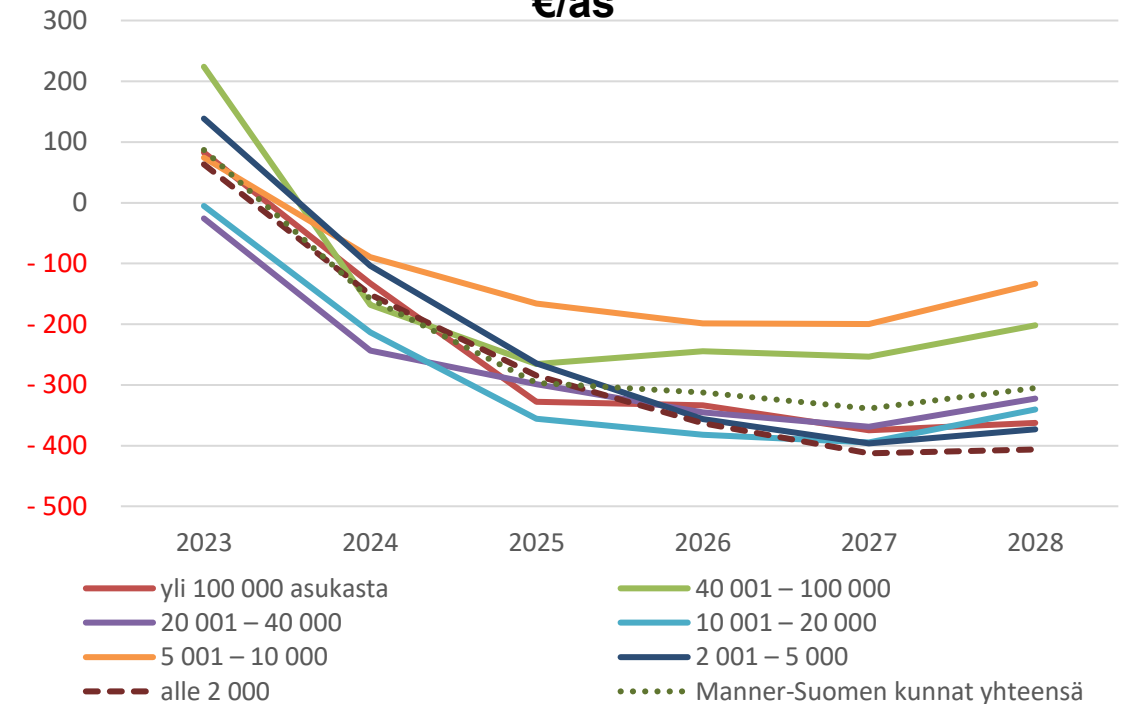

*Ml. hyvinvointialuehallinto vuoden 2022 loppuun saakka

Lähde: Tilastokeskus, VM

- Puskuri finanssipolitiikan sääntöjen ja hallituksen tavoitteiden asettamiin raameihin on ohut. Negatiivisiin yllätyksiin ei ole varaa.
- Lähde: Taloudellinen katsaus, kevät 2024, VM

Kuntien toiminnan ja investointien rahavirta
€/as

- Tarkastelujakson lopussa tapahtuu käänne kohti tasapainoa, kun määräaikaiset vähennykset ja hallitusohjelmassa sovittu indeksijarru loppuvat.
- *Huom. kunnallisveroprosentin korotuspaine suurin pienissä alle 5 000 asukkaan kunnissa. Painelaskelmassa ei huomioitu kuntien omia ja mahdollisia toimenpiteitä.*
- Lähde: Kuntatalousohjelma vuosille 2025-2028, kevät 2024, VM

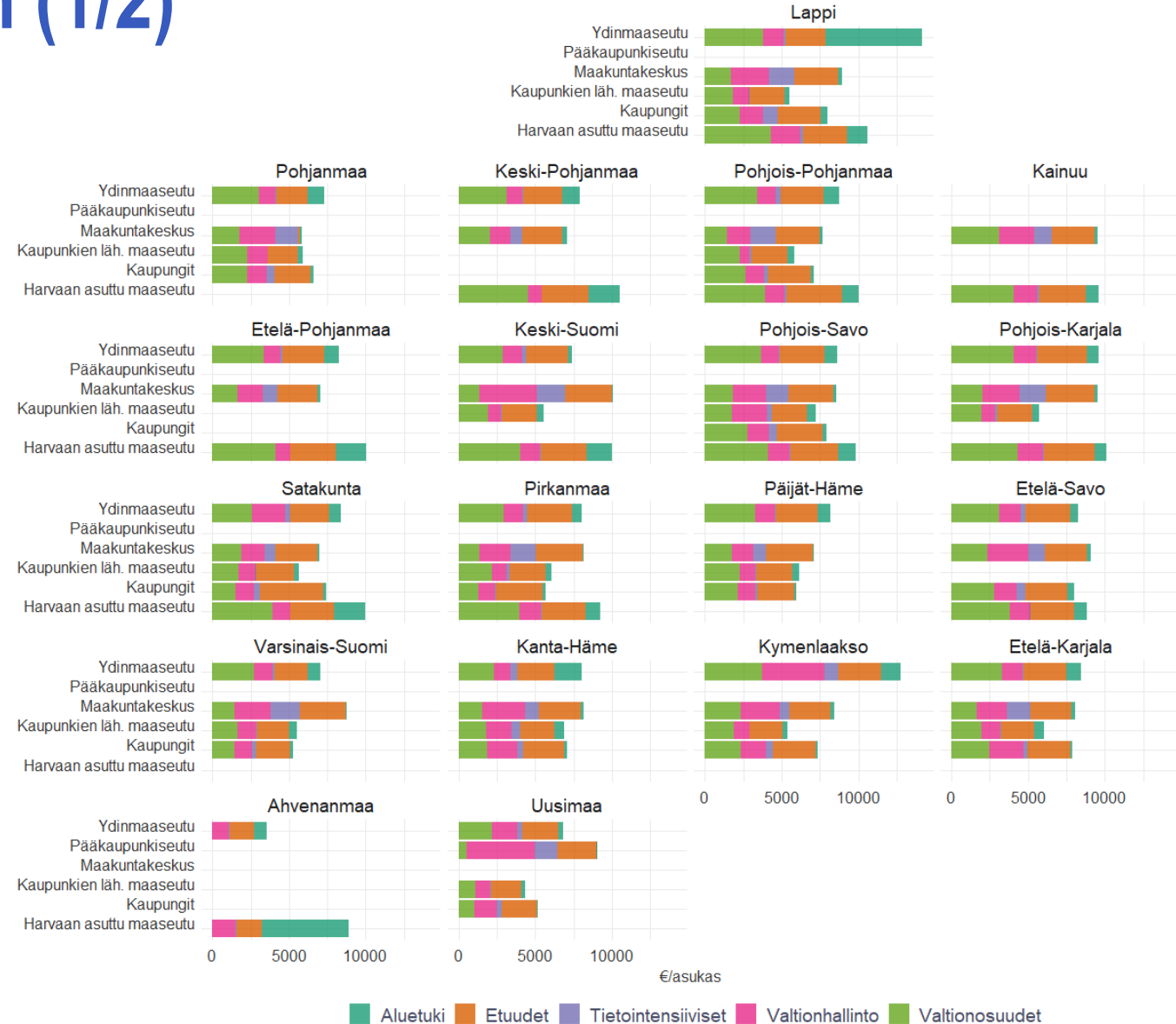
Luonnos
verkkokokoukseen

Valtion julkisten menojen kohdentuminen kaupunki-maaseutuluokittain (1/2)

- Kohdentuminen kertoo erilaisten kuntien ja alueiden tilasta ja kehittämisedellytyksistä.
- Valtion budjetin vuosittaisista menoista 2018-2021 kartoitettu 70 %, n. 45 mrd. €**
 - 33 % kohdistuu maakuntakeskuksiin, 26 % pääkaupunkiseudulle, 15 % kaupunkeihin ja 26 % maaseutualueille, josta 13 % ydinmaaseudulla, 7 % kaupungin läheiselle maaseudulla ja 6 % harvaan asutulle maaseudulle.
- Rahavirroista osa keskenään riippuvaisia
 - sosiaalietuudet; maataloustuet ja maaseudun kehittämisen rahoitus; valtion läsnäolo ja koulutus- ja innovaatorahoitus.
- Valtion julkisen talouden muutokset kohdistuvat eri tavalla erilaisille alueille:
 - Sosiaalietuuksiin, aluekehityksen rahoitukseen ja valtion aluehallinnon uudistukseen liittyvät supistamiset osuvat kielteisesti erityisesti maaseutualueisiin.
 - TKI-rahoituksen ja koulutustason nostamisen myönteiset vaikutukset osuvat erityisesti suurimpiin kaupunkeihin.

Julkiset rahavirrat kuntaluokittain maakunnissa

Valtion julkisten menojen kohdentuminen kaupunki-maaseutuluokittain (2/2)

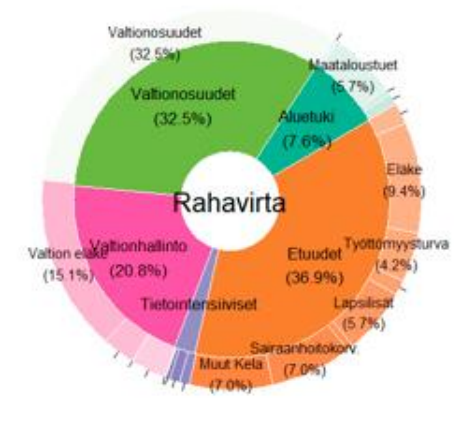
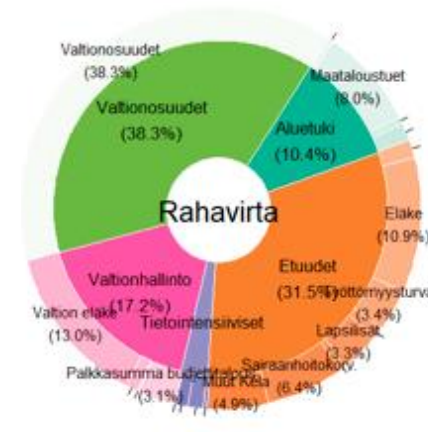
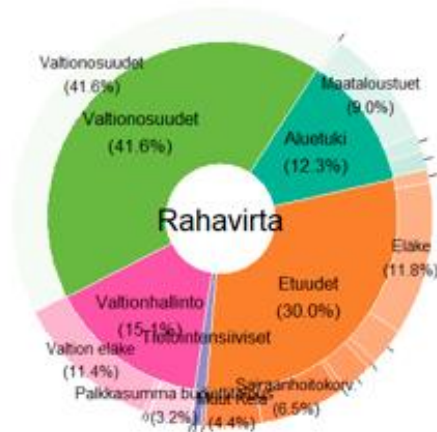
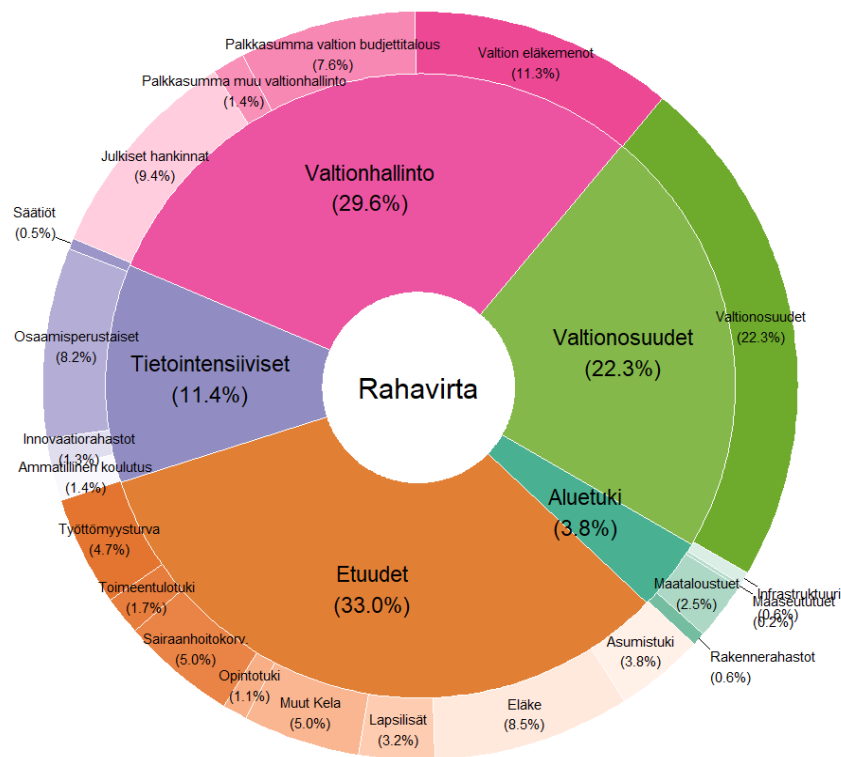

Kartoitetut julkiset menot ovat keskimäärin 8112 €/asukas

Harvaan asuttu maaseutu: 9814 €/asukas

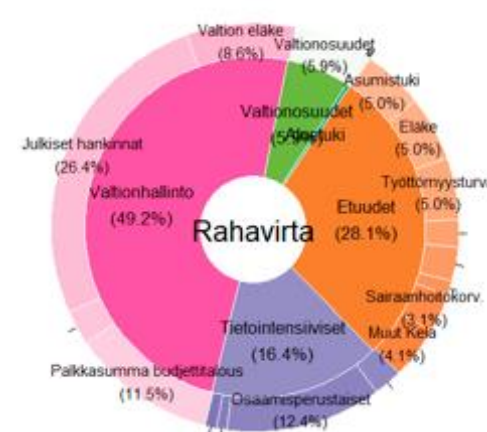
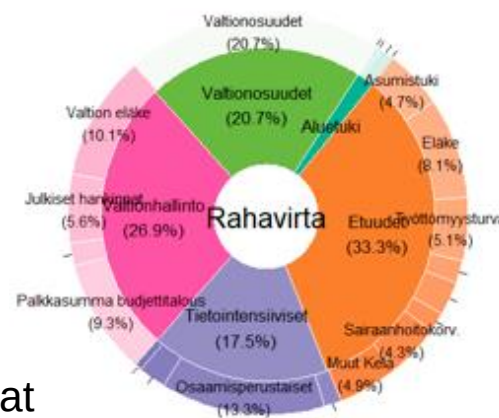
Ydinmaaseutu: 7784 €/asukas

Kaupunkien läh. maaseutu: 5562 €/asukas

Maakuntakeskus: 8270 €/asukas

Pääkaupunkiseutu: 9194 €/asukas

Valtion rahavirrat (ml. hankinnat) kohdistuvat eri tavalla erilaisiin kuntiin (kuviot). Ylläpitävät maaseuduille – uudistavat kaupunkeihin: Paikkasokeat tarkoitukset – maaseutuvaikutukset. Kts. [infograafit/RAVIT-hanke](#).

verkko-
omiseen

Yhteenveto: Kansallisia tavoitteita vuoteen 2035, odotuksia ja tunnuslukuja eräiltä sektoreilta

Ruoka-sektori	Metsä-biotalous	Matkailu	TKI ja kasvu-yrittäjyys	Puhdas ja digitaalinen siirtymä	Energia-tuotanto	Fossiiliton liikenne	Kiertotalous
Arvonlisä +1,7 mrd. € (TKI)	Arvonlisä +39 mrd. €	Arvonlisä +8 mrd. € (2028) (3 % BKT:stä)	T&K-menot 4 % BKT:sta (2030)	Kriittisten mineraalien tuottamisen lisääminen (EU)		Päästöjen puolittaminen	Hiilineutraali talous
Uudet arvoketjut (vaihtoehtoiset proteiinit) ja viennin lisääminen	Sellusta tekstiilikuitua, korkean lisäarvon pakkaus-materiaalia ja muut korkean lisäarvon tuotteet.	Huom: Ruokamatkailu -2028 Kulttuurimatkailu -2030 Kalastusmatkailu -2033 Luonnon virkistyskäytön strategia -2030	Puolille nuorista korkeakoulututkinto	Mineraalistrategia Teollisuusstrategia	Aurinkovoima 635 MW-100 GW (2022-2030) Tuulivoima 7 000 MW (2023) 1 600 tuulivoimalaa	Päästöttömyys 2045	Kiertotalousasteen ja luonnonvarojen tuottavuuden kaksinkertaistaminen
Kysynnän kasvu maailmalla – brändäys ja myynti B2B vs. B2C	Puutuote-teollisuuden arvonlisä tuplaantui 2012-2022	Matkailu on ainoa viennin ala, jonka kulutus tapahtuu Suomessa, ja joka maksaa toiminnastaan arvonlisäveroa.	”Maailman paras kasvuyritys-ekosysteemi”	Yhteiskunnan sähköistyminen ja siirtyminen uusiin energialähteisiin ja teknologioihin.	Irtaantuminen venäläisestä fossiilisesta energiasta		Luonnonvarojen yhteenlasketun käytön taittaminen.
Työlliset 105 000 (2022)	Työlliset 66 000 (2022)	Työlliset 154 000 (2019) (164 000, 2028)	Valtio 1,2 % BKT:sta jos yksityiset 2/3 T&K-menoista	Suomessa 2020 yht. 45 kaivosta. Työllistää 24 600 htv (87 400)	Kuluttajista tuottajia ja lisäjoustoa	Vaihtoehtoiset käyttövoimat henkilöautoista 7,1 % (6/2023)	Tuontiraaka-aineiden vähentäminen

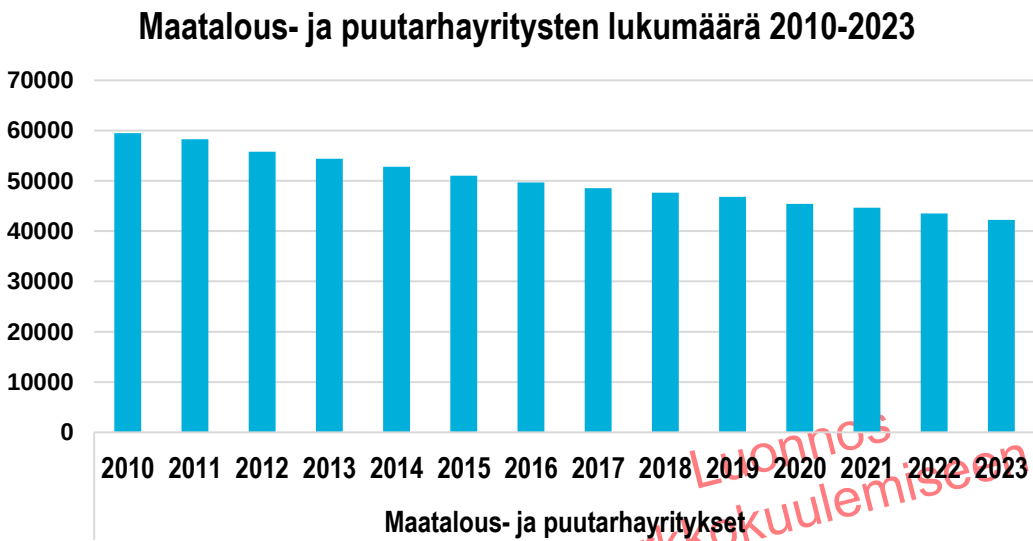
seen

Elintarvikesektori (maatalous ja elintarviketeollisuus)

- Maataloustuotanto ja elintarviketeollisuuden toimipaikat, henkilöstö ja liikevaihdon suuruus painottuu Länsi- ja Etelä-Suomeen. Arvon kehityksessä huomattavia eroja (esim. -17 % Kymenlaaksossa ja +72 % Pohjanmaalla).
 - Alueellisesti ja paikallisesti merkittävä toimiala kaikkialla Suomessa.
 - Yksi työpaikka elintarviketeollisuudessa tuo työtä kolmelle henkilölle muilla aloilla (TEM 2020).
- Suomessa aktiivitulojen määrä vähentynyt 86 687 tilalla 1990-luvun alusta (129 114) vuoteen 2023 (42 427) ja keskipeltoala tilaa kohden on kolminkertaistunut (17 ha:sta 53 ha:iin). Maatiloista viidennes on eläintiloja. Kasvintuotantotilojen määrä lisääntynyt reilusta 36 %:sta (1990) reiluun 75 %:iin tiloista (2023).
- Vuonna 2023 suuri osa tiloista on osa-aikaisia (59 %), viidennes viljelijöistä oli yli 65-vuotiaita (2023), jatkojalostusta harjoitti 650 tilaa (1,5 %) ja 14 500 tilaa (30 %) on laajentanut toimintansa uusiin elinkeinoihin ja tuotantomuotoihin (koneurakointi, kuljetus- ja kiinteistöpalvelut, matkailu). Tuotanto keskittyy suurimpiin tiloihin (21 000 tilaa, hallitsee 85 % peltoalasta ja tuottaa 85 % maatalouden tuotoksesta).
- Kysynnän kasvun potentiaaliin linkittyä maailman väestökehitykseen (8 mrd. – 9,7 mrd. 2050 mennessä) ja elintason kasvuun. Kasvupotentiaali raaka-aineiden jalostuksesta: uusia arvoketjuja luomalla ja elintarvikievientiä lisäämällä (Luke 2024), kun siirrytään vaihtoehtoihin ja kasvupainotteisiin proteiinilähteisiin (esim. tuontisoijan ja soijarouheen korvaaminen kotimaisilla vaihtoehtoilla, herneellä ja härkäpavulla).
 - Panostuksia tunnistettu tarvittavan tuotantokapasiteetin investoinneissa, kansainvälisessä myynnissä, markkinoinnissa ja brändäyksessä, sekä (3) tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnassa.

Ruokasektorin sis. alkutuotannon (maatalouden, kalastuksen ja vesiviljelyn) sekä elintarvike- ja juomateollisuuden toimialat (TOL 10-11). (Lähteet: Elinympäristön tietopalvelu Liiteri, Tilastokeskus ja Jansik ym. 2024, Vuoden 2024 suhdannekatsaus, Luke)

Merkitys Suomessa 2022 (Luke)	Elintarvikesektori (suluissa potentiaali 2035)
Tuotos	18,6 mrd. €
Arvonlisä (2 % kansantaloudesta)	4,7 mrd. € (+ 1,7 mrd. €)
Työlliset (elintarviketeollisuuden työntekijöistä 48 % on naisia)	105 000 hlöä
Investoinnit	1,5 mrd. €
Vienti (maataloustuotteet ja elintarvikkeet)	2,2 mrd. € (2023) Huom. tuonti 6,8 mrd. €

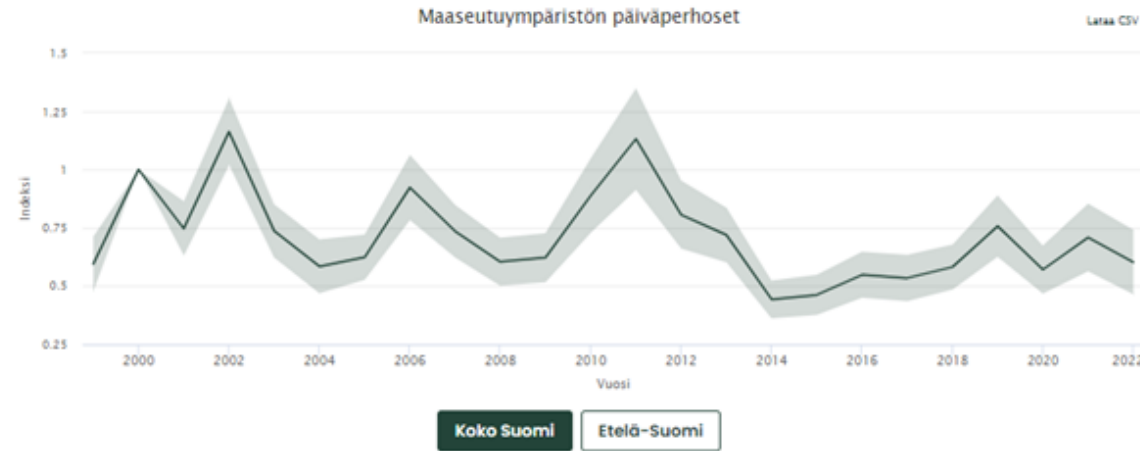

Huomioita luonnon monimuotoisuuden vähenemisestä: esimerkkinä päiväperhoset ja maatalousalueiden pesimälinnusto

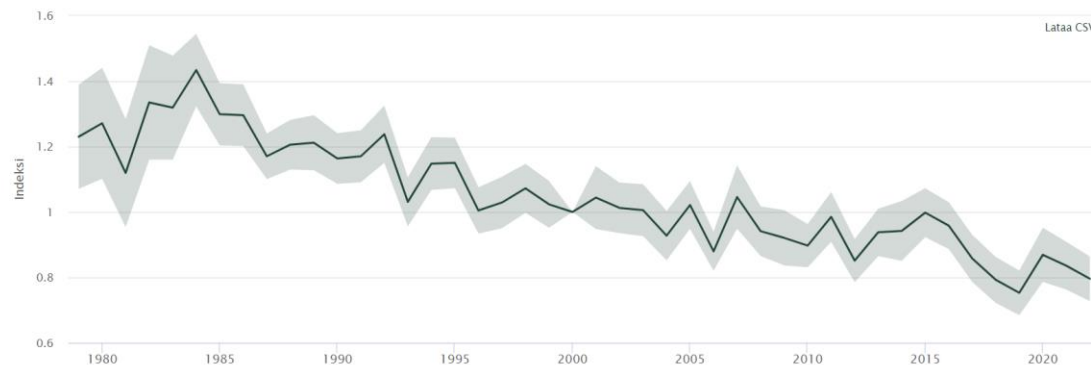
Oikea graafi: Maaseutu ympäristön päiväperhoset ovat vähentyneet parinkymmenen viime vuoden aikana. Viimeisten 10 vuoden aikana päiväperhosia on parhaimmillaan ollut enää noin 75 % siitä, miten niitä oli vertailuvuonna 2000.

Lähde: Kuussaari, SYKE

Maatalousympäristön pesimälinnut

Päivitetty: 30.10.2023

Vasen graafi: Maatalousympäristön pesimälintujen kannat ovat laskeneet merkittävästi. Maatalouslintujen laskeva kehitys on jatkunut nykyhetkeen saakka.

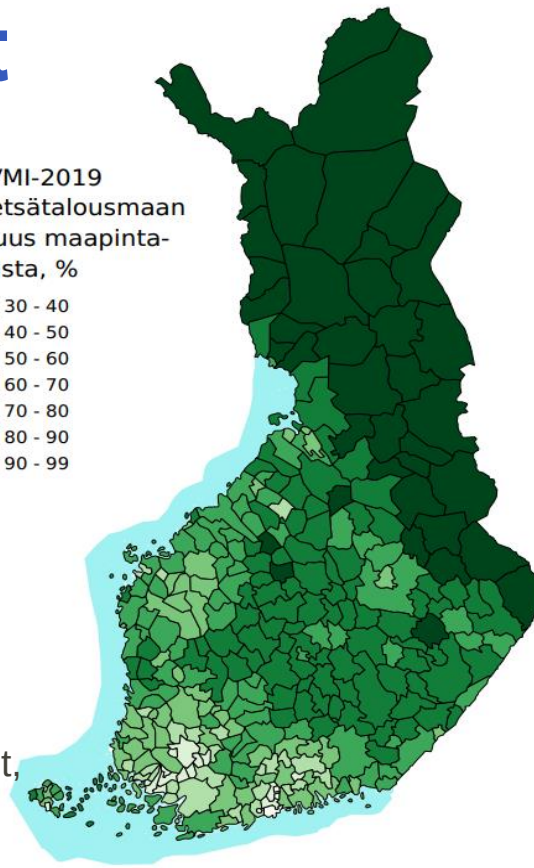
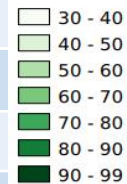
Lähde: Luonnontila.fi

Luonnos
verkkokuulemiseen

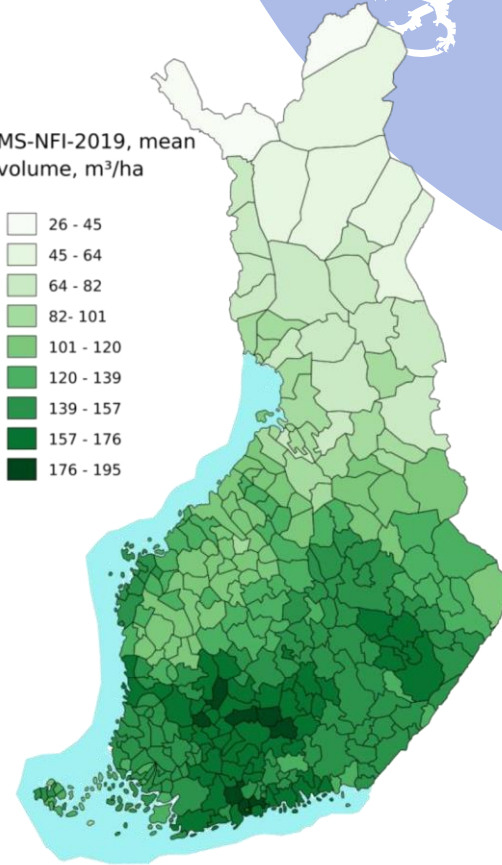
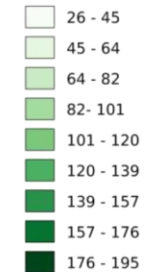
Metsäbiotalous ja metsätalousmaat

Merkitys Suomessa 2022 (Tilastokeskus ja Tapio)	Metsäbiotalous (potentiaali 2035)	Osuus kansantaloudesta kaikki toimialat
Tuotos	33,1 mrd. €	6,2 %
Arvonlisä	10,9 mrd. € (50 mrd. €)	4,6 %
Työlliset	66 000 hlöä	2,4 %
Palkansaajakorvaukset	3,1 mrd. €	2,5 %
Investoinnit	1,43 mrd. €	2,2 %
Vienti (Metsätaloustuotteet 70 % bionalouden viennin arvosta. Bionalous 1/3 koko Suomen viennistä.)	12,1 mrd. € (2023)	12,9 % (osuus tavaraviennistä)

MVMI-2019
metsätalousmaan
osuus maapinta-
alasta, %

MS-NFI-2019, mean
volume, m³/ha

- Metsäbiotalouteen kuuluu metsäbiomassan jalostaminen metsä-, energia-, kemian- tai elintarviketeollisuudessa sekä metsien muut tuotteet (marjat, sienet, riista), luontomatkailu ja metsien virkistys- ja terveyskäyttö.
- Perustana kestävästi hoidetut ja hiilensidonnassa tärkeät metsävarat. Arvonlisäyspotentiaali edellyttää tutkimuksen mukaan, että 70-100 % vientiin menevästä sellusta jalostetaan Suomessa tekstiilikuiduksi, korkean lisäarvon pakkausmateriaaliksi ja muihin korkean lisäarvon tuotteisiin. Uutta käyttöä löytyy muovin korvaamiseksi mm. pakkausteollisuudessa ja tekstiiliteollisuudessa, terveystuotteissa ja kosmetiikassa.
- Omistajuus n. 60 % yksityishenkilöillä ja perheillä, n 25 % valtion omistamia. Lisäksi metsäteollisuusyritykset, seurakunnat ja omaisuudenhoitoyhtiöt (Luke 2023).
- Puutuoteteollisuudessa arvonlisä tuplaantui 2012-2021 välillä, metsänhoidossa ja puunkorjuussa ja keruutuotteissa kasvoi 50%.
- Toimialan muutosten ja tehostumisen myötä on työllisten määrä ja samalla työllisten osuus koko Suomen työllisistä laskenut. Työllisten osuus maakunnan kokonaistyöllisyydestä oli suurinta Etelä-Karjalassa (7,3 %), Etelä-Savossa (7,3 %) ja Kymenlaaksossa (5,6 %). Arvoketjussa n. 1 500 metsäkoneyritystä, n. 600 autokuljetuspalveluyrittäjää (n. 1 800 puutavara-autoa). (Tapio 2024)
- Suomessa kulutetusta energiasta tuotettiin uusiutuvalla energialla 42 % v. 2022. Puuenergian osuus uusiutuvasta energiasta oli 69 % (Bioenergia ry 202, Tapio 2024).

Huomioita luonnonvarojen hallintaan liittyen

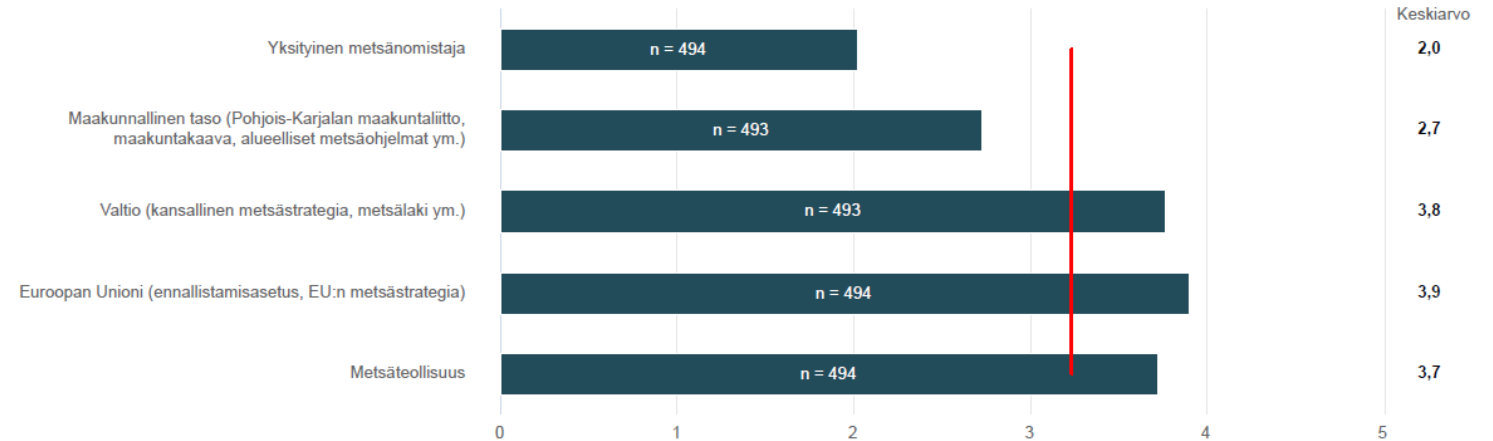

- Kokemus siitä, kenellä on ja kenellä tulisi olla valtaa eroaa (kuvat Weckroth/KOKOMAA-hanke)
- Ylätason tavoitteet konkretisoituvat paikallisissa maankäyttökysymyksissä, ristipaineet ovat suuret.
- Metsänomistajat eivät kategorisesti vastustusta hiilensidonnan kompensatiomalleihin (n = 498)
 - Positiivinen yhteys: Halukkuus lisätä hiilensidontaa omissa metsissä ja kokemus siitä, että metsäpolitiikka ja –ohjelmat ovat luotettavia ja puolueettomia.
 - Negatiivinen yhteys: Koettu talodellinen niukkuus ja hiilensidonnan lisääminen omissa metsissä.
- Metsänomistajien, maanviljelijöiden ja kuntalaisten näkemykset tunnistetaan keskeisiksi vihreän siirtymän hyväksyttävyydessä ja toteutettavuudessa (KOKOMAA ja YHYKE).

3. Kokemuksesi ja havaintojesi mukaan kuinka paljon koet seuraavilla tahoilla **olevan nykyään** vaikutusvaltaa metsäpolitiikkaan ja metsien käytön ohjaukseen?

1: Hyvin vähän vaikutusvaltaa2: Melko vähän vaikutusvaltaa3: Jonkin verran vaikutusvaltaa4: Melko paljon vaikutusvaltaa5: Erittäin paljon vaikutusvaltaa

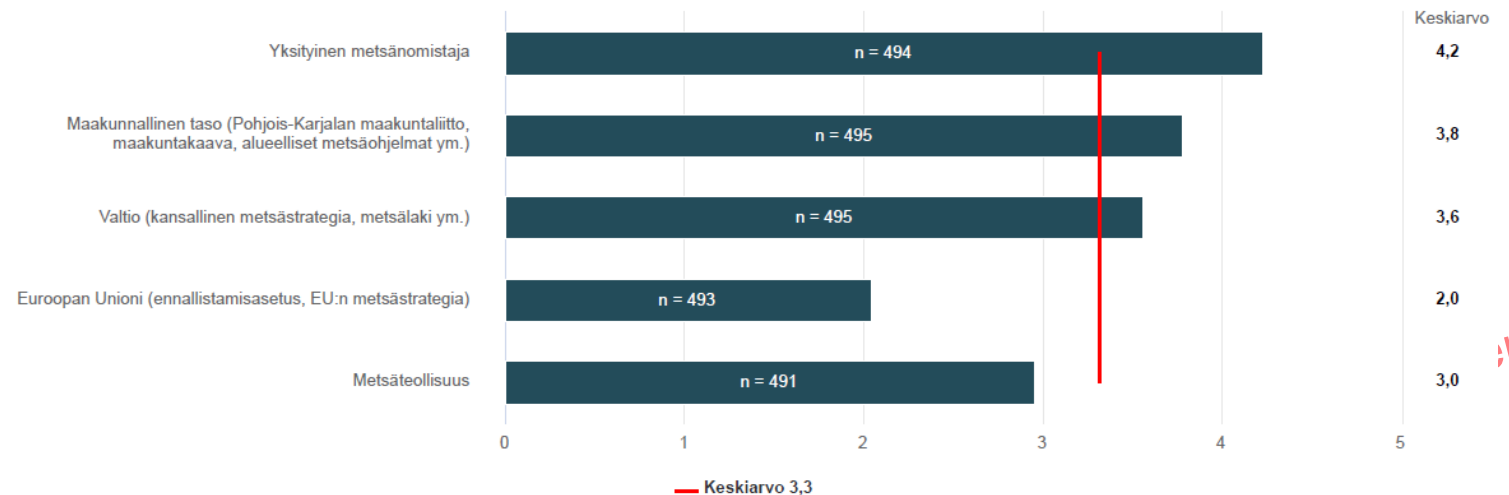
Vastaajien määrä: 496

4. Kokemuksesi ja havaintojesi mukaan kuinka paljon koet että seuraavilla tahoilla **tulisi olla** vaikutusvaltaa metsäpolitiikkaan ja metsien käytön ohjaukseen?

1: Hyvin vähän vaikutusvaltaa2: Melko vähän vaikutusvaltaa3: Jonkin verran vaikutusvaltaa4: Melko paljon vaikutusvaltaa5: Erittäin paljon vaikutusvaltaa

Vastaajien määrä: 495

Huomioita ilmastonmuutoksen sopeutumisesta maaseutualueiden näkökulmasta

- Koko Suomelle yhteisiä ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta oleellisia haavoittuvuustekijöitä ovat väestön ikääntyminen, rakennetun ympäristön ja infrastruktuurin kunto sekä vesien tilaan liittyvät haasteet. Luonnonvara-alalla on totuttu sään vuosittaisiin vaihteluihin, mutta keskilämpötilan nopea nousu sekä lisääntyvät ja voimistuvat sään ääri-ilmiöt tuovat uusia haasteita ruoantuotannolle, vesienhallinnalle ja maaseudun elinvoimalle.
- Ilmastonmuutoksen myötä kasvavia riskejä maaseutualueilla ovat:
 - Rankkasateiden aiheuttama liiallinen märkyys
 - Energianjakelun häiriöt
 - Infraan ja rakennuskantaan liittyvät uhat lisääntyvien myrskyjen ja tulvien myötä
 - Tuholaisten leviäminen
 - Kelirikon lisääntyminen
 - Kuivuuskaudet ja maastopalot
- Väestörakenteen muutos vaikuttaa sopeutumistoimien toteutukseen: huolenaiheena on, että toteutukseen ei ole riittävästi resursseja ja osaamista (yritykset, kunnat, kotitaloudet).
- Maatilat ja muu maaseutuyrittäminen ovat tärkeitä maaseutualueiden infrastruktuurin ylläpitäjiä. Maatalous on pyrkinyt varautumaan muuttuviin olosuhteisiin kasvilajivalikoimaa laajentamalla, uusilla viljelymenetelmillä ja panostamalla peltojen peruskunnostukseen. Suurissa tuotantoyksiköissä on pyritty varautumaan ääriolosuhteisiin ja käytössä ovat mm. varavoimayksiköt.
- Esimerkki alueellisesta toiminnasta: Hämeen ilmastoturva -hanke keskittyy etenkin maaseutualueiden ja asukkaiden sopeutumiseen ja varautumiseen.

Luonnos
verkkokäyttämiseen

Matkailu

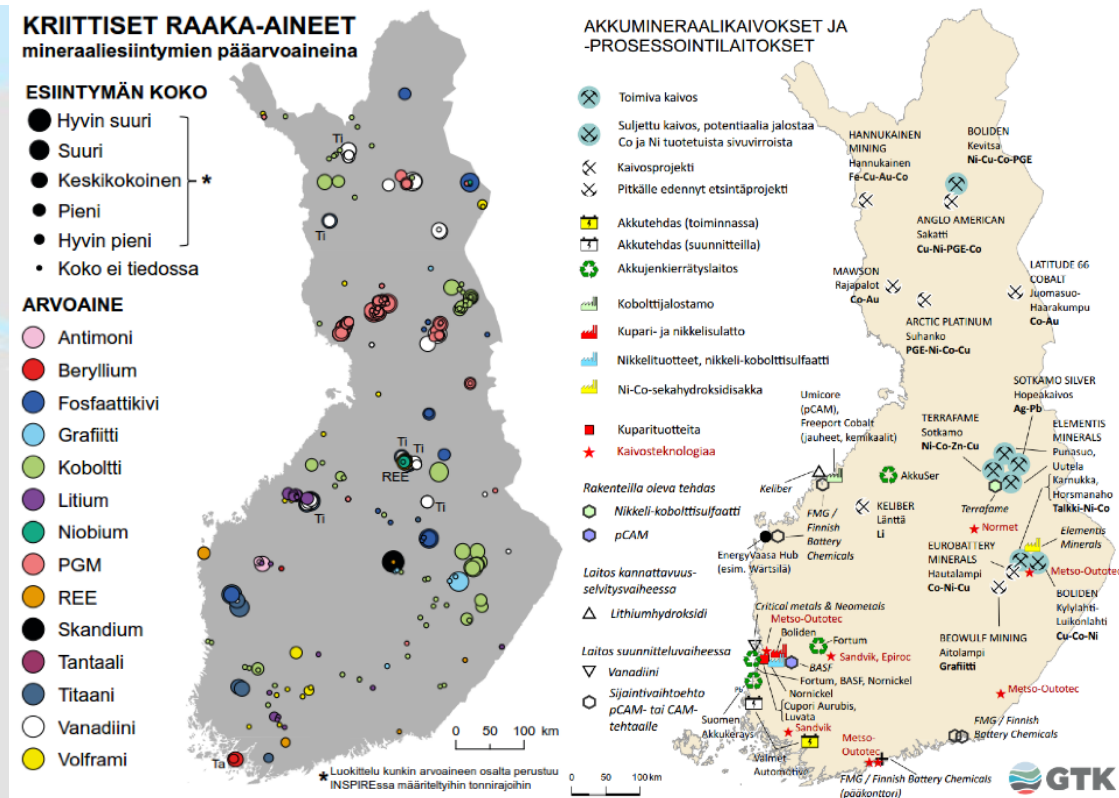
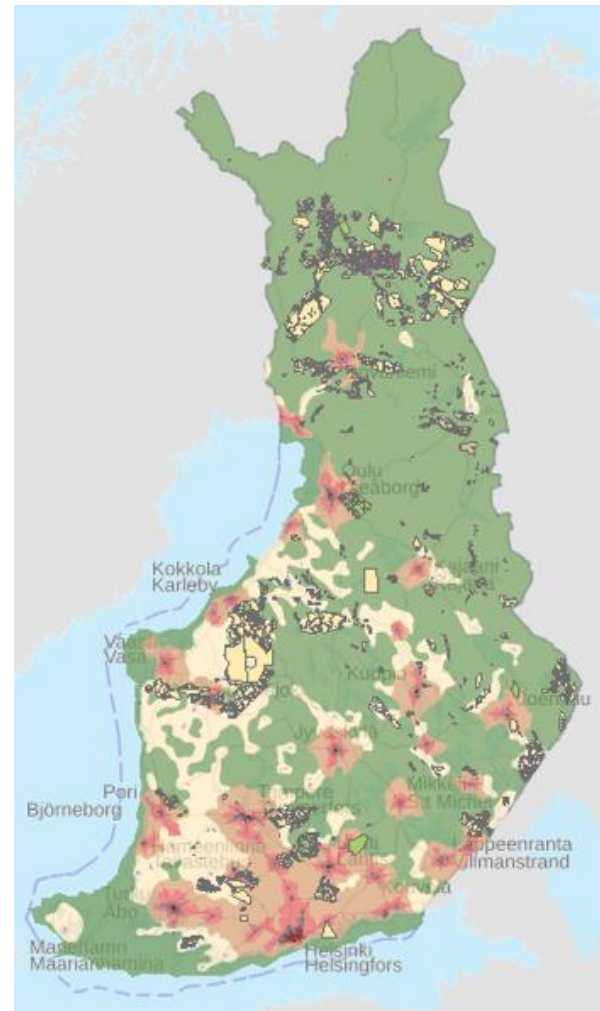

- Matkailun visio (2022-2028) on ”omaperäinen ja uteliaisuutta herättävä Suomi on Pohjoismaiden kestävimmin kasvava matkailukohde.”. Matkailun missio on ”Matkailu on vastuullinen ja kasvava palveluliiketoiminnan ala, joka luo hyvinvointia ja työllisyyttä ympärivuotisesti koko Suomessa.” (TEM 2022)
- Matkailu on ainoa viennin ala, jonka kulutus tapahtuu Suomessa, ja joka maksaa toiminnastaan arvonlisäveroa. Matkailun osuus BKT:stä oli 1,6 % vuonna 2021. Koronapandemian vaikutuksista tämä laski vuodesta 2019 (2,7 %). Tavoite on, että **matkailun osuus BKT:stä on 3 % vuonna 2028. Matkailuviennin arvo tavoite on 8 mrd. euroa.**
- Matkailuviennin kasvu on ollut muuta palveluvientiä nopeampaa. Vuonna 2017 matkailuviennin osuus Suomessa oli 17,2 prosenttia palveluiden vientituloista. Matkailu työllisti vuonna 2017 yli 140 000 henkilöä sekä 6 000 htv:t vuokratyötä. **Tavoitteena on, että vuonna 2028 alalle työllistyy 164 000 henkilöä.** Huomioitavaa on, että nuorten osuus työntekijöistä on 30 %.
- ”Matkailun merkitystä kasvattaa **alan paikkasidonaisuus**; matkailutoimialojen työpaikkoja ja paikallisesti tehtyä kehittämistyötä ei voida pääosiltaan siirtää muihin maihin eikä muille paikkakunnille.” Matkailuliiketoimintaa tukeviin julkisiin investointeihin kuuluvat mm. kulttuurikohteet, kansallispuistot ja retkeilyalueet (infra, ylläpitäminen ja kehittäminen). Esimerkiksi kansallispuistoissa kävijöiden rahankäyttö arvioidaan tuovan lähialueelle noin 10 euroa jokaista puiston retkeilyalueiden palveluihin ja luontokeskuksiin sijoitettua euroa kohti. Matkailualueilla sijaitsevissa kansallispuistoissa hyötysuhde on vielä tätä korkeampi, keskimäärin 14 euroa (TEM 2022). Matkailun ympärille muodostuu laaja ekosysteemi.
- Globaalilla tasolla tarkasteltuna vauras, keskiluokkainen ikääntyvä väestö, sosiaalisen median käyttöön pohjautuva matkailu (Z- ja Y-sukupolvet), kolmen sukupolven yhteiset matkat ja seksuaalivähemmistöjen matkailijakohderyhmä kasvavat. Muuttuvien kohderyhmien johdosta matkailupalveluiden tarjoajilta edellytetään aiempaa enemmän esteettömyyden ja saavutettavuuden huomiointia.
- Maakuvatutkimusten mukaan Suomi-kuvan vahvuuksia ovat hallinto, palvelujen toimivuus ja elämänlaatu. Heikkouksina mainitaan alhainen kansainvälinen tunnettuus ja Suomeen liitettävät vaatimattomat kulttuurimielikuvat.
- Matkailua kehitetään niin ruokamatkailun, kulttuurimatkailun, kalastusmatkailun ja luonnon virkistysstrategian kautta.

Luonnos
verkkokuulemiseen

Kriittiset mineraalit ja kaivannaisteollisuus

- Yhteiskunnan sähköistyminen ja siirtyminen uusiin energialähteisiin ja teknologioihin.
- EU:n vihreän kehityksen ohjelman mukaan siirtymä ajoittuu vuoteen 2050. Tavoitteena kriittisten mineraalien (yht. 34) tuotannon lisääminen alueellaan.
- Tavoite konkretisoituu maaseutu- ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla.
- Kaivostoiminnan ja louhinnan (TOL2008) työpaikkojen määrä 6 210 v. 2022, joista harvaan asutuilla alueilla 2 483 (3,3 % kaikista työpaikoista) ja ydinmaaseudulla 1 373 (0,9 %).
- Mineraaliklusterin kokonaistuotos kerrannaisvaikutuksineen 22,1 mrd. €, suorien vaikutusten osuus 12,2 mrd. €. Työllistää kerrannaisvaikutuksineen 87 400 htv, suoraan 24 600 htv.
- Suomessa oli vuonna 2020 yht. 45 kaivosta.
- Alueelliset vaikutukset ovat merkittäviä Lapin, Kainuun ja Satakunnan maakunnissa.
- Kaivannaisteollisuudessa nähdään yrittäjyysmahdollisuuksia (Maaseutubarometri 2023)

Suomessa on Euroopan merkittävimpiin kuuluvat litiumvarannot. Suomen kallioperästä on löydetty lukuisia mineraaliesiintymiä, joissa jokin pääarvoaineista on EU:lle kriittinen raaka-aine. Tällä hetkellä Suomessa tuotetaan kriittisten raaka-aineiden osalta kobolttia, platinaryhmän metalleja ja fosfaattikiveä. Saatavuuden lisäksi keskiöön ovat nousseet vastuullisuus, sosiaalinen hyväksyntä ja raaka-aineen jäljitettävyys.

Tutkimukset nostavat esille ympäristöoikeudenmukaisuuden ulottuvuudet ja saamelaiden oikeuksia ja niiden tunnistaminen osana päätöksenteon prosesseja sekä hyötyjen ja haittojen oikeudenmukaista jakamista.

Lähteet: Liiteri, GTK/Kaivosrekisteri, TEM 2021, Ying Zhu ym. 2022, Alue ja Ympäristö 52 Nro 2 (2023)

Huomioita puhtaista vesistöistä

Vesien- ja merenhoitosuunnitelmissa esitetään nykytila ja tarvittavat toimenpiteet vesien hyvän tilan saavuttamiseksi.

- Suunnitelmat vuosille 2022-2027 hyväksyttiin valtioneuvostossa 12/2021. Suunnitelmat päivitetään kuuden vuoden välein.

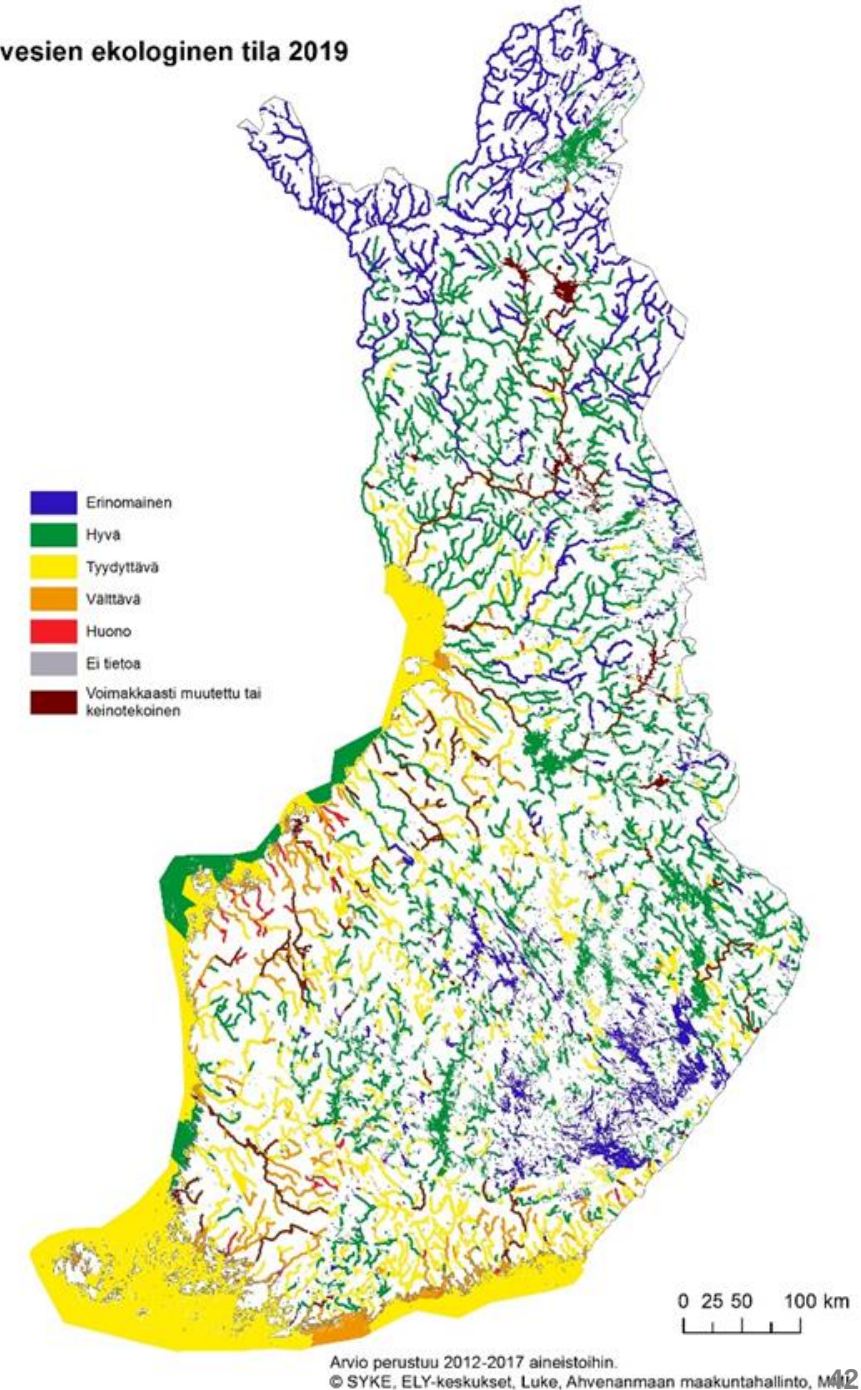
Vesien ja meren hyvän tilan saavuttaminen edellyttää tehostettuja toimenpiteitä.

- Suomen kaikki rannikkovesi- ja avomerialueet ovat merenhoidon rehevöitymistilan kokonaisarvion mukaan heikossa tilassa.
- Suomen järvistä 13%, joista 32% ja pohjavesistä 2% on alle hyvän tilan.

Vesien tilaa parantavia toimenpiteitä toteutetaan määräaikaishallinnalla ohjelmilla, joiden resurssit ovat riittämättömiä tavoitteisiin nähden.

- Nykyiset kansalliset rahoitusohjelmat: Vesiensuojelun tehostamisohjelma, Saaristomeriohjelma, Ravinteiden kierrätysohjelma, HELMI-elinympäristöohjelma ja Nousu-ohjelma.
- EU rahoitusinstrumenttien käytössä Life-hankkeet keskiössä, jotka edellyttävät 40 % kansallista rahoitusosuutta.

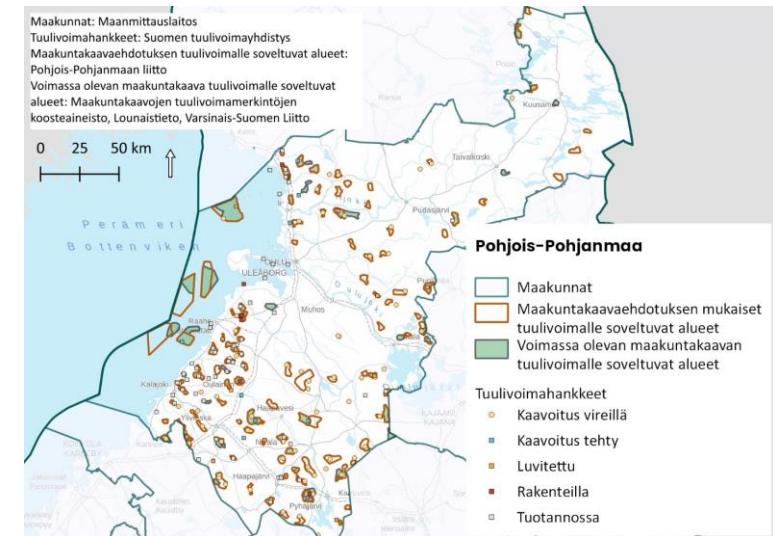
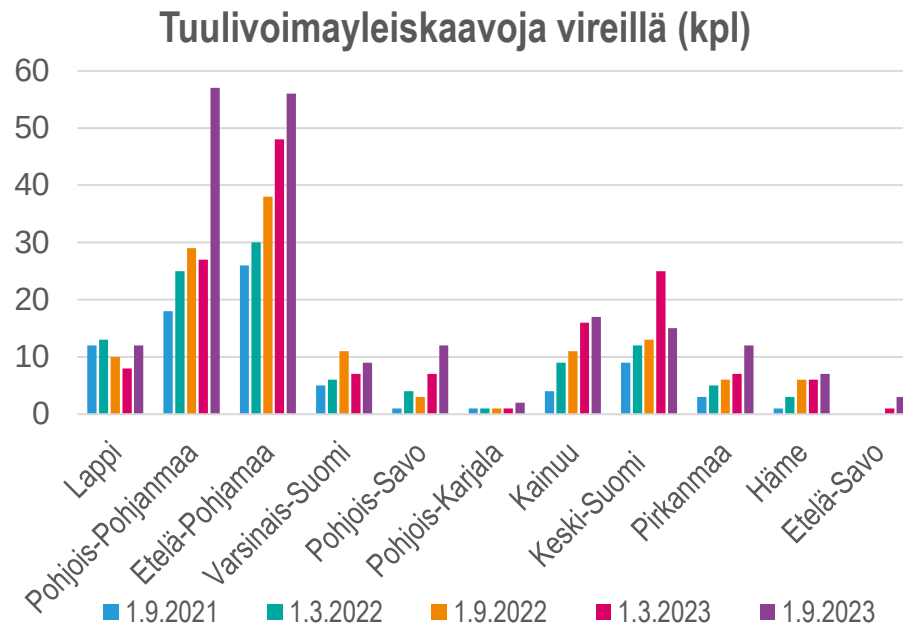
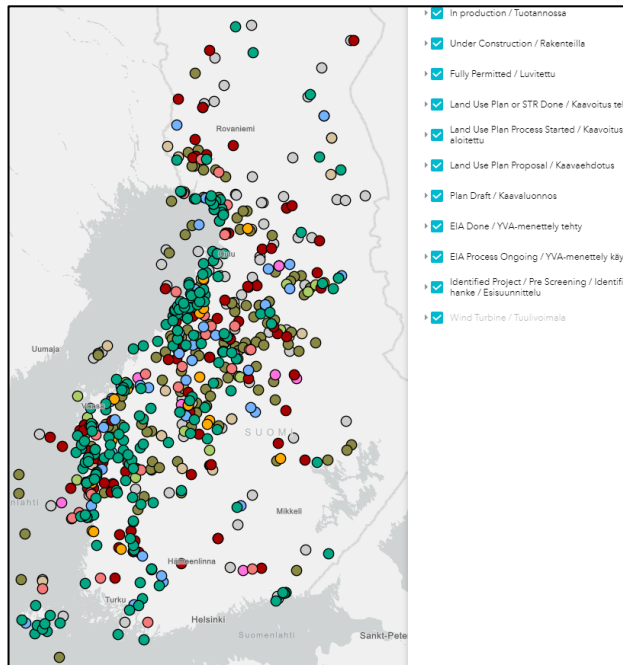
Pintavesien ekologinen tila 2019

Energia: tuulivoima -nykytilanne

1. Suomen tuulivoimayhdistyksen tietojen mukaan vuoden 2023 lopussa oli noin 1600 toiminnassa olevaa tuulivoimalaa, kapasiteetti noin 7000 (MW) (Lähde: STY [Tilastot-sivusto](#)).
2. Vireillä oli syyskuussa 2023 noin 200 tuulivoimayleiskaavaa / ELY-keskukset (lukumäärät miltei kolminkertaistuneet kahden vuoden aikana). Tuulivoima toteutetaan pääsääntöisesti suoraan rakentamista ohjaavilla yleiskaavoilla.
3. Suurimmassa osassa maakuntia on meneillään uusien tuulivoima-alueiden kartoitus ja maakuntakaavoitus. SYKE:n [Tuulivoimapotentialiaali Suomessa \(helsinki.fi\)](#) mukaan Suomessa olisi vuonna 2030 maatuulivoimakapasiteettia yhteensä lähes 33 000 MW.
4. Liittyen merituulivoimaa teki valtioneuvosto 2.5.2024 kielteisen päätöksen 16:een talousvyöhykkeen merituulivoimaa koskevaan hyödyntämisoikeushakemukseen. Suomen talousvyöhykkeen merituulivoimahankkeista halutaan päättää selkeiden pelisääntöjen pohjalta. Ne määritellään valmisteilla olevassa talousvyöhykettä koskevassa lainsäädäntöhankkeessa (VN tiedote 2.5.).

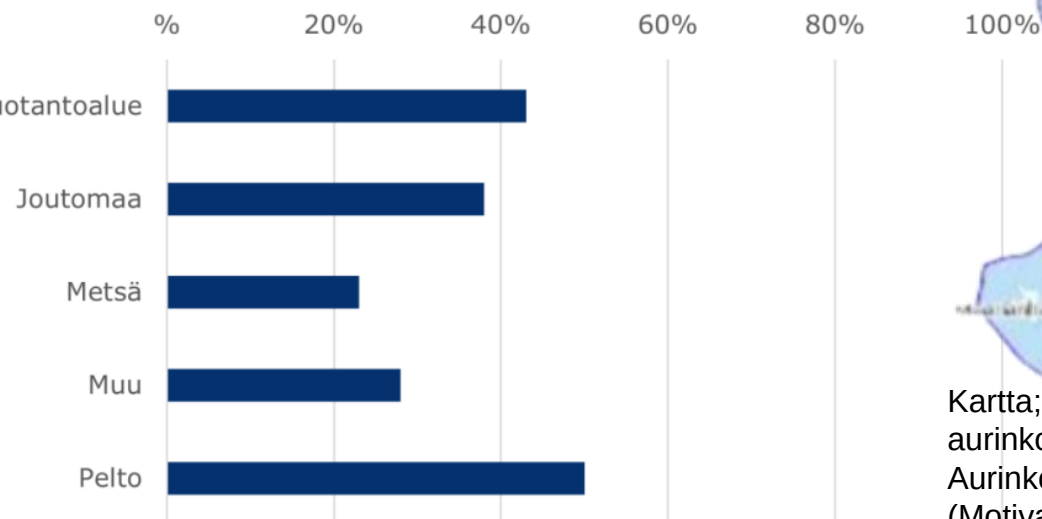

Energia: Aurinkovoimahankkeet -nykytilanne

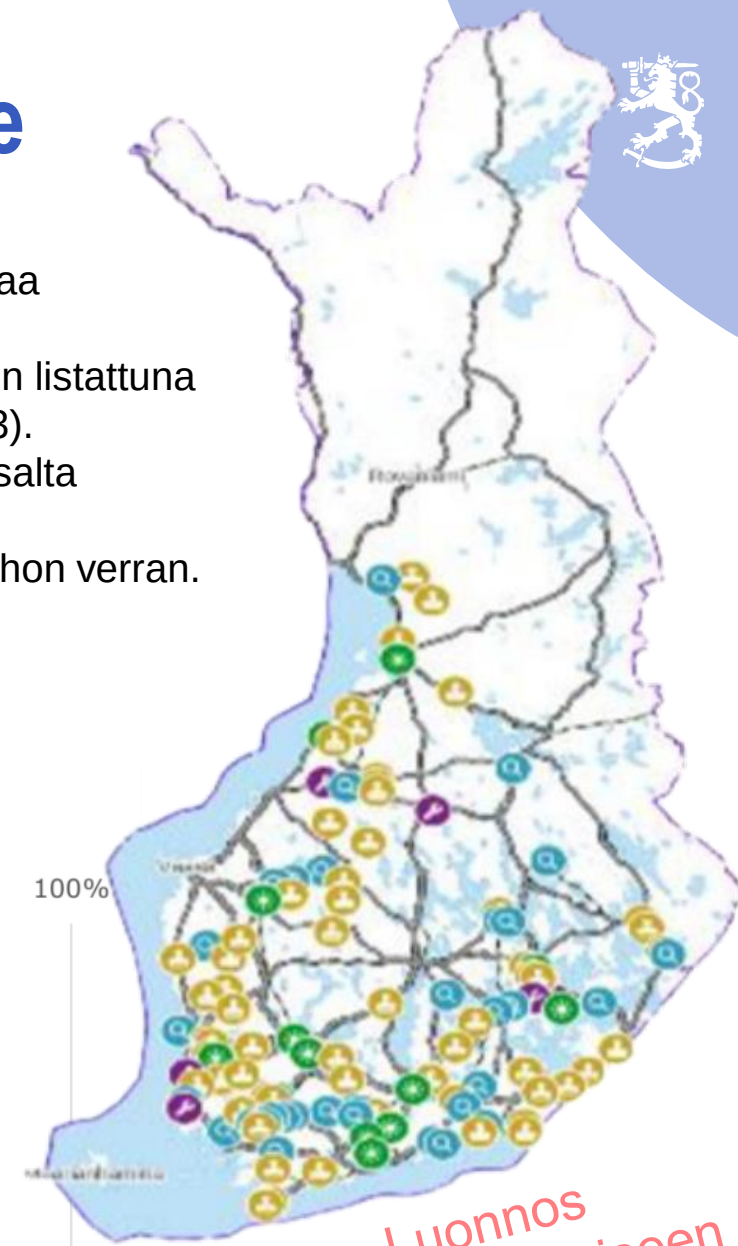
- Teollista, yli 1 MW aurinkosähkön tuotantokapasiteettia on Suomessa vielä vähän.
- Voimalaitosrekisterissä (19.9.2023 tilanne) on listattuna 8 toiminnassa olevaa aurinkovoimalaa (yhteisteho 39 MV). (Energiavirasto, 2023).
- Yhteensä tuotannossa tai hankekehityksen eri vaiheissa olevaa aurinkovoimakapasiteettia on listattuna Aurinkosähkövoimalat verkossa -palvelussa 9350–9650 MW. (Motiva & Energiavirasto, 2023).
- Kantaverkkoyhtiö Fingridille tulee valtavasti liityntäkyselyitä aurinko- sekä merituulivoiman osalta (6/2023). Liityntäkyselyiden yhteenlaskettu teho on yli 100 gigawattia (ml. merituulivoima).
- Fingrid arvioi, että vuoteen 2030 mennessä Suomessa voi toimia aurinkovoimaloita 7 GW tehon verran. (Fingrid, 2023).
- Arvion mukaan v. 2035 mennessä olisi suunnitteilla 20 GW edestä hankkeita, jota vastaava aurinkopuistojen määrä tarkoittaisi enimmillään n. 30 000 ha maa-alaa.

Aurinkovoiman sijoittumiskohteet toimijakyselyn vastausten perusteella hankkeita perustetaan eniten muille alueille kuin metsämaalle. Suurin osa, 50 % hankkeista, kohdistuu ainakin osittain peltoalueille. Myös entiset turvetuotantoalueet (43 % hankkeista) ja joutomaat (38 % hankkeista) ovat vahvasti edustettuina aurinkovoimahankkeissa. 23 % hankkeista sijoittuu ainakin osittain metsämaalle.

Minkä tyyppisille alueille voimaloita on pääasiassa suunniteltu tai jo luvitettu/toteutettu? (kunnat)

Kartta; Suomalaisten yli 1 MW aurinkovoimahankkeiden sijoittuminen Aurinkosähkövoimalat kartalla -palvelun mukaan. (Motiva & Energiavirasto, 2023)

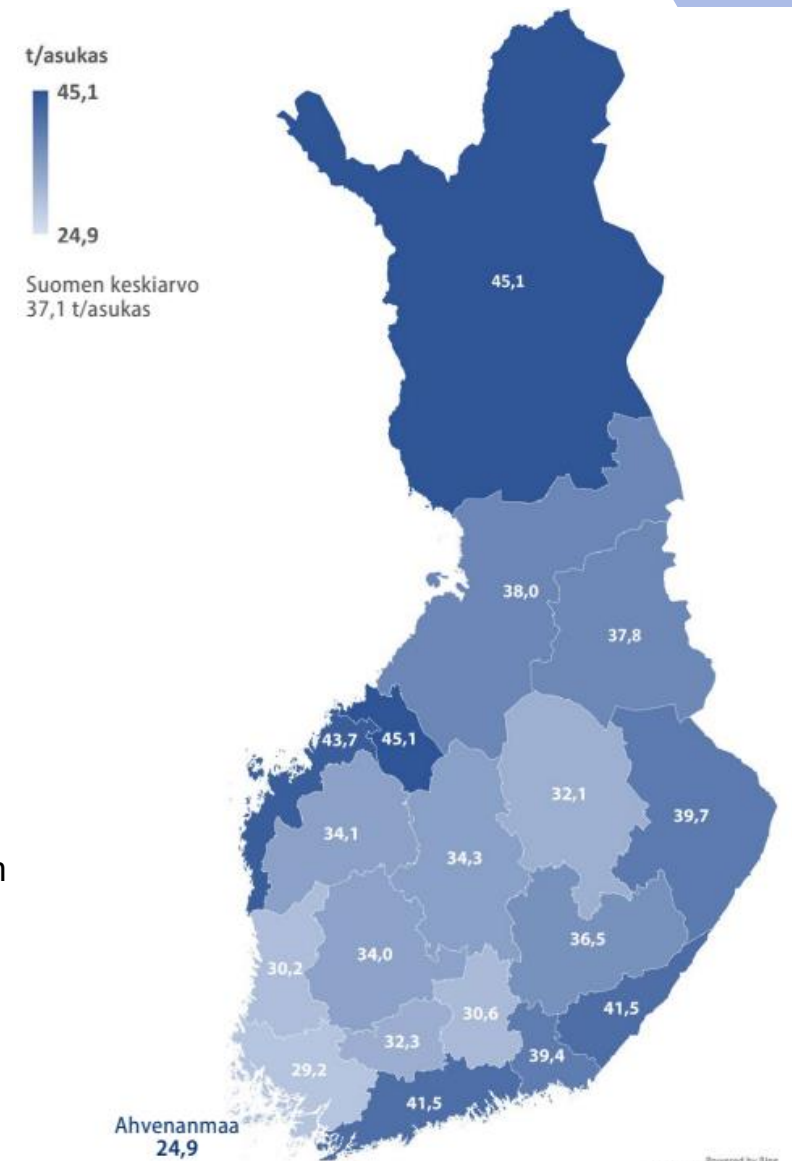
Energia ja infrastruktuuri: sähkönsiirto

- Puhtaan energian lisääntyminen ja sen voimalinjoille asettamat vaatimukset aiheuttavat yleisesti arvioiden merkittävän osan tulevasta voimajohtojen rakentamistarpeesta
- Sähkönsiirtotarpeet pohjois-eteläsuunnassa kasvavat ja kantaverkkoa pitää vahvistaa.
- Voimajohtoja on tällä hetkellä noin 15 000 km ja voimajohtoalueita noin 60 000 ha.
- Seuraavan 10 vuoden aikana kantaverkkoon tullaan rakentamaan noin 3 200 km uutta 400 kV voimajohtoa ja 2 000 km uutta 110 kV voimajohtoa.
- Valtaosa uusista 110 kV voimajohtoista rakennetaan kuitenkin samoihin pylväisiin uusien 400 kV voimajohtojen kanssa, joten varsinainen uusi voimajohtokilometrimäärä maanomistajien näkökulmasta on noin 3 500 km.
 - Tarkoittaa suuruusluokaltaan reilut 10 000 ha uutta voimajohtoaluetta seuraavan 10 vuoden aikana.
 - Tämä on pelkkä kantaverkon osuus, jonka lisäksi tulevat vielä hankkeiden liitântä johdot kantaverkon sähköasemille.
- Voimajohtojen lisäksi tarvitaan iso määrä uusia sähköasemia tai nykyisten sähköasemien laajennuksia tai uusimisia. Pelkästään uusia sähköasemia tarvitaan lähes 50 kpl.
- Sähkömarkkinalakia uudistava työryhmä helpottamaan sähköntuottajien ja teollisuuden investointien verkkoliityntöjä (TEM).
- Tuulivoima- ja aurinkovoimahankkeet siirtolinjoinen sijoittuvat usein maa- ja metsätalousalueille, mutta myös lisääntyvissä määrin merelle.
- Puhtaan energian siirtymän maankäyttötarpeilla on vaikutusta esim. maa- ja metsätalouden harjoittamiseen, sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävään hyödyntämiseen.

Luonnos
verkkokuulemiseen

Kiertotalous

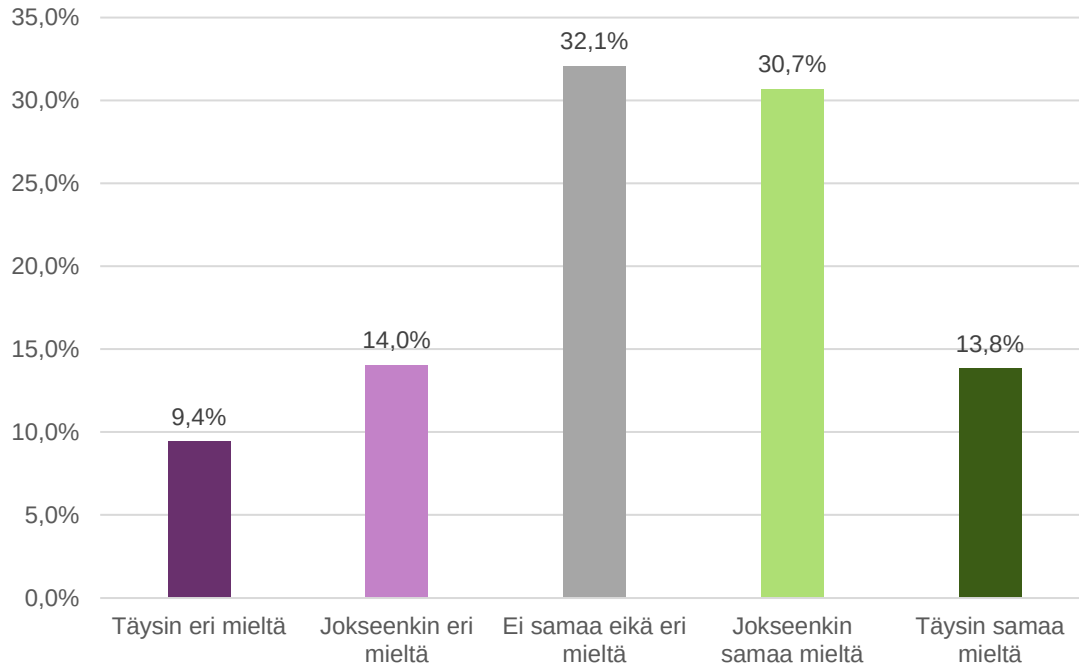
- Kiertotalousohjelmassa on asetettu kansalliset tavoitteet kiertotalousasteen ja luonnonvarojen tuottavuuden kaksinkertaistamiselle sekä kotimaisten luonnonvarojen yhteenlasketun käytön taittamiselle (2015-2035).
- Kansantalous on pitkään ollut materiaali-intensiivinen. Luonnonvarojen käyttö aiheuttaa huomattavia ympäristövaikutuksia samalla kuin siitä saatava lisäarvo on matala.
- Kiertotaloustoimien talous- ja ympäristövaikutuksista toteutettu skenaariotyö (Savolainen ym. 2024) osoittaa, että
 - raaka-aineiden tuotanto ja kulutus eivät tyypillisesti tapahdu samassa maakunnassa.
 - kiertotalousohjelmassa asetettu tavoite luonnonvarojen käytön kasvun pysäyttämiseksi on mahdollista saavuttaa, kun kiertotaloustoimenpiteitä otetaan laajasti käyttöön rakentamisessa, teollisuudessa, kulutuksessa, energiasektorilla ja ruokajärjestelmässä. ”Raaka-aineiden kulutuksen kääntäminen selvään laskuun edellyttää muutoksia etenkin rakentamisessa”.
 - kiertotaloustoimenpiteiden myötä bruttokansantuote kasvaa, työn tuottavuus vahvistuu ja talous muuttuu edelleen palveluvetoisemmaksi.
 - kiertotalouden pullonkauloja ovat lainsäädäntö ja lupakäytännöt, riittävä koulutus ja osaaminen, TKI-rahoituksen suuntaamisen tarve. Tarvitaan suotuisa investointiympäristö ja rahoitusta teknologiainvestointeihin sekä uusien toimintamallien käyttöönottoa.
- Tavoitteita edistetään Green Deal –kumppanuuden kautta (YM).

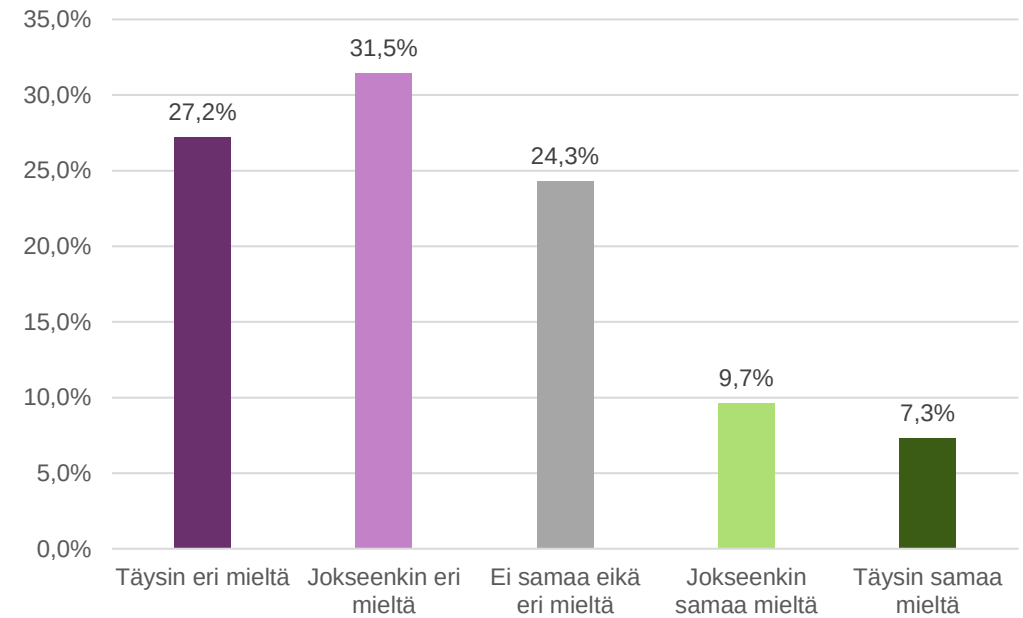
Kotimaan loppukäyttöön kulunut raaka-ainemäärä (RMC) maakunnittain väkilukuun suhteutettuna (t/asukas) vuonna 2015. Lähde: [Syke](#)

Huomioita luonnonvarojen hallintaan ja energiasiirtymään liittyen

Maaseudun elinvoimaisuus on riippuvainen energiasiirtymän toteutumisesta (n=499)

Energiasiirtymään liittyvät taloudelliset hyödyt ja haitat jakautuvat reilusti Suomen maakuntien välillä (n=518)

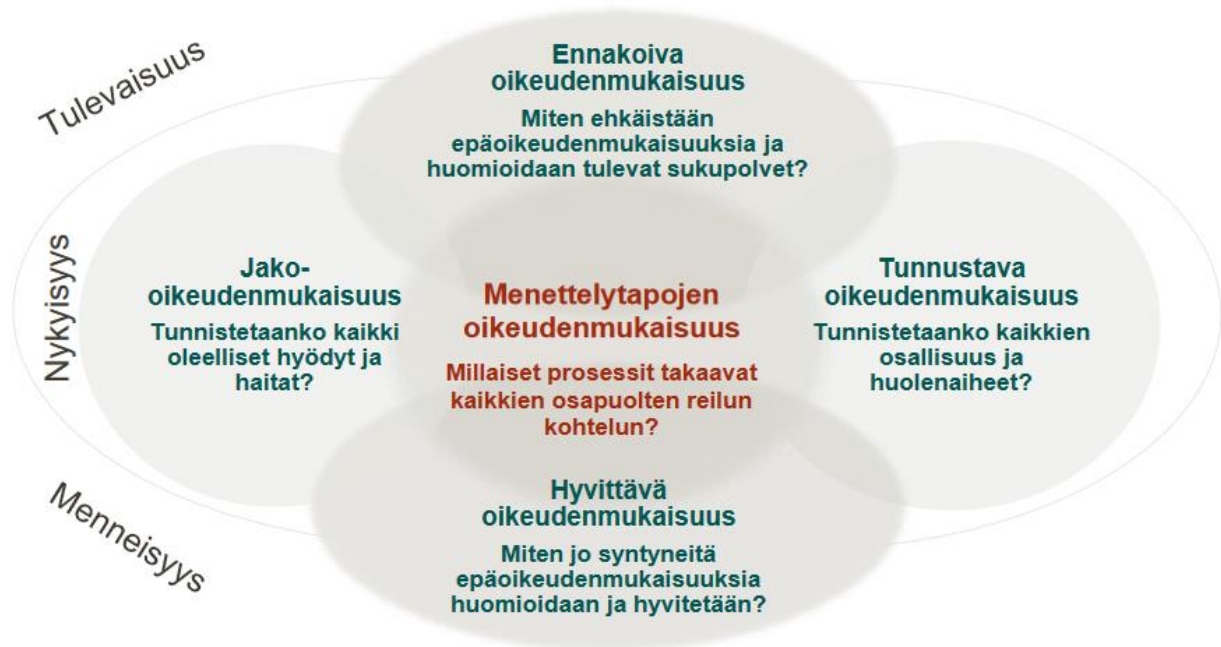
Yllä: YHYKE-hankkeessa toteutetun verkkokyselyn tuloksia. Tulokset eivät ole tilastollisesti yleistettävissä. Toisessa KOKOMAA-hankkeessa todettiin positiivinen yhteys halukkuuteen lisätä hiilensidontaa metsissä kokemukseen siitä, että metsäpolitiikka ja –ohjelmat ovat luotettavia ja puolueettomia. Negatiivinen yhteys oli koetun taloudellisen niukkuuden ja hiilensidonnan lisäämisen välillä (omasa metsässä). Kategorista vastustusta hiilensidonnan kompensatiomalleja kohtaan ei ole (n = 498).

Molempien hankkeen tulokset valottavat ristiriitoja, joita energiamurroksessa ja sen hyötyjen ja haittojen jakautumisessa on ja niiden kokemuksessa on. Ne korostavat ympäristöoikeudenmukaisuuden ulottuvuuksien vahvistamista.

Luonnos
verkkokyselyyn

Huomioita: Ilmaston liittyvän politiikan ja puhtaaseen siirtymään liittyvät ympäristöoikeudenmukaisuuden ulottuvuudet

- Huomioitavaa on, että kansalaisista 75% näkee, että ”ilmastonmuutokseen liittyvät toimenpiteet tekevät maaseudulla liikkumisesta hankalampaa”. Vastaajaryhmistä kansalaiset yleensä, asiantuntijat, päättäjät ja yrityspäättäjät olivat eniten samaa mieltä väittämän kanssa. Nuoret kaupunkilaiset 65 %, muut nuoret 77 % (Maaseutubarometri 2020-tutkimus)
- Kansalaisista vain 13 % on täysin tai osittain samaa mieltä, että ”nykyiset ilmastonmuutokseen liittyvät politiikkatoimet kohtelevat maaseutua ja kaupunkeja tasapuolisesti ja yhdenvertaisesti”; 62 % on täysin tai osittain eri mieltä väittämästä. Mikään vastaajaryhmä ei ole samaa mieltä väittämän kanssa, eniten samaa mieltä ovat nuoret kaupunkilaiset (21 %, muut nuoret 11 %). Asiantuntijat, päättäjät ja yrityspäättäjät ovat vähiten samaa mieltä väittämän kanssa. Tasapuolista ja yhdenvertaista kohtelua pitää erittäin tai melko toivottavana 49 % kansalaisista, kun taas 16 % ei pidä sitä lainkaan toivottavana. Asiantuntijat toivovat eniten tasapuolista ja yhdenvertaista kohtelua (Maaseutubarometri 2020-tutkimus)

Kuva 1. Ympäristöoikeudenmukaisuuden kehät kestävyysmurroksessa.

Figure 1. Spheres of environmental justice for sustainability transition.

Luonnos
verkkokuulemiseen

Työ ja yrittäjyys

Työvoiman saatavuus

Pula osaavasta työvoimasta merkittävimpiä haasteita yritystoiminnalle (31 % Maaseutupulssin ja 15 % Pk-yritysbarometrin vastaajista)

Lähes 80 % yrittäjistä voisi palkata ulkomaalaistaustaisen.

Riskienhallintaa, kestävyysosaamista, digitaalisia ja liiketoiminnan perustaitoja tarvitaan.

Ikääntyvät yrittäjät

Maaseutualueilla sijaitsee 35 % kaikista liikeyritysten toimipaikoista.

Maaseudun pienistä ja keskisuurista yrityksistä 23 %:lle on omistajavaihdos ajankohtainen

Suurimmat haasteet jatkajan löytäminen ja rahoituksen saatavuus.

TKI

Maaseudulle kohdistuu alle 5 % T&K-menoista ja vain 4,5% T&K- henkilökunnasta on alueilla.

Valtion julkisista hankinnoista
2,9 mrd. € kohdistui kaupunkeihin,
112 milj. € kaupungin läheisen maaseudun,
46,1 milj. € ydin- ja vain
6,7 milj. € harvaan asutun maaseudun kuntiin.

Julkisen rahoituksen kohdentuminen

Kohdentuminen kertoo erilaisten kuntien ja alueiden tilasta ja kehittämisedellytyksistä.

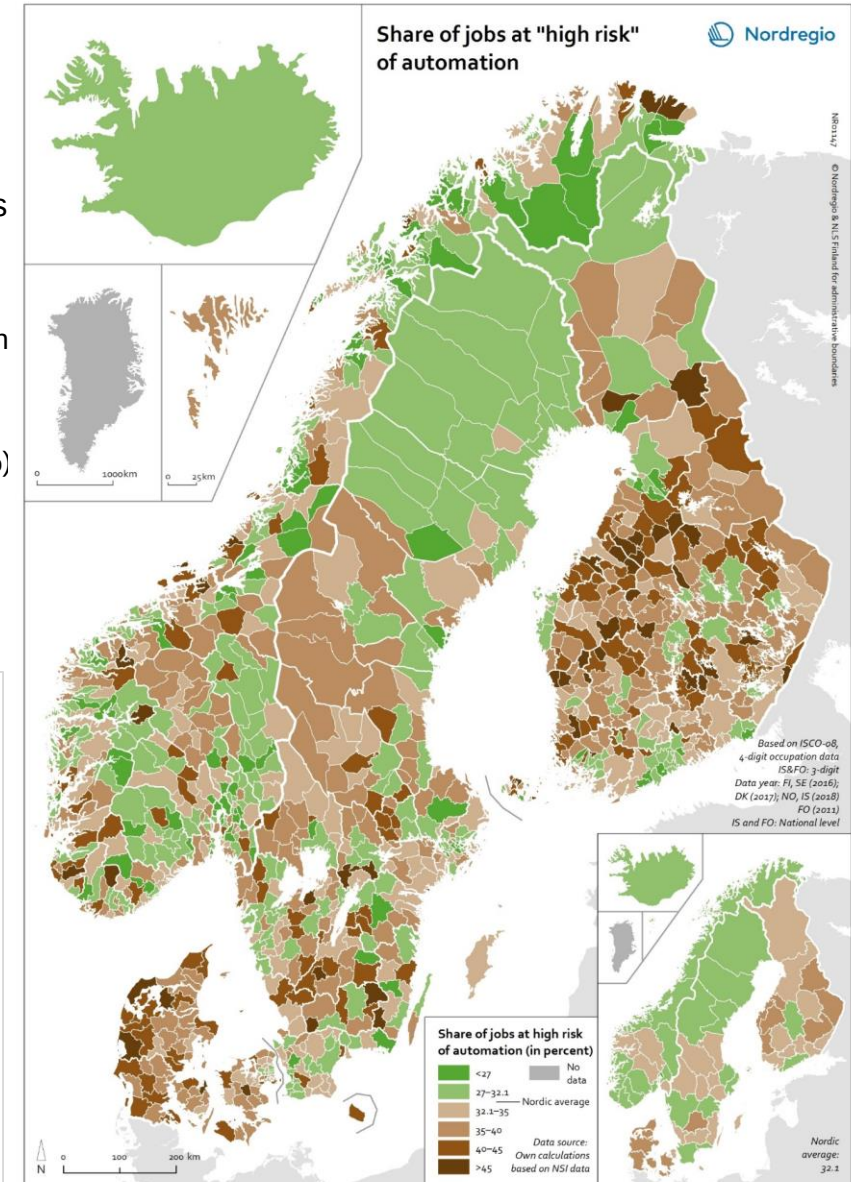
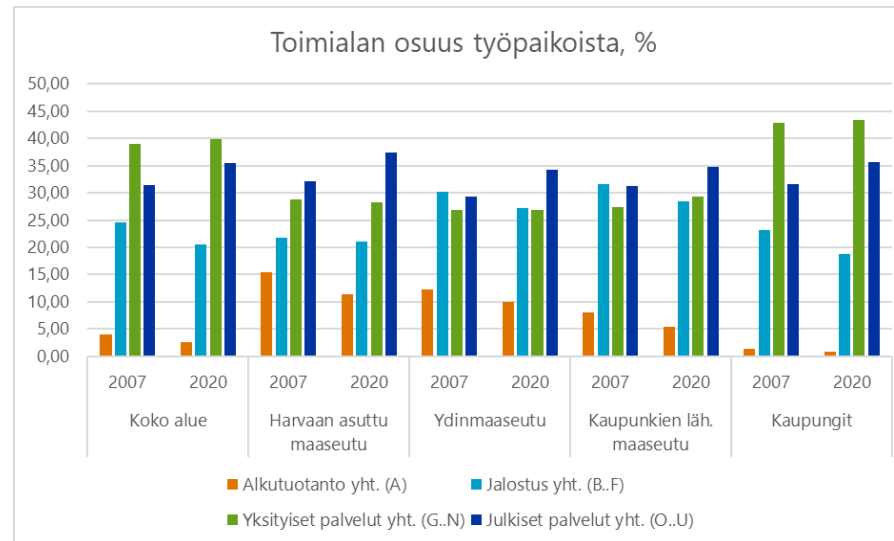
Rahavirroista osa keskenään riippuvaisia, kuten valtion läsnäolo ja osaamisperusteinen rahoitus (TKI, koulutus)

nnos
ulemiseen

Yrittäjyys, keskeisimmät toimialat ja T&K

- Maaseutualueilla sijaitsee 35 % kaikista liikeyritysten toimipaikoista ja 15 %-21 % kasvuyrityksistä*, eniten palvelualojen ja jalostuksen toimialoilla. Maaseutualueilla on suhteessa enemmän yrittäjiä ja vähemmän palkansaajia kuin kaupungeissa.
- Voimakasta kasvua (30 %:n liikevaihdon kasvua vuodessa) tavoittelee 6 % yrityksistä.
- Maaseudun pienistä ja keskisuurista yrityksistä 23 %:lle on omistajavaihdos ajankohtainen. Suurimmaks haasteeksi koetaan jatkajan / ostajan löytäminen. Toiseksi suurin ongelma on rahoituksen saaminen.
- Maaseudun elinkeinorakenne on palveluvaltaistunut.
 - Harvaan asutulla maaseudulla oli alkutuotannon työpaikkojen osuus merkittävin suhteessa muuhun maahan (11,4/2,7). Majoitus- ja ravitsemusalan työpaikkojen osuus oli 4,3 % (vrt. 3,1) ja kaivosalan 2,9 % (vrt. 0,3).
 - Ydinmaaseudulla oli teollisuuden osuus työpaikoista 18,9 % (vrt. 12,2 %) ja alkutuotannon 9,9 %.
 - Kaupungin läheisellä maaseudulla eniten työllistävä toimiala on teollisuus (15,5 %) ja rakentaminen (10,9 %).
 - Huom. Julkinen sektori (sote, koulutus, julkinen hallinto) suurin ja erit. naisten työllistäjä.
- Nordregion karttakuva näyttää osuuden työpaikoista, jotka ovat "suuressa vaarassa" automatisoitua. Suomessa 31,9 % ja paikoittain jopa 58 %.
- Maaseudulle kohdistuu alle 5 % T&K-menoista ja vain 4,5% T&K- henkilökunnasta on alueilla.
- Valtion julkisista hankinnoista 2,9 mrd. € kohdistui kaupunkeihin, 112 milj. € kaupungin läheisen maaseudun, 46,1 milj. € ydin- ja vain 6,7 milj. € harvaan asutun maaseudun kuntiin.
- Moninkertainen yrittäjyys on tavallista, mikä voi olla selittävä tekijä suhteessa korkeammalle pärjäävyydelle. Koronatuista 82 % ohjautui kaupunkikuntien yrityksiin, tukien positiiviset vaikutukset samansuuruisia niin maaseutumaisilla alueilla kuin kaupungeissa ("yhtä tehokasta").

* OECD:n määritelmän mukaiset.

Ikääntyvät yrittäjät

- Suomessa on n. 74 000 yrittäjää, joiden ikä on yli 55 vuotta. Heistä n. 5 000 etsii vuosittain jatkajaa (Omistajavaihdosbarometri 2021).
 - Omistajavaihdosbarometrin maaseutututkimuksen vastaajista (n=406) yli puolet (55 %) arvioi luopumisen tapahtuvan 2024 mennessä ja kolmannes 2028 mennessä.
Noin 40 % arvioi, että yritys myydään ulkopuoliselle ja 30 % arvioi, että toiminta loppuu (Joensuu-Salo ym. 2022).
 - EK:n Maaseutupulssin (1/2024) mukaan **maaseudun pienistä ja keskisuurista työnantajayrityksistä 23 %:lle on omistajavaihdos ajankohtainen**. Suurimmaksi haasteeksi koetaan jatkajan / ostajan löytäminen. Toiseksi suurin ongelma on rahoituksen saaminen. (n=166)
- Huom. Maaseutualueilla on **suhteessa enemmän yrittäjiä** ja vähemmän palkansaajia kuin kaupungeissa.
- Huom. **Moninkertainen yrittäjyys** on tavallista - voi selittää pärjäävyyttä: Koronatuista 82 % ohjautui kaupunkikuntien yrityksiin, mutta tukien positiiviset vaikutukset samansuuruisia kaupungeissa ja maaseudulla, ollen eri alueilla "yhtä tehokasta" (Makkonen / RAVIT)

Yritystoimipaikkoja n. 77 000,
30 % kaikista jalostus- ja
yksityisen palvelualan
yrityksistä.

"Yrittäjyyteen ja sen
edistämiseen maaseudulla
liittyy jännitteitä, joiden vuoksi
yrittäjyyden potentiaali
maaseudulla ei realisoidu
odotetulla tavalla."

(Pukkinen ym. 2021 /
YoungEntre-hanke)

Yritysten tunnuslukuja

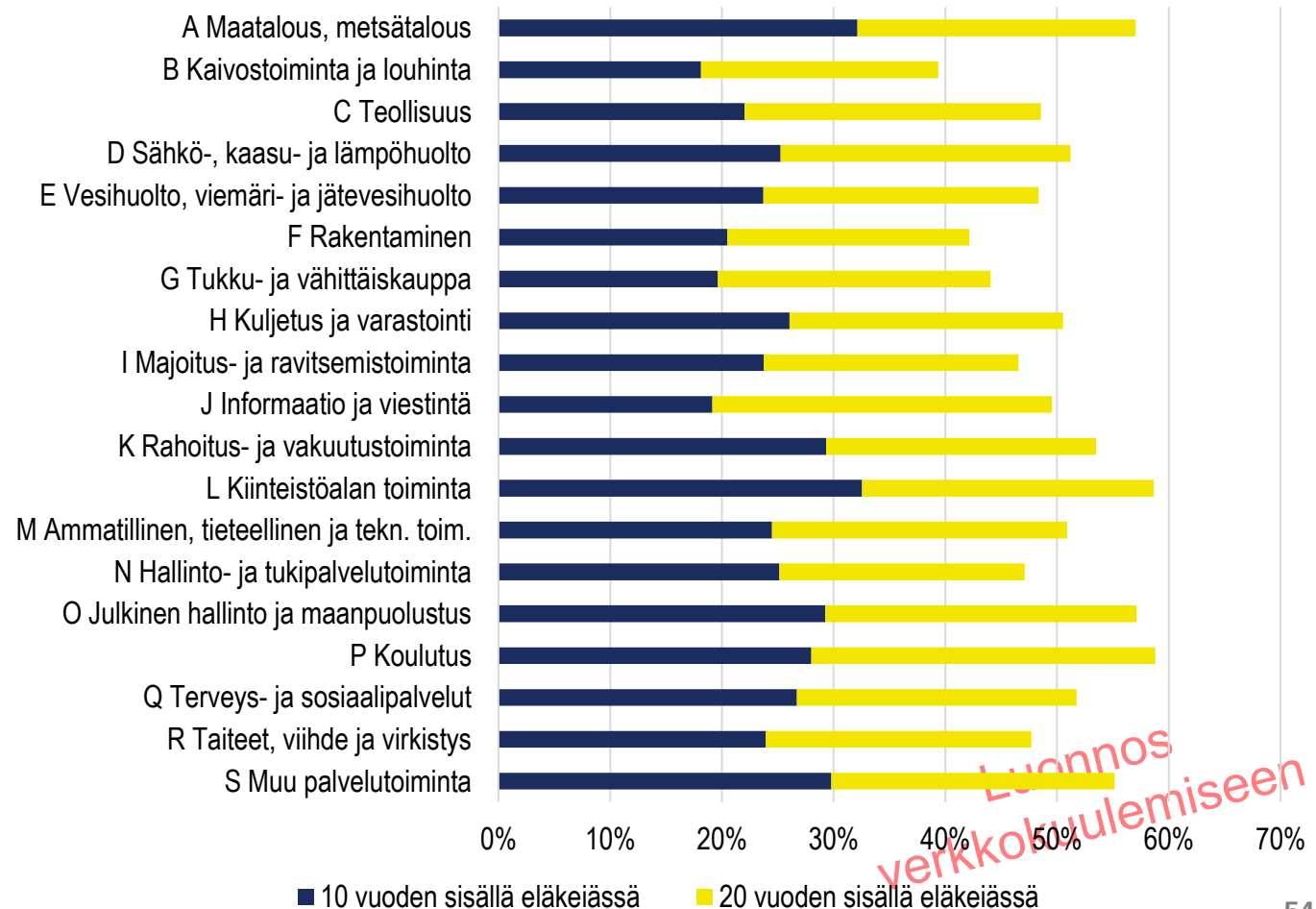
	Maatalous- ja puu-tarha-yritysten lkm v. 2023 (2010)	Mikroyritykset ja pienten yritykset v. 2019 (2012)	Pk-yritykset 2019 (2012)	Keskisuuret yritykset	Suuret yritykset	Kasvuyritysten lkm 2016-2019, väh. 10 hlö, kasvu-vauhti >=20 % (vrt. väh 5 hlö, väh 10 % kasvua)	Pieniä kasvuyrityksiä 2015-2018 (kasvukauden alussa alle 3 hlö, kasvu väh. 3 hlö)	Pienten kasvuyritysten %-osuus koko alueen yrityksistä	Henkilöstömäärän muutos pienissä kasvuyrityksissä	3 suurinta toimialaa (yritysten lkm 2019)
Harvaan asuttu maaseutu	9 291 (13 579)	13 862 (14 206)	13 941 (14 278)	79 (72)	6 (7)	49 (331)	170	1,2 %	451	D, E Energia, F Rakentaminen, G Kauppa
Ydin-maaseutu	15 599 (23 124)	39 914 (40 422)	40 186 (40 691)	272 (269)	43 (36)	115 (909)	400	1 %	424	D, E Energia, F Rakentaminen, C Teollisuus
Kaupungin läheinen maaseutu	6 043 (9 048)	26 522 (25 692)	26 682 (25 821)	160 (129)	31 (23)	85 (605)	310	1,2 %	340	D, E Energia, F Rakentaminen, C Teollisuus
Maaseutualueet yhteensä		8 298 (80 320)	80 809 (80 790)	511 (470)	80 (66)	243 (1 842)				D, E, F, C, L Kiinteistöalan toiminta, J Informaatio ja viestintä
Kaupungit	10 842 (9 187)	190 001 (175 061)	192 567 (176 994)	2 566 (1 933)	572 (521)	1 536 (7 517)	2610	1,4 %	449	L Kiinteistö, F Rakentaminen, D, E J Info ja viestintä
Alueluokitus puuttuu	2307 (2 829)									

- Liikeryritysten lukumäärä maaseutumaisissa kunnissa 35 % (kaupunkimaisissa kunnissa 65 %)

Osaavan työvoiman saatavuus ja eläkeiässä olevat 10 ja 20 v. sisällä toimialoittain

- Yritystoiminnan merkittävimpiin haasteisiin kuuluu pula osaavasta työvoimasta (31 % Maaseutupulssiin vastanneista ja 15 % Pk-yritysbarometriin vastanneista).
- Maaseutualueilla* eläkeikään siirtyy 20 v. sisällä
 - > 25 000 hlö maa- ja metsätalouden toimialalla (A)
 - > 49 000 hlö teollisuuden toimialalla (C)
 - > 27 000 hlö tukku- ja vähittäiskaupan toimialalla (G)
 - > 21 000 hlö rakentamisen toimialalla (F)
 - > 16 000 hlö kuljetuksen ja varastoinnin toimialalla (H)
- Huom. Lisähenkilöstöä harkitsevista maaseudun yrittäjistä 77 % voisi palkata maahanmuuttajan (Maaseutubarometri 2023).
- Huom. Työntekijöiden määrä on vuodesta 2010 noussut 4 % saaristoalueilla ja selittyy erityisesti sisäsaariston työntekijöiden määrän kasvulla.

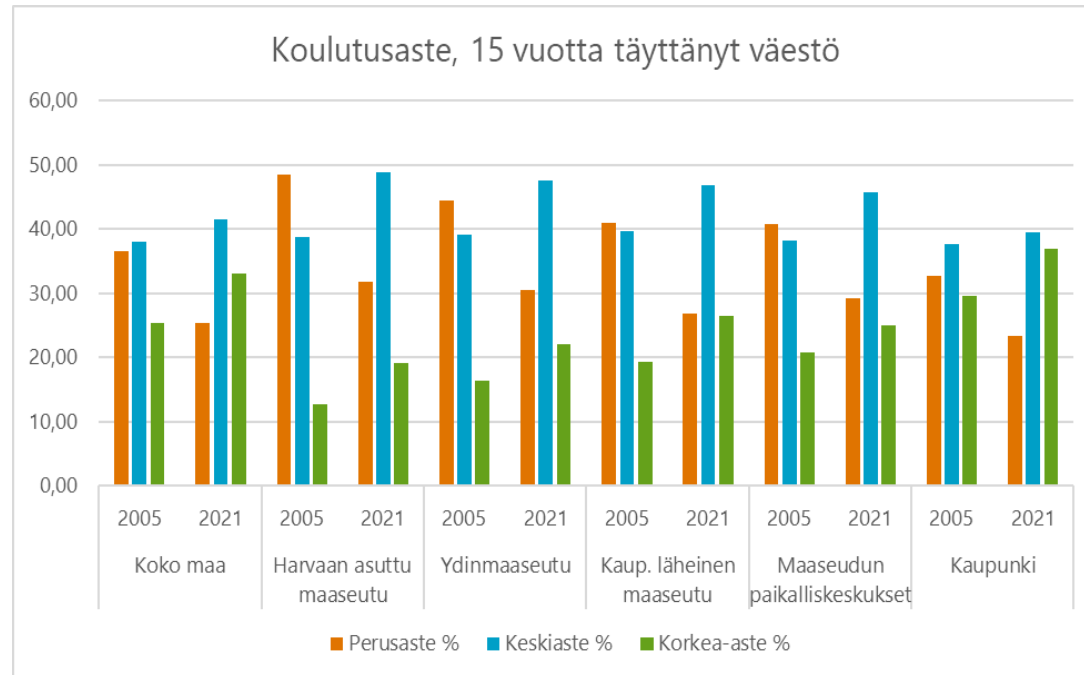
Eläkeiässä 10 ja 20 vuoden sisällä nykyisestä työllisestä työvoimasta (%), muut kuin suuret kaupungit* (TOL2008)

*Tilastollinen kuntaryhmituksen mukaiset kunnat, muut kuin C21 kaupungit + Kokkola, Kajaani ja Hyvinkää. Maaseutu- ja saaristokuntia ja -kaupunkeja.

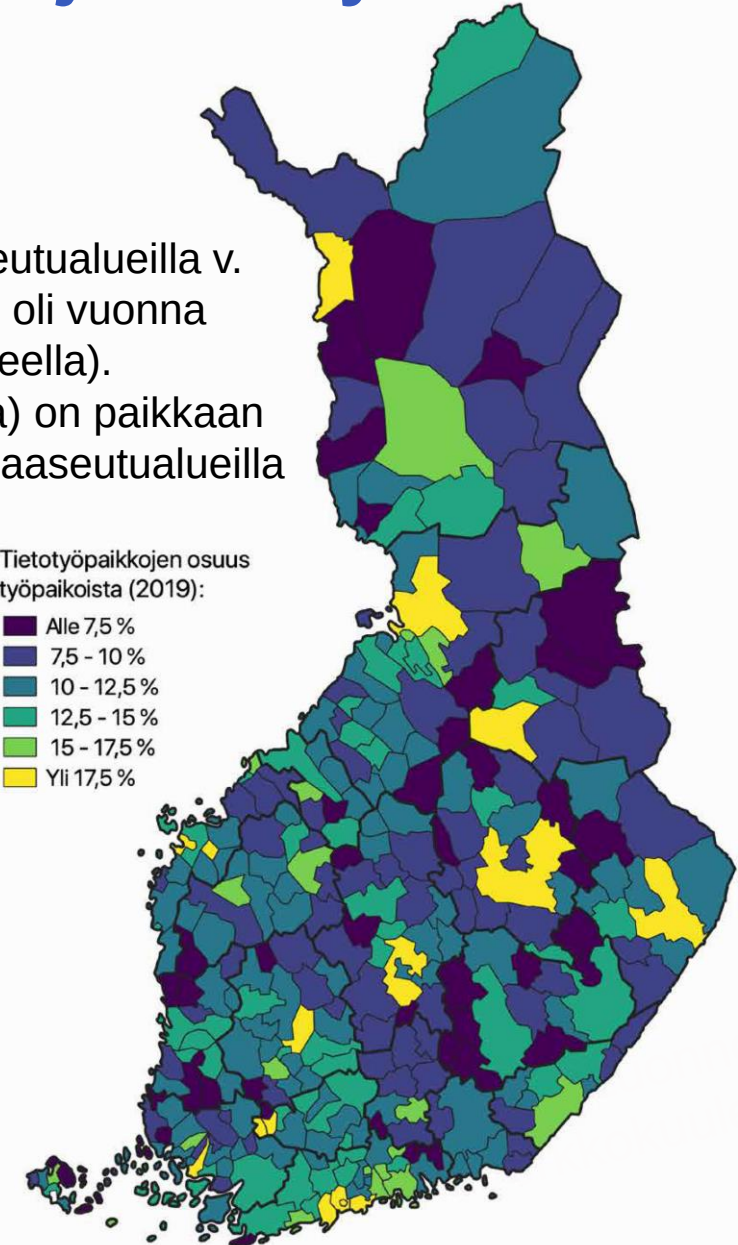
Koulutustaso, osaavan työvoiman tarve ja tietotyö

- Koulutusaste noussut kaikilla alueilla (2005-2021).
- Ammatillisen koulutuksen saavutettavuus vaikuttaa maaseuduilla nuorten koulutusvalintoihin ja urapolkuihin sekä yritysten toimintaedellytyksiin. Kysyntää myös vihreän siirtymää kehystämällä työmarkkinoilla.
- Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus kaikista työllisistä oli maaseutualueilla v. 2022 edelleen pienempi kuin sisemmällä kaupunkialueella v. 1995. Osuus oli vuonna 2022 korkein sisäsaaristossa (50,6 % vrt. 49,1 % sisemmällä kaupunkialueella).
- Tilastojen kautta tunnistettava *tietotyö* (TOL2008, ns. KIBS-alat, kts. kartta) on paikkaan sidottua ja keskittyy erit. sisemmälle kaupunkialueelle. Luokitus ei kerro maaseutualueilla tehtävästä tietotyöstä.

Tietotyöpaikkojen osuus työpaikoista (2019):

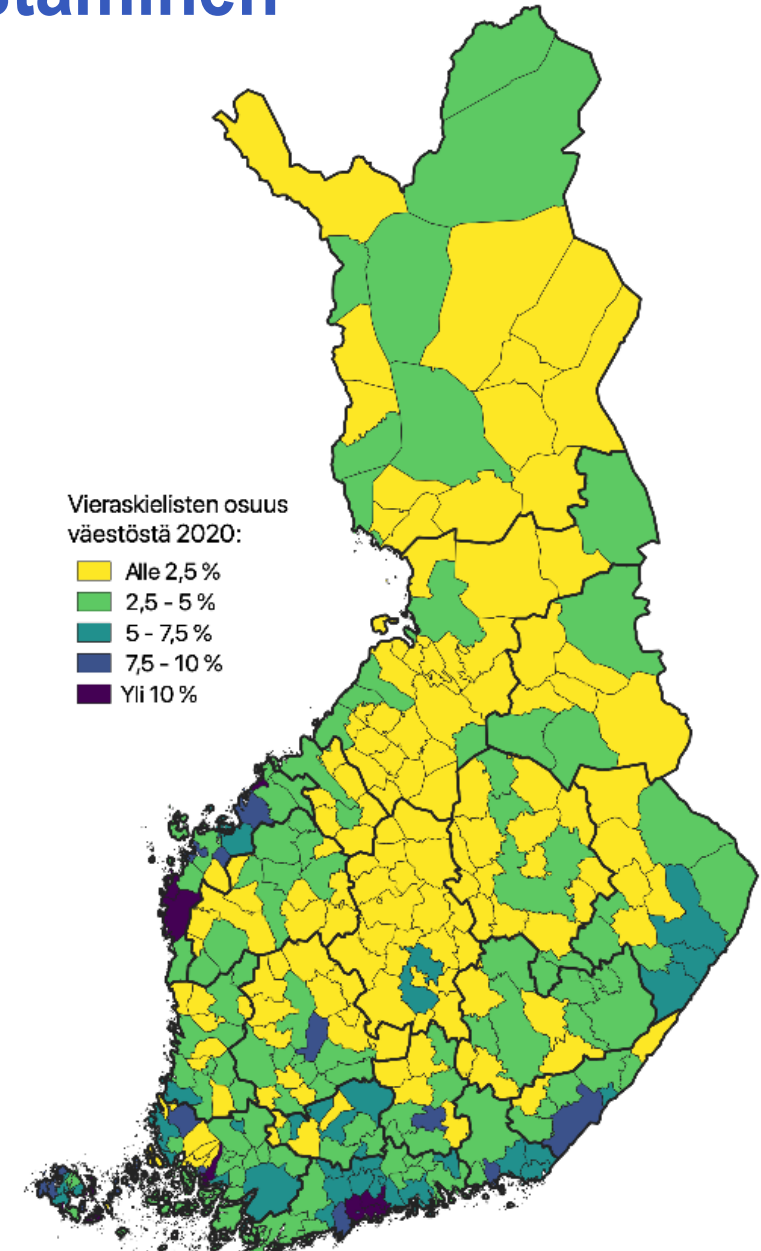
- Alle 7,5 %
- 7,5 - 10 %
- 10 - 12,5 %
- 12,5 - 15 %
- 15 - 17,5 %
- Yli 17,5 %

os
emiseen

Ulkomaisen työvoiman saatavuus ja työllistäminen

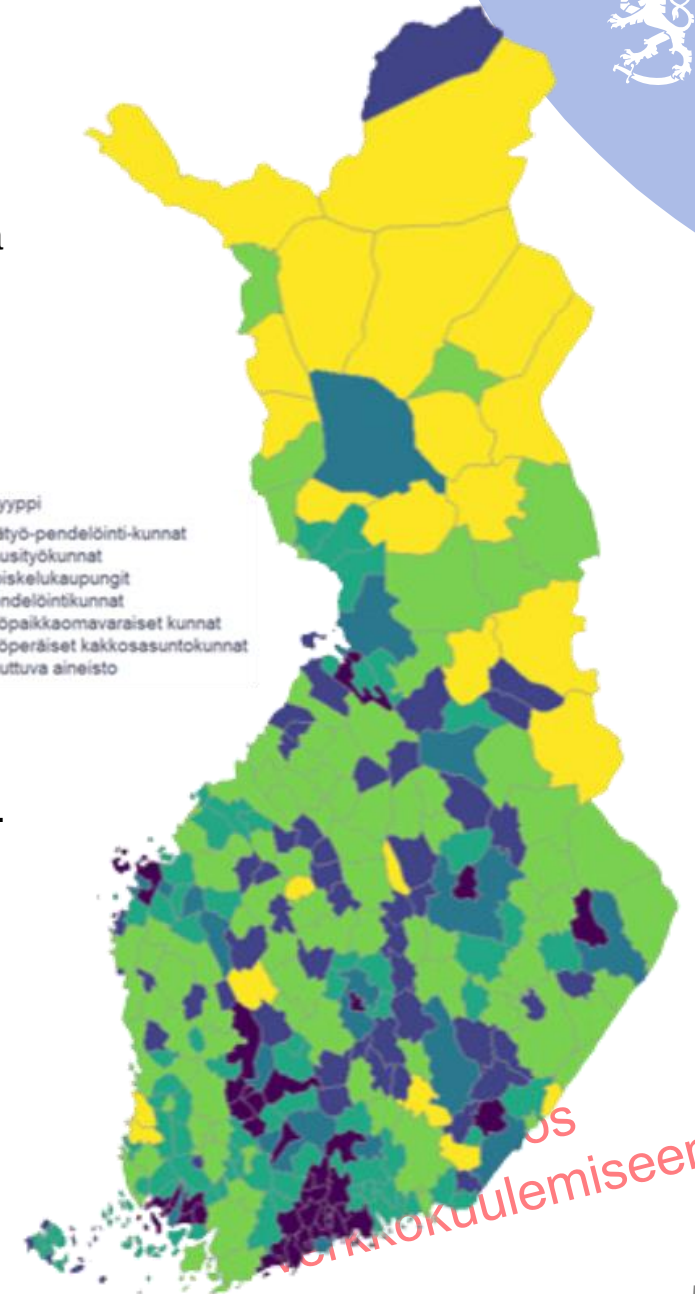
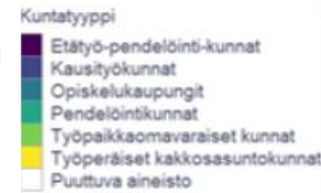
- Väestön väheneminen ja vanheneminen jatkuu 2040 saakka. Maahanmuutto on nähty osaratkaisuna väestörakenteen ongelmaan.
- Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Suomi saa muuttovoittoa ulkomailta 20 000 henkilöä 2040 asti ja sen jälkeen 15 000 henkilöä vuosittain.
- Maaseudulla asuvan ulkomaalaistaustaisen väestön osuus on erittäin alhainen (kts. kartta oikealla, vuoden, Tilastokeskus, MDI)
- Ulkomaiset työntekijät ovat keskeisiä maatalouden ja alkutuotannolle.
 - *Ulkomaalaisia* kausityöntekijöitä on n. 20 000 henkilöä (Niilola 2022 ja Luke, julkaisematon raportti).
 - Korona-aika ja varsinkin Ukrainan sota ovat vaikeuttaneet ulkomaalaisen kausityövoiman saatavuutta maaseudulla. Arvion mukaan korona-aikana maaseudun työntekijöistä puuttui kolmannes.
- **Maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoiman uudistuminen ja työvoiman saatavuuden turvaaminen ei toteudu maahanmuuttajien voimin, mikäli yritykset ja kunnat eivät kykene houkuttelemaan ja kiinnittämään maahanmuuttajia osaksi maaseudun paikallisyhteisöjä sekä mahdollistamaan kiinnostavat uramahdollisuudet heille.** (Suutari ym., 2016, 11, Luke, julkaisematon raportti, Hanell ym. Migration – Muuttoliike Vol 49 Nro 2, 2023)

os
emiseen

Monipaikkaisuus ja työ

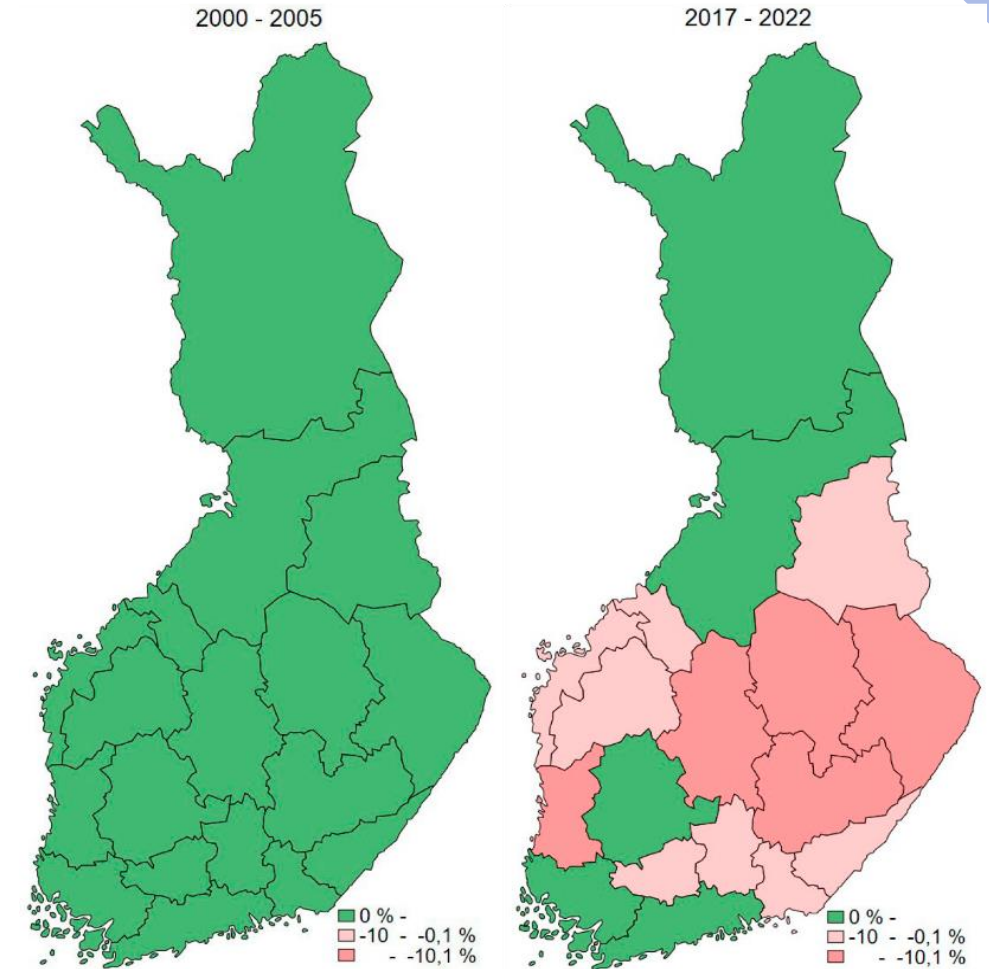
- Vuonna **2022 työllisistä 45 % työllisistä tekee etättyötä**, 11 % työskenteli koko ja 13 % puolet työajasta kotona (Tilastokeskus).
 - Kotona työskentelevien määrä lisääntyi vuodessa eniten Pohjois-Karjalassa, Etelä-Savossa ja Kanta-Hämeessä ja väheni Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Varsinais-Suomessa.
 - Vuonna 2021 Uusimaa menetti muuttoliikkeessä asukkaita muihin maakuntiin, esimerkiksi juuri Pohjois-Karjalaan, Etelä-Savoon ja Kanta-Hämeeseen.
 - Etättyö yleisintä kaupunkimaisilla ja sen läheisillä maaseutu- ja saaristoalueilla- Lisää päiväväestön määrä kaupunkien kehysalueella ja kaupungin läheisellä maaseudulla enimmillään 2–4 %. Covid-19 pandemia vaikutti merkittävästi etättyön mahdollisuuksien hyödyntämiseen.
- Suomen kunnat jaettu työhön ja opiskeluun liittyviin **monipaikkaisuuden kuntatyyppeihin** (karttakuva, Lehtonen ym. 2023):
 - etättyö-pendelöinti-kuntia on 41, kausityökuntia on 58, opiskelukaupunkeja on 15, pendelöintikuntia 80, työpaikkaomavaraisia kuntia 92 ja työperäisiä kakkosasuntokuntia 23.
- Kausityötä: maa- ja puutarhataloudessa n. 40 000 hlö/v ja matkailualalla 40 000 hlö/v.
- Vapaa-ajan asunnoilla vietetty aika siirtää ajankäyttöä eri kuntien välillä noin 175 000 henkilötyövuoden verran. Vuonna 2021 etättyötä vapaa-ajan asunnolta tehneiden osuus oli 43 % vrt. 7 % vuonna 2015 (Mökkibarometrit 2016 ja 2021).
- Huom. Osaavaa työvoimaa haetaan maaseudulle yhä enemmän kaupungeista ja monipaikkainen työ voi olla etättyön lisäksi hybridityötä ja paikkariippumatonta työtä. Pendelöinti kaupungista maaseudulle on kaksinkertaistunut.

BKT asukasta kohden ja asuntojen hintakehitys

			2000	2009	2019
EU (28)	Maaseutu-alue	BKT, € (BKT, % EU:n keskiarvosta)			23 600 (75 %)
	Välialue	BKT, € (BKT, % EU:n keskiarvosta)			27 400 (87 %)
	Kaupunki-alue	BKT, € (BKT, % EU:n keskiarvosta)			39 000 (125 %)
Suomi	Maaseutu-alue	BKT, € (BKT, % EU:n keskiarvosta)	18 000 (98 %)	23 600 (98 %)	28 800 (92 %)
	Välialue	BKT, € (BKT, % EU:n keskiarvosta)	20 800 (113 %)	25 700 (107 %)	30 700 (98 %)
	Kaupunki-alue	BKT, € (BKT, % EU:n keskiarvosta)	30 600 (166 %)	39 300 (163 %)	44 800 (143 %)

Vuoden 2009 finanssikriisin jälkeen asuntojen hinnat ovat nousseet isoissa kaupungeissa, kysynnän lisääntymisen myötä. Kasvukeskusten ulkopuolella asuntojen kysyntä on vähentynyt, mikä näkyy vakuusarvoissa, joita pankit arvioivat myöntäessään asuntovakuudellista lainaa esim. yrittäjän liiketoimintaan.

Kuvio 2. Asuntohintaindeksin muutos vuosina 2000–2005 ja 2017–2022 maakunnittain.
Lähde: Tilastokeskus ja PTT

Luonnos
verkkokokoukseen

Työllisyys- ja työttömyysaste kaupunki-maaseutuluokissa 2015–2021

	Työllisyysaste 2015	Työllisyysaste 2021	Muutos työllisyysasteessa	Työttömyysaste 2015	Työttömyysaste 2021	Muutos työttömyysasteessa
Kaupunki	66,1 %	69,8 %	3,7 %	13,9 %	10,3 %	-3,7 %
Paikalliskeskukset	63,9 %	69,5 %	5,6 %	14,7 %	9,9 %	-4,8 %
Kaup. läheinen maaseutu	67,4 %	72,8 %	5,4 %	13,0 %	8,6 %	-4,4 %
Ydinmaaseutu	64,8 %	71,2 %	6,4 %	13,4 %	8,8 %	-4,6 %
Harvaan asuttumaaseutu	60,0 %	68,5 %	8,5 %	17,8 %	11,5 %	-6,3 %
Koko maa	65,6 %	70,1 %	4,4 %	14,1 %	10,1 %	-4,0 %

- Työllisyysaste on noussut ja työttömyysaste on laskenut kaikilla maaseutualueilla. Julkisten palveluiden työpaikkaosuus yksityisten palveluiden osuutta suurempi (sote, koulutus, hallinto), mutta vuosina 2001-2021 kertyi työpaikkojen nettolisäys *kokonaan pk-yrityksiin*. Julkisen sektorin uudistukset vaikuttavat erityisesti naisvaltaisiin työpaikkoihin (sote, koulut, julkinen hallinto)
- Työpaikkaomavaraisuus on yli 100 % vain maaseudun paikalliskeskuksissa (v. 2020). Työpaikkaomavaraisuus on alhaisinta kaupungin läheisellä maaseudulla, josta käydään suhteellisen eniten töissä oman asuinalueen ulkopuolella (ns. asumisen maaseutua). Työpaikkaomavaraisuusaste on noussut v. 2007-2020 välillä harvaan asutuilla alueilla.
- Pk-yritysbarometrin mukaan työvoiman saatavuus on edelleen keskeisimpiä pullonkauloja lisätyövoiman palkkaamiseen (16 % pk-yrityksistä näkee tämän pahimpana esteenä työllistämiseen). Suurimmalla osalla (34 % kuitenkin katsoo, ettei ole tarvetta työllistää.)
- Työttömyys ja vakanssiaste (avoimet työpaikat / (avoimet työpaikat + työlliset)) ovat suhteellisen matalia kaupungin läheisellä maaseudulla kun taas harvaan asutun maaseudun kunnissa kohtaanto on heikompaa. Työmarkkinoiden kohtaanto on heikentynyt eniten alueilla, joille työvoiman liikkuvuus suuntautuu, alueellisen ja ammatillisen kohtaannon osuus kohtaanto-ongelmiin on pienentynyt 2000-luvulla. Ratkaisuja haettava **muualta** kuin ammatillisesta ja alueellisesta liikkuvuudesta.

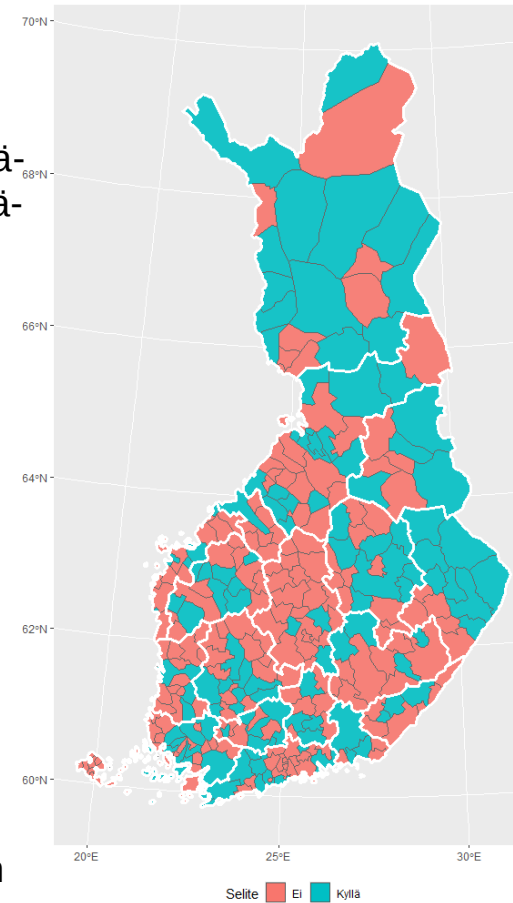
huomios
verkkomallin

Huomioita työpaikka- ja väestökehityksen suhteesta

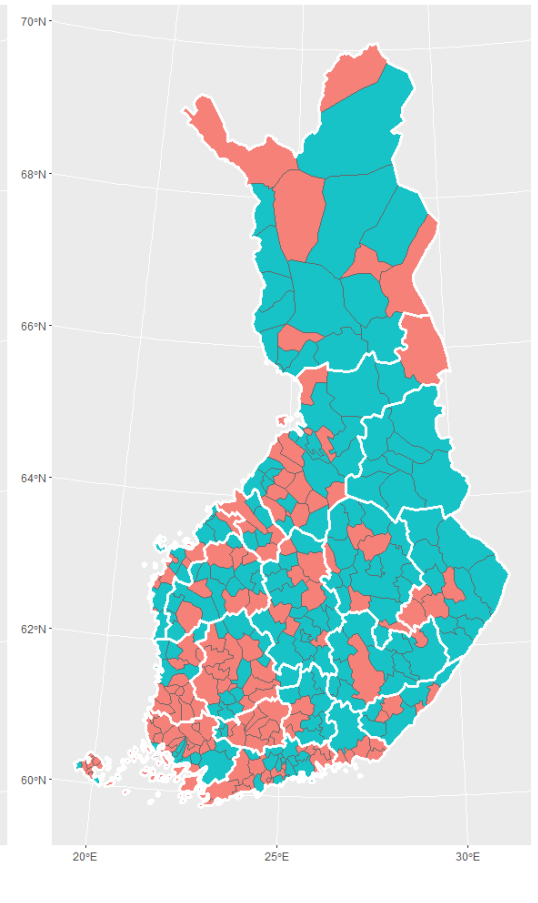

- Kartat konkretisoivat väestökehityksen merkitystä maaseudun talouskehitykselle ja havainnollistaa kuntaluokkien välisiä eroja väestökehityksen asettamissa haasteissa kuntien paikallistalouksille.
- Vuosina 1990-2021
 - 164 kunnassa väestönkehitys selittää työpaikkakehitystä etenkin Itä- ja Pohjois-Suomessa sekä useiden maakuntien reuna-alueilla Etelä- ja Keski-Suomessa ja erityisesti harvaan asutun maaseudun kunnissa.
 - 116 kunnassa työpaikkakehitys selittää väestökehitystä etenkin Lounais-Suomessa ja kaupungeissa.
 - 63 kunnassa kumpikin aikasarja selittää toistaan.
- Maa- ja metsätalouden ennakoidaan supistuvan eniten kunnissa, joiden merkitys on keskeinen maa- ja metsätalouden resurssien osalta.
 - Tarkastelussa ennakoidun työpaikkakehityksen yhteyttä kunnittain kuntien suhteellisiin osuuksiin yritystoiminnasta ja maa- ja metsätalouden resursseista on havaittu heikkoja negatiivisia yhteyksiä kunnan ennakoidun työpaikkamuutoksen ja maatalouden resurssien sekä työpaikkamuutoksen ja metsätalouden liittyvän biomassan välillä.

Kausaliteettitesti:
Selittääkö työpaikkakehitys
väestökehitystä?

Kausaliteettitesti:
Selittääkö väestökehitys
työpaikkakehitystä?

Lähde: Lehtonen ja Makkonen (2024). Tulossa MMM:n julkaisusarjaan.

EU:n maaseuturahoituksen tuloksia 2014-2022

- Yritystoiminnan 400 miljoonan euron rahoituksella saatiin aikaan noin 1,6 miljardin euron kokonaisinvestoinnit maaseudulla.
- Perustettiin lähes 6 500 yritystä tai olemassa olevat yritykset kehittivät toimintaansa.
- Uusia työpaikkoja syntyi 12 000 kpl.
- Yhteisöllisyyttä ja investointeja vahvistavia talkoita tehtiin yli 70 miljoonan euron edestä eli yli 3 miljoonaa tuntia.
- Rakennettiin yli 6 300 km huippunopeaa laajakaistayhteyttä (kyläverkkoja).
- Merkittävä hyvinvoinnin ja liikunnallisen elämäntavan edistäjä: Vuosina 2014–2021 maaseuturahoituksella on tuettu lähes 190 miljoonalla eurolla investointeja liikuntapaikkoihin, reitistöihin, yhteisiin tiloihin ja muihin alueen viihtyvyyttä parantaviin hankkeisiin.
- Koulutettujen määrä ylittää 80 000

Päätyneet ja käynnissä olevat hankkeet (kpl) yhteensä

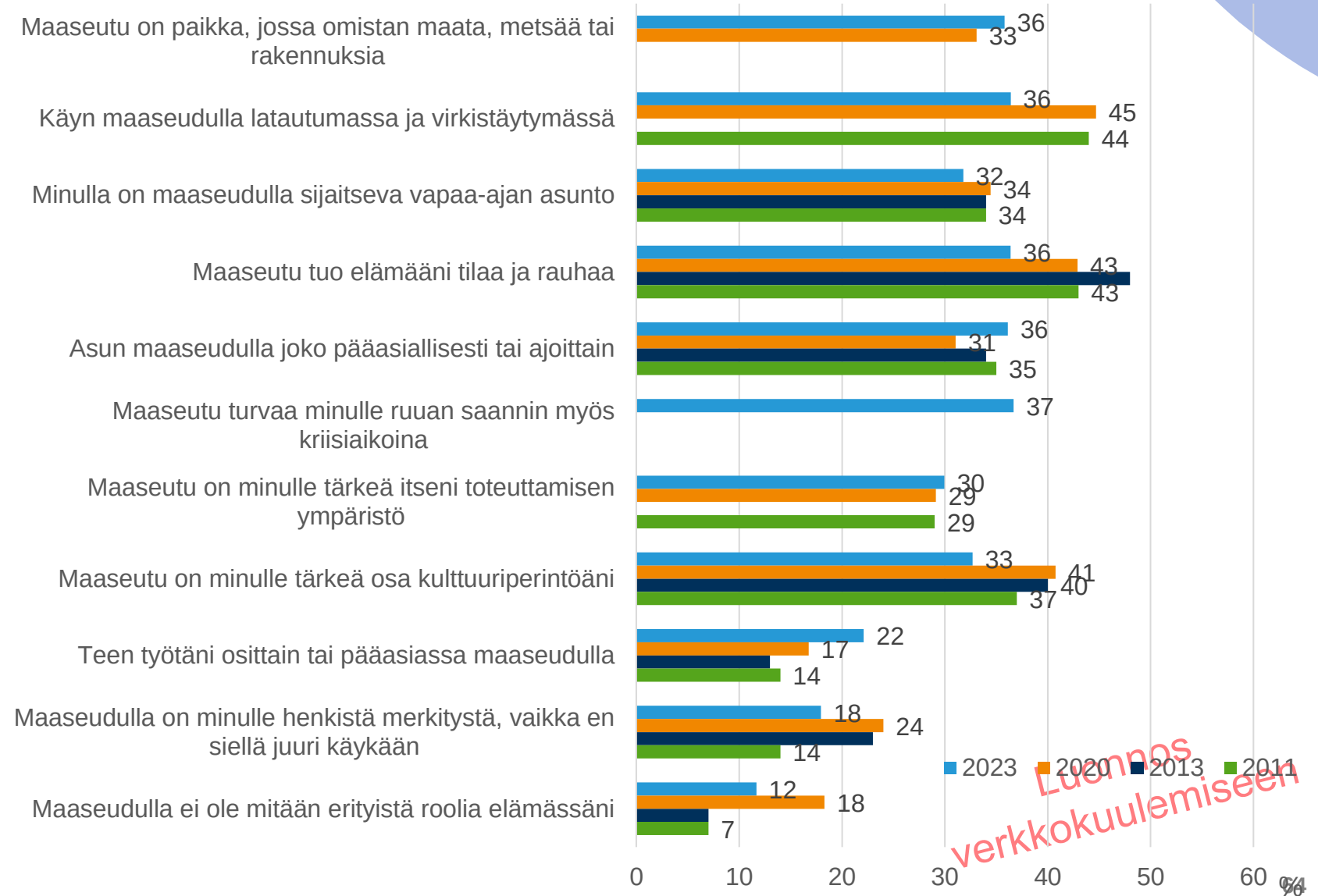
Koulutukseen osallistuneet, hlö	92 653
Investointitukea saaneet maatilat, kpl	12 843
Maataloustuotteiden ja elintarvikkeiden jalostukseen, markkinoille saattamiseen ja kehittämiseen investoineet yritykset, kpl	866
Yritysten perustaminen ja toiminnan kehittäminen, kpl	6 855
Luodut työpaikat, kpl	13 994
Palveluiden ja kylien kehittämisen hankkeet, kpl	5 777
Laajakaistahankkeet, kpl	158
Yhteistyötoimet, kpl	1 249
Koulutus- ja tiedonvälityshankkeet, kpl	530

Maaseudun merkitys itselle 10 vuoden kuluttua

Kysyttiin* ”mitä maaseutu merkitse sinulle todennäköisesti 10 vuoden kuluttua?”

- Yhä useammalle maaseutu on paikka, jossa on omistuksia (36 %).
- Lisäksi siellä virkistäydytään (36 %), asutaan vapaa-aikana (32 %), monipaikkaisesti tai pääasiassa (36 %).
- Maaseudun rooli ruuan saannissa kriisiaikoina on tärkeää (37 %).
- Työnteon maaseudulla tai sieltä käsin odotetaan lisääntyvän (22 %).

*2023 ja 2020 kaikki suomalaiset, 2013 ja 2011 suomenkieliset. Maaseutubarometri –tutkimukset.

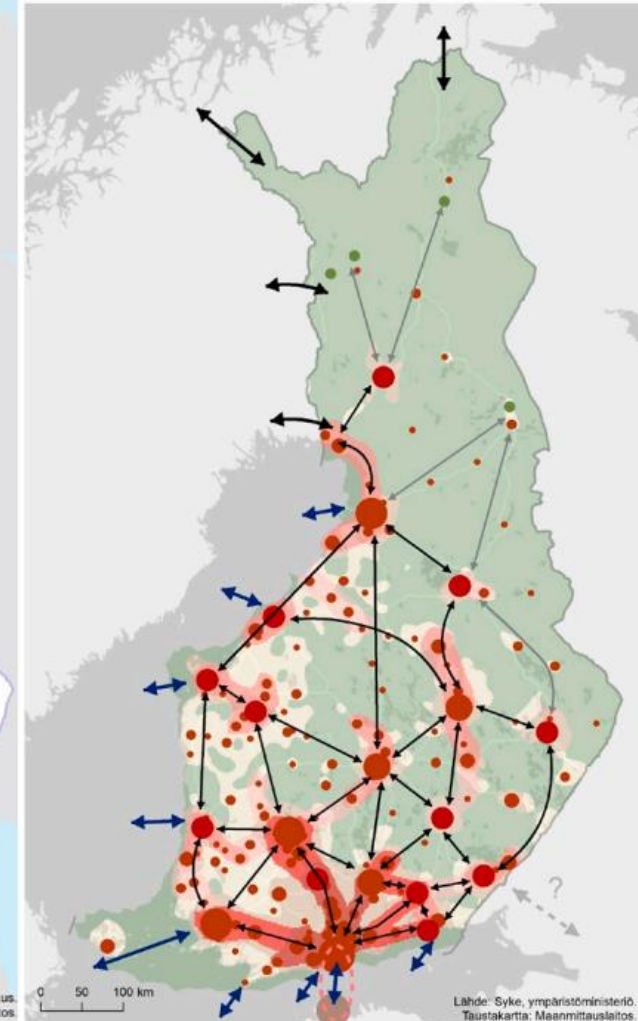
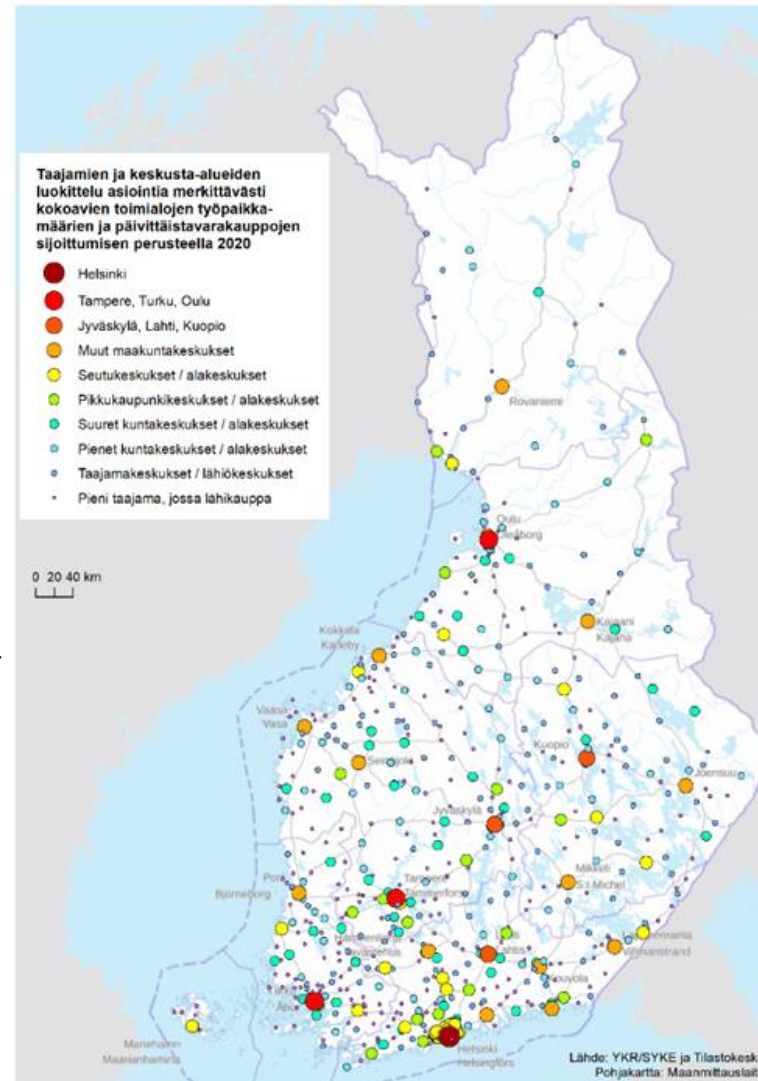

Luento verkkokuulemiseen

Alueidenkäytön tavoitteita: Seutukaupungit, maaseutu- ja matkailukeskukset sekä erilaiset maaseutualueet *hyödyntävät vahvuuksiaan vuorovaikutuksessa muiden alueiden kanssa*

- Maakuntien kehittäminen: toiminnallinen yhtenäisyys, yhteistyö, verkostoituminen ja työnjako kaupunkien, maaseudun ja matkailukeskusten välillä; aluerakenteen suunnitteluyhteistyö, liikennejärjestelmä ja palvelut
- Seutukaupunkien kehittäminen: maakuntien kakkoskeskukset, elinkeinoelämän kasvualusta, palvelujen ja osaamisen keskukset; saavutettavuus, etätyö, vuokra-asunnot, korjausrakentaminen
- Maaseudun ja saaristoalueiden kehittäminen: elinkeinotoiminnan ja toimintapohjan säilyminen ja monipuolistaminen; maatalouden tuotantoedellytykset, riittävät alueet maatalouden käyttöön
- Luontomatkailun kehittäminen: kysynnän hyödyntäminen Pohjois- ja Itä-Suomessa ja saaristossa; matkailukeskusten ja -alueiden verkottuminen, vapaa-ajan käytön vyöhykkeet, toimivat ja vetovoimaiset palvelukokonaisuudet

Teema 2

Asuminen

Palvelut

Arjen sujuvuus

Kotoutuminen ja
muuttoliike

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Teema 2. sisältö

- Asuminen
- Asuminen, asuntokunnat ja niiden keskitulot
- Väestökehitys 1990-2021, ennuste 2040 ja eniten vaikuttanut osatekijä vuonna 2022 ja 2002
- Muutoksia syntyneiden, alakouluikäisten ja yläkouluikäisten määrässä 2022-2040
- Maaseutubarometri: Aiotko lähitulevaisuudessa* muuttaa maaseutumaisempaan ympäristöön?
- Asuinrakennusten rakentaminen asemakaava-alueen ulkopuolella on vähentynyt viime vuosikymmeninä
- Asuinrakennusten tyhjeneminen ja asuntokanta
- Tulomuutto ja asuntojen hintakehitys
- Ikääntyvä väestö
- Lapset, varhaiskasvatus ja perusopetus
- Nuoret
- Sosiaali- ja terveyspalvelut muutoksessa
- Pelastustoimi ja kansalaisten varautuminen
- Kulttuuripalvelut, kirjastot ja vapaa sivistystyö
- Väestöryhmien ottaminen huomioon kunnan kulttuuripalveluissa 2022
- Päivittäistavarakauppa ja kyläkaupat
- Monipaikkainen asuminen
- Monipaikkainen väestö lisää väkimäärää
- Monipaikkainen väestö ja palvelutarpeet
- Huomioita: kokemukset peruspalvelujen* helposta saatavuudesta
- Huomioita: liikkumiseen / kulkemiseen liittyviä huolia
- Huomioita: "Koen, että elämäni on turvallista"
- Tunne siitä, että asiat ovat parantuneet / huonontuneet

Luonnos
verkkokuulemiseen

Asuminen

Asuminen

Yhä useampi maaseudun asukas asuu taajamassa.
Harvaan asutulla maaseudulla 40 %.

Vapaa-ajan asuminen haja-asutusalueilla.

Ensisijaisesti omakoti- ja paritalo ja omistusasumista.

Vuokra-asuminen samalla tasolla kuin v. 2000.

Asutokunnat

Yhden henkilön asutokunnat lisääntyneet (2000-2021)
voimakkaasti maaseutualueilla.

Keskitulot nousseet – jatkuvasti *matalammat*
erit. maaseudun paikalliskeskuksissa
ja harvaan asutulla maaseudulla.

Asuntohinnat

Omakotitalojen hinnoissa Itä-Suomessa suuri lasku

Asuntohintaindeksi laskenut -10 %
Itä-, Keski- ja Länsi-Suomen maakunnissa.

Asutokanta

Asuinrakennuksista suuri osuus rakennettu
ennen 1959 ja 1960-1989 välillä.

Tyhjenemiskehitys jatkuu, kohdistuu jatkossa
maaseudun paikalliskeskuksiin.

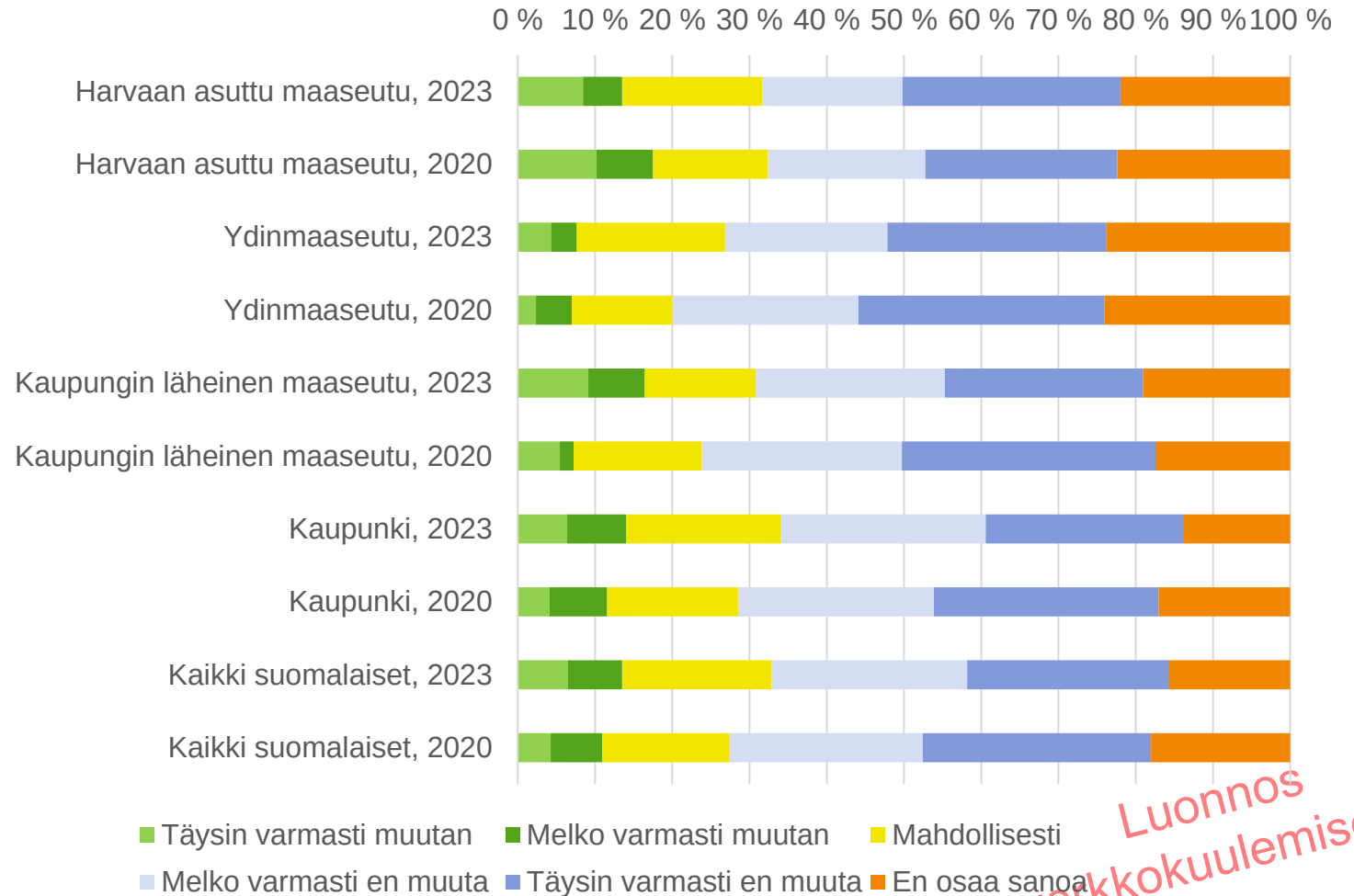
Vanhoja asuinrakennuksia ennakoitaan otettavan
vapaa-ajan käyttöön.

nnos
ulemiseen

Maaseutubarometri: Aiotko lähitulevaisuudessa* muuttaa maaseutumaisempaan ympäristöön?

- Kiinnostus muuttaa maaseutumaisempaan ympäristöön on lisääntynyt vuodesta 2020, erityisesti kaupungin läheiseltä maaseudulta ja kaupungeista.
- Vastaavasti vastaajilla on aikaisempaa vähemmän aikeita muuttaa kaupunkimaisempaan ympäristöön. Kiinnostus on vähentynyt erityisesti on kaupungin läheisellä maaseudulla.

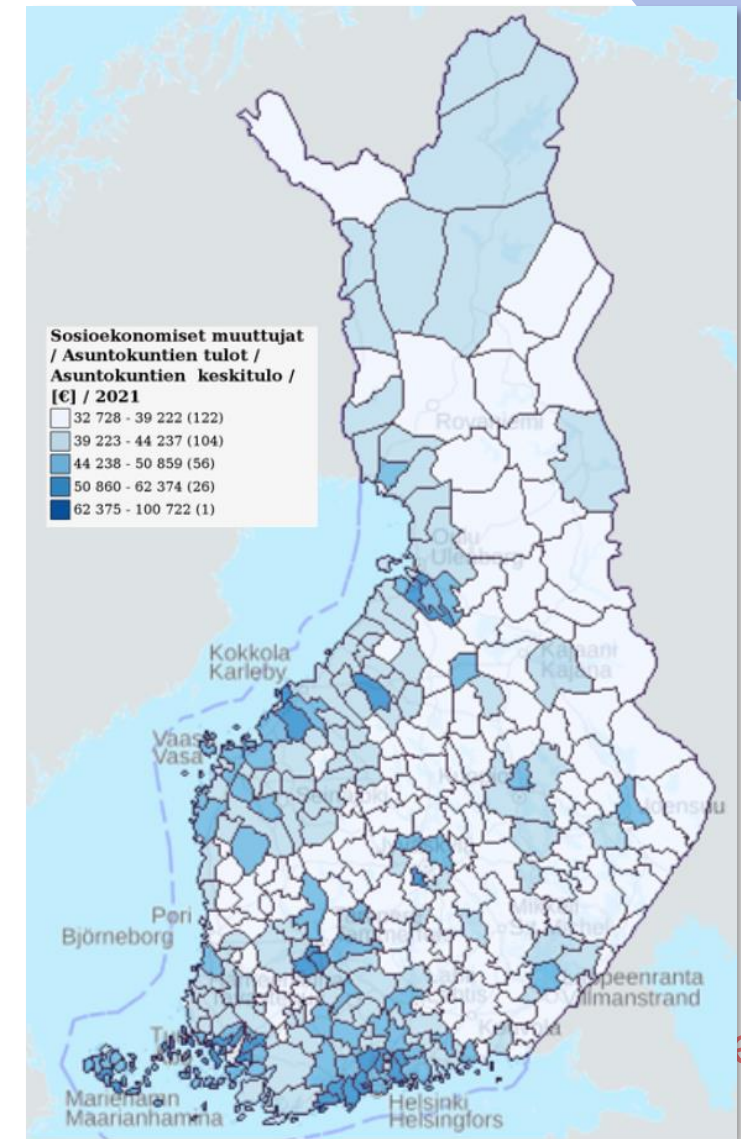
*lähitulevaisuudessa on kyselyssä määritelty "10 vuoden sisällä".

Luonnos
veikkokuulemiseen

Asuminen, asuntokunnat ja niiden keskitulot

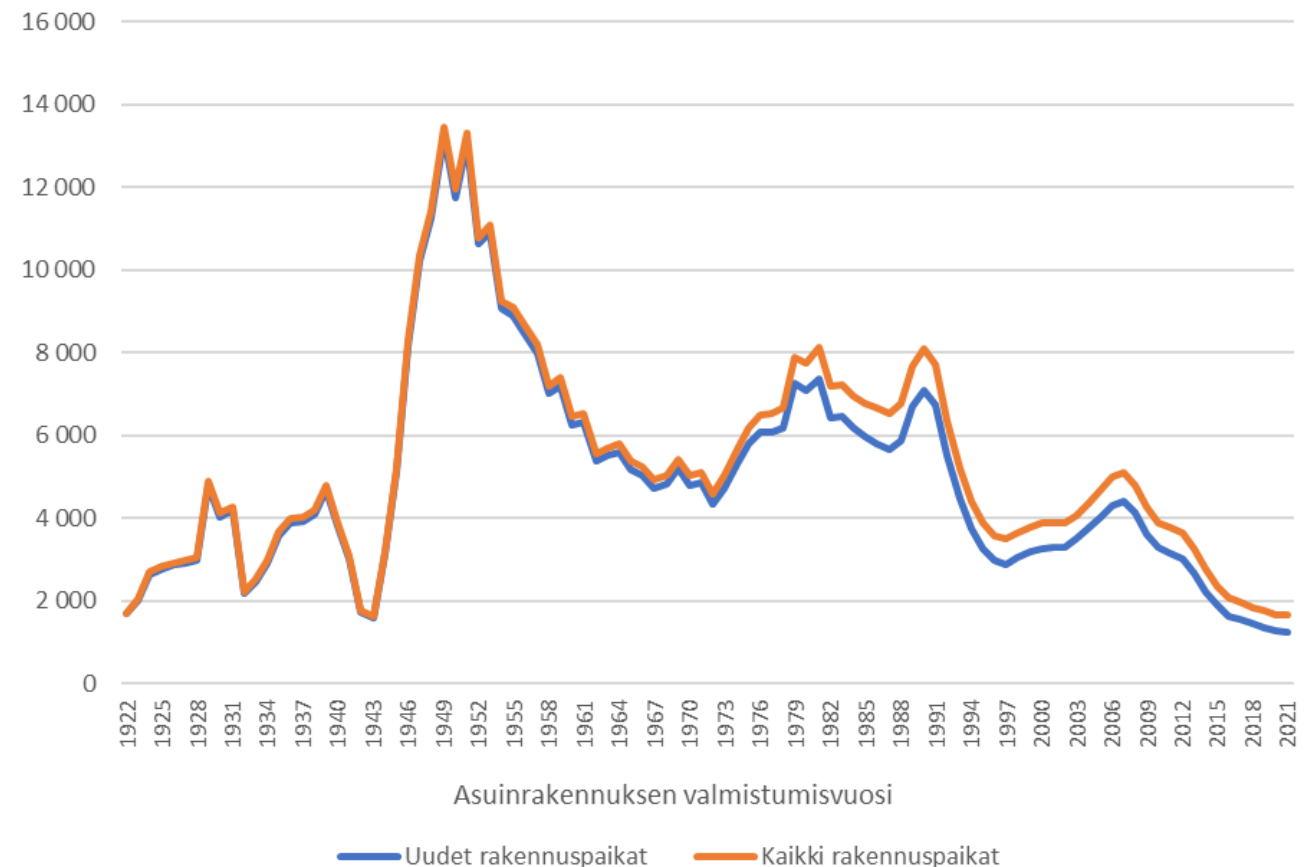
- Harvaan asutulla maaseudulla 40 %, ydinmaaseudulla 67 % ja kaupungin läheisellä maaseudulla 58 % ihmisistä asuu taajamassa.
- Omakoti- ja paritalo- ja omistusasumista
 - Omakoti- ja paritalojen osuus korkein kaupungin läheisellä maaseudulla (77,5 %) ja harvaan asutulla maaseudulla (73,9 %). Maaseudun paikalliskeskuksissa 42 % (vrt. 37,3 % koko maassa)
 - Omistus on yleisin hallintamuoto kaupungin kehysalueella (73,9 %), kaupungin läheisellä maaseudulla (71,4 %), ydinmaaseudulla 63,4 %, harvaan asutulla maaseudulla 61,1 % ja maaseudun paikalliskeskuksissa 56,8 % (vrt. 54,3 % koko maassa)
 - Vuokra-asuminen yleisintä maaseudun paikalliskeskuksessa (29,7 %) ja vähäisintä kaupungin läheisellä maaseudulla (13,5 %). (vrt. 33 % koko maassa).
 - Vuokra-asumisen määrässä ei ole lisääntynyt 2000-2020.
- Yksin asuminen yleistyy
 - Yhden henkilön asuntokunnat ovat lisääntyneet (2000-2021) harvaan asutulla maaseudulla 10,6 %-yksikköä 44 %:iin, ydinmaaseudulla n. 9 %-yksikköä n. 42 %:iin, maaseudun paikalliskeskuksissa 9,8 %-yksikköä n. 49 %:iin (vrt. koko maa n. 46 %).
 - Yhteisöllisiä asumismuotoja arviolta vähän.
- Asuntokuntien keskitulot (kartta) nousseet, mutta
 - ovat jatkuvasti matalammat erit. maaseudun paikalliskeskuksissa ja harvaan asutulla maaseudulla (2022 molemmissa n. 38 500 €), keskitulot suurimmat kaupungin kehysalueella (51 345 €). (vrt. koko maa 43 523 €)

Asuinrakennusten rakentaminen asemakaava-alueen ulkopuolella on vähentynyt viime vuosikymmeninä

- Vielä 1980-luvulla keskimäärin yli 7 000 asuinrakennusta valmistui alueella, joka on nykyisinkin asemakaavoittamatonta.
- Rakentaminen hidastui selvästi 1990-luvun laman aikana, mutta edelleen 2000-luvun alkuvuosikymmenenä nykyisen asemakaava-alueen ulkopuolelle valmistui keskimäärin reilut 4 000 asuinrakennusta vuodessa.
- Tämän jälkeen asemakaavan ulkopuolinen rakentaminen on vähentynyt ja vuodesta 2017 alkaen asemakaava-alueen ulkopuolelle on valmistunut alle 2 000 asuinrakennusta vuodessa.
- Valtaosa asuinrakennuksista asemakaava-alueen ulkopuolella on sijoittunut uusille rakennuspaikoille. 2000-luvulla noin 20 % uusista asuinrakennuksista on sijoittunut jo aiemmin rakennetuille rakennuspaikoille.

Nykyisen asemakaava-alueen ulkopuolelle sijoittuvien asuinrakennusten lukumäärä valmistumisvuoden mukaan, kolmen vuoden keskiarvo

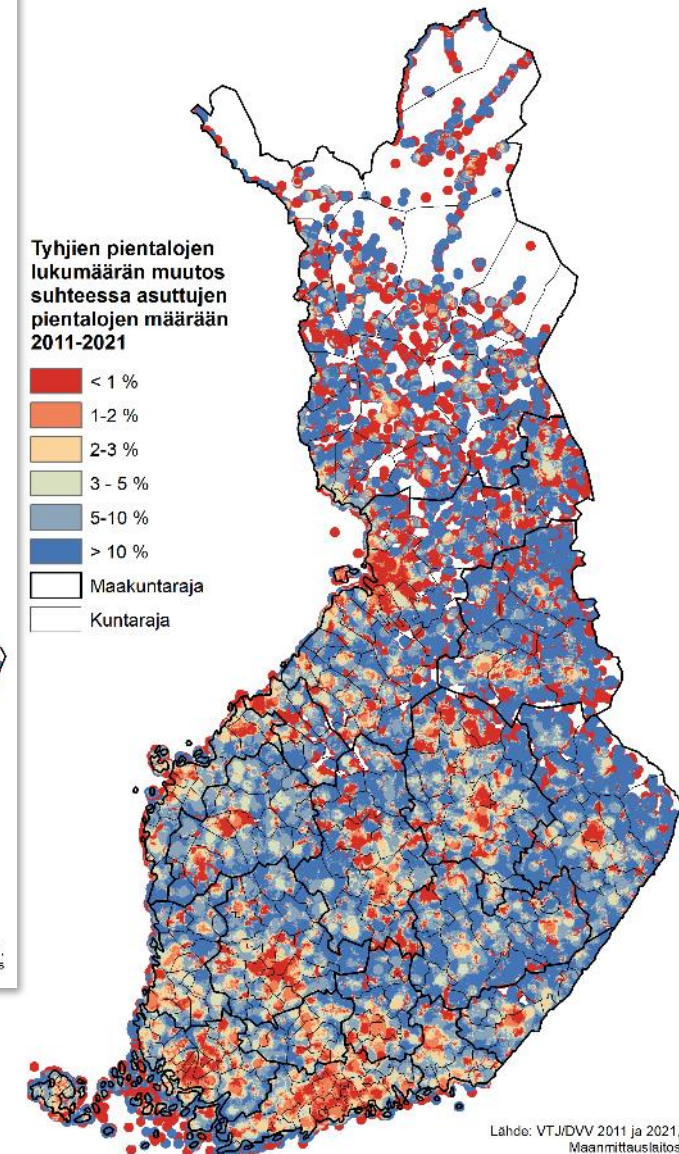
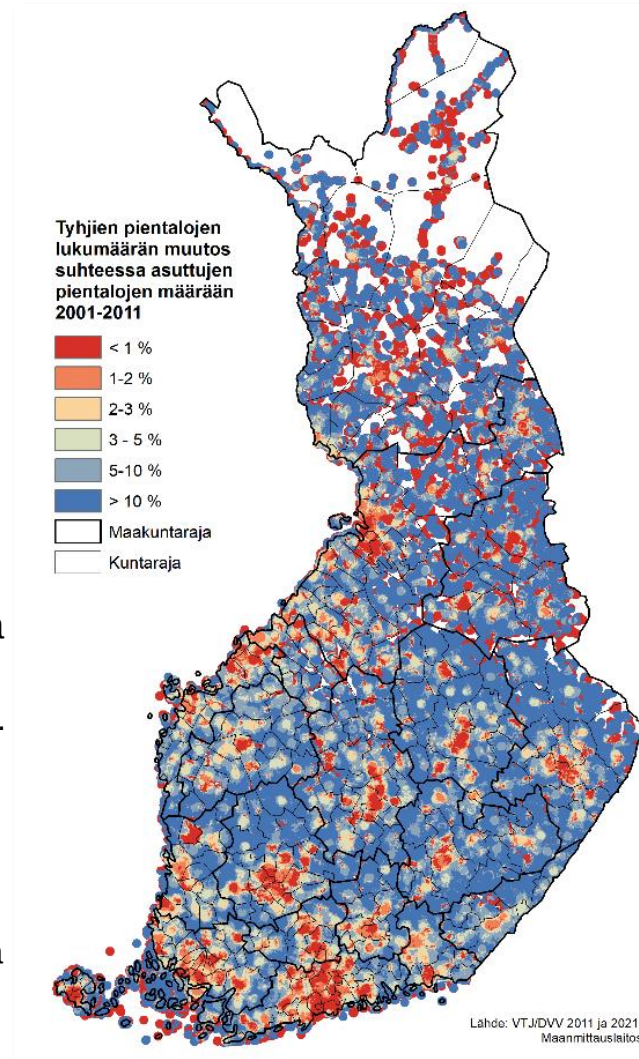
Asuinrakennusten tyhjeneminen ja asuntokanta

Asuinrakennusten tyhjeneminen on hieman vähentynyt kahden viimeisimmän 10-vuotisjakson* välillä.

- Koko maan tasolla on asemakaava-alueen ulkopuolelle rakentaminen pudonnut alle puoleen (vrt. 2008-2012).
- Tarkastelussa ei ole mukana sellaisia asuinrakennuksia, joiden viereen samalle tontille on valmistunut uudisrakennus.
- Tyhjillään olevien rakennusten määrää ja käyttötarkoitusta selvitetään (YM/Syke)

Olemassa oleva rakennuskanta:

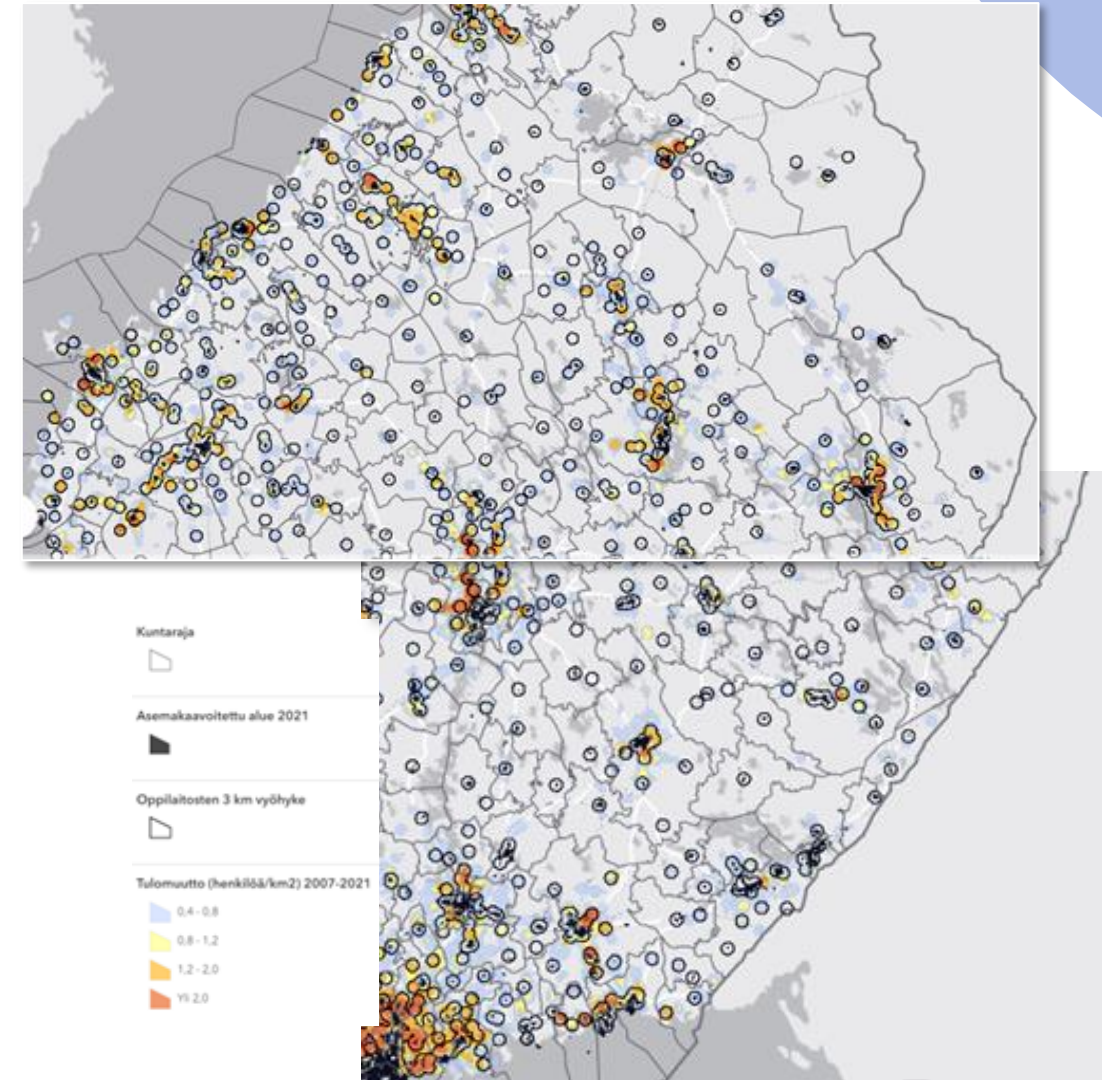
- Ennen 1959 rakennetut asuinrakennukset (%):
41 % harvaan asutulla maaseudulla,
38 % ydinmaaseudulla, 25 % maaseudun paikalliskeskuksissa, 38 % kaupungin läheisellä maaseudulla (vrt. koko maa 29,4 %).
 - Rakennusperinnön hoitoon myönnetään vuosittain 1,7 milj. euroa.
 - Perinnerakentamisen kiinnostus ja merkitys.
- Vuosien 1960-1989 välillä rakennettujen asuinrakennusten osuus vastaavasti 39 %, 40 %, 49 % ja 31 %.
 - Teknisen korjausrakentamisen tarve lisääntyy.
 - Valtakunnallisesti omakoti- ja paritaloja korjattiin v. 2022 yhteensä 4 mrd. eurolla. Yleisin syy normaali väheneminen tai kuluminen (78 %). Energiat ehokkuuden parantaminen on noussut toiseksi yleisimmäksi syyksi (27 %) vuodesta 2016 (16 %). (Liiteri, Tilastokeskus)

*Asuinrakennusten tyhjenemistä on tarkasteltu vaille vakituisia asukkaita jääneiden pientalojen muutoksen kautta 3 km säteellä. Tyhjenneiden määrää on verrattu kaikkien pientalojen määrään. (Syke 2024, Valtakunnallinen rakentamispaineaineisto).

Tulomuutto ja asuntojen hintakehitys

- Kansalaiset kertovat aikeista muuttaa kaupungista maaseutumaisempaan ympäristöön:
 - varmasti aikovat 7,6 %, melko varmasti 7,6 % ja mahdollisesti 20 %. (Maaseutubarometri 2023, n=1679)
 - Maaseudulta kaupunkiin on aikaisempaa vähemmän aikeista.
- Tulomuutto suuntautuu
 - aiempaa enemmän olemassa **olevaan rakentamiskantaan**.
 - painopiste siirtynyt lähemmäs seudun keskustaa, mutta myös eräille **kyläalueille, joille hyvät yhteydet ja palvelut**.
 - kasvavien kaupunkiseutujen ympäristössä alueille, jossa **lähin koulu on muutaman km etäisyydellä** (karttakuvat oikealla, Syke 2024).
 - pääkaupunkiseudun asemakaava-alueen ulkopuoliset rakentamispainealueet vaikuttavat kokonaislukuihin – vääristää kuvaa muun Suomen osalta.
- Asuntojen hintakehitys
 - Omakotitalojen hinnat ovat laskeneet, erityisesti Itä-Suomessa (-4 %, 2017–2022).
 - Asuntohintaindeksi on laskenut 10 % Itä-, Keski- ja Länsi-Suomen maakunnissa (PTT/Norkio ym. 2024).
 - Vanhojen omakotitalojen hintaindeksi (2010=100) laskenut 20 000 asukkaan kunnissa 11 %-yksiköllä ja Itä-Suomessa 19,2 %-yksiköllä (Tilastokeskus, kiinteistöjen hinnat).
 - Asuntojen hintakehitys vaikuttaa mm. asunnon hankinnan ja asunnon peruskorjauksen tai energiaremontin toteutukseen.**

*Tulomuuton lähtötiedot YKR:n muuttoliiketiedot 250 m ruudukoissa. Laskettu keskiarvona 3 km etäisyydellä ja esitetty muuttajien määränä/km2 5 v. aikana. Tulomuutto kuvastaa aluetta, jonne kohdistuu asuntokysyntää, ja jossa on ollut saatavilla asuntoja. (Syke 2024, Valtakunnallinen rakentamispaineaineisto).

Ikääntyvä väestö

- Yhden henkilöiden asuntokuntien määrä lisääntyy voimakkaasti. Suurin pienituloisten ryhmä on yksinasuvat ja heistä valtaosa on vanhuuseläkeläisiä naisia (Kuivalainen ym. 2022, Palomäki ym. 2021).
- Maaseudulla asuvista eläkeläisistä **joka viides (vrt. kaupungeissa joka kymmenes) on pienituloinen ja joka toinen (vrt. kaupungeissa joka neljäs) eläkeläinen saa kansaneläkettä** työeläkkeen rinnalla.
 - Maaseudulla 40 % ja kaupungeissa 33 % eläkeläisestä kertoo, ettei rahaa jää välttämättömien menojen jälkeen (Ahonen ym. 2019).
 - Maaseuduilla on arviolta yli 144 000 autotonta asuntokuntaa, ikääntymisestä (yli 80-vuotiaat) johtuen määrän arvioidaan lisääntyvän.
- Kyselytutkimuksen mukaan (Eläketurvakeskus 2020)
 - hyvä terveys, puoliso, sukulaisilta ja tuttavilta saatava apu helpottavat toimeentuloa ja **luontoharrastuksiin** liittyvät aktiviteetit ylläpitävät terveyttä ja omavaraisuutta.
 - asumisesta ja liikkumisesta – **oman auton käytön välttämättömyydestä** harvaan asutulla maaseudulla – **aiheutuvat kulut** korostuvat toimeentulovaikeuksia aiheuttavana tekijänä.
 - huolta on **nykyisistä ja tulevista asumiskustannuksista** ja **asunnon vaihtamisen vaikeus (tai mahdottomuus)**.
- Energiaköyhyyden **haavoittuvuutta** esiintyy huomattavasti enemmän maaseutumaisilla ja erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Haavoittuvuus on sidoksissa sosioekonomisiin tekijöihin ja siinä on kausivaihtelua (kesä-talvi) (O. Lehtonen ym. 2024)
- Huom. +75-vuotiaat ovat maaseutu- ja saaristoalueiden kannalta tärkeä vapaa-ajan asukkaiden ryhmä, jonka arvioidaan kasvavan jopa 100 000 henkilöllä vuoteen 2030 mennessä (Rannanpää ym. 2022).
- Huom. Omakotitalossa tai paritalossa, haja-asutusalueella tai maaseudulla ja omistusasunnossa asuvat ovat **paremmin varautuneet eri kriiseihin**. Matala tulotaso vaikuttaa varautumiseen. (Ristikangas / SPEK 2023)

Luonnos
merkittävään
muutokseen

Lapset, varhaiskasvatus ja perusopetus

Ihanteellisen lapsiluvun määrä (20–45-vuotiaat) maaseutualueilla 2,27 (ihanteen ja todellisen lapsiluvun ero 35–45-vuotiailla oli 0,51 lasta tai 20 % suhteessa ihanteeseen) (Perhebarometri 2022)

- Vieraskielisten lasten osuus on kasvanut, mutta **alueelliset erot ovat merkittävät**: alle 1 %:sta yli 20 %:iin. (Kuntaliitto 2024)

Varhaiskasvatus: lapsen subjektiivinen oikeus

- Kunnat päättävät toimintamuodoista ja palveluverkosta. Henkilöstön saatavuus haaste.
- OKM arvion mukaan maaseutumaisissa kunnissa suhteessa enemmän perhepäivähoitoa kuin päiväkotitoimintaa.
 - Perhepäivähoitajien määrä on vähentynyt 24 000 henkilöllä 1990–2021 (27 000–3 081). (KT)

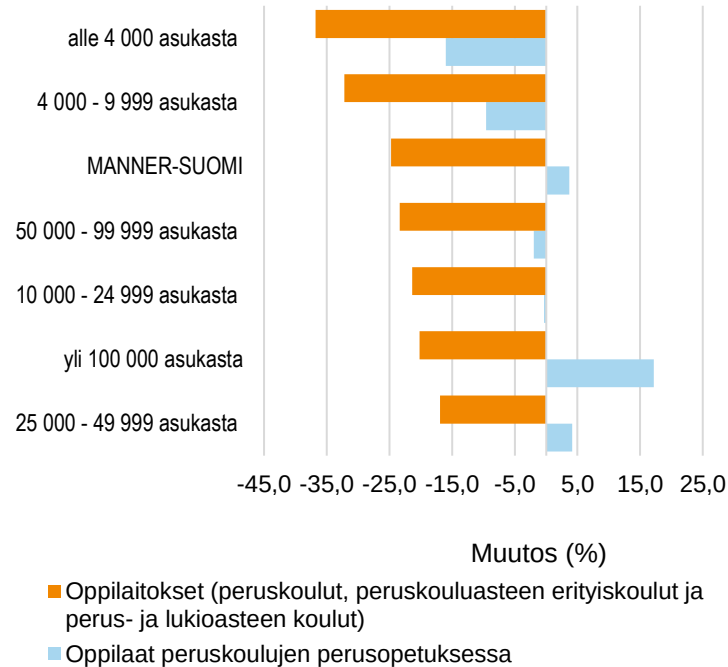
Perusopetuksen palveluverkosta päättävät kunnat

- Jatkuva muutostilanne.* määrä on vähentynyt vuoden 2000 noin 4000 koulusta vuoden 2022 noin 2100 kouluun eli n. 1900:lla. (vipunen.fi)
 - < 50 opp. koulujen lkm laskenut 1185:llä
 - > 500 opp. koulujen lkm kasvanut 193:lla (vipunen.fi)
- Kuljetusedun piirissä n. 110 000 esi- ja perusopetuksen oppilasta. Määrä on vähentynyt.
 - eniten maaseutumaisissa kunnissa (42,1 % kaikista oppilaista, vrt. 15,8 % kaupunkimaisissa kunnissa),
 - eniten Itä-Suomessa, pisimmät matkat Lapin AVI:n alueella.

Väestökehityksen ja talouden tuomille haasteille haetaan kestäviä ratkaisuja

- Käynnissä OKM työryhmätyö (OKM013:00/2024)
- Kuntaliitto: verkostoperuskouluhanke.
- KARVI:n (Räkköläinen ym. 2022) toteuttama arviointi alleviivaa lapsivaikutusten arviointia (MVA)

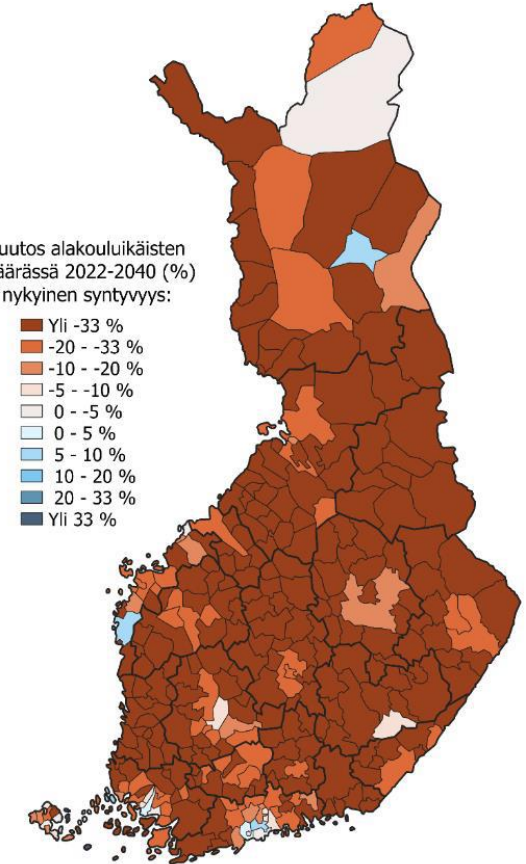
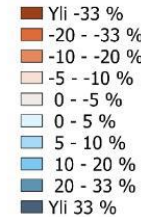
Kouluverkon muutos kunnan asukasluvun mukaan 2010-2020

”suuria kouluverkkomuutoksia tehneissä kunnissa elinvoiman tila on haastava, joka pakottaa kunnan toimimaan. Kouluverkkomuutokset eivät kuitenkaan näytä ratkaisevan elinvoiman haastavaa tilaa, vaan pahimmillaan heikentää tätä entisestään.”

(Räkköläinen ym. 2022, 145 vrt. O. Lehtonen 2021)

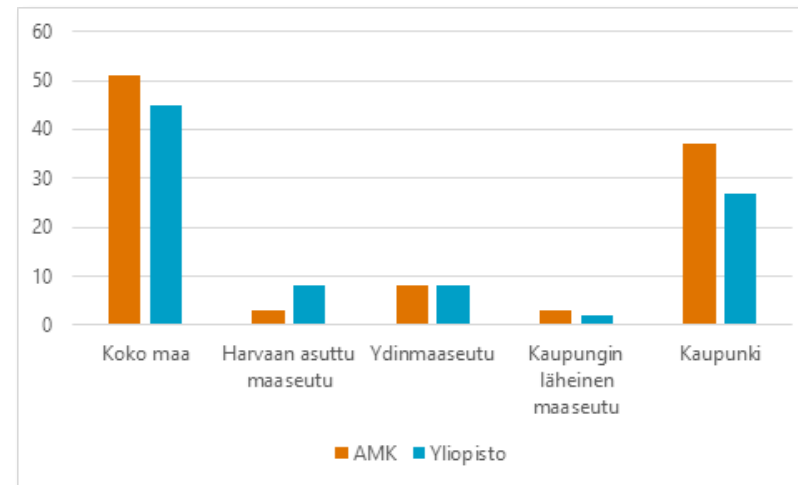
Muutos alakouluikäisten määrässä 2022-2040 (%) nykyinen syntyvyys:

Lähteet: Aro ym. 2022, Kuntaliitto 2024, Räkköläinen ym. 2022 (vrt. O. Lehtonen 2021).

Nuoret

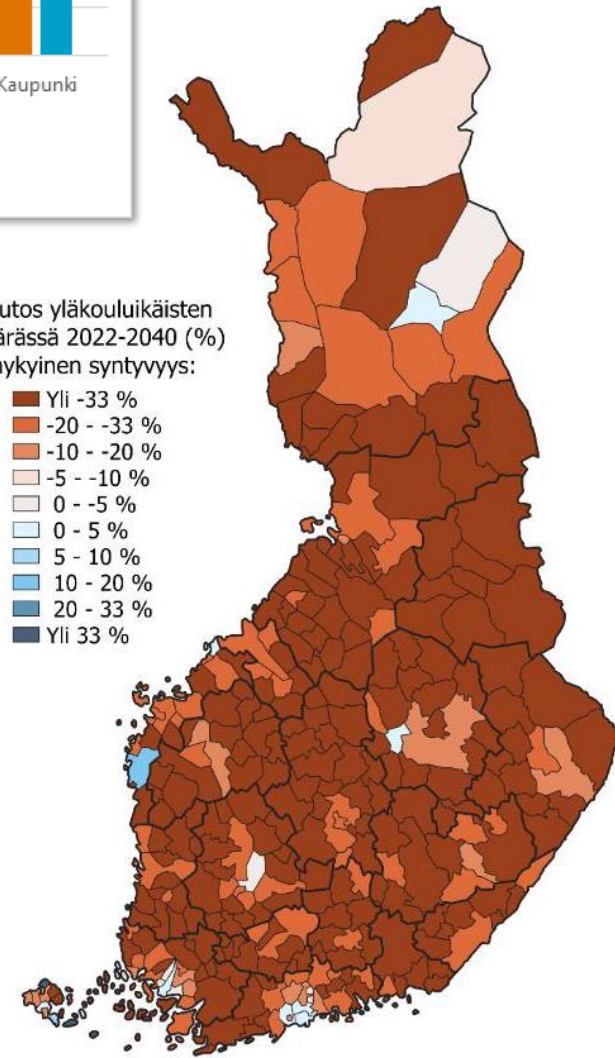
- **Koulutustarjontaa supistettu merkittävästi 2010-luvulla** (kts. taulukko). Itäisessä- ja Pohjoisessa-Suomessa pisimmät koulumatkat ja niukimmat valintamahdollisuudet.
- Nuorilla naisilla on suurempi odotus suorittaa yliopistotutkinto (38 %) ja nuorista miehistä 21 % (Nuorisobarometri 2017 lisäotos).
- Toisen asteen koulutus **vaikuttaa merkittävästi maaseudulla asuvan nuorten elämän-, koulutus- ja urapolkuihin** (Vehkalahti 09/2023, ETLA/Virtanen ja Riukula 2021). Koulutus- ja uravalintoihin vaikuttaa myös paikallisuus ja kotiseutusuhde, joka koetaan tärkeäksi (Juvonen ym. 2019).
- Nuoren koulutusmahdollisuuksiin vaikuttaa **perheen taloudellinen tilanne ja kotoa saatava tuki**. Myös sosiaalinen pääoma, oppilaitoksissa saatu tuki ja asuntoloiden koettu turvallisuus vaikuttavat siihen, miten nuori pystyy vastaamaan haasteeseen muuttaa toiselle paikkakunnalle (Armila ym. 2017, Tolonen ym. 2022, kts. laadullinen seurantatutkimus 2015-2025)
 - Oppilajasuntolat koetaan äärimmäiseksi vaihtoehdoksi – levottomiksi, sotkuisiksi ja turvattomiksi (Pöysä ym. 2018).
 - Nuorisobarometrin 2017 tulosten mukaan toisen asteen koulutuksen keskeyttäjäistä 7 % katsoi syyksi liian pitkän koulumatkan ja 10 % rahan puutteen.

Ammatillisen koulutuksen oppilaitosten lukumäärät kaupunki-maaseutu-kuntatyypeittäin ja koko maassa 2007 ja 2022

Kuntatyyppi	2007	2022
Harvaan asuttu maaseutu	8	4
Ydinmaaseutu	61	32
Kaupungin läheinen maaseutu	11	9
Kaupungit	229	108
Yhteensä	309	153

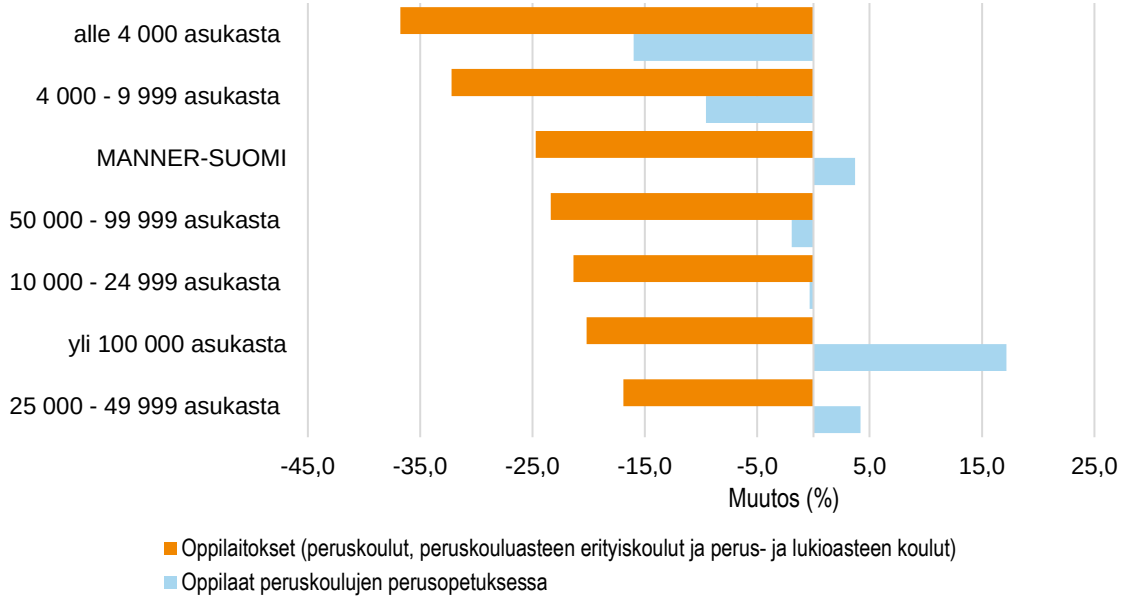
Muutos yläkouluikäisten määrässä 2022-2040 (%) nykyinen syntyvyys:

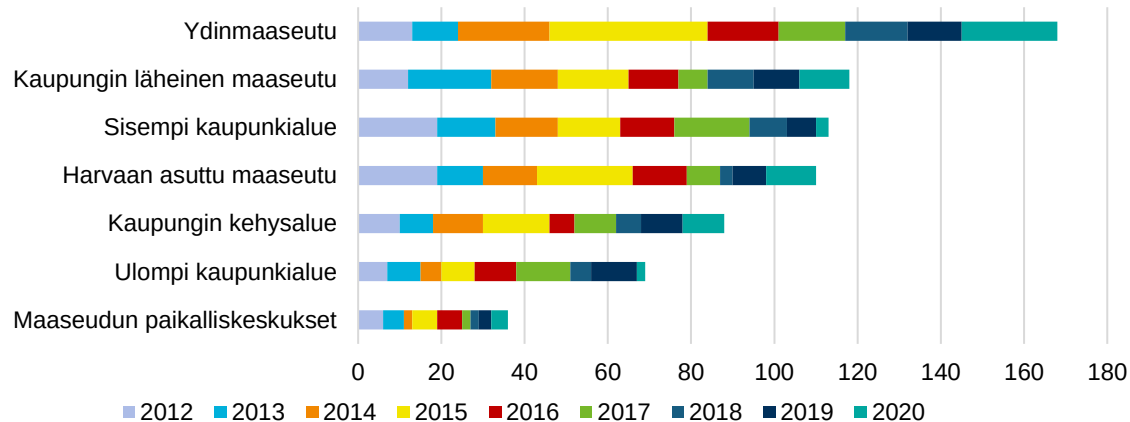
Kouluverkon muutos kunnan asukasluvun mukaan, kouluverkon muutos kaupunki-maaseutu-luokituksella sekä väestönkehitys 2010-2020 kouluverkkomuutos (2010-2020) -luokissa

Kouluverkon muutos kunnan asukasluvun mukaan 2010-2020

Kouluverkon muutos – lakkautettujen peruskoulujen lukumäärä vuosittain ja kaupunki-maaseutuluokituksella, Manner-Suomessa 2012-2020

Taulukko 1 Väestönmuutos 2010-2020 (%) kuntaryhmittäin ja kouluverkkomuutos -ryhmittäin

	Vähäisen kouluverkkomuutoksen kunnat	Keskisuuren kouluverkkomuutoksen kunnat	Suuren kouluverkkomuutoksen kunnat	Erittäin suuren kouluverkkomuutoksen muutokset	Yhden koulun kunnat
Väestönkehitys 2010-2020					
Helsingin seudun kaupunkikunnat	14,0 %	11,8 %	-	-	-
Muiden suurten kaupunkiseutujen kaupunkikunnat	9,5 %	9,5 %	8,6 %	-	-
Keskisuurten ja pienten kaupunkiseutujen kaupunkikunnat	1,1 %	-3,6 %	-1,2 %	-8,6 %	-
Kaupunkien läheisen maaseudun kunnat	2,7 %	-2,1 %	-1,6 %	-7,6 %	-3,2 %
Ydinmaaseudun kunnat	-6,3 %	-9,9 %	-11,5 %	-8,8 %	-11,3 %
Harvaan asutun maaseudun kunnat	-2,0 %	-10,1 %	-14,0 %	-15,7 %	-14,3 %

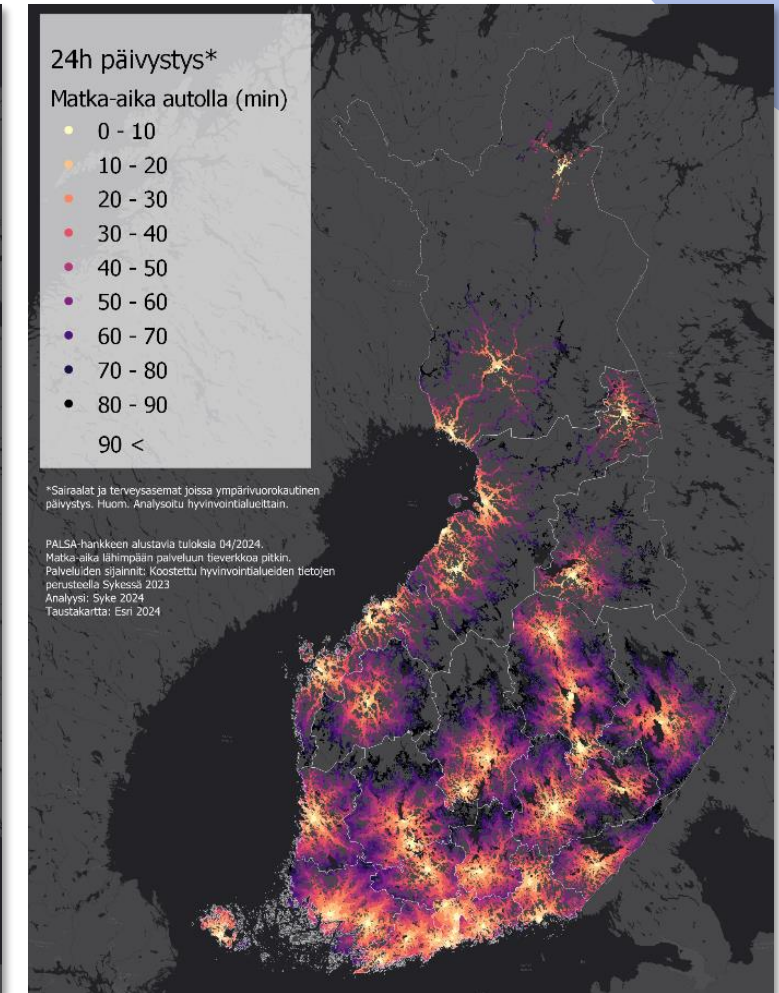
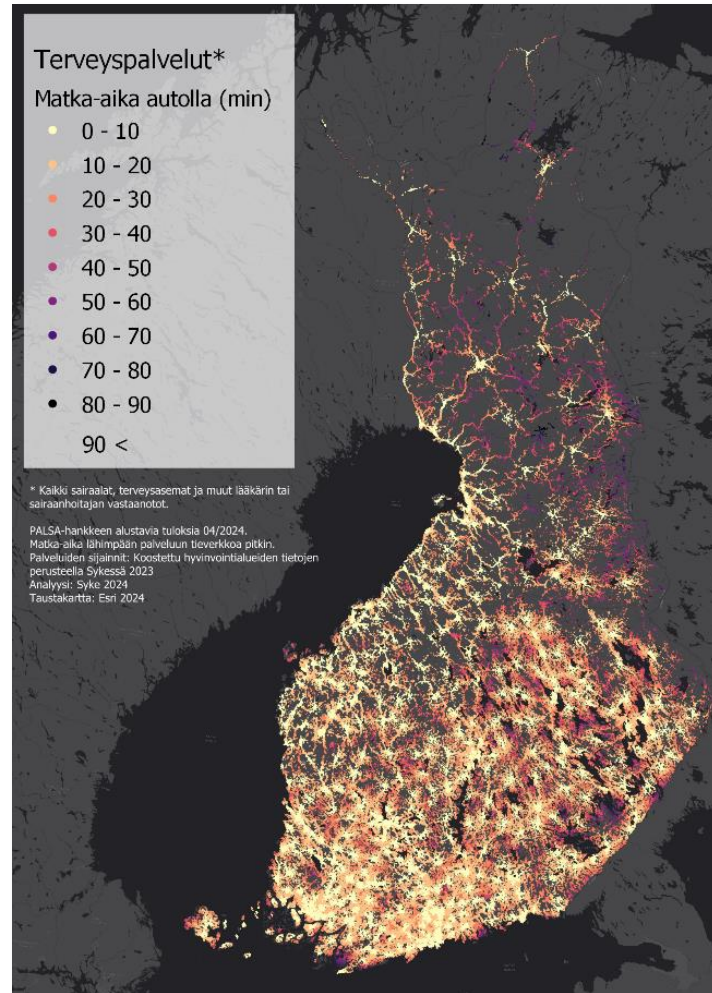
Huomioitavaa on, että koulutuksen toimialalla 6 % työpaikoista harvaan asutuilla alueilla, 6,9 ydinmaaseudun alueilla ja 7,8 % kaupungin läheisellä maaseudulla sijaitsevista työpaikoista (2021).

Lähde: Aro ym. 2022 / Kouluverkkomuutosten elinvoimavaikutukset kansallisesti, alueellisesti ja paikallisesti maaseutu- ja saaristoalueilla.

Sosiaali- ja terveystalvet muutoksessa

- **Sotepalveluihin vaikuttaa vahva muutostilanne.**
- Muutostilanne alleviivaa **saavutettavuustarkastelujen** tarvetta.
 - Muutokset arjen liikkumiseen – **liikkumisen reunaehdot** arjessa.
- Sote-alan **osuus työpaikoista merkittävä** kaikilla maaseutualueilla
 - Harvaan asutulla maaseudulla 20 %
 - Ydinmaaseudulla 19 %
 - Kaupungin läheisellä maaseudulla 19,4 %.
 - Muutosten vaikutukset kohdistuvat maaseuduilla erit. **naisten työpaikkoihin**.
- Digitalisaatioon liittyvät huomiot
 - **75-89-vuotiaista 78 %:lla ei ole digin perustaitoja** (DVV).
 - Yhteydet, laitteet, osaaminen, tunnistautuminen – läheiseltä saatava apu.
- Arjen turvan kannalta kriittisten palvelujen loitoneminen vaikuttaa **turvattomuuden kokemuksiin**.
 - Vaikutukset synnytysosastojen lakkautuksista: huoli ja matkasynnytyksen riski (Sireni 2022)

Mitä kirkkaampi väri, sitä lyhyempi matka-aika. Matka-ajat ovat suuntaa-antavia. Tulevat muutokset ennakoimaan olevan merkittäviä maaseutualueiden ja -kuntien suhteen. (Lähde: YKR/SYKE ja TK: PALSA-hanke, SYKE 2024)

Pelastustoimi ja kansalaisten varautuminen

- Vpk- ja sivutoimisia palokuntayhteisöjä (luku ei sisällä tehdas-, sotilas- ym. palokuntia) toimii 738 paloasemalla (kartta). Asemista 540 sijaitsee **yli 10 km päässä ympärivuorokautisessa valmiudessa olevista asemista**. Näissä paikoissa **palokuntalaiset ovat usein ensimmäisenä hälytystehtävillä kohteessa**.
- Palokuntalaisten merkitys** pelastustoimen palvelutuotannossa korostuu kauempana isoista kaupungeista.
 - Haasteena palokuntalaisten määrän vähentyminen ja toimijoiden ikääntyminen
- Maaseudulla on **varauduttu häiriötilanteisiin paremmin** kuin kaupungeissa, mikä johtuu siitä, että häiriötilanteista esiintyy maaseuduilla enemmän (Kekki ym. 2021, Laurikainen 2019, Ristikangas 2023).
 - Asumismuodolla on selkeä yhteys varautumiseen, mahdollisuudet toimia ovat erilaiset” (esim. puulämmitys) (Ristikangas 2023).

	Harvaan asuttu maaseutu	Ydin-maaseutu	Maaseudun paikalliskeskukset	Kaupungin läheinen maaseutu
Päätoimiset	6 %	10 %	48 %	18 %
Palokuntalaiset itsenäisesti	24 %	29 %	7 %	38 %
Palokuntalaiset/päätoimiset samassa yksikössä	31 %	39 %	26 %	10 %
Palokuntalaiset ja päätoimiset yhteistehtävällä	37 %	21 %	19 %	32 %
Palokuntalaiset yht.	92 %	89 %	52 %	81 %

	Kaupungin kehysalue	Ulompi kaupunkialue	Sisempi kaupunkialue
Päätoimiset	55 %	77 %	89 %
Palokuntalaiset itsenäisesti	16 %	3 %	1 %
Palokuntalaiset/päätoimiset samassa yksikössä	5 %	5 %	3 %
Palokuntalaiset ja päätoimiset yhteistehtävällä	23 %	12 %	6 %
Palokuntalaiset yht.	44 %	20 %	10 %

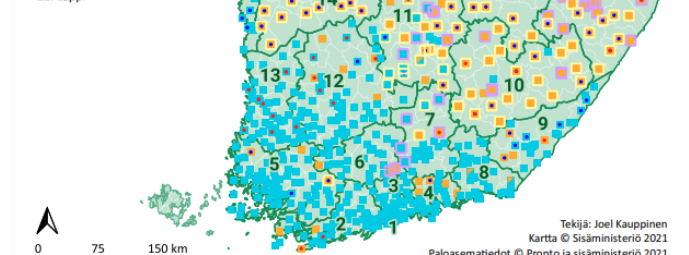
Palokuntatoiminta Suomessa 2021

Palokuntatoiminnan tyyppi, varallaolo ja päätoimiset hälytystoiminnassa

- Sopimuspalokunta
- Sivutoiminen palokunta
- Sopimuspalokunta ja sivutoimiset
- Varallaolo aina
- Varallaolo ajoittain esim. sesonkina
- Asemalla vähintään 1 päätoiminen 24/7
- Asemalla päätoimisia päivisin, jotka osallistuvat hälytyksiin

Pelastuslaitokset

- Helsinki
- Länsi-Uusimaa
- Keski-Uusimaa
- Itä-Uusimaa
- Varsinais-Suomi
- Kanta-Häme
- Päijät-Häme
- Kymenlaakso
- Etelä-Karjala
- Etelä-Savo
- Keski-Suomi
- Pirkanmaa
- Satakunta
- Etelä-Pohjanmaa
- Pohjanmaa
- Keski-Pohjanmaa ja Pietarsaari
- Pohjois-Savo
- Pohjois-Karjala
- Jokilaakso
- Kainuu
- Oulu-Koillismaa
- Lappi

Sopimuspalokunta –käsite kattaa sivutoimisen henkilöstön paloasemia (200), joissa palokuntalaiset henkilökohtaisessa sopimussuhteessa HVA pelastustoimeen. Reilulla 500:lla paloasemalla toimii palokuntayhdistykset, jotka ovat tehneet palokuntasopimuksen hyvinvointialueen kanssa.

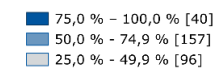
Kulttuuripalvelut, kirjastot ja vapaa sivistystyö

- Kunnan tulee järjestää kulttuuritoimintaa, kuten mm. edistää taiteen ja kulttuurin yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä. Koko maassa keskimäärin noin **20 % aikuisista kokee**, että omalla alueella **ei ole tarjolla riittävästi kulttuuripalveluita** (pl. kirjastopalvelut)
 - Eniten tyytymättömyyttä on Pohjois- ja Itä-Suomen alueilla sekä Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan maakunnissa; vähiten tyytymättömyyttä on Uudenmaan ja Varsinais-Suomen maakunnissa.
- Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus tarjota kirjastopalvelut. Kirjastojen aukiolotuntien määrissä ja väestön etäisyyksissä kirjastoista on kunnittaisia eroja.
- Vapaa sivistystyö** (kansalaisopistot, opintokeskukset, kesäyliopistot, kansanopistot ja liikunnan koulutuskeskukset) ovat monella maaseutu- ja saaristopaikkakunnalla
 - ainoa osaamista lisäävä, koulutusta tarjoava, yhteisöllisyyttä ja kansalaistoimintaa tukeva ja ylläpitävä sekä liikkumista ja toimintakykyä kehittävä yhteiskunnallinen palvelu, joka on kansalaisten saatavilla, saavutettavissa ja käytettävissä.**
 - Palvelutarjonnan, työsuhteiden, hankintojen, kiinteistöjen ylläpidon ja monikäytön kautta **niihin kytkeytyy laaja-alaisesti muita toimintoja, toimintaa ja toimeliaisuutta.**
- Kulttuurin **merkitys korostuu** arjen pinnassa (sidosryhmäkysely kevät 2024, HEM-kiertue 2022-2023)

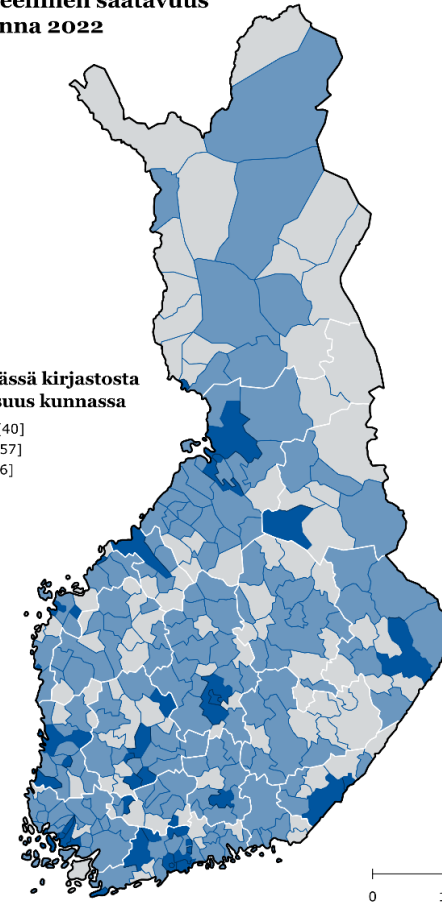
Kirjastojen alueellinen saatavuus kunnittain vuonna 2022

Enintään 3 km päässä kirjastosta asuvan väestön osuus kunnassa

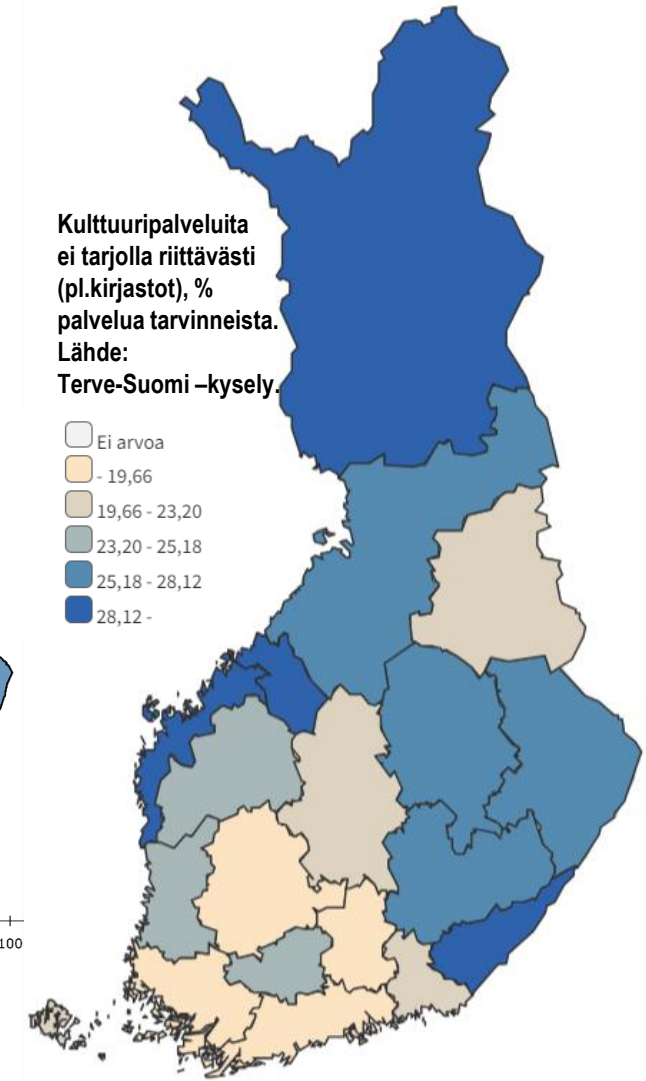
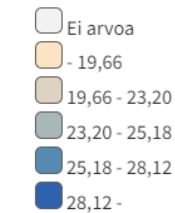

© Pohjois-Suomen aluehallintovirasto 2024

Tietolähde: Tilastokeskus

Kulttuuripalveluita ei tarjolla riittävästi (pl.kirjastot), % palvelua tarvinneista.
Lähde: Terve-Suomi -kysely.

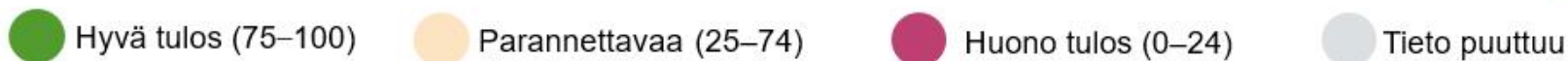
verkkok...

Väestöryhmien ottaminen huomioon kunnan kulttuuripalveluissa 2022

Opiskelun tai työelämän ulkopuolella olevat nuoret

Työttömät

Maahanmuuttaja-
taustaiset

Lähde: teaviisari.fi

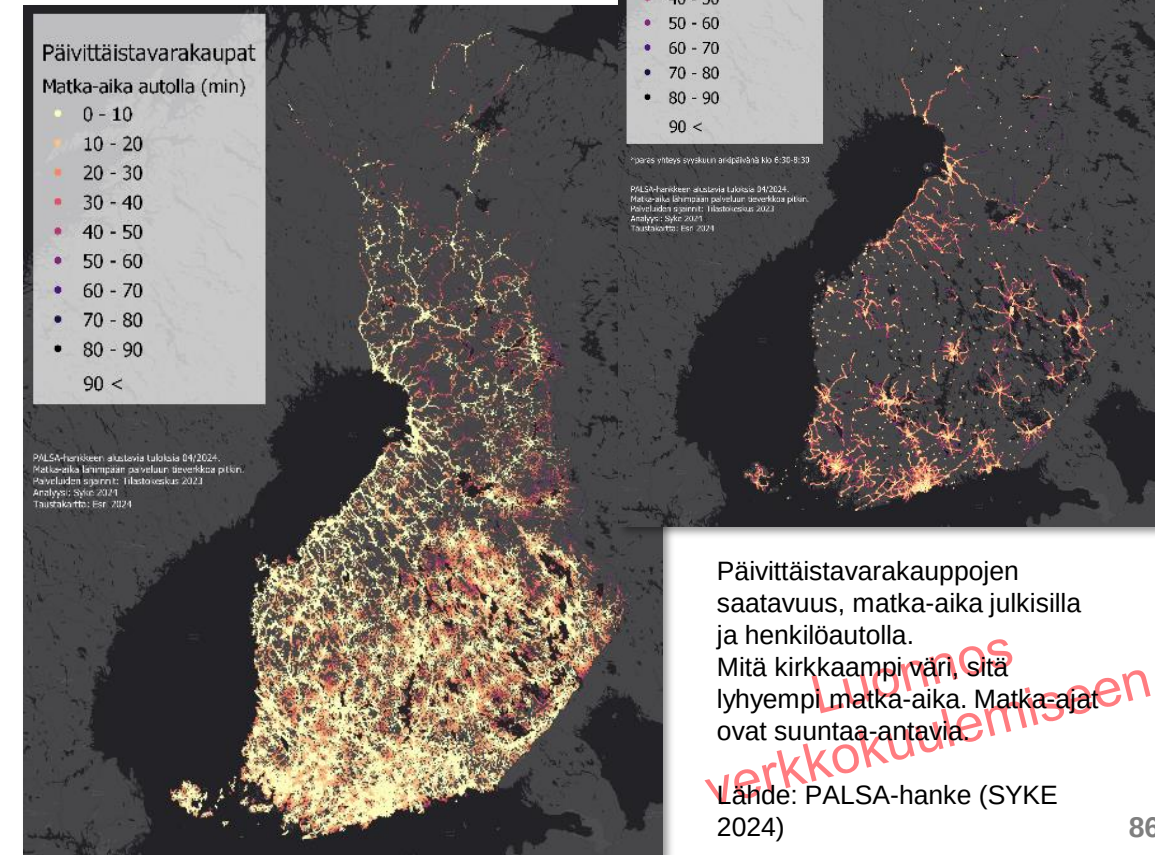
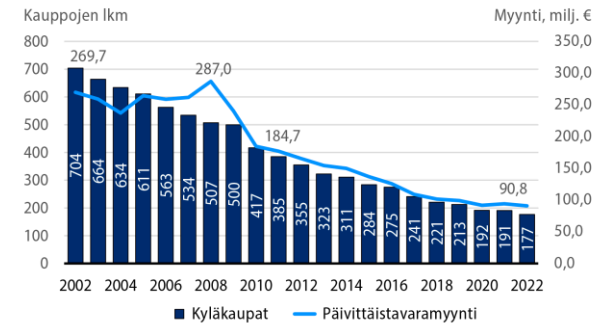
Karttapohja: ©Tilastokeskus 2022

seen

Päivittäistavarakauppa ja kyläkaupat

- Palvelutarjonnan keskittyminen näkyy myös kyläkauppojen määrän vähentymisenä, 2002-2022 välillä kauppojen määrä laski 704:stä 177:ään. Kyläkauppojen yhteiskunnallisen merkityksen takia Suomessa otettiin vuonna 2020 käyttöön ns. kyläkauppatuki (SGEI), jolla tuetaan palvelujen saatavuutta kun esim. etäisyys toiseen kauppaan on väh. 7,5 km. Tuki on vuosittain 1 milj. euroa 2024-2027.
- Keskitäisyys lähimpään päivittäistavarakauppaan on lisääntynyt eniten harvaan asutulla maaseudulla (4,9 km – 6,4 km) (Airikkala ym. 2022)
- Huom. Kyläkaupoilla on potentiaalia edesauttaa liikenteen päästöjen vähentämistä pienentämällä päivittäistavarakauppa-asioinnin liikkumistarvetta (säästää jopa 24 milj. ajokilometriä ja 4 400 hiilidioksiiditonnia) (Hirvonen 2024).
- Kyläkauppatuen koettu merkitys (Hirvonen 2024):
 - Kyläkauppiaista 78 % oli sitä mieltä, että kyläkauppatuella on voinut lisätä kyläkaupan tuote- ja palveluvalikoimaa ja 71 % koki sen estäneen tuote- ja palveluvalikoiman supistumisen. Kyläkauppiaista 98 % oli sitä mieltä, että kyläkauppatuki on tärkeä kaupan toiminnan jatkumisen kannalta.
- Monipaikkaiset asukkaat ovat tärkeä tulonlähde maaseutu- ja saaristoalueiden päivittäistavarakaupoille. 55 % hankkii päivittäistavaransa vapaa-ajan asunnon sijaintikunnan kaupasta. (Rannanpää ym. 2022)
- Usealla kyläkaupalla edessä omistajavaihdos.

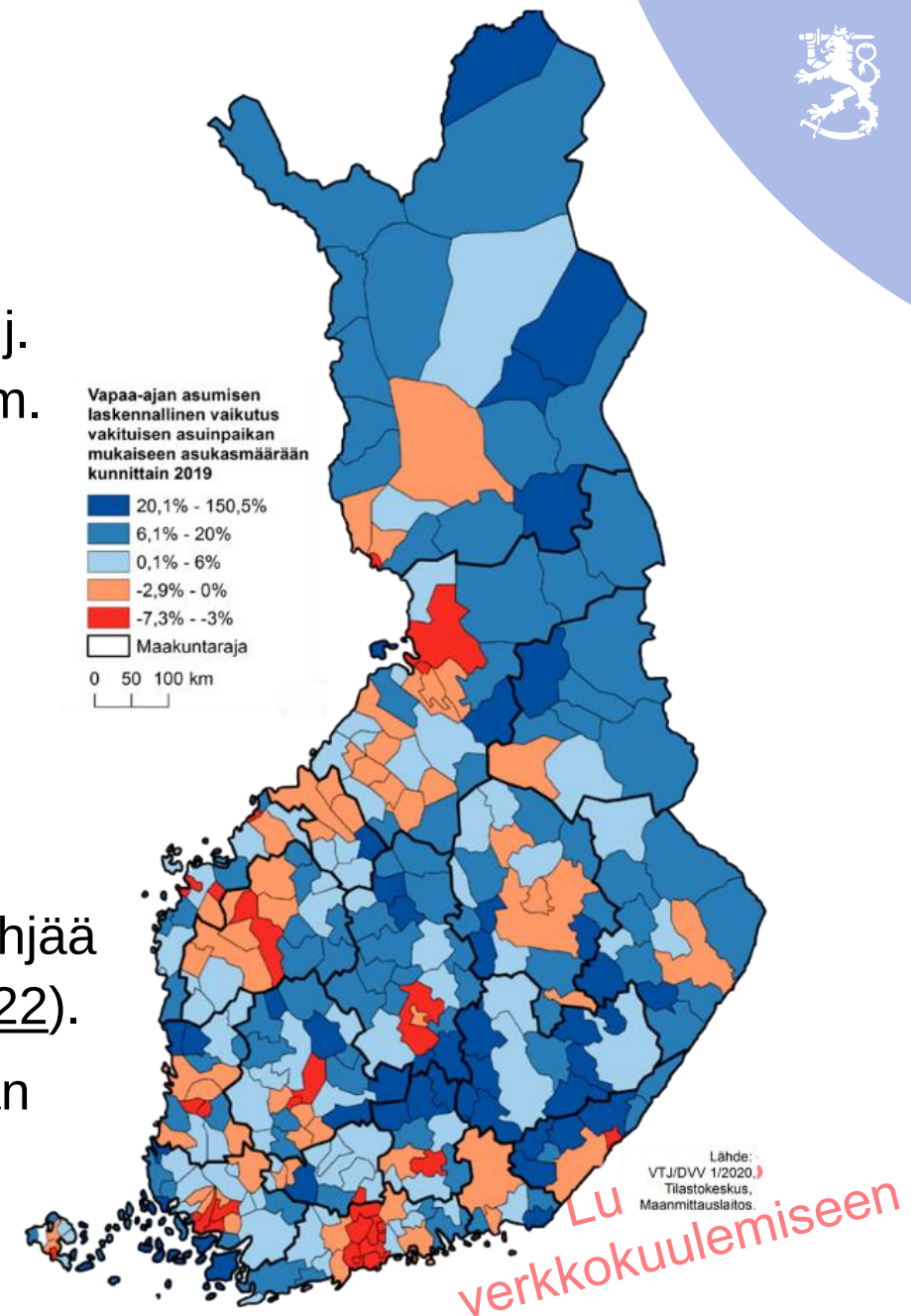

Päivittäistavarakauppojen saatavuus, matka-aika julkisilla ja henkilöautolla. Mitä kirkkaampi väri, sitä lyhyempi matka-aika. Matka-ajat ovat suuntaa-antavia.

Lähde: PALSA-hanke (SYKE 2024)

Monipaikkainen asuminen

- Vapaa-ajan asukkaiden määrä on jopa 2,9 milj.
- Maaseutu- ja saaristoalueiden väestömäärä on jopa 1,3 milj. henkilöä suurempi kuin tilastoitu väestömäärä. (Pitkänen ym. 2021, Rannanpää ym. 2022).
- Vapaa-ajan asunnot sijaitsevat ensisijaisesti haja-asutusalueella ja harvaan asutulla maaseudulla, saaristoalueilla 31 %. (Rannanpää ym. 2023)
- Vapaa-ajan asunnolla vietetään aikaa yhä pidempään, keskimäärin 103 päivää vuodessa (Mökkibarometri 2021)
- Vapaa-ajan asumisessa on n. 500 000 asuntoa, 100 000 tyhjää pientaloa sekä 100 000 matkailuautoa (Rannanpää ym. 2022).
- Vapaa-ajan asuntojen uudisrakentaminen oletetaan säilyvän 2 000 asunnon vuosivauhdissa (Airikkala ym. 2022).

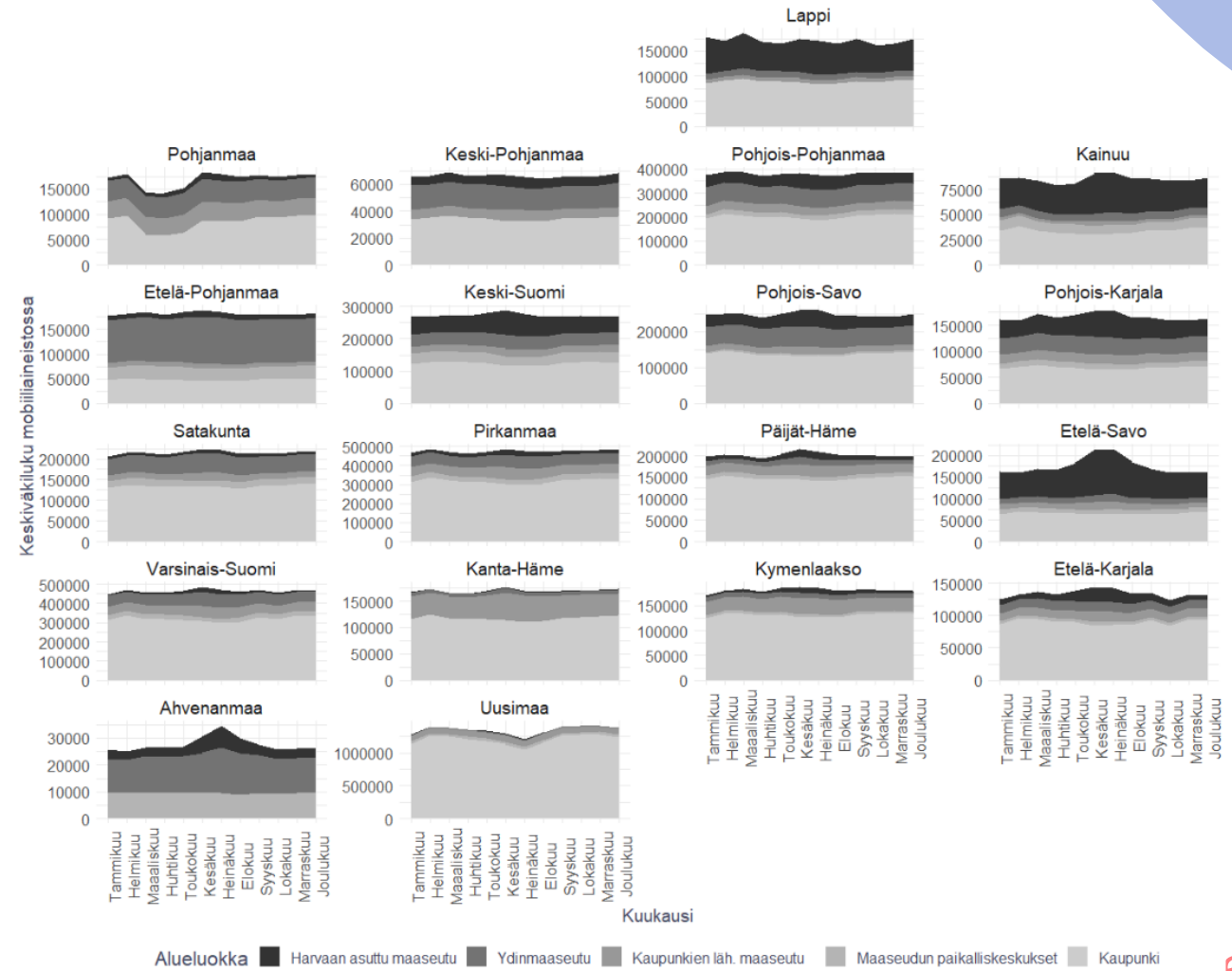
Monipaikkainen väestö lisää väkimäärää

Keskiväkiluvun muutokset alueluokittain maakunnissa

Aikajakso 3/2020-2/2021

	Vapaa-ajan asunnot saaristo- alueilla	Vapaa-ajan asunnot maa- kunnassa	Saariston vapaa-ajan asuntojen osuus koko maakunnan vapaa- ajan asunnoista
Etelä-Karjala	8 525	20 810	41 %
Etelä-Pohjanmaa	542	13 282	4 %
Etelä-Savo	19 642	46 539	42%
Kainuu	1 631	12 108	13 %
Kanta-Häme	155	21 667	1 %
Keski-Pohjanmaa	1 174	4 436	26 %
Keski-Suomi	9 435	32 204	29 %
Kymenlaakso	4 602	15 940	29 %
Lappi	2 070	36 481	6 %
Pirkanmaa	11 391	49 888	23 %
Pohjanmaa	12 745	22 494	57 %
Pohjois-Karjala	8 366	24 516	34 %
Pohjois-Pohjanmaa	2 901	32 462	9 %
Pohjois-Savo	13 376	31 309	43 %
Päijät-Häme	6 970	25 099	28 %
Satakunta	4 182	19 647	21 %
Uusimaa	13 562	41 435	33 %
Varsinais-Suomi	32 490	50 187	65 %
Kaikki yhteensä	153 759	500 504	31 %

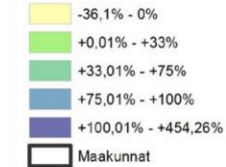

Monipaikkainen väestö ja palvelutarpeet

- Maaseutu- ja saaristoalueilla on normaaliaikoina jopa 2,9 milj. vakituista vapaa-ajan asukasta. Joka viidennessä kunnassa (64 kuntaa) oli 2020 enemmän vapaa-ajan asuntoja kuin vakituisesti asuttuja asuntoja. Vaikuttaa niin maaseutu- ja saaristoalueiden elinvoimaan, infran ja palvelujen käyttöön.
- Maaseudulla voi moni asia aiheuttavat riskejä. Vapaa-ajan asukkaat olisivat halukkaita käyttämään nykyistä monipuolisemmin kiireettömiä terveydenhuollon palveluita myös mökkipaikkakunnalla ja kokeilemaan erilaisia etä- ja liikkuvia palveluja (Pitkänen ym. 2019, Parhiala ym. 2020). Keskeinen kysymys on, miten uudet sote-rakenteet osaavat vastata monipaikkaisen asumisen tarpeisiin ja varaudutaan kriiseihin, jotka siirtävät väestöä kaupungeista maaseutu- ja saaristoalueille.
- Covid-19 pandemian aikana suuri osuus väestöstä siirtyi kaupungeista vapaa-ajan asunnolle maaseutu- ja saaristoalueille (kartta), mikä näkyi myös pelastustehtävien lisääntymisessä paikoin yli 10 % (kuva).

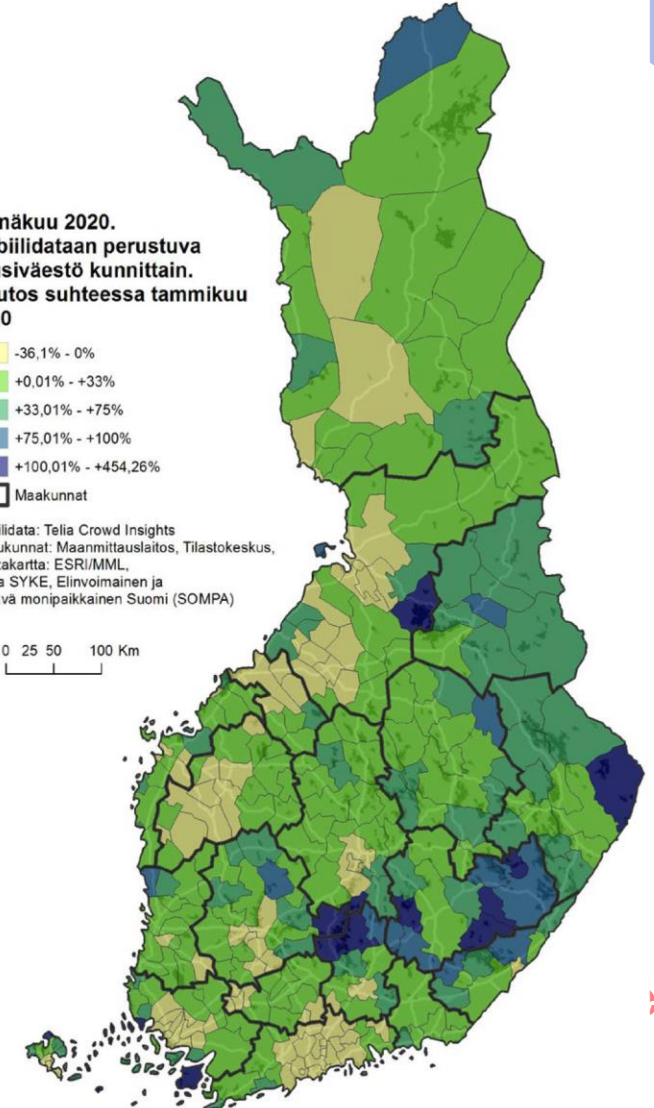
	Suomi	Harvaan asuttu maaseutu	Ydin-maaseutu	Maaseudun paikalliskeskukset	Kaupungin läheinen maaseutu	Kaupungin kehysalue	Ulompi kaupunkialue	Sisempi kaupunkialue
3/20–2/21								
Kaikki tehtävät	-6,32 %	-4,75 %	-10,08 %	-8,71 %	-6,00 %	-2,52 %	-3,70 %	-6,84 %
Evyt	-45,70 %	-44,30 %	-51,30 %	-42,20 %	-54,20 %	-47,50 %	-43,40 %	-34,60 %
Pelatehtävien muutos (evyt poistettu)	3,78 %	10,28 %	10,27 %	5,15 %	13,69 %	5,66 %	3,89 %	-3,06 %
Pelatehtävien muutos (evyt ja 461 poistettu)	-0,41 %	1,61 %	4,96 %	1,31 %	6,76 %	0,09 %	-0,27 %	-4,18 %
08/09–18/19 kaikki tehtävät	5,99 %	5,33 %	2,36 %	-2,92 %	4,13 %	9,11 %	6,72 %	6,84 %

Heinäkuu 2020.
Mobiilidataan perustuva
kausiväestö kunnittain.
Muutos suhteessa tammikuu
2020

Mobiilidata: Telia Crowd Insights
Seutukunnat: Maanmittauslaitos, Tilastokeskus,
Taustakartta: ESRI/MML,
Kartta SYKE, Elinvoimainen ja
kestävä monipaikkainen Suomi (SOMPA)

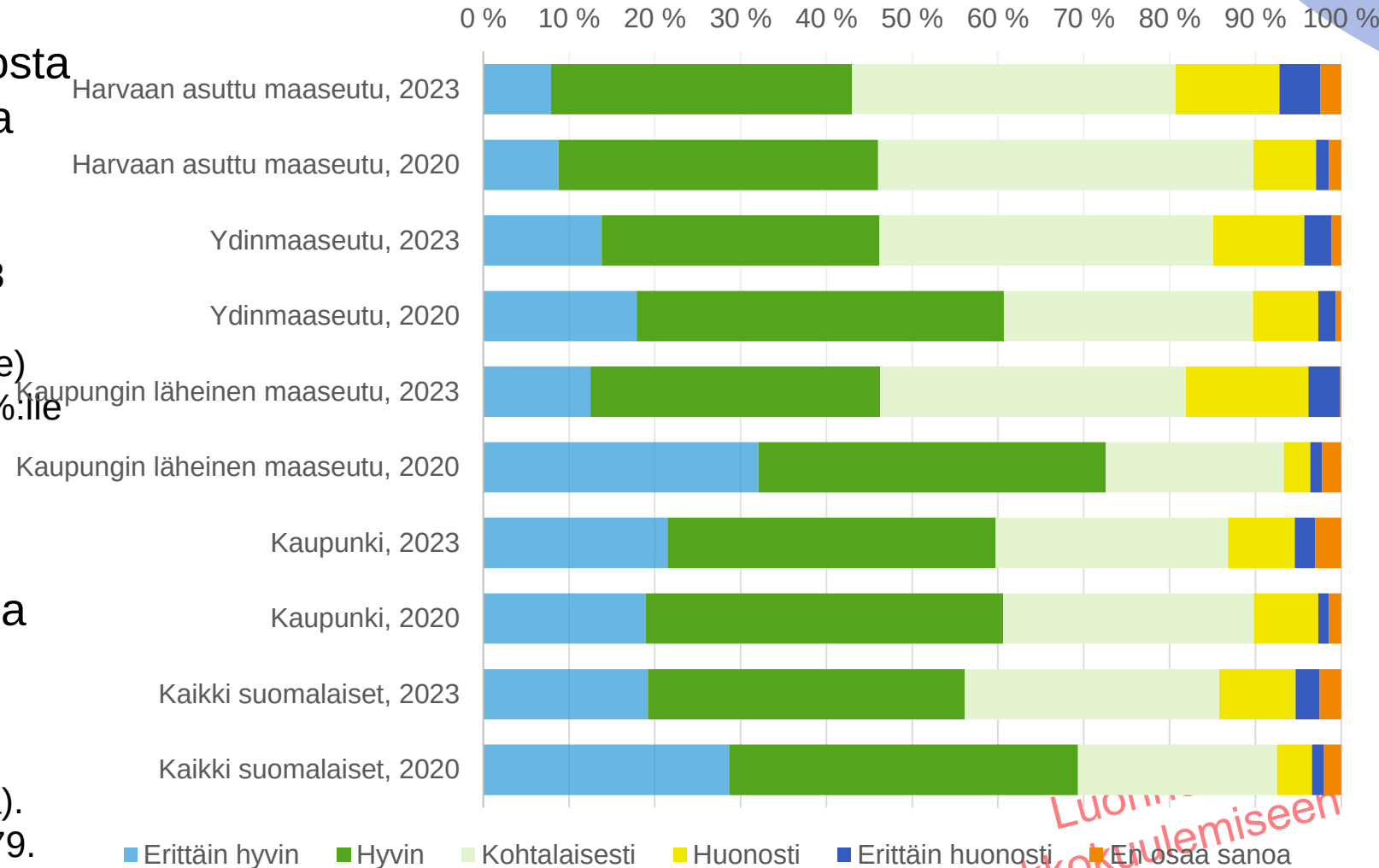
0 25 50 100 Km

Huomioita: kokemukset peruspalvelujen* helposta saatavuudesta

- Kokemus peruspalvelujen helposta saatavuudesta on heikentynyt ja toteutuu huonosti tai erittäin huonosti 2023 (vrt. 2020):
 - kaupungin läheisellä maaseudulla 18 %:lle (4,3%:lle)
 - ydinmaaseudulla 13,8 %:lle (9,5 %:lle)
 - harvaan asutulla maaseudulla 16,9 %:lle (8,6 %:lle)
- Samalla peruspalveluiden saatavuus koetaan aiempaa tärkeämmäksi turvallisen arjen ja hyvän elämän elementiksi.

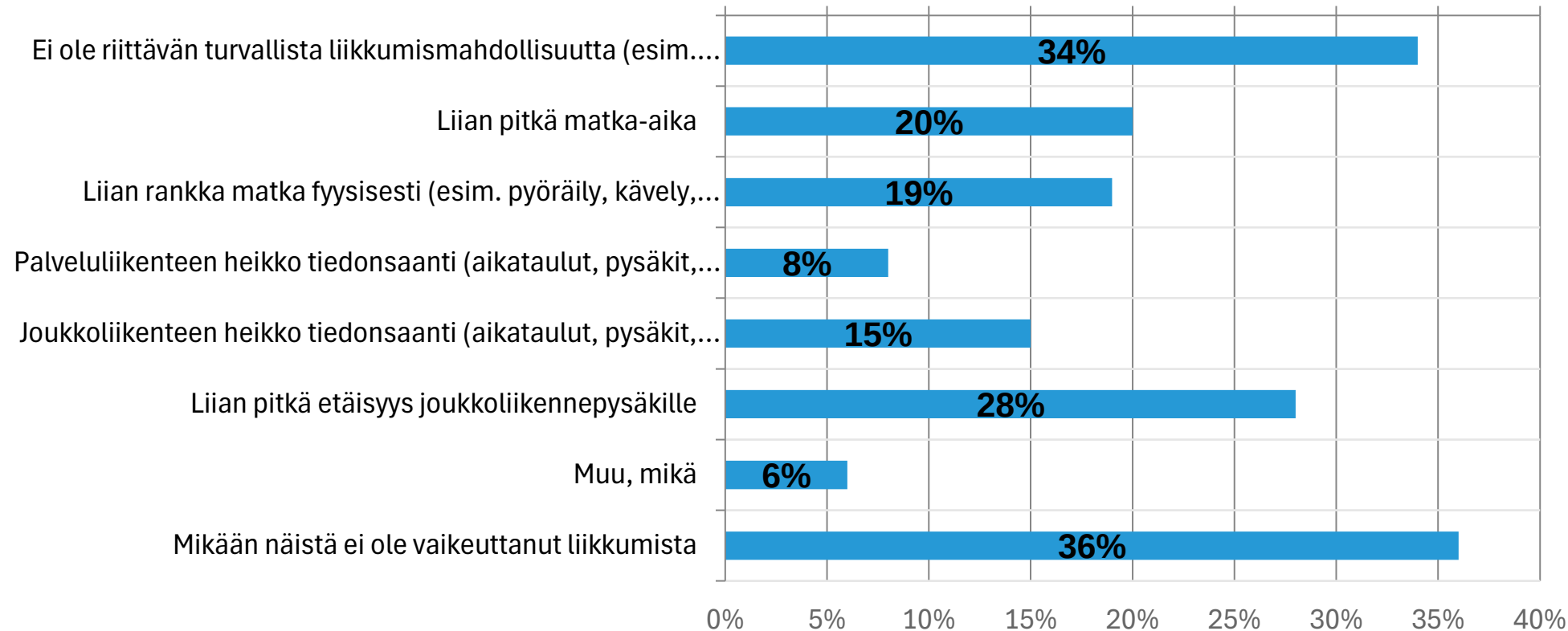
*sosiaali-, terveys-, opetus-, liikunta- ja kulttuuripalvelut niputettu yhteen kyselyssä). Maaseutubarometri 2023 vastaajat n = 1679. Yleistettävissä kansalliselle tasolle.

Luomassa verkkokyselyä

Huomioita: liikkumiseen / kulkemiseen liittyviä huolia

MaaElli-hankkeen toteuttamassa asiakaskyselyssä kysyttiin Onko jokin seuraavista vaikeuttanut kulkemista vuosien 2022-2023 aikana? (Voit valita yhden tai useamman vaihtoehdon).

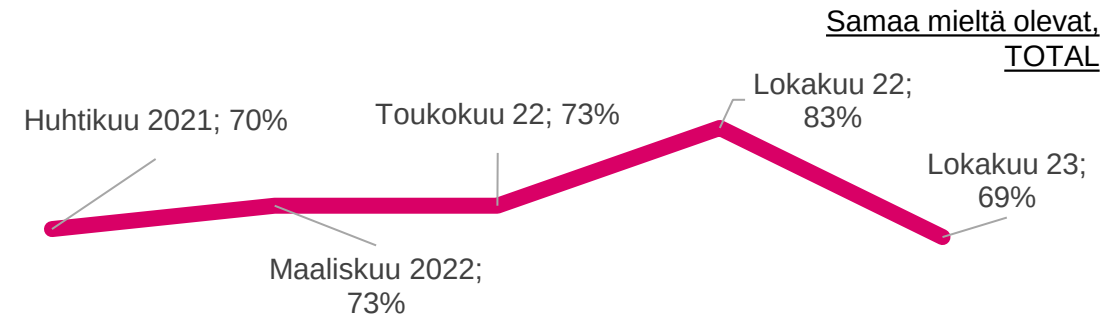
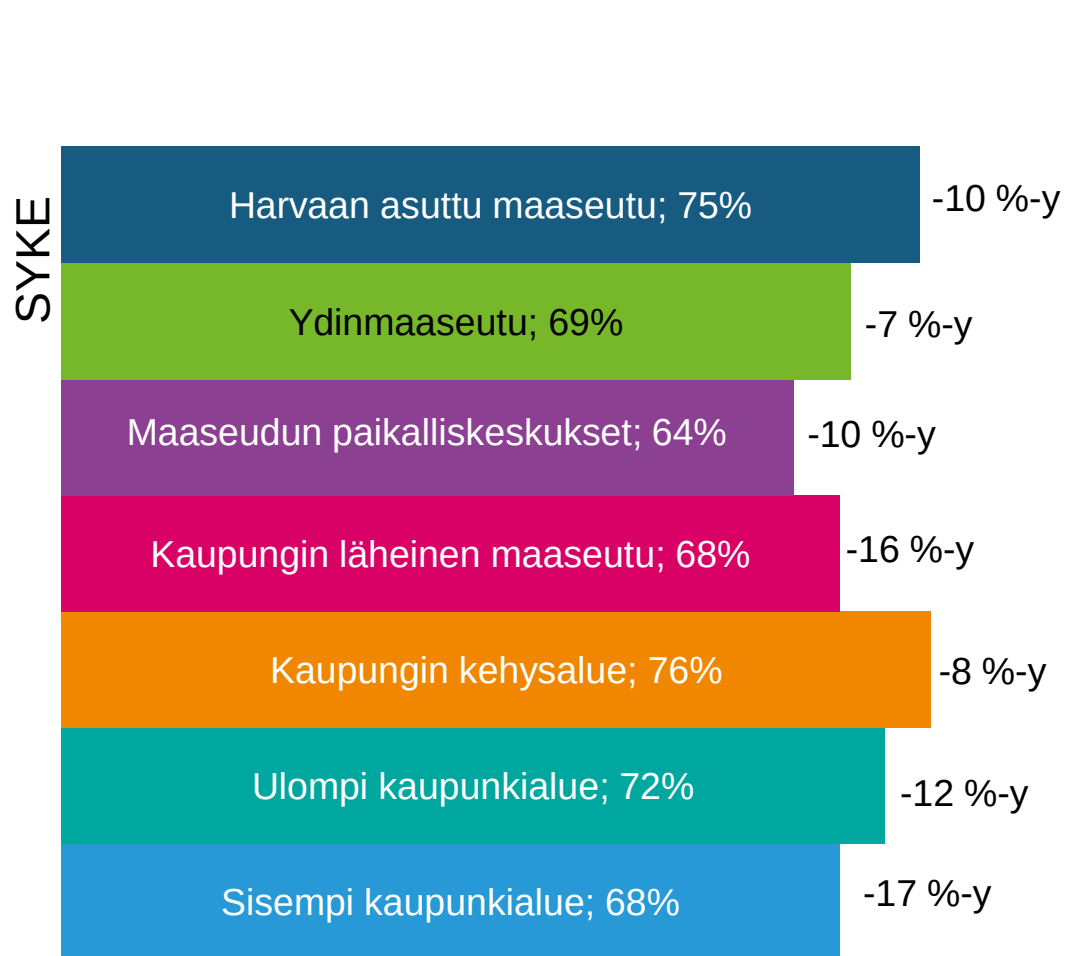
Vastaajat kyselyssä
m=728, 67,4 %
haja-
asutusalueelta.
Vastaajien määrä =
726 ja valittujen
vastausten määrä
1195.

Muu, mikä:
joukkoliikenteen puute,
tiestön huono kunto,
polttoaineiden hinnat

Useat tekijät vaikuttavat liikkumiseen. Lisäksi 25 % vastaajista on ratkaissut kulkemishaasteen sillä, että on jättänyt väliin kulkemista säännöllisesti, **38 % on jättänyt harrastukseen liittyvän** ja 34 % kaupan tai muun palvelun kulkemisen väliin.

huomioita
verkkoliikenteeseen

Huomioita ”Koen, että elämäni on turvallista”

Suomalaisten turvallisuuden tunne on heikentynyt 14 prosenttiyksiköllä viime vuoden mittauksesta ja tulos on alhaisin kaikista Sentimentin aiemmista tutkimuksista. %).

Taustamuuttajatarkastelussa korostuvat merkittäväällä tavalla alle 40-vuotiaat, joiden turvallisuuden tunne on keskimääräisesti 63%.

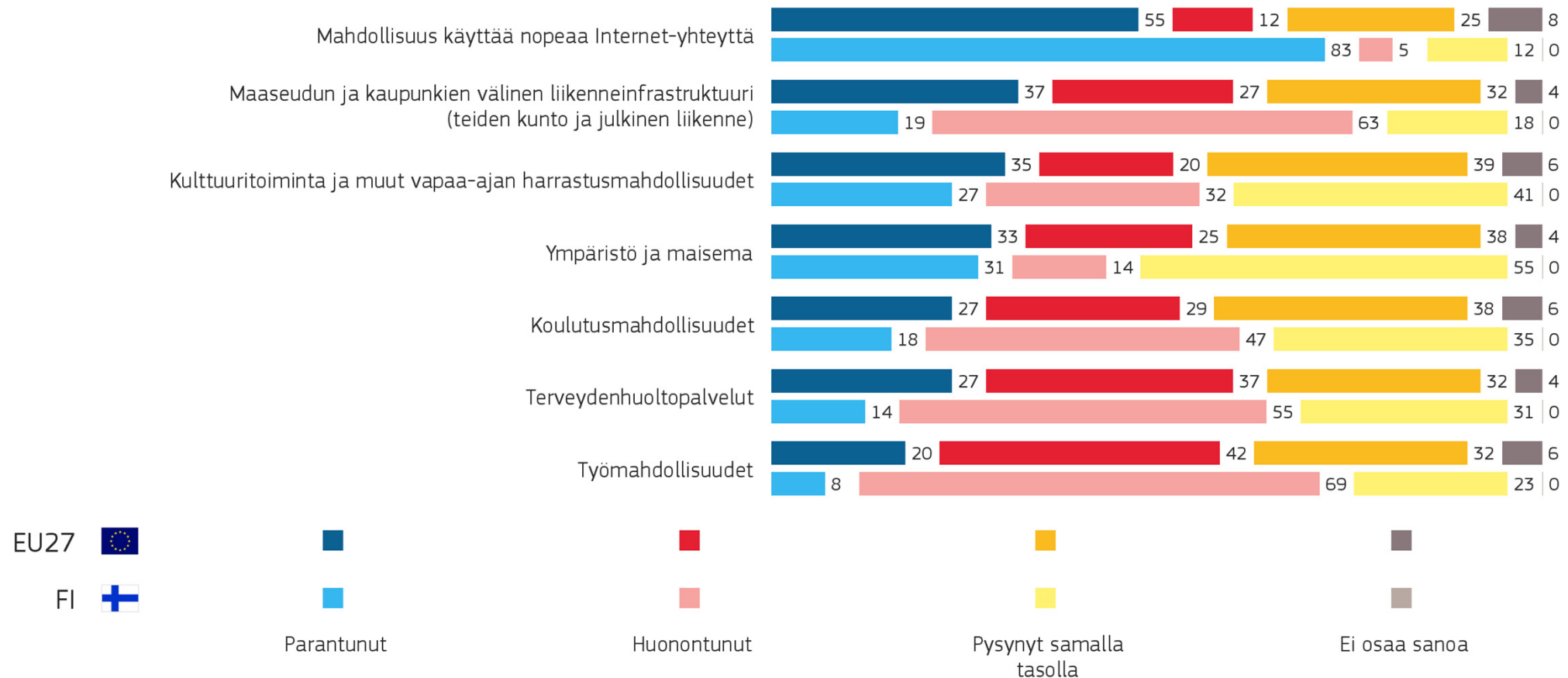
Turvallisuuden tunne on aineiston perusteella alueellisesti heikointa maaseudun paikalliskeskuksissa (64%) ja korkeinta kaupungin kehysalueilla (76%) ja harvaan asutulla maaseudulla (75%). Viime vuoden lokakuun tuloksiin verrattaessa laskua on tapahtunut eniten sisemmällä kaupunkialueella (-17 %-y) ja kaupungin läheisellä maaseudulla (-16 %-y).

Luonnos
verkkokuulemiseen

Kokemus siitä, että asiat ovat parantuneet tai huonontuneet (EU ja kansallinen taso)

QA19 Jos vertaatte nykytilannetta kymmenen vuoden takaiseen, sanoisitteko että asiat ovat parantuneet, huonontuneet vai pysyneet samalla tasolla (MAAMME)
maaseudulla, kun ajattelette seuraavia tekijöitä?
(%)

Teema 3

Väestön toimintakyky,
liikkuminen ja
pärvävyys

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

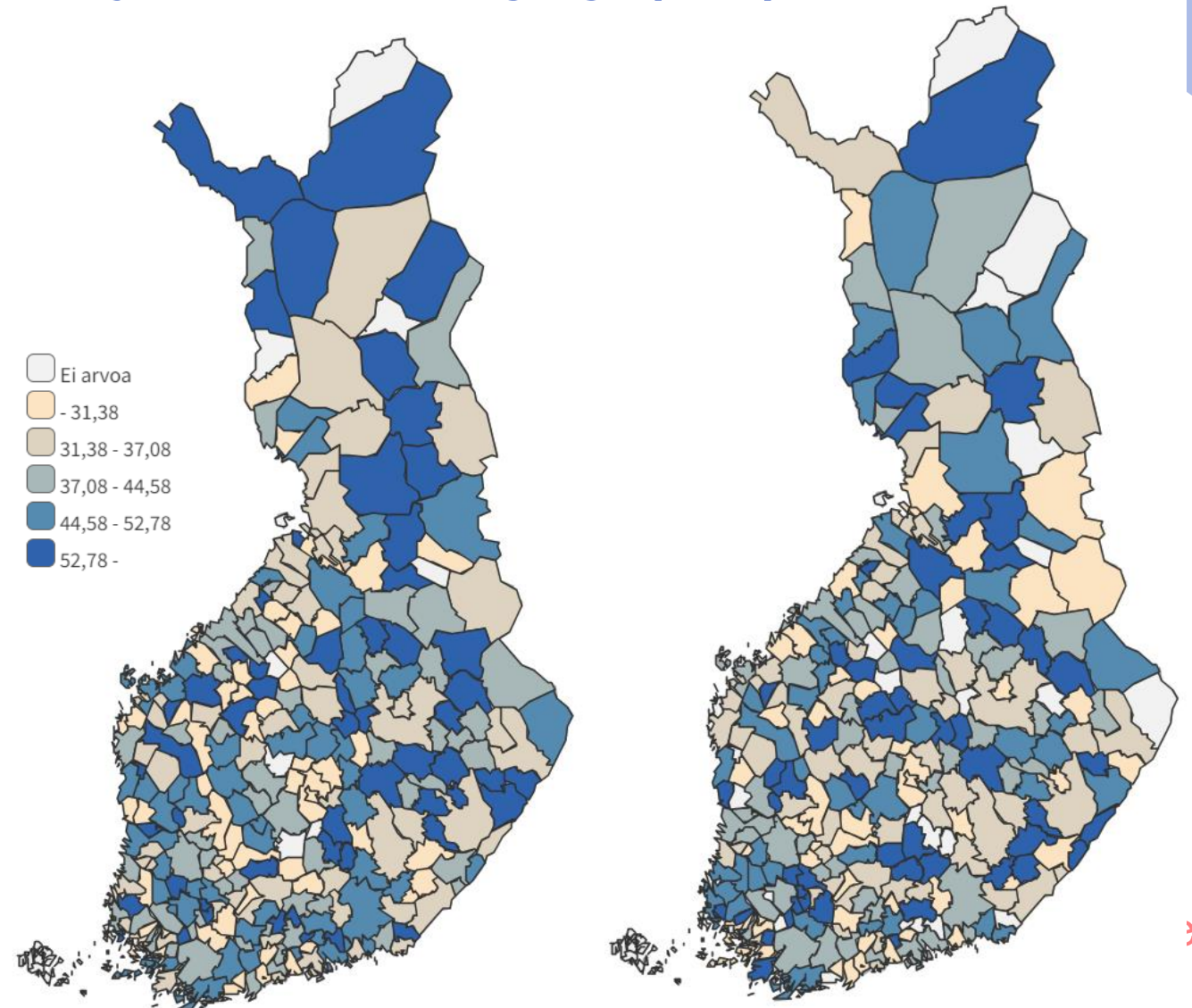
Teema 3. sisältö

- Lasten ja nuorten liikkuminen ja toimintakyky (1/2)
- Lasten ja nuorten liikkuminen ja toimintakyky (2/2)
- Luonnon virkistyskäyttö ja luontoharrastaminen
- Huomioita: ”Liikun pelotta kaikkialla asuinpaikkakunnallani vuorokaudenajasta riippumatta”
- Aikuisväestö ja työkyvyttömyys ja tapaturmat
- Työkyvyttömäksi itsensä kokevat ja syrjäytymisriskin alla olevat
- Huomioita: ”Olen varautunut hyvin selviytymiseen kotonani erilaisissa poikkeustilanteissa”
- Huomioita: Digitaaliseen arkeen liittyviä kysymyksiä
- Paikallinen toimijuus ja toimintakyky: yhteisö
- Huoli alueellisesta eriytymisestä on valtakunnallista

Luonnos
verkkokuulemiseen

Lasten ja nuorten liikkuminen ja toimintakyky (1/2)

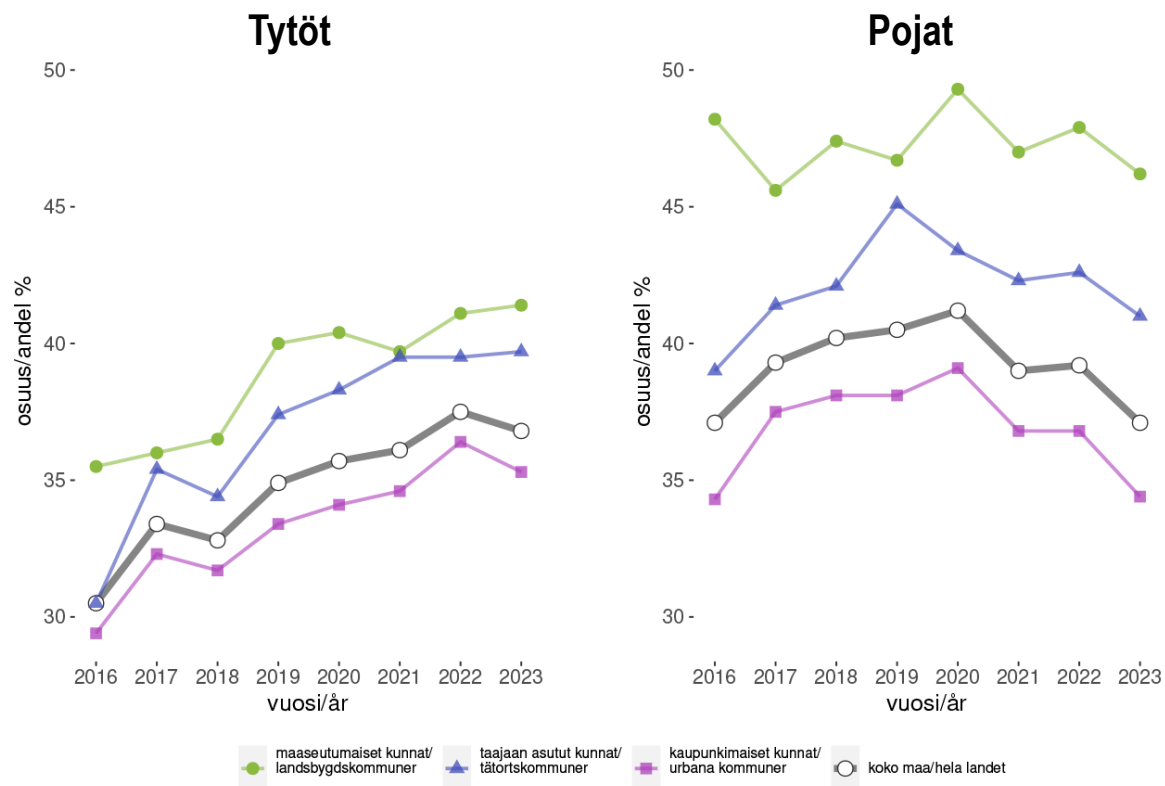
- Osuus 5. luokan oppilaista (%), joiden fyysinen toimintakyky on heikko fyysinen toimintakyky on suurempi maaseutumaaisissa kunnissa.
- Vuosien 2016-2022 keskiarvo oli 5. (vas) ja 8. (oik.) luokkalaisten osalla (sekä pojat että tytöt) 43,3 % maaseutumaaisissa kunnissa 39,8 taajaan asutuissa kunnissa ja 36,1 % kaupunkimaaisissa kunnissa.
- Luontoympäristö on vahvasti läsnä maaseudun lasten ja nuorten elämässä siihen liittyy valtaosin myönteisiä tunnekokemuksia. (Suutari, Rinne Koski, Riukulehto 2021)
- Maaseutualueiden ja erityisesti harvaan asutun maaseudun lasten, ja lapsiperheiden arkea raamittavat etäisyydet, kulkeminen, kytimähdollisuudet ja kulkemiseen kuluva aika ja raha. (mm. Hämeenaho 2014, Kattilakoski ja Sireni 2020, Armila ym. 2024)

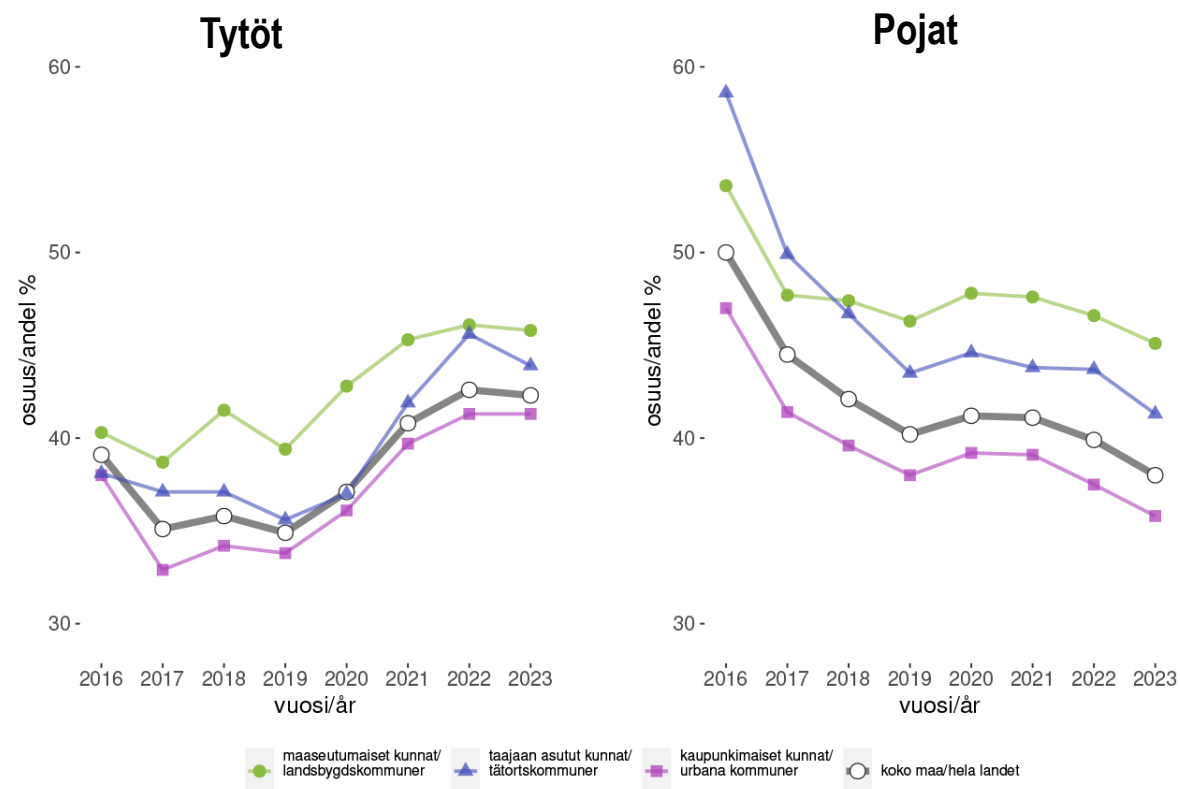
Lasten ja nuorten liikkuminen ja toimintakyky (2/2)

5. luokkalaiset

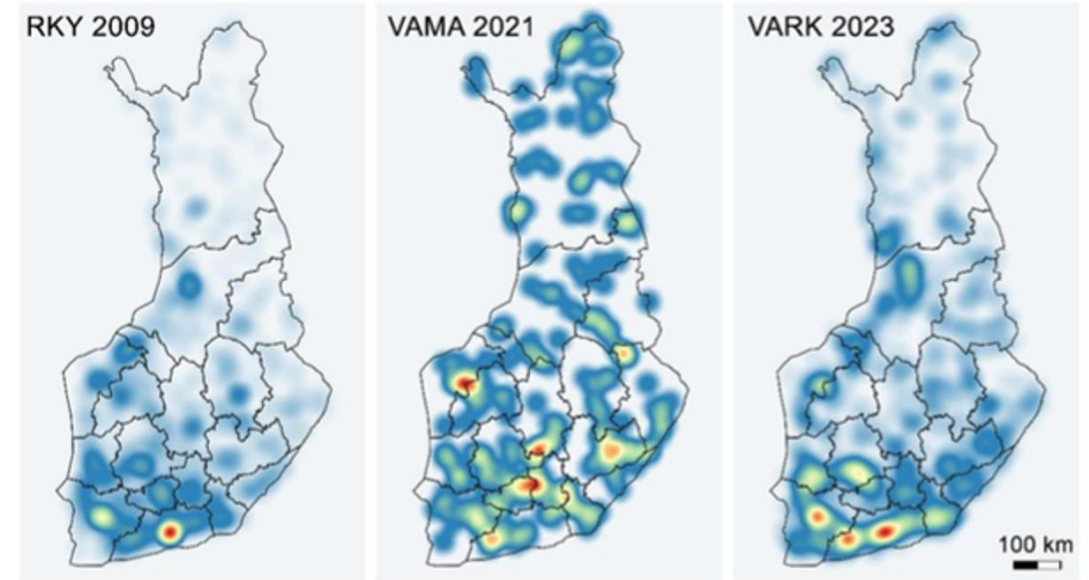
8. luokkalaiset

Taulukot kertovat osuuden oppilaista, joiden **fyysinen toimintakyky on mahdollisesti terveyttä ja hyvinvointia kuluttavalla tai haittaavalla tasolla** (Move-mittaukset, syksy 2023, koko maa). Maaseudulla etäisyydet kodin ja harrastusten välillä ovat pitkiä, mikä vaikuttaa lasten ja nuorten mahdollisuuksiin liikkua itsenäisesti kuin myös heidän käytettävissään olevan vapaa-ajan määrään. Lasten ja nuorten ylipaino on yleisempää maaseutumaisilla alueilla (THL).

Luonnon virkistyskäyttö ja luontoharrastaminen

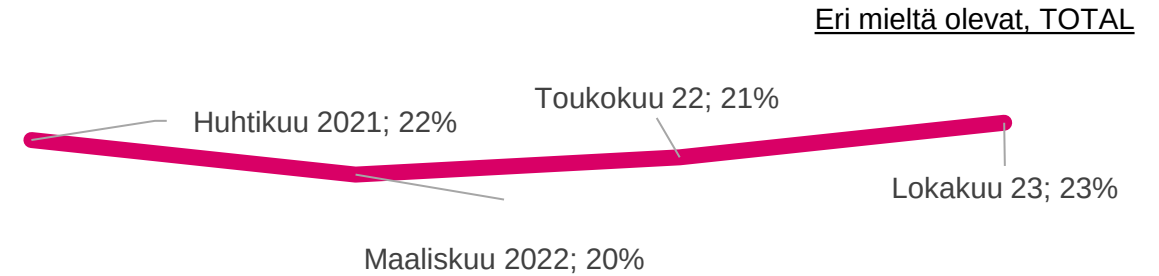
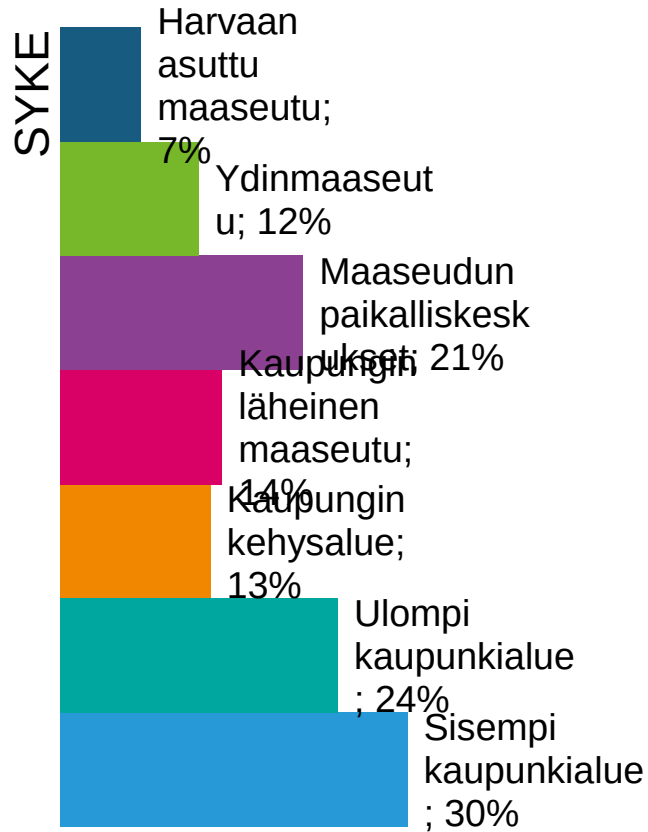
- **Luonnon virkistyskäyttö ja matkailu** Luonnon virkistyskäytön strategian tavoitteena saattaa luonnon virkistyskäytön hyödyt laajasti suomalaisten tietoon ja käyttöön. Ministeriöiden yhteistyönä on juuri valmistumassa konkreettinen toimintaohjelma strategian toimeenpanosta. Valtion retkeilyalueiden kehitystyötä monipuolisina ulkoilun, virkistyskäytön ja luontomatkailun monitoimialueina tullaan tällä vaalikaudella jatkamaan ja vahvistamaan.
- Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaiset inventoinnit osoittavat arvokkaiksi luokiteltujen alueiden sijainnin. Arvokasta rakennusperintöä (RKY), maisema-alueita (VAMA) ja arkeologisia kohteita (ARK) on kaikkialla maassa ja ne toimivat alueen vetovoimatekijöinä. Nämä kaikki ovat alueellaan valttikortteja ja potentiaalisia vetovoimatekijöitä esim. matkailun kannalta. (karttakuva: Museovirasto)

Kartta: Kulttuuriympäristön VAT-interventointien kohteiden lukumäärä esitettynä lämpökarttina maakuntajakoa vasten. Lämpökartan värit osoittavat ilmiön tiheyttä. Värit skaalautuvat punaisesta (tihein) oranssin, keltaisen, vihreän ja sinisen kautta valkoiseen (harvin).

Luonnos
verkkokuulemiseen

Huomioita: ”Liikun pelotta kaikkialla asuinpaikkakunnallani vuorokaudenajasta riippumatta”

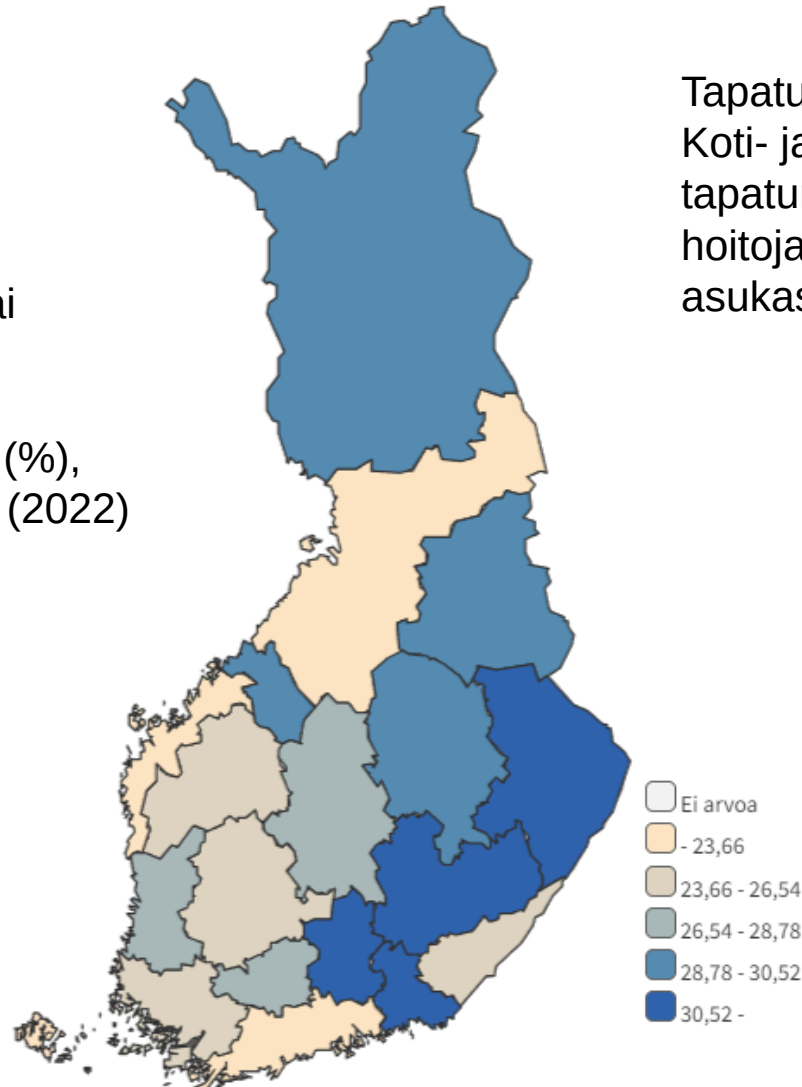
23 prosenttia suomalaisista kokee, että he eivät voi liikkua pelotta kaikkialla asuinpaikkakunnallaan vuorokaudenajasta riippumatta.

Luku on pienin harvaan asutulla maaseudulla (7%) ja suurin sisemmällä kaupunkialueella (30%).

Luonnos verkkokuulemiseen

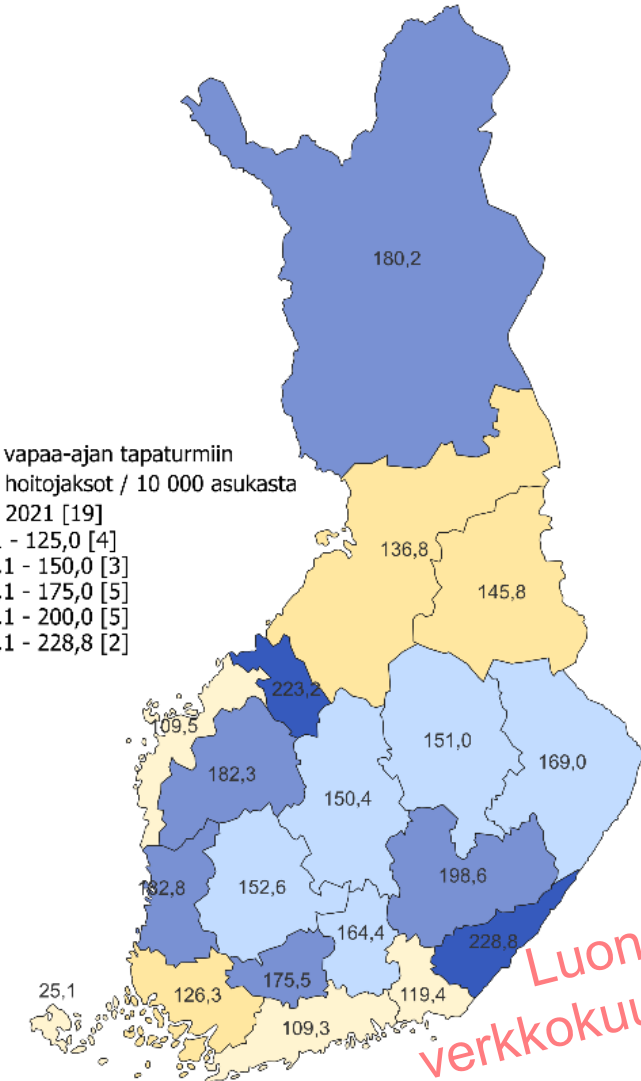
Aikuisväestö ja työkyvyttömyys ja tapaturmat

Itsensä täysin tai osittain työkyvyttömäksi kokevien osuus (%), 20 - 74-vuotiaat (2022)

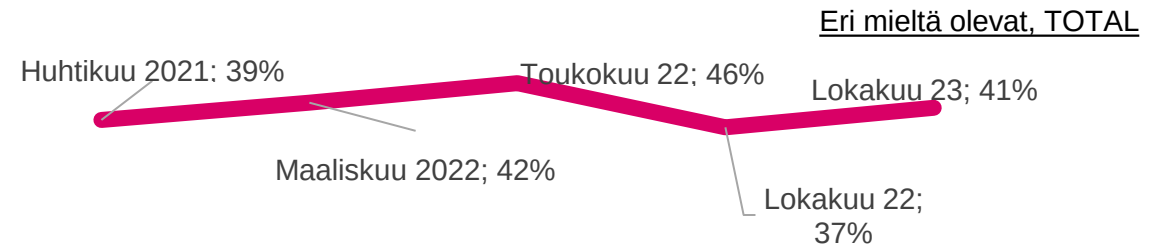
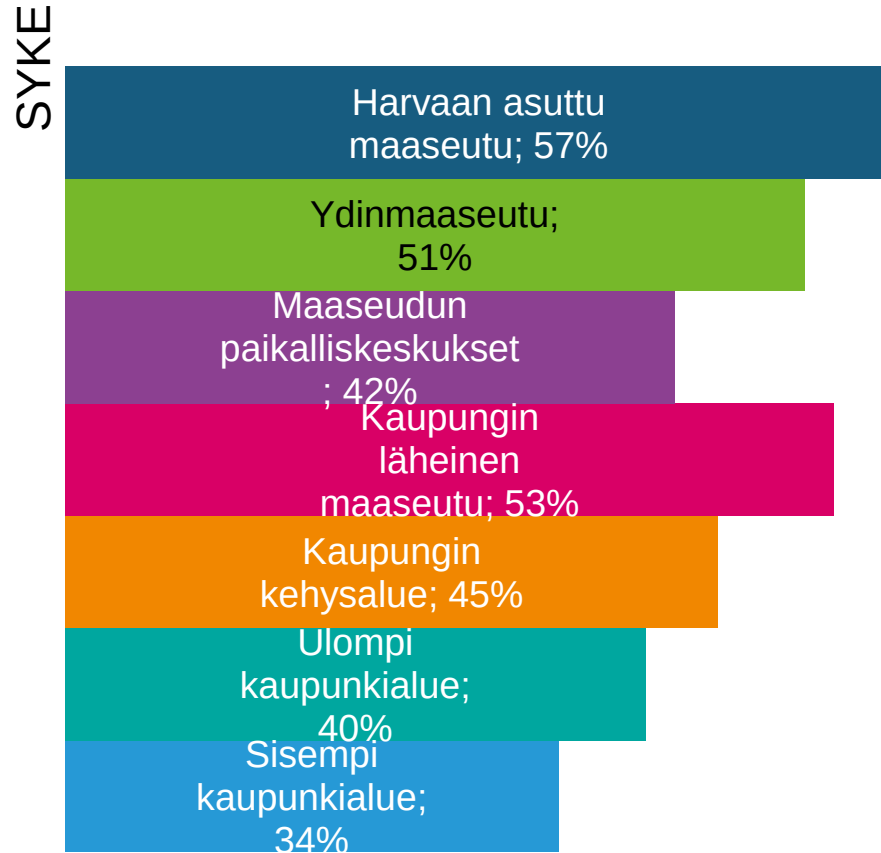
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmiin liittyvät hoitojaksot / 10 000 asukasta vuonna 2021 [19]

- 25,1 - 125,0 [4]
- 125,1 - 150,0 [3]
- 150,1 - 175,0 [5]
- 175,1 - 200,0 [5]
- 200,1 - 228,8 [2]

Luonnos verkkokuulemiseen

Huomioita: ”Olen varautunut hyvin selviytymiseen kotonani erilaisissa poikkeustilanteissa”

41 prosenttia suomalaisista sanoo olevansa varautunut hyvin selviytymiseen kotonaan erilaisissa poikkeustilanteissa.

Varautuminen on selkeästi heikointa sisemmällä kaupunkialueella (34%) ja vahvinta puolestaan harvaan asutulla maaseudulla (57%).

Luonnos
verkkokuulemiseen

Huomioita: Digitaaliseen arkeen liittyviä kysymyksiä

- ”Digisyrjäytynyt” on henkilö, joka ei käytä digitaalisia laitteita tai palveluita, eikä tästä syystä osallistu niiden avulla omaan arkeen ja yhteiskuntaan liittyvään toimintaan. Syynä voi olla osaaminen, motivaatio tai saatavilla olevien laitteiden (esim. riittävät laitteet, tunnistautumisvälineet) tai palveluiden puute. Digisyrjäytyminen voi olla väliaikaista elämäntilanteeseen tai terveydentilanteeseen liittyvää. On mahdotonta arvioida tarkkaan kuinka suurta tai pientä osaa suomalaisista digisyrjäytyminen koskee, sillä syrjäytyminen on kokemuksena myös subjektiivinen. Henkilö voi kokea olevansa digisyrjäytynyt, vaikka käyttäisi joitain digitaalisia palveluita.
- Digisyrjäytyneiden määrää voidaan arvioida esimerkiksi tarkastelemalla seuraavia lukuja (lähteet DVV Digitaitokysely ja Tilastokeskus 2023): suomalaisesta aikuisväestöstä
 - 5,2 % ei käyttänyt vahvaa sähköistä tunnistautumista vuonna 2023. Lähde: DVV Suomi.fi-tunnistautumisen lokitiedot.
 - 10 % (jotka käyttävät digitaalisia palveluita) kokee olevansa huonompi digitaalisten palveluiden käyttäjä kuin suomalaiset yleensä.
 - 5 % kokee, että ei osaa käyttää internetiä tai digitaalisia laitteita ollenkaan. Esim. 80–89-vuotiaiden ikäryhmässä osuus on 31 %.
 - 9 % välttää digitaalisten laitteiden ja palveluiden opettelua, jos vain voi. Esim. 80-89-vuotiaiden ikäryhmässä osuus on 32 %.
 - 5 % kertoo, että ei omista digilaitteita tai verkkoyhteyksiä. Esim. 80-89-vuotiaiden ikäryhmässä osuus on 23 %.
 - 12 % kokee pysyvänsä melko huonosti tai huonosti mukana kehityksessä, jossa yhä useammat palvelut siirtyvät internetiin.
 - 25 % ei ole digin perustaitoja. Esim. 75-89-vuotiaista 78 % ei ole digin perustaitoja.
- Pankit edellyttävät asiakkailtaan henkilöllisyystodistusta, jotta pankkitunnukset (vahvan tunnistautumisen väline) on mahdollista saada. Henkilöllisyyden osoittamiseen soveltuvan asiakirjan (passi, henkilökortti) omistaminen on Suomessa vapaaehtoista. Noin miljoonalta suomalaiselta puuttuu passi tai henkilökortti. Mukana luvussa ovat myös alaikäiset henkilöt. Suomessa on arviolta yli 450 000 yli 16-vuotiaasta ihmistä, jotka elävät ilman pankkitunnuksia.
- Alueelliset erot ovat arviolta pieniä, mutta erityisesti pitkien etäisyyksien alueilla asuvilla voi olla vaikea uusia henkilökorttia tai hakea pankkitunnuksia, mikä johtuu kulkemisen reunaehdoista ja palvelujen kuten valokuvaaja, poliisin ja pankin palvelujen saavutettavuuteen ja käyttömahdollisuuksiin. Pitkien etäisyyksien ja harvaan asutuilla alueilla asuvat voivat palvelujen saavutettavuuden näkökulmasta olla haavoittuvassa asemassa.
 - Esim. Henkkarit kaikille – kampanjan ansiosta 1 200 pohjoissavolaista on saanut sähköisen asioinnin mahdollistavan henkilöllisyystodistuksen.

Luonnos
verkkokuulemiseen

Paikallinen toimijuus ja toimintakyky: yhteisö

- Omatoimisuus, naapuriapu, muuntautumiskyky ja valmiudet toimia poikkeustilanteissa korkeammalla tasolla maaseutualueilla kuin kaupungeissa (SM, 2023)
- Paikallisten toimijoiden, nuorten sekä esimerkiksi maahanmuuttajien osallistaminen toimintaan päätöksenteon ja alueen kehittämisen kannalta oleellista (Hyvä elämä maaseudulla –kiertue, 2022-2023)
- VPK-toiminta tärkeää etenkin maaseutualueilla yhteisöllisyyden, toimintakyvyn ja osallistamisen kannalta (SM, 2023)

Huoli alueellisesta eriytymisestä on valtakunnallista

- Suurimmalla osalla suomalaisista on kytköksiä maaseudulle (EVA, 2022; Maaseutubarometri, 2024)
- Fyysinen ja henkinen terveys tärkein hyvän elämän peruspilari ja mahdollistaja (Maaseutubarometri, 2024)
- Yhteistyö yksityishenkilöiden, toimijoiden, päättäjien ja yritysten välillä koetaan ihmisten osallisuuden ja alueen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta keskeiseksi (Hyvä elämä maaseudulla –kiertue, 2022-2023)
- Peruspalveluiden saatavuus on koettu tärkeimmäksi turvallisuuden tunteen mittariksi. Peruspalveluiden saatavuus on heikentynyt erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa (OECD, 2021), mutta myös kaikilla aluetyypeillä, etenkin kaupungin läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla (Maaseutubarometri, 2024).

Teema 4

Kansalaistoiminta,
osallisuus,
luottamus

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Teema 4. sisältö

- Hyvän elämän elementit
- Kansalaistoiminta ja kansalaisten kokemukset
- Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan rooli
- Kokemus elämän oikeudenmukaisuudesta on heikentynyt
- Syrjäytymisriskissä olevat 18-24-vuotiaat, % (2021)
- Yksinäiseksi itsensä tuntevat (2022)
- Luottamuksen kokemus: Kuinka paljon turvallisuusviranomaisiin voi yleensä luottaa?
- Huoli alueellisesta eriytymisestä on valtakunnallista
- ”Väestön väheneminen ei ole synonyymi kurjistumiselle”
- Maaseutualueiden erityistarpeiden huomioiminen julkisia menoja koskevissa päätöksissä

Luonnos
verkkokuulemiseen

Hyvän elämän elementit

SOPEUTUVAT INNOVATIIVISET MAASEUDUT (SOMA) ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, SPATIA

1. Väestön väheneminen ei ole synonyymi kurjistumiselle.
2. Alue on elinvoimainen silloin kun se on asukkailleen hyvä elinympäristö.
3. Suunnittelu realismin ei toiveiden varassa.
4. Palveluiden kohdistaminen nykyiselle väestölle tulevaa ennakkoiden.
5. Kestävän kehityksen toimenpiteet tuovat säästöjä.

MAASEUTUPOLITIikka
LANDSBYGDSPOLITIK

HYVIS – HYVÄN ELÄMÄN JÄLJILLÄ - MDI, BRAHEA-KESKUS

- 1) Kuntastrategioissa hyvinvointi on moninäkökulmainen ilmiö, jonka mittaus edellyttää vastaavaa moninäkökulmaisuuutta indikaattorivalinnoissa
- 2) Hyvinvointi on liian usein ulkoistettu hyvinvointikertomukseen, sen sijaan, että se sisällytettäisiin elinvoiman, osallisuuden ja kestävän kehityksen suunnitteluasiakirjoihin.
- 3) Hyvinvointi tarjoaa mahdollisuuden dialogille.
- 4) Hyvinvoinnin edistämisessä on tärkeää erottaa lyhyen aikajänteen (vaalikausi tai budjettivuosi) ja pitkän aikajänteen asiat ja kiiruhtaa hitaasti.
- 5) Valmiita vastauksia hyvinvoinnin ja sosiaalisen kestävyuden toteuttamiseksi ei ole. Tarvitaan kumppanuuksia ja rohkeutta kokeilla.

SAPE SUJUVA ARKI, PAREMPI ELÄMÄ E2 TUTKIMUS, PTT

1. Kylissä kestävä kehitys tarkoittaa ensisijaisesti kyläelämän jatkumista ja kylien tulevaisuuden turvaamista. Siksi kestävyuden sosiaaliset ja taloudelliset osa-alueet korostuvat.
2. Kestävän tulevaisuuden, kuten sosiaalisen koheesion ja ympäristönhoidon eteen tehdään kylissä paljon työtä, vaikkei siitä välttämättä käytetä kestävän kehityksen termistöä.
3. Nykyistä kestävän kehityksen mittaristoa kannattaisi jaotella paikkatietopohjaisesti sekä täydentää maaseudun ja kylien kestävän tulevaisuuden seurantaan sopivilla sukupuolen mukaan jaotelluilla mittareilla.

KESTÄVÄMAASEUTU MAASEUDUN SIVISTYSLIIITTO, ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO, KUNTALIITTO

1. Hyvinvointia ja elinvoimaa tulisi tarkastella moniulotteisemmin, myös irrallaan jatkuvan kasvun pakosta.
2. Tarkastelu vaatii asiantuntijuuden määrittelyä ja tiedontuotantoa uudella tavalla viranhaltijoiden, luottamushenkilöiden ja asukkaiden yhteistoimintana. Hyvinvointi- ja elinvoimaindikaattoreita tulisi kehittää tältä pohjalta.
3. Vuoropuhelu on keino kerätä tietoa, rakentaa yhteistä tietopohjaa ja jaettua asiantuntijuutta. Se myös lisää luottamusta päätöksentekoon.
4. Asukkaiden osallisuutta ja eri toimijoiden välistä vuoropuhelua lisäämällä voidaan löytää uusia näköaloja ja ratkaisuja kuntien kestäväan uudistumiseen.
5. Onnistuakseen osallisuustyö tarvitsee tavoitteita, systemaattista johtamista, seurantaa ja riittävät resurssit.

S
miseen

Tunne siitä, että yhteiskunta on jättänyt jälkeen

- 40 % maaseutualueiden vastaajista ja 60 % harvaan asutun maaseudun alueiden (eng. remote rural areas) vastaajista kertoi tuntevansa jälkeen jätetyksi vuoden 2020 toteutetussa EU komission julkisessa kuulemisessa maaseudun pitkä aikavälin visioon liittyen.
 - Keskeisimmäksi tekijäksi kokemukselle on infrastruktuurin ja palvelujen saatavuuden mureneminen (61 %).
 - 83 % vastaajista näkee, että päätökset, jotka tehdään paikallisella tasolla vaikuttava arkeen, mutta vain 27 % näkee, että erityistä huomiota annetaan maaseutualueiden erityiskysymyksille julkisessa politiikan suunnittelussa.
- Alle 30 % suomalaisista luottaa poliittiseen päätöksentekoon (SITRA, 2021), ja heikointa luottamus on maaseutualueilla (OECD, 2021)
- Luottamus julkisiin instituutioihin ja hallintoon on heikompaa maaseutualueilla (OECD, 2021), pienituloisilla, ei-korkeasti koulutetuilla ja yli 29-vuotiaiden keskuudessa (SITRA, 2021, OECD 2021)

Luonnos
verkkokuulemiseen

Kansalaistoiminta ja kansalaisten kokemukset

Kansalaistoiminta

Maaseutu- ja saaristoalueilla monet peruspalvelut lepäävät ratkaisevasti kansalaistoiminnan varassa, tukeutuen esim. vapaaehtoiseen pelastuspalveluun, ikäihmisten avustus- ja hoivapalveluihin, lasten, nuorten ja ikäihmisten liikunnalliseen harrastustoimintaan, tie- vesihuolto- ja tietoliikenneinfrastruktuuriin.

Toisin kuin kaupungeissa palveluita eivät ylläpidä julkiset tai yksityiset toimijat (ei palvelumarkkinoita, pitkät etäisyydet)

Julkisen rahoituksen kohdentuminen

Voimakkaita muutoksia valtionavussa.
Erilaisia vaikutuksia erilaisilla alueilla.

Vaikutukset maaseutualueilla. Maaseudun kansalaistoiminnan roolia ja merkitystä katsottava harvan asutuksen, pitkien etäisyyksien ja pienten kuntien näkökulmasta.

Vapaaehtoistyön arvo

Maaseutu- ja saaristoalueilla talkootyö merkittävässä roolissa, jolla voidaan kattaa esim. hankkeiden omarahoitusosuutta.

Esim. Leader-toiminta keskeinen talkootyön moottori/aktivaattori.
Rahoituksen vipuvaikutus 2014-2020 kaudella 55 milj. €.

Esim. Kylätoiminnassa tehty talkootyön laskennallinen lisäarvo yhteiskunnalle 72,8 milj. € v. 2022 (sis. luonnon, kulttuuriympäristön hoitotyötä 1 milj. talkootuntia)

Esim. Palokuntatoiminnan yhteiskunnallinen arvo 1,25 mrd. €/v.

Varautuminen

Paikallistuntemus, naapuriapu, yhteisöllisyys sekä kokemukset omatoimisesta selviytymisestä.

Maaseutujen asukkaiden keskuudessa havaittu paremmat valmiudet häiriötilanteiden kohtaamiseen (SPEK ry:n tutkimukset). Myös kansalaisten oma kokemus kertoo paremmasta varautumisesta maaseutualueilla ja erit. harvaan asutulla maaseudulla (Sentimentti tietoväline).

Paikallisilla yhdistyksillä merkittävä rooli. Kehittämistyötä EU-osarahoitteisesti (Leader- ja ELY-rahoitus)

nnos
ulemiseen

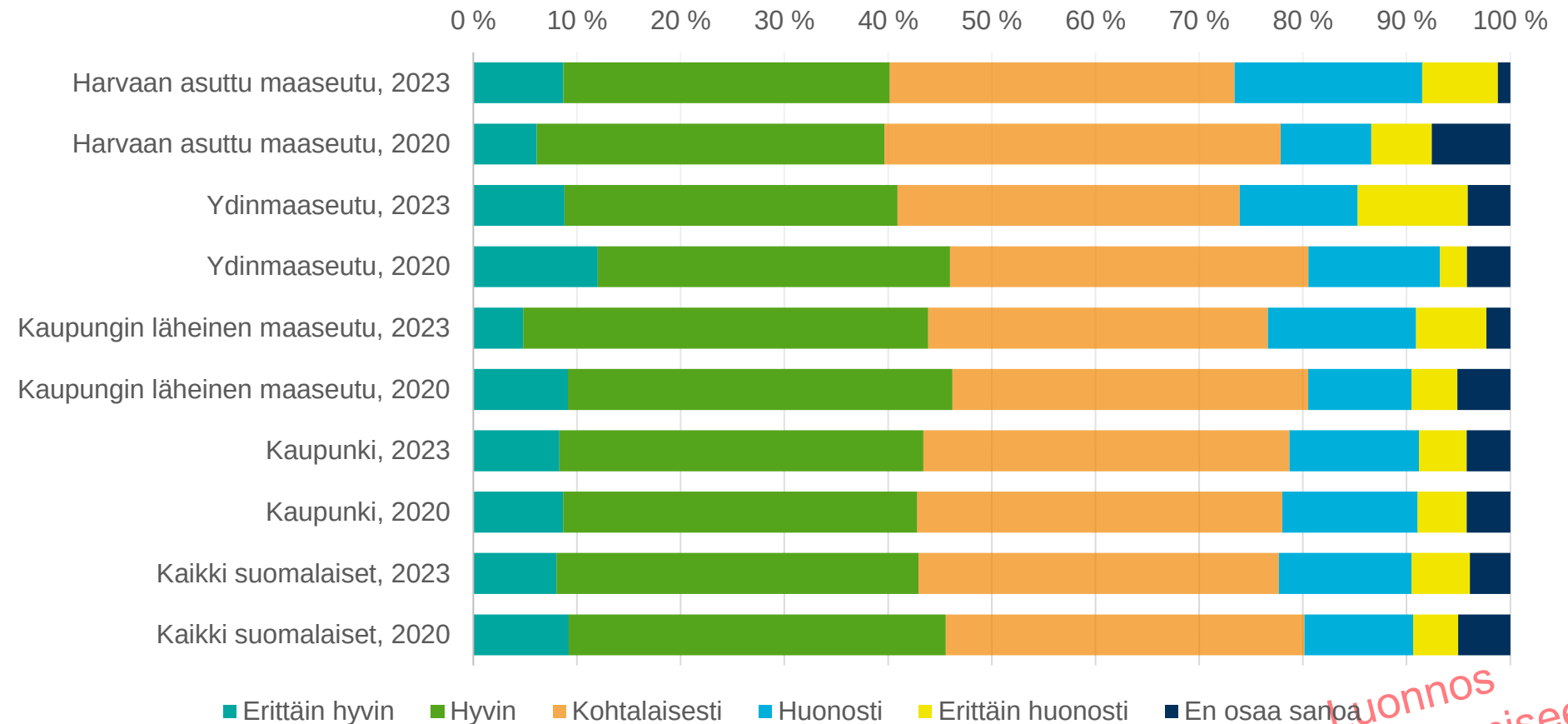
Kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan rooli

- Hajautetussa yhdyskuntarakenteessa asukas/kotitaloudet usein itse vastuussa vesiratkaisuista ja jätevesien käsittelystä, lämmityksestä, tiestön kunnon ylläpidosta, tietoliikenneinfrastruktuurin rakentamisesta ja ylläpitämisestä, riistanhoidosta ja -vahingoista, ikäihmisten koti- ja tukipalveluista, muista sosiaali- ja varhaiskasvatuspalveluista kuin myös yksityisistä esim. päivittäistavarakauppal palveluista.
- Metsästäjä- ja riistanhoitoyhdistyksillä sekä kyläyhdistyksillä, on merkittävä rooli hyvinvoinnin, arjen turvan ja paikallisen ja alueellisen elinvoimaisuuden lisäämisessä.
- Pelastuspalvelut: Sopimuspalo-kunnat huolehtivat pelastustehtävistä noin 90 prosentin alueella maamme pinta-alasta, jolla asuu noin 46 prosenttia suomalaisista. Harvaan asutuilla alueilla ovat vapaaehtoiset palokuntalaiset mukana yli 90 prosentissa tehtävistä.
- Maaseudun tukihenkilöverkosto tarjoaa keskustelu- ja käytännön apua harva-alueilla asuvien vaikeisiin elämäntilanteisiin.
- Vapaaehtoisten ja esimerkiksi hoiva-avustajien työ on monelle maaseudulla ja saaristossa asuvalle ikäihmiselle, muistisairaalle, liikuntaesteiselle arjen turvan kannalta korvaamaton kun palveluja on keskitetty ja lakkautettu pienemmiltä paikkakunnilta.
- Tie-kunnallisia yksityisteitä on noin 140 000 kappaletta ja tiedonpidon kustannukset ovat noin 200 miljoonaa euroa vuodessa. Yksityisteillä on keskeinen merkitys niin huoltovarmuudelle, turvallisuudelle, elinkeinoelämälle kuin väestölle ja sen hyvinvoinnille. Myös julkiset ja yksityiset palvelut hyödyntävät ja tarvitsevat yksityisiä teitä. Yksityistiet palvelevat koko yhteiskuntaa ja kaikkien suomalaisten hyvinvointia.
- Kansalaisjärjestöt tieteen ja tutkimuksen lisäksi ainut instituutio jota yli puolet suomalaisista pitää oikeudenmukaisena (SITRA, 2021)

Luonnos
verkkokuulemiseen

Kokemus elämän oikeudenmukaisuudesta on heikentynyt

- Kokemus elämän oikeudenmukaisuudesta on heikentynyt valtakunnallisesti, mutta eniten kaupungin läheisellä maaseudulla ja ydinmaaseudulla.

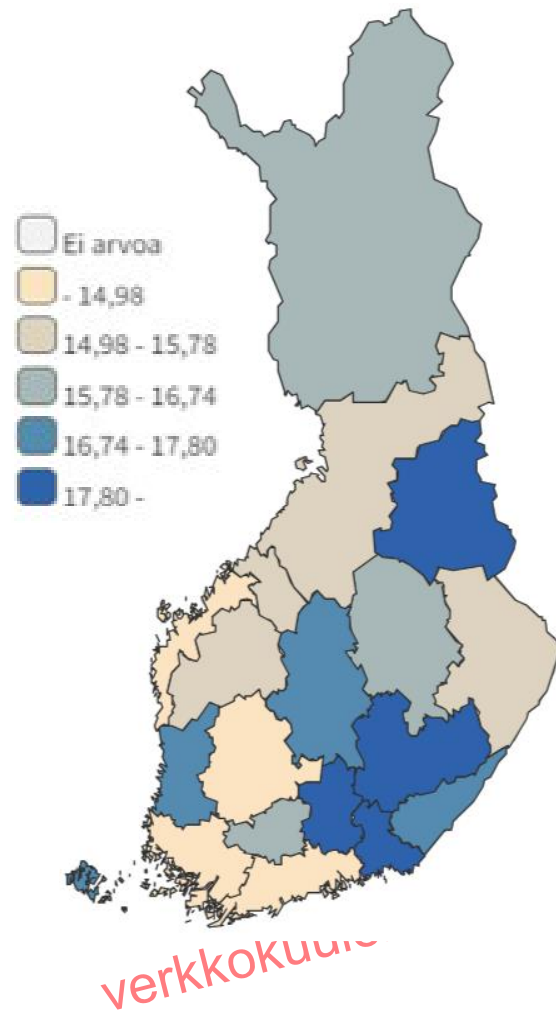
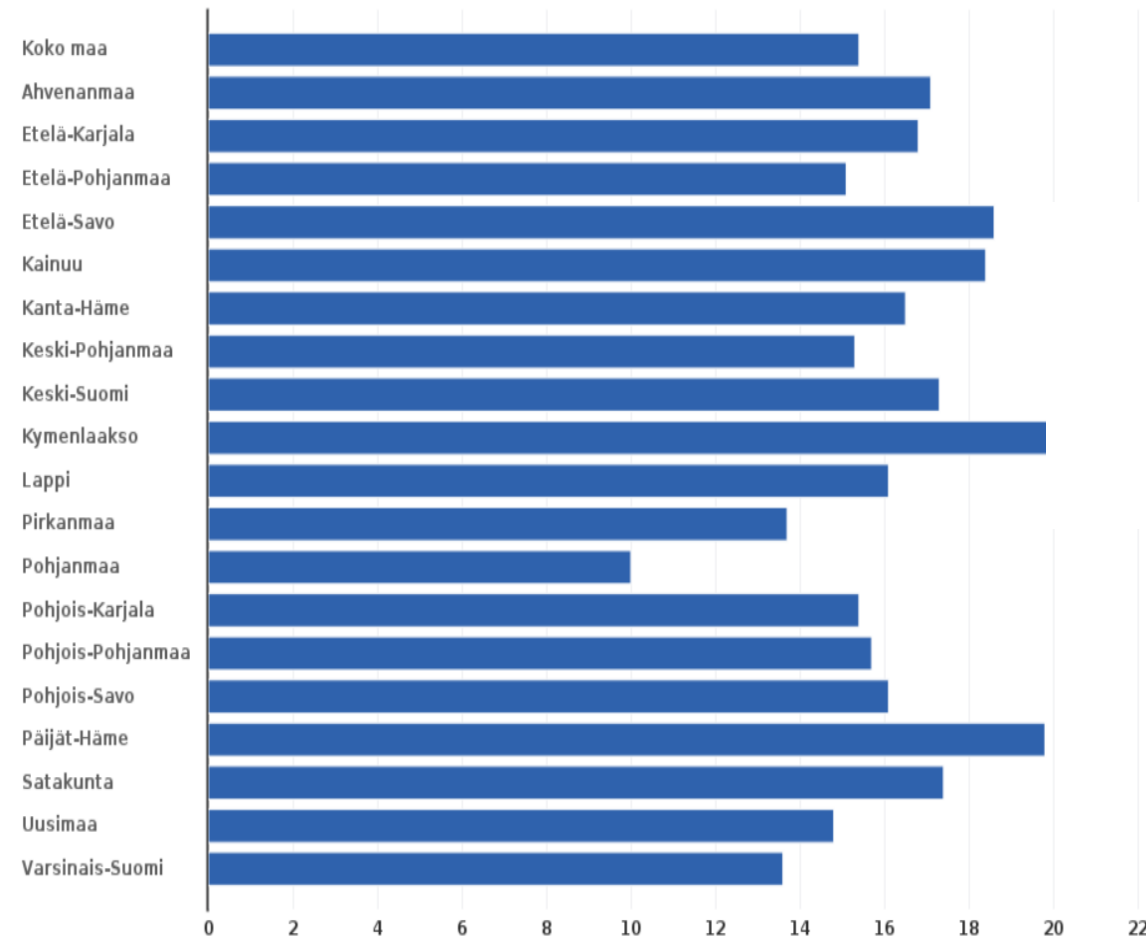

Luonnos
verkkokuulemiseen

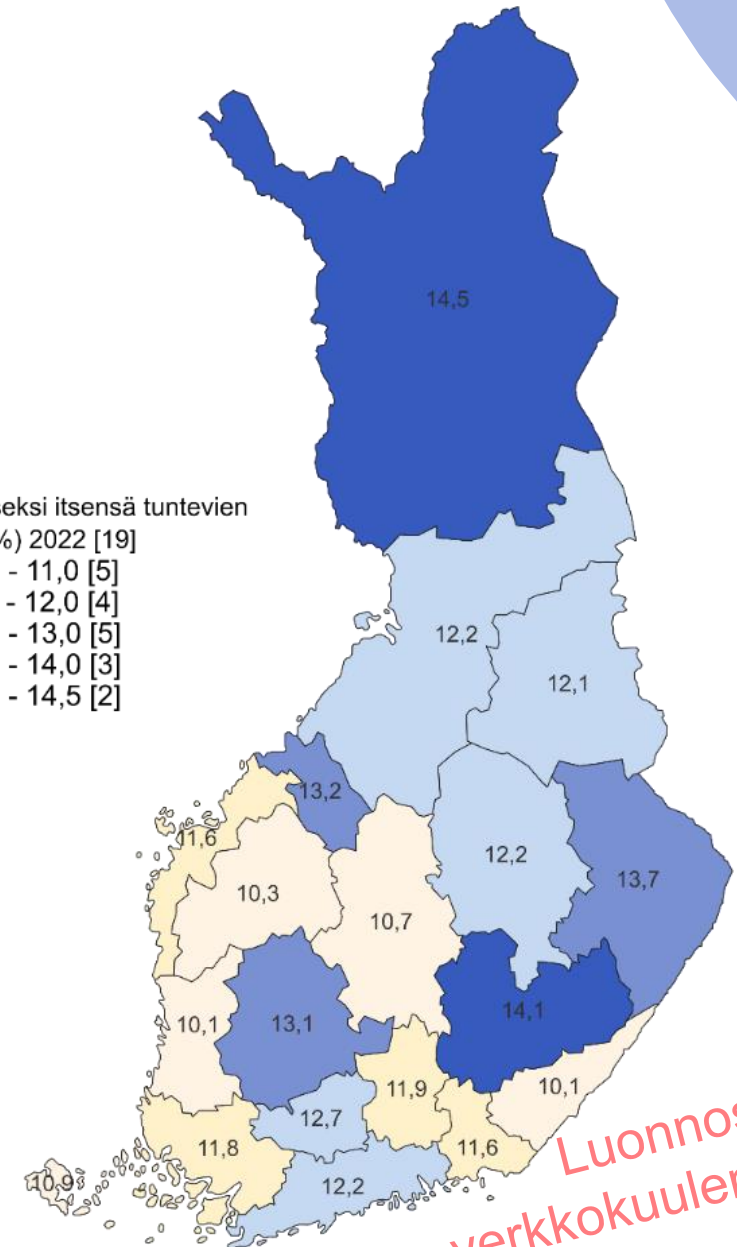
Syrjäytymisriskissä olevat 18-24-vuotiaat, % (2021)

- Nuorten jotka eivät ole töissä, opiskele tai ole varusmiespalvelussa katsotaan olevan syrjäytymisuhan alla (NEET-nuoret).
- Eniten NEET-nuoria on Päijät-Hämeen, Kymenlaakson ja Etelä-Savon alueilla. Tilanne on edellisestä vuodesta jonkin verran parantunut. Kainuussa NEET-nuorten määrä on pysynyt jokseenkin samana.

- Yksinäiseksi itsensä tuntevien osuus (%) 2022 [19]
10,1 - 11,0	[5]
11,1 - 12,0	[4]
12,1 - 13,0	[5]
13,1 - 14,0	[3]
14,1 - 14,5	[2]

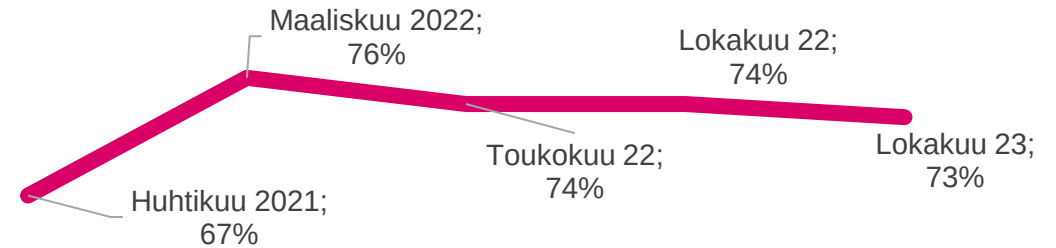
Luonnos verkkokuulemiseen

Luottamuksen kokemus: Kuinka paljon turvallisuusviranomaisiin voi yleensä luottaa?

SYKE

Luottavat, TOTAL

Luottamus turvallisuusviranomaisiin on säilynyt suhteellisen samalla tasolla viime vuoden lokakuun tuloksen kanssa. Aineiston syvemmästä tarkastelusta käy ilmi yhtenevyyttä aiempiin tutkimustuloksiin; heikko luottamus turvallisuusviranomaisiin näyttää keskimääräisesti linkittyvän myös heikompaan turvallisuuden tunteeseen.

Luottamus turvallisuusviranomaisiin on aineiston perusteella heikointa maaseudun paikalliskeskuksissa ja harvaan asutulla maaseudulla (67%), sekä korkeinta sisemmällä kaupunkialueella (75%).

Luonnos
verkkokuulemiseen

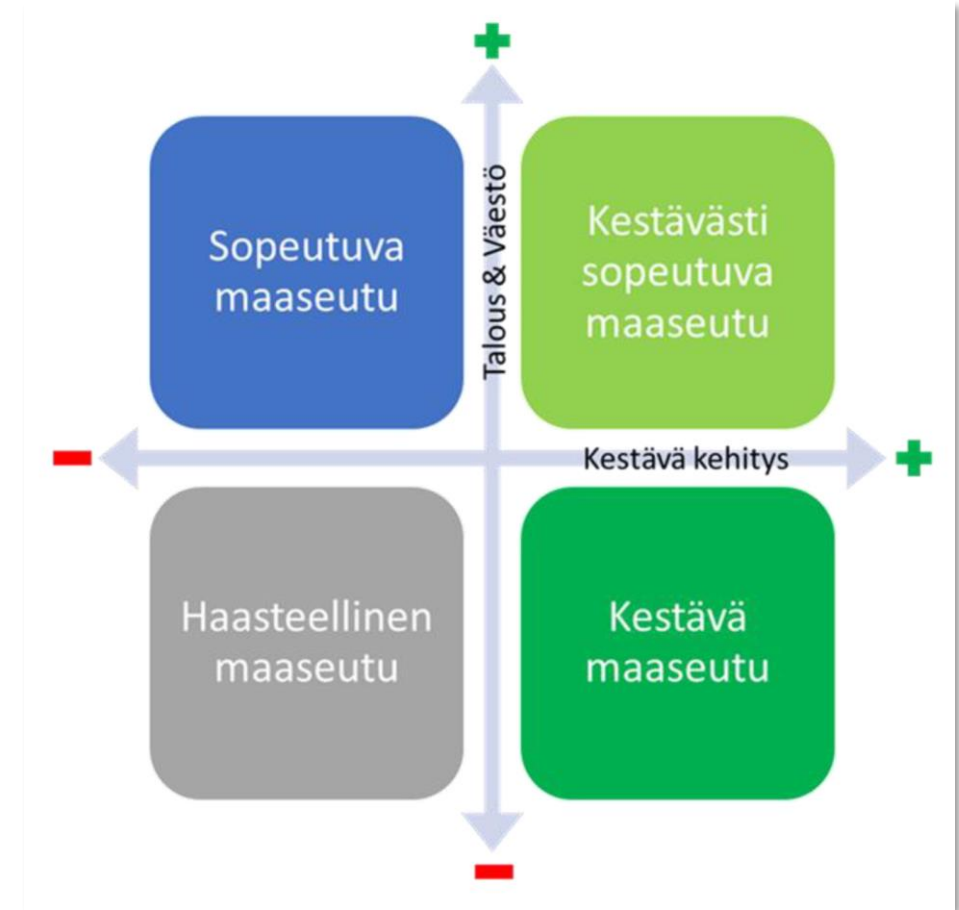
Huoli alueellisesta eriytymisestä on valtakunnallista

- Oma fyysinen ja henkinen terveys tärkein hyvän elämän peruspilari ja mahdollistaja (Maaseutubarometri, 2024)
- Suomalaisten turvallisuuden tunne on heikentynyt 14 % (2022-2023). Tunne on heikointa maaseudun paikalliskeskuksissa. Varautuminen selviytymiseen kotona on korkeinta harvaan asutulla maaseudulla (57 % vrt. sisempi kaupunkialue 34 %) (Sentimentti, SM 2023).
- Peruspalveluiden saatavuus on koettu tärkeimmäksi turvallisuuden tunteen mittariksi. Peruspalveluiden saatavuus on heikentynyt erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomessa (OECD, 2021), mutta myös kaikilla aluetyypeillä, etenkin kaupungin läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla (Maaseutubarometri, 2024).
- Yhteistyö yksityishenkilöiden, toimijoiden, päättäjien ja yritysten välillä koetaan ihmisten osallisuuden ja alueen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta keskeiseksi (Hyvä elämä maaseudulla –kiertue, 2022-2023)

Luonnos
verkkokuulemiseen

”Väestön väheneminen ei ole synonyymi kurjistumiselle”

- Maaseutua pitää hyvän elämän paikkana 63 % kansalaisista (Maaseutubarometri 2023).
- Maaseudun ja saariston lapset ja nuoret kokevat oman kotiseutunsa mieluisaksi elinympäristöksi (Suutari ym., Rinne-Koski toim. 2021, Pöysä 2022, Nordberg 2024 -tulossa).
- Maaseudulla asuvat nuoret kokevat, että voivat elää maaseudulla omannäköistä elämää. Tutkimukset nuorten tulevaisuus unelmista osoittavat, että nuoria kiinnostaa tulevaisuus erityisesti kaupungin läheisellä maaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla (mm. Kuhmonen ym. 2019).
 - Nuoria kiinnostavia asioita ovat kylien yhteisöllisyys, tila, eläimet, kohtuutalous ja omavaraisuus.
- Älykäs sopeutuminen ja kestävän elinvoimaisuuden tarkastelu antaa monipuolisemman kuvan kuntien hyvinvoinnista ja elinvoimasta.
- Väestöltään vähenevä ja ikääntyvä kunta voi olla kestävästi elinvoimainen (Makkonen ym. 2022, SOMA-hanke) (kuviot oikealla),

Luonnos
verkkokuulemiseen

Maaseutualueiden erityistarpeiden huomioiminen julkisia menoja koskevissa päätöksissä

- 79 % EU:n kansalaisista kannatti vuoden 2021 Eurobarometri-kyselyssä, että EU ottaisi huomioon maaseutualueet julkisia menoja koskevissa päätöksissä.
 - Suomessa tätä kannattaa voimakkaasti tai jonkin verran 86 % vastaajista (Suomessa n = 1003)
- Suomen valtion julkisista rahavirroista (70 % kartoitettu vuosina 2018-2021) 0,2 % liittyy EU-osarahoitteiseen maaseuturahastoon.
- Maaseuturahastosta rahoitetaan mm. yhteisölähtöistä paikallista kehittämistä (Leader-toimintaa).

q1

Kun Euroopan unioni tekee julkisia menoja koskevia päätöksiä, se ottaa huomioon maaseutualueiden erityistarpeet. Kannatatko vai vastustatko sitä, että EU tekee niin? (%)

	EU27	Suomi
Kannatan voimakkaasti	38	30
Kannatan jonkin verran	41	56
Vastustan jonkin verran	9	8
Vastustan voimakkaasti	5	2
En osaa sanoa	8	4

Suomi
Ulkokehä

- Kannatan voimakkaasti
- Kannatan jonkin verran
- Vastustan jonkin verran
- Vastustan voimakkaasti
- En osaa sanoa

Luonnos
verkkokuulemiseen

Teema 5

Läpileikkaava

Digitaalinen ja
fyysinen
saavutettavuus

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

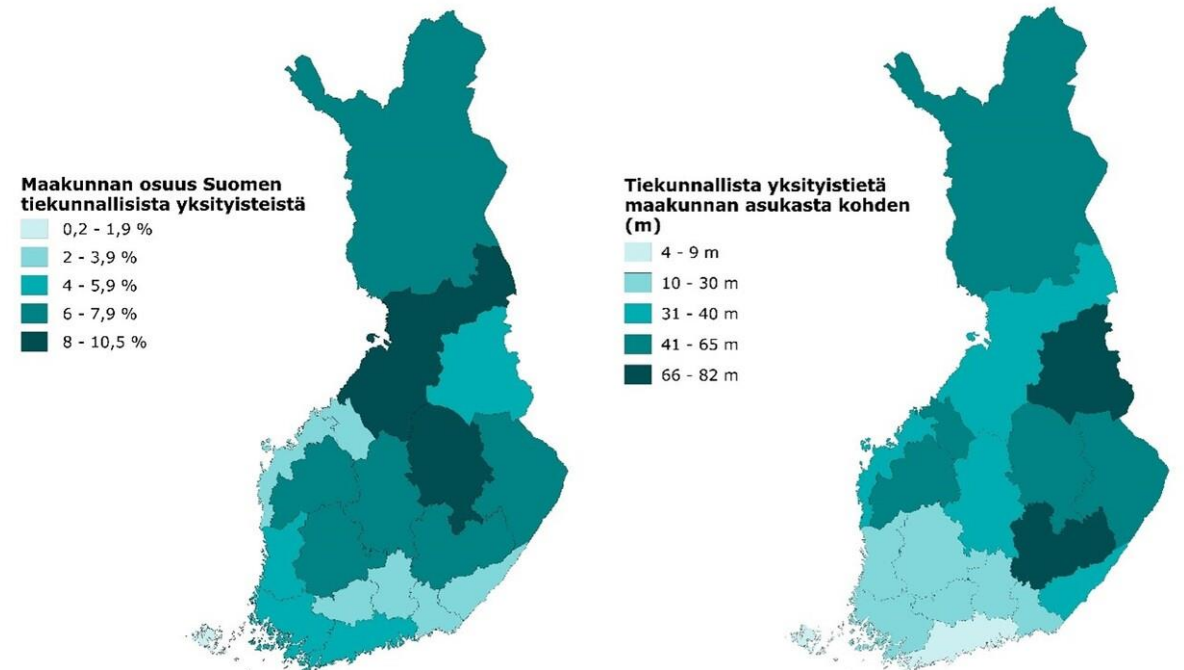
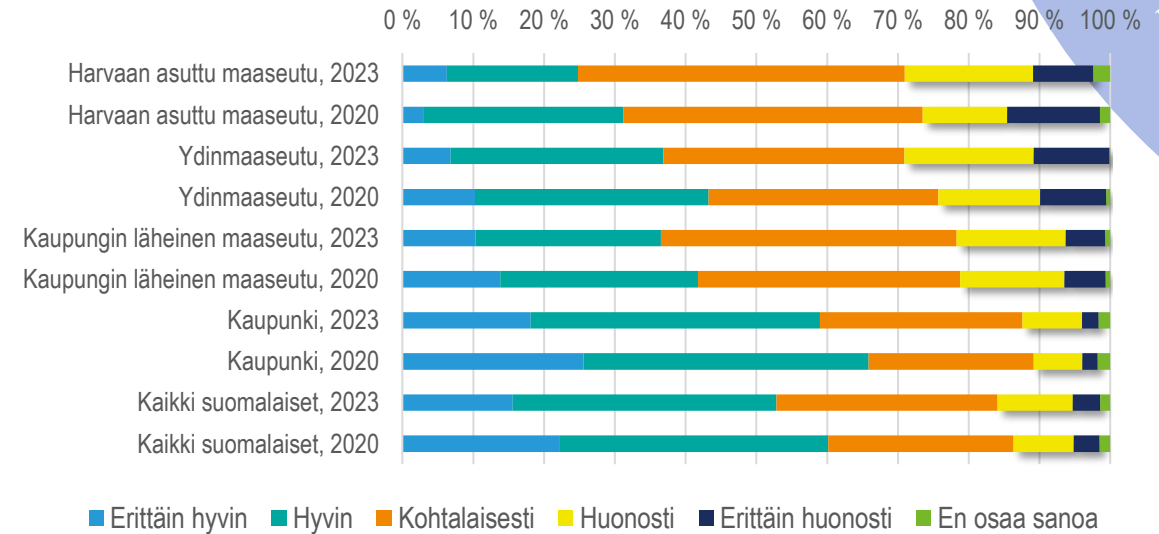
Teema 5. sisältö

- Yksityistiet
- Tieverkon kunto ja palvelutaso heikkenemässä
- Toimivan ja hyväkuntoisen tiestön merkitys
- Saaristoliikenne
- Tietoliikenneyhteysien saatavuus ja latausnopeudet erilaisilla alueilla
- Kiinteän maksimilatausnopeudeltaan vähintään 100 Mbit/s nettiyhteyden saatavuus kotitalouksiin vuosina 2022 ja 2023
- Alueellisia saavutettavuustarkasteluja
- Alueelliset saavutettavuusanalyysit (maakuntakeskukset, Traficom)
- Kestävä liikenne ja liikkuminen erilaisilla alueilla
- Vaihtoehtoisten käyttövoimien osuus henkilöautokannasta kasvussa – suuria alueellisia eroja
- Kuljetusreitit ovat muuttuneet

Luonnos
verkkokuulemiseen

Yksityistiet

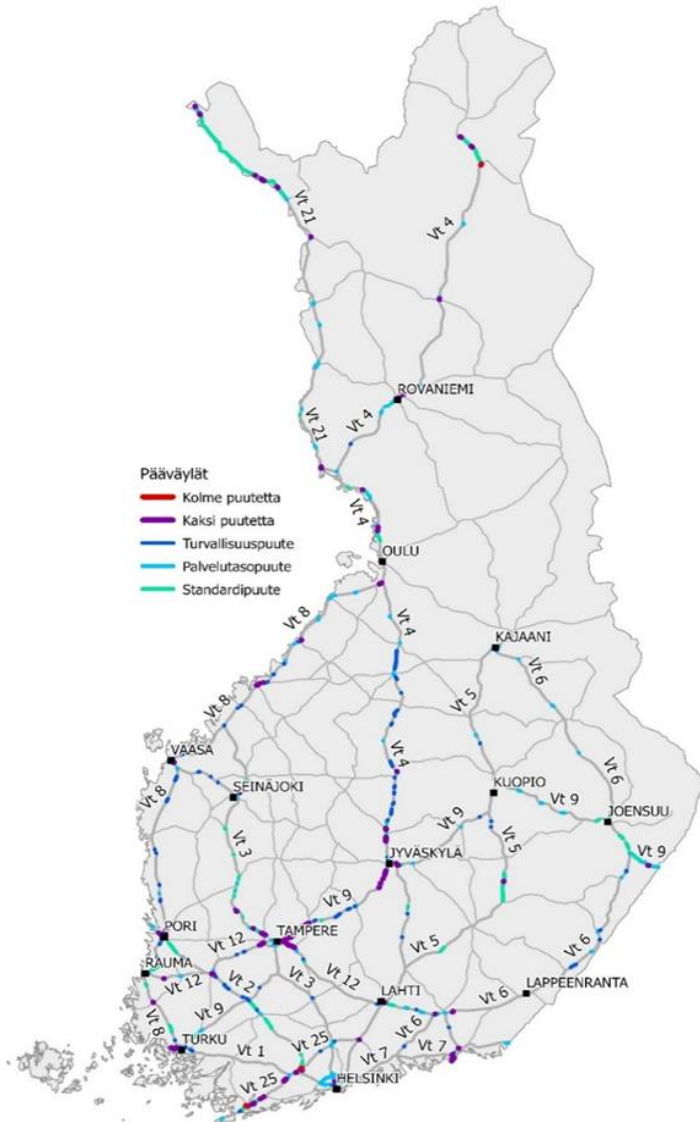
- Käyttäjiä yksityisteillä on noin 2 miljoonaa ja yksityisteiden varrella asuu noin puoli miljoonaa suomalaista. Perusinfran, etenkin **tiestön huono tila heikentää turvallisen arjen ja hyvän elämän kokemusta** (Maaseutubarometri 2020, 2023, oikealla)
- Yksityisteitä on noin 370 000 km, kun valtion hallinnoimia teitä on noin 80 000 km. Siltoja yksityisteillä on noin 12 000 kpl. Yksityisteiden varrella on arviolta noin **30 000 yritystä, 40 000 maatilaa, 250 000 omakotitaloa ja 190 000 kesämökkiä**. Yksityisteiltä lähtee noin 4 000 puurekkaa päivässä.
- Vuonna 2023 valtionavustusmääräraha oli noin 23 milj. €, josta 10 milj. € oli huoltovarmuuden ja kotimaisen puun saatavuuden varmistamiseksi. Vuonna 2024 valtionavustusmäärärahaa on 8,5 milj. €.
- Metsäkeskuksen TIESIT-hankkeessa kartoitetaan yksityisteiden ja yksityistiesiltojen kuntoa. Tilannekuva tarkentuu, mutta **5/2024 perustella on yksityistieverkon investointitarve 1,3 mrd. € ja 55-60 000 km sekä 1 500 siltaa**.

Tieverkon kunto ja palvelutaso heikkenemässä

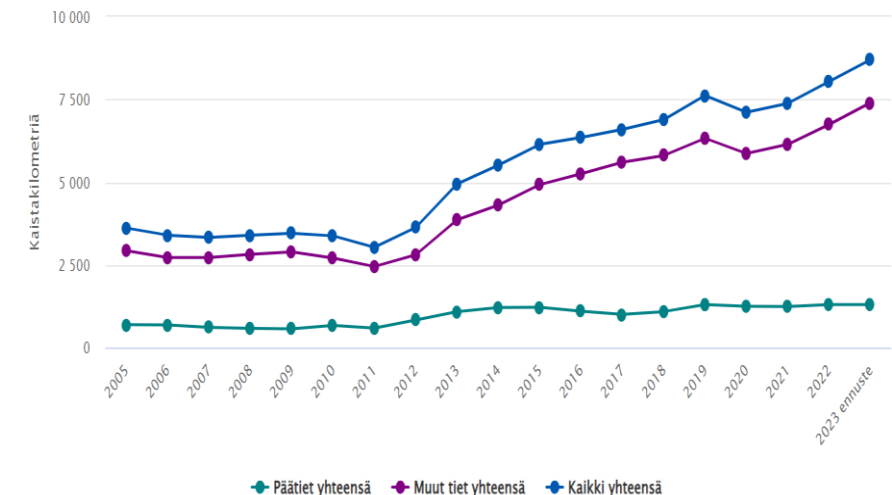
- Tieliikenteen osuus liikkumisessa ja kuljettamisessa Suomessa on hallitseva. Alueiden kehittämisen ja kilpailukyvyn kannalta maantieverkon laatu on keskeinen tekijä.
- Pääväyläasetuksella pyritään varmistamaan pääväylien palvelutason säilyminen. **Pääväylien ulkopuolella maantieverkon palvelutaso heikkenee.**
- Perusväylänpidon rahoitustasosta johtuen sekä viime vuosien voimakkaan kustannustason nousun vuoksi **huonokuntoisten teiden määrä on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa.**

Eniten palvelutasopuutteita on seuraavilla yhteysväleillä:

Pääväylien palvelutasovaatimukset alittava tiepituus (km)	Nopeusrajoitus alle 80 km/h ja sujuvuusongelmia	Nopeusrajoitus alle 80 km/h	Sujuvuusongelmia	Yhteensä (km)
Vt 21 Tornio–Kilpisjärvi	0	30	0	30
Kt 50 Kehä III	5	5	28	28
Vt 9 Tampere–Jyväskylä	2	3	21	21
Vt 25 Hanko–Mäntsälä	0	14	4	18
Vt 8 Kokkola–Oulu	3	16	3	16
Vt 4 Rovaniemi–Inari	0	15	0	15
Vt 4 Jyväskylä–Oulu	2	9	7	15
Vt 12 Rauma–Tampere	1	12	3	14
Vt 12 Tampere (itä) –Lahti	0	2	12	14
Vt 4/29 Oulu–Kemi–Tornio	0	13	0	13
Vt 12 Tampereen kohta	7	11	7	11
Muut yhteysväli	11	107	53	149
Pääväylät yhteensä	32	238	138	345

Huonokuntoisten päällysteiden määrän kehitys

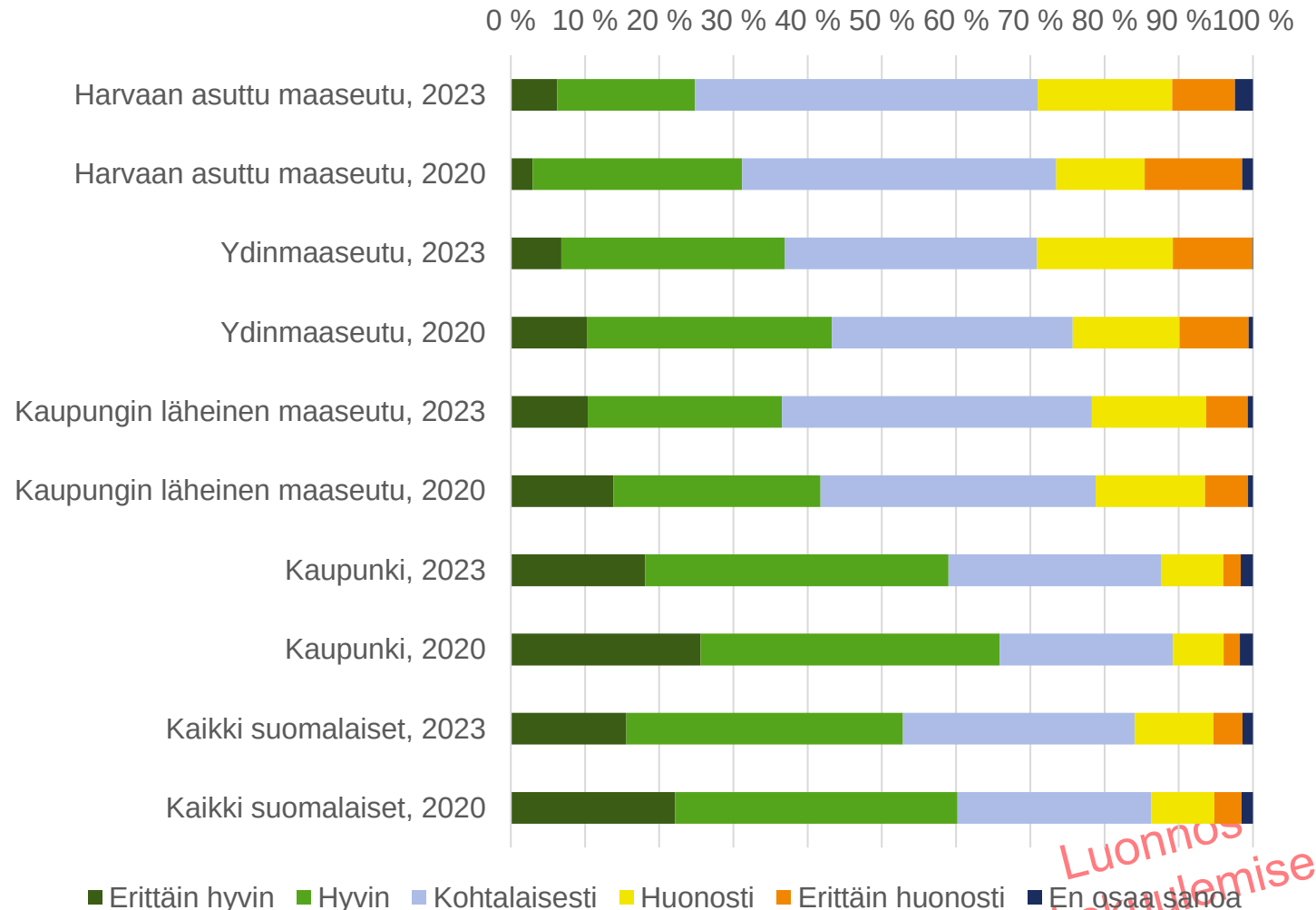

Lausunto verkkokokoukseen

Toimivan ja hyväkuntoisen tiestön merkitys

- Perusinfra, etenkin tiestön huono tila heikentää turvallisen arjen ja hyvän elämän kokemusta (kaavio, oikealla, Maaseutubarometri 2023).
- 44 % vuoden 2021 Eurobarometrin vastaajista mainitsi liikenneinfrastruktuurin ja digitaaliset yhteydet maaseutualueiden keskeisinä tarpeina.
- vrt. vuoden 2020 EU:n pitkän aikavälin maaseutuvision julkisessa kuuleminen: 50 % näkee infrastruktuurin kriittisimpänä kehittämiskohteena, sekä
- maaseutualueiden houkuttelevuuteen keskeisimmin vaikuttaa 93 % vastaajien näkökulmasta digitaaliset yhteydet, 93 % peruspalvelut ja sähköiset palvelut sekä 92 % maatalouden ilmasto- ja ympäristövaikuttavuus.

Lähteet: Maaseutubarometri, EU komissio

Luonnos verkkokokoukseen

Saaristoliikenne

- **Saavutettavuus on saaristojen näkökulmasta kriittinen tekijä.**
- Saaristoliikennettä on **kolmessatoista eri maakunnassa.**
- Eri saaristoalueilla kulkee yhteensä **82 kappaletta julkista saaristoliikennevälinettä**
 - 40 on maantielauttoja ja -losseja,
 - 21 yhteysaluksia ja
 - 21 yksityistielosseja ja -lautoja.
- Noin puolet kaikista losseista, lautoista ja yhteysaluksista kulkee Varsinais-Suomen saaristoalueilla.
- **Lossien ja lauttojen avulla tehtyjä ylityksiä oli reilut 1,3 milj. vuonna 2021.**
- **Yksityistielossien ylitysten summa puolestaan oli noin 200 000 vuonna 2020,**
- **yhteysaluksilla oli reilut 270 000 matkustajaa.**

Taulukko 12. Suomen maakuntien maantielossit ja -lautat, yksityistielossit ja -lautat sekä yhteysalusreitit

Maakunta	Maantielossit ja -lautat	Yksityistielossit ja -lautat	Yhteysalusreitit
Etelä-Karjala	2	2	0
Etelä-Savo	7	8	0
Keski-Suomi	0	2	0
Kymenlaakso	0	0	1
Lappi	1	0	0
Pirkanmaa	0	1	0
Pohjanmaa	2	0	0
Pohjois-Karjala	2	0	0
Pohjois-Pohjanmaa	2	2	0
Pohjois-Savo	2	1	0
Uusimaa	3	0	3
Varsinais-Suomi	19	5	11
Yhteensä	40	21	15

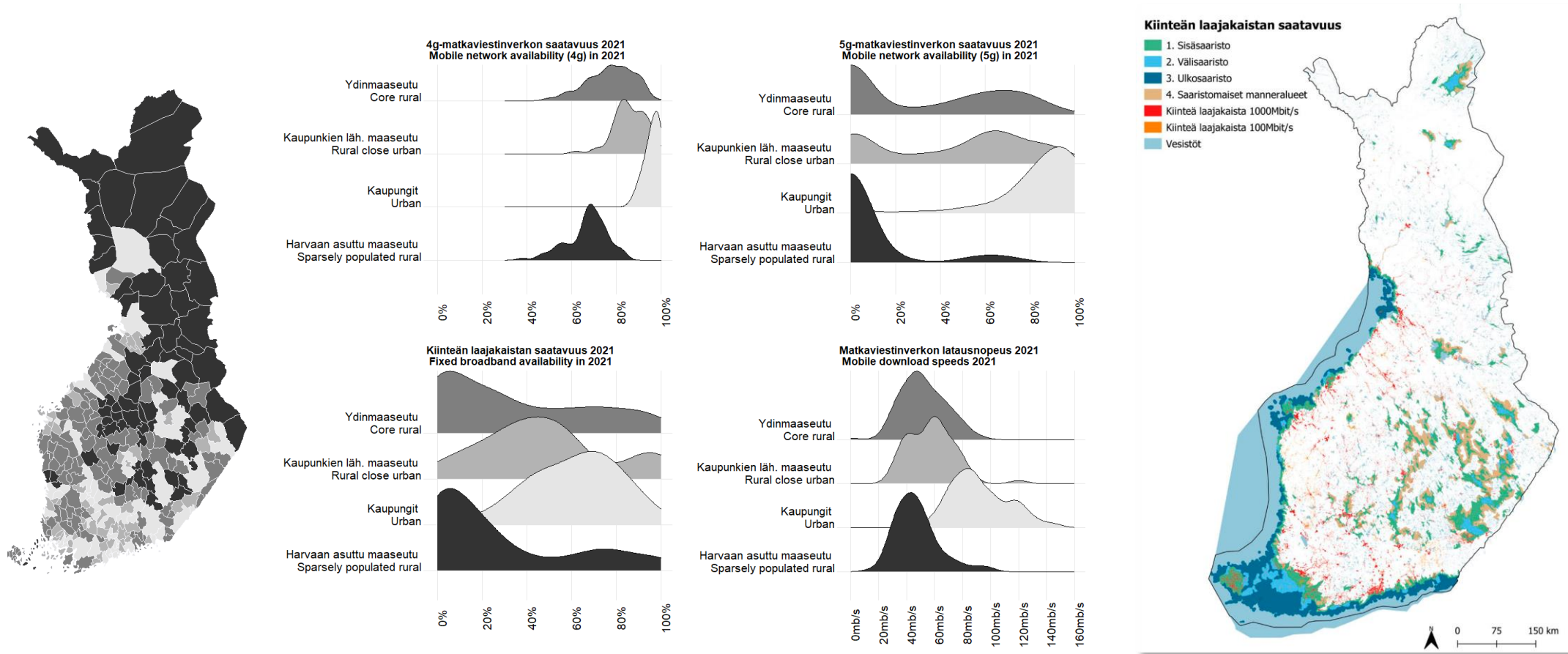
Lähde: YKR ja Maa- ja metsätalousministeriö (2020): Yksityistielossit Suomessa ja Varsinais-Suomen E keskus

Taulukko 13. Maantielossien ja -lautojen, yksityistielossien ja -lautojen sekä yhteysalusten ylitykset ja matkustajamäärät

Maakunta	Maantielossit ja -lautat, ylitykset 2021	Yksityistielossit ja -lautat, ylitykset 2020	Yhteysalukset, matkustajamäärät 2021
Etelä-Karjala	69 248	49 361	
Etelä-Savo	296 236	64 880	
Keski-Suomi		11 450	
Kymenlaakso			38 403
Lappi	14 747		
Pirkanmaa		10 800	
Pohjanmaa	88 800		
Pohjois-Karjala	101 497		
Pohjois-Pohjanmaa	33 562	2 250	
Pohjois-Savo	106 147	62	
Uusimaa	133 547		18 452
Varsinais-Suomi	486 255	62 490	215 690
Kaikki yhteensä	1 330 039	201 293	272 545

Lähde: YKR ja Maa- ja metsätalousministeriö (2020): Yksityistielossit Suomessa

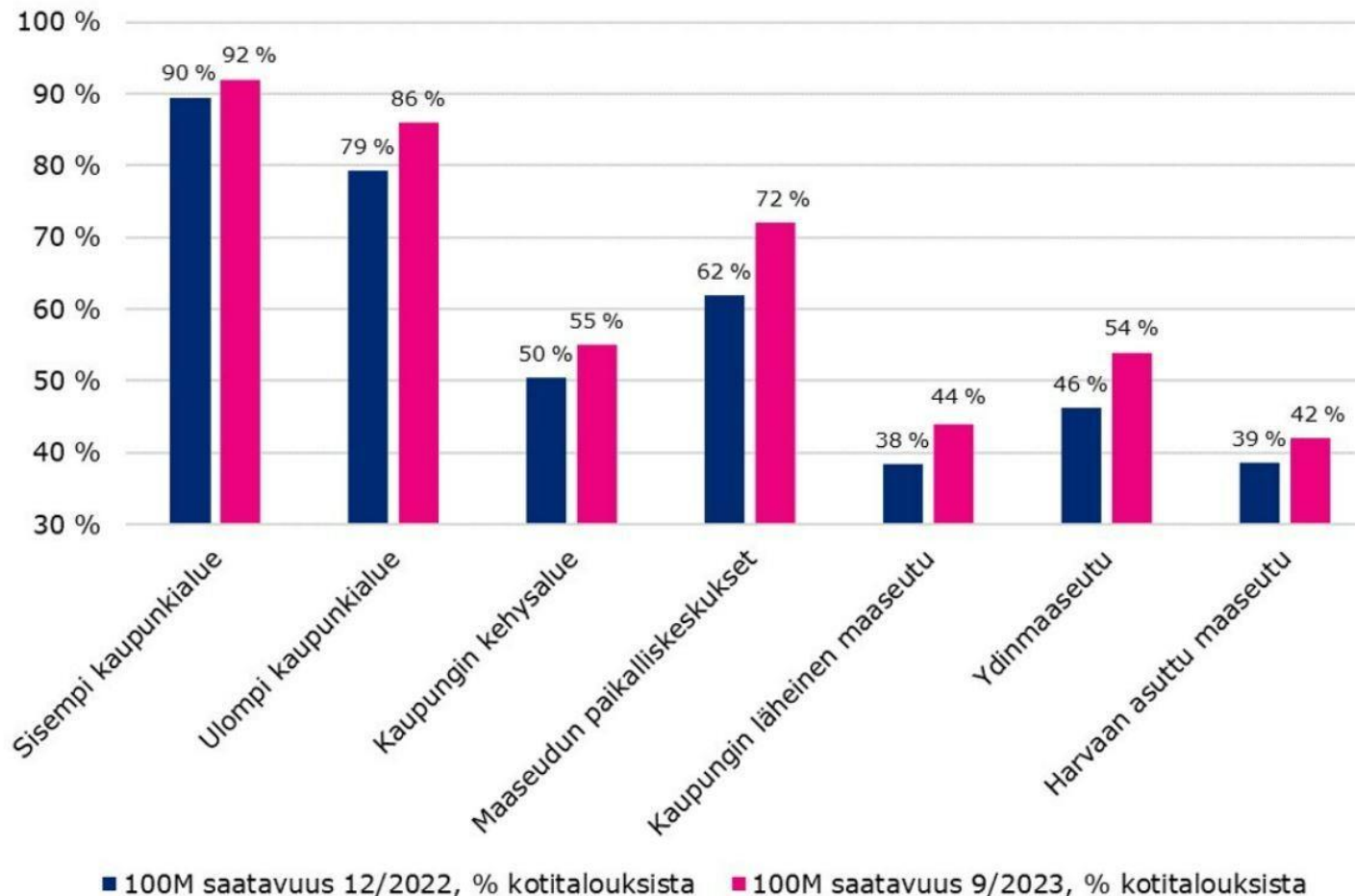
Tietoliikenneyhteydet ja kiinteän laajakaistan saatavuus

Vähintään 100 Mbit/s kiinteä laajakaista toteutetaan yleisimmin valokuidun tai kaapelimodeemiyhteyden avulla. Sen etuna on toimintavarmuus: sää, maastoesteet tai verkon ruuhkautuminen eivät juuri vaikuta netin toimivuuteen. Väh. 100 Mbit/s piirissä n 73 % asukkaista. Alueellisesti saatavuudessa on suuria eroja kaupunkien ja maaseudun välillä. Alueellisesti on tilanne huonoin Etelä-Pohjanmaalla ja Lapissa, jossa yhteydet ovat saatavissa 45 % asukkaista. Edelleen on koko maassa on 5 kuntaa, jossa 100 Mbit/s nopeudella toimivia yhteyksiä ei ole ollenkaan ja 32 kunnassa se on saatavissa alle 10 %:lla.

Luonnos verkkokokulemiseen

Kiinteän maksimilatausnopeudeltaan vähintään 100 Mbit/s nettiyhteyden saatavuus kotitalouksiin vuosina 2022 ja 2023

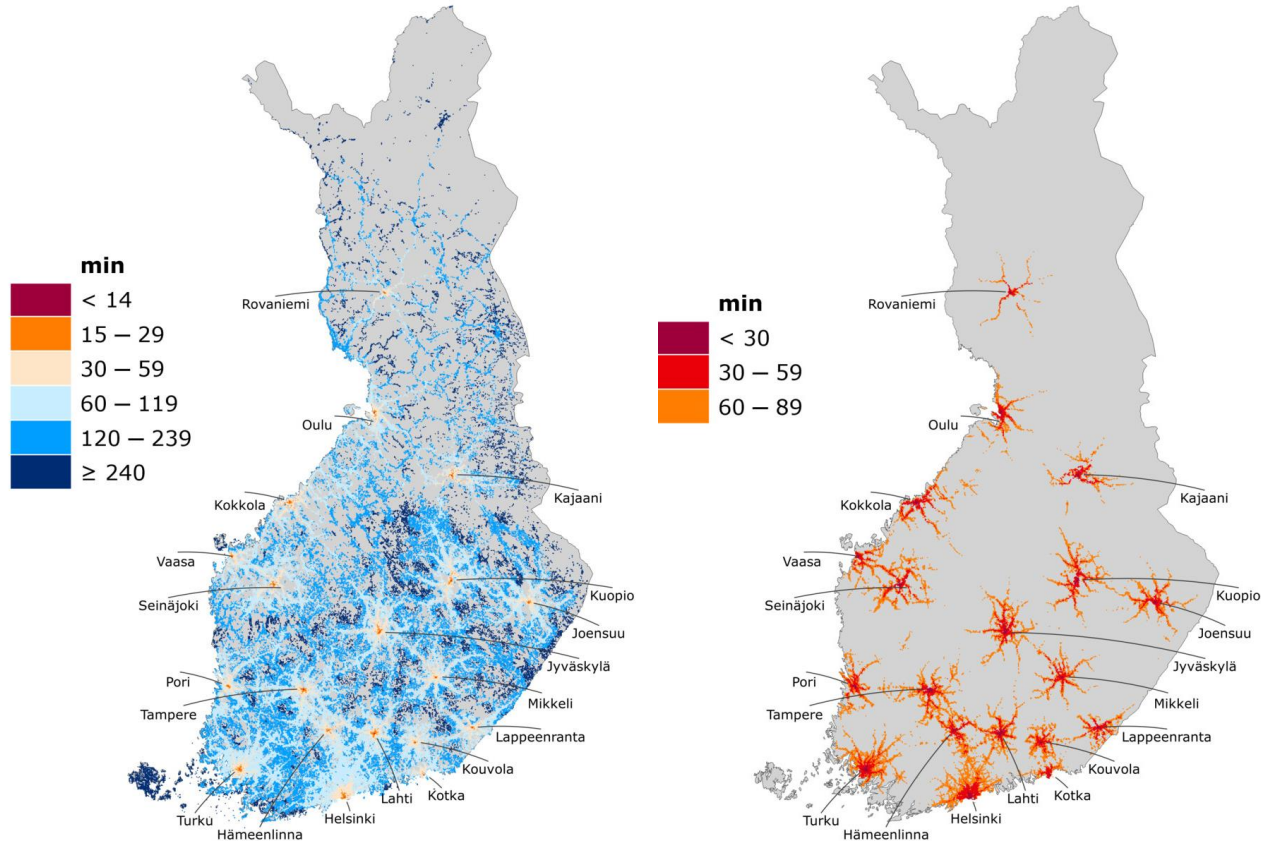
Suomessa on EU-jäsenmaiden vertailussa suurin kuilu huippunopean netin saatavuudessa koko maan ja maaseutualueiden välillä (EU DESI 2022).

Tietoliikenneverkkojen muutoksissa (3G-matkaviestinverkkojen sulkeminen) on vaikutuksia kohdistunut erityisesti harvaan asutuille alueille Itä-Suomessa. Traficom on selvittänyt palvelujen saatavuutta ja ongelmia ratkotaan yhteistyössä markkinatoimijoiden kanssa ([Traficom 12.12.2023](#)).

Suomessa on yleispalveluksi katsotaan laajakaistaliittymä, jonka saapuvan liikenteen nopeus on 5 Mbit/s (minimi 3,5 Mbit/s ja normaalinopeus 4,5 Mbit/s). Yleispalvelun osalta riittää, että laajakaistat tai puhelinliittymä toimii yhdessä pisteessä kotona (tai yrityksen toimipaikassa).

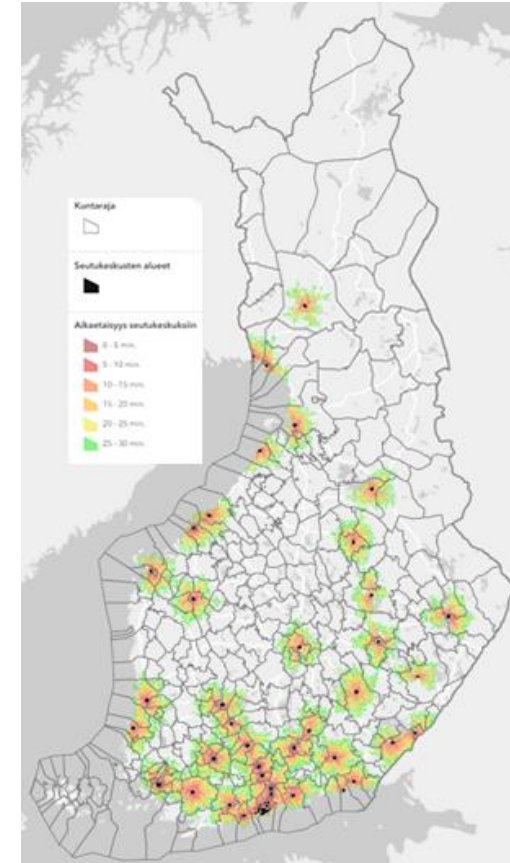
Laajakaistan
verkkoliittymiseen

Alueellisia saavutettavuustarkasteluja

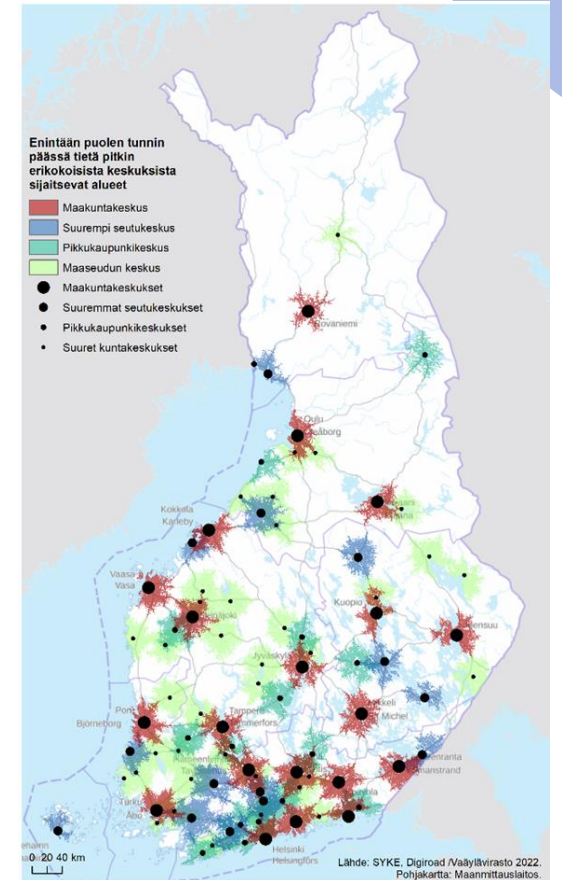

Väestöstä 67 % voi saavuttaa lähimmän maakuntakeskuksen tai muun yli 50 000 asukkaan keskuksen alle puolessa tunnissa henkilöautolla. Kaikkiaan 90 % väestöstä saavuttaa henkilöautolla lähimmän maakuntakeskuksen alle tunnin matka-ajalla.

1. vasemmalta: Matka-aika lähimpään maakuntakeskukseen joukkoliikenteellä (min).
2. vasemmalta: Alueet, joilla matka-aika maakuntakeskuksiin joukkoliikenteellä on alle 30 min, 30-59 min ja 60-89 min. Lähde: Traficom.

Yllä: Yli 15 000 asukkaan seutukeskuksen saavutettavuus aikaetäisyytenä tietä pitkin. Lähde: Digiroad/ Liikennevirasto, MML, Syke, ELY-keskukset. Syke 2024.

Yllä: Enintään puolen tunnin päässä tietä pitkin erikokoisista keskuksista sijaitsevat alueet. Monet keskukset supistuvat, mutta osa menestyy monipaikkaisuuden, asumisen ja matkailun ansiosta. Lähde: SYKE, Digiroad/Väylävirasto 2022. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

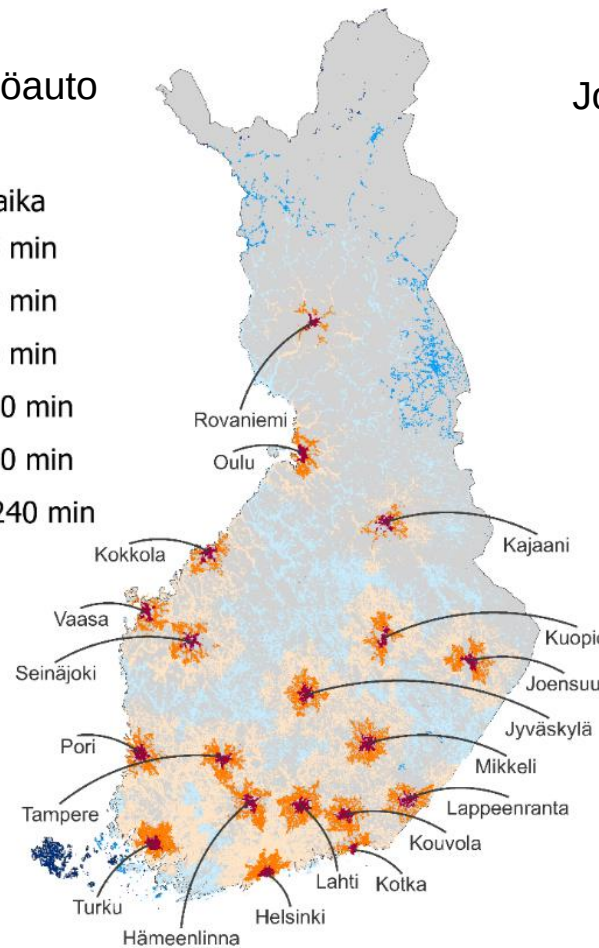
Alueelliset saavutettavuusanalyysit (maakuntakeskukset)

- Alueiden sisäinen saavutettavuus henkilöautolla hyvällä tasolla, joukkoliikenteellä parannettavaa
- Yrityksille saavutettavuus on tärkeää, liittyy merkittäviin sijaintitekijöihin ja alueelliseen kilpailukykyyn
- Suomen kansainvälinen saavutettavuus on heikentynyt Venäjän hyökkäyssodan myötä
- Logistiikan tehokkuus ja laatu on kansainvälisesti vertailtuna korkea

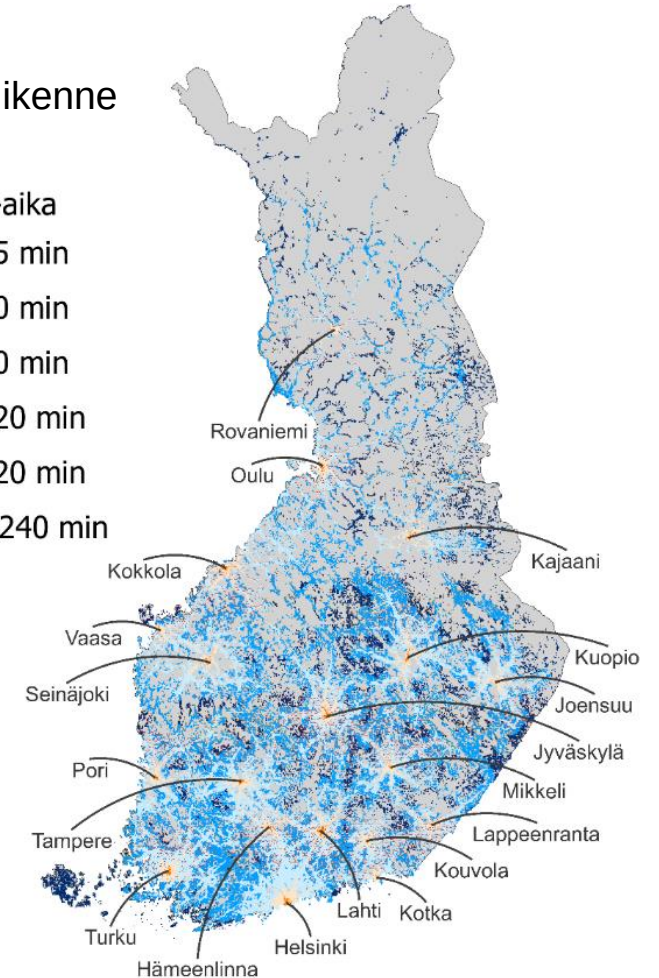
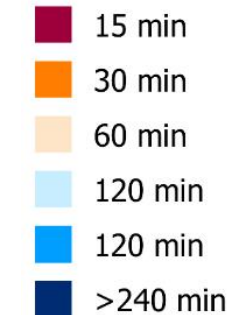
Henkilöauto

Matka-aika

Joukkoliikenne

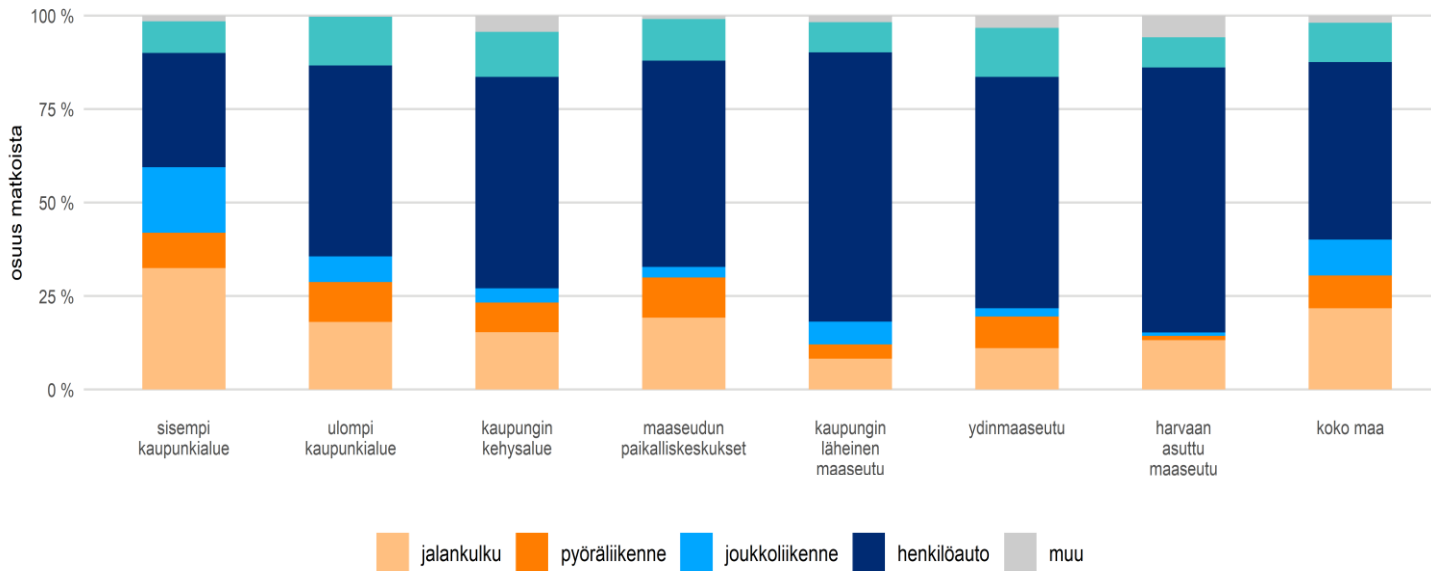
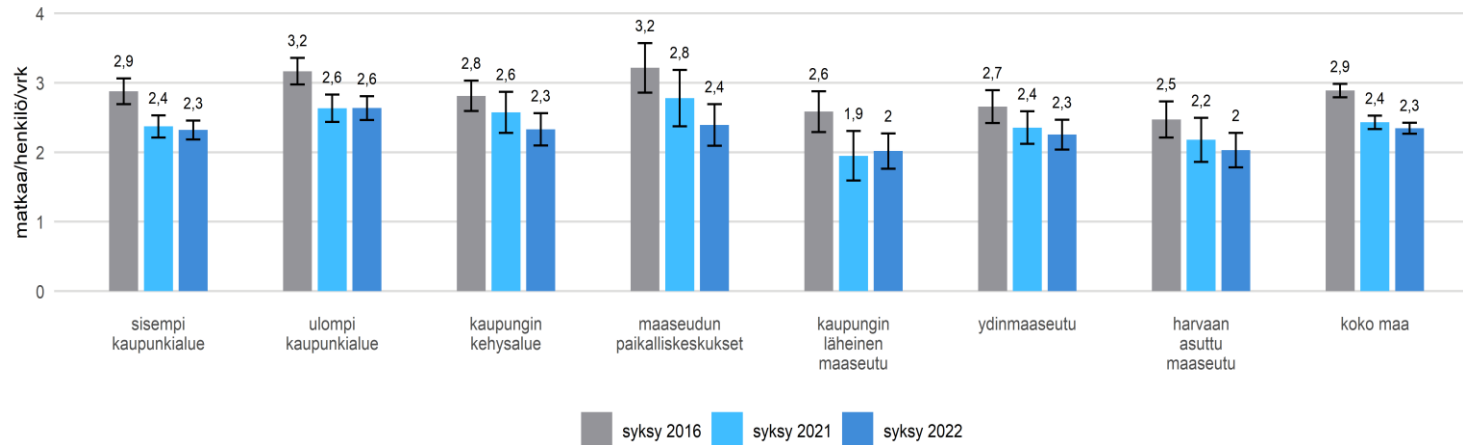
Matka-aika

Matka-aika lähimpään maakuntakeskukseen autolla ja joukkoliikenteellä 2022

Lisätietoja: <https://tieto.traficom.fi/fi/liikenne/liikennejarjestelma/saavutettavuuden-tilannekuva>

Kestävä liikenne ja liikkuminen erilaisilla alueilla

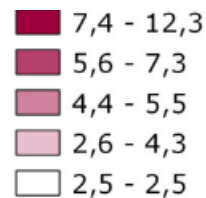
- Eniten matkoja syksyllä 2022 tehtiin ulommalla kaupunkialueella (2,6 matkaa/hlö/vrk) ja vähiten kaupunkien läheisellä sekä harvaan asutulla maaseudulla (2,0 matkaa/hlö/vrk).
- Ydinmaaseudulla asuvien matkasuorite oli korkein, 46 km/hlö/vrk, kun taas sisemmällä kaupunkialueilla liikkuvat vain 26 km/hlö/vrk.
- Sisemmällä kaupunkialueilla matkoista 58 % matkoista tehtiin kävellen, pyörällä tai joukkoliikenteellä.
- Kaupungin läheisellä maaseudulla, ydinmaaseudulla sekä harvaan asutulla maaseudulla henkilöautolla kuljettajana tai matkustajana tehtyjen matkojen osuus oli yli 75 %.
- Sisemmällä kaupunkialueella 32 % matkasuoritteesta tehtiin kävellen, polkupyörällä ja joukkoliikenteellä. Vastaava osuus ydinmaaseudulla ja harvaan asutulla maaseudulla oli noin 5 %.
- Työ-, koulutus- ja opiskelumatkojen lisäksi vapaa-ajan matkoilla on suuri merkitys liikkumisessa.
- Liikenteen kustannukset ja päästöt jakautuvat kaup-
maas-luokituksen alueilla ja eri tulotasojen
kotitalouksilla eri tavalla (AEI-raportti, Ahonen ym.
2022).
 - Isotuloiset ajavat enemmän kuin pienituloiset. Maaseutualueilla ajetaan enemmän kuin kaupunkialueilla.

Vaihtoehtoisten käyttövoimien osuus henkilöautokannasta kasvussa – suuria alueellisia eroja

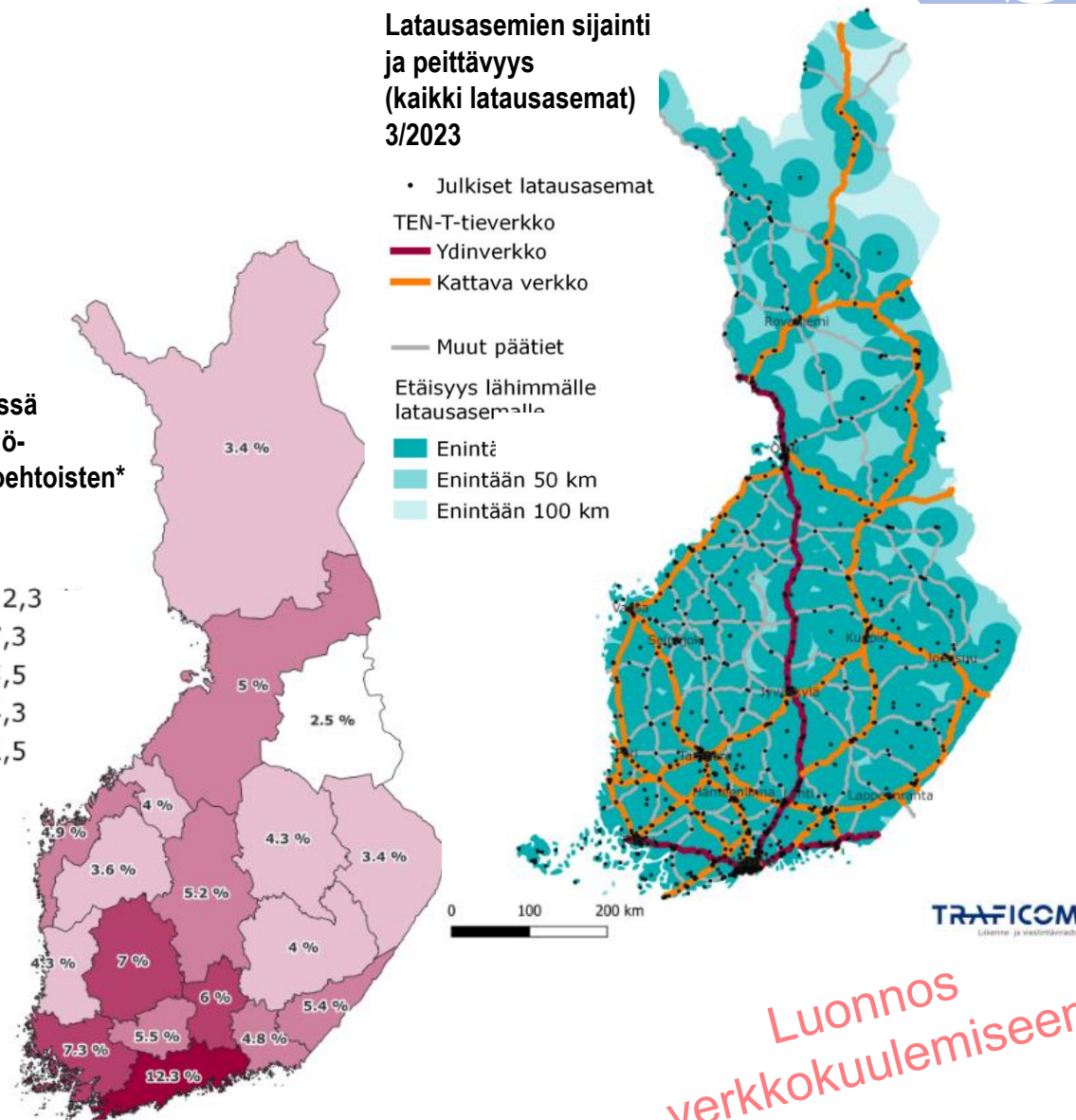

- Suomessa oli kesäkuun 2023 lopussa liikennekäytössä yli 2,7 miljoonaa henkilöautoa, joista 7,1 % toimi vaihtoehtoisilla käyttövoimilla (kasvua edellisvuodesta 2 %). Erityisesti täyssähköautojen määrä on kasvanut vuodessa jopa 93 %.
- Ensirekisteröidyissä henkilöautoissa vaihtoehtoisten käyttövoimien osuus on ensimmäistä kertaa noussut fossiilisten polttoaineiden osuutta suuremmaksi.
- Tammi-kesäkuussa 2023 ensirekisteröidyistä henkilöautoista noin 52 % toimi vaihtoehtoisilla polttoaineilla (33 % täyssähköisiä, 19 % ladattavia hybridejä). Fossiilisilla polttoaineilla toimivia henkilöautoja rekisteröitiin noin 48 % (42 % bensiini, 6 % diesel).
- Huom. Pienillä kunnilla (=Alle 10 000 as) eniten haasteita täyttää puhtaiden ajoneuvojen hankintatavoitteita. Pienissä kunnissa voidaan myös saada 0-1 tarjousta tarjouspyyntöihin.**

Liikennekäytössä olevista henkilö-autoista vaihtoehtoisten* käyttövoimien osuus 6/2023

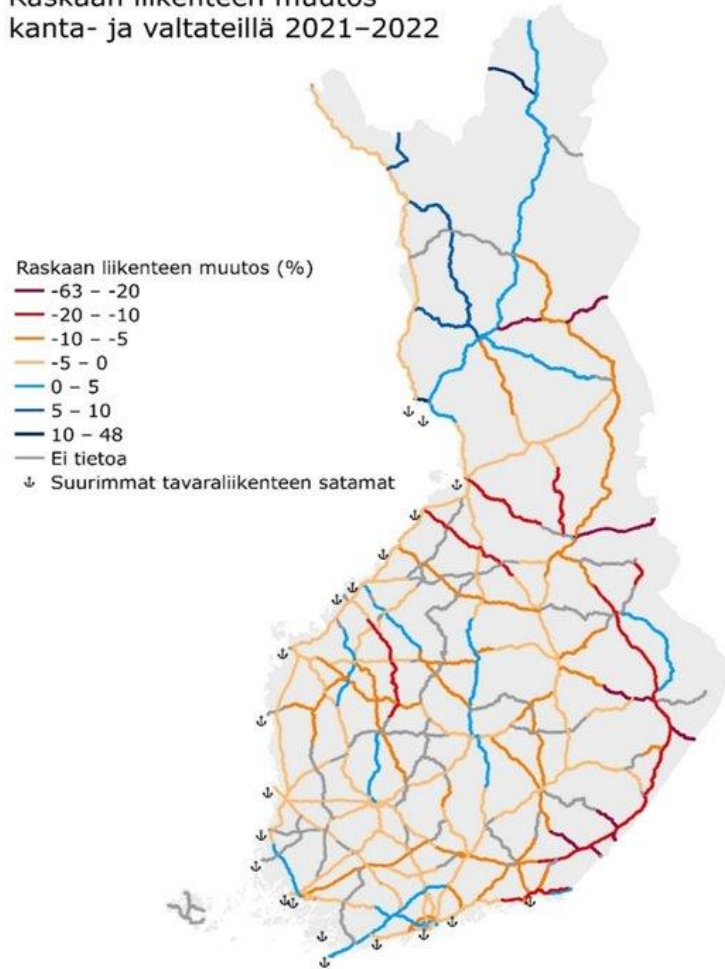
*sähkö,
kaasu, etanoli
ja vety

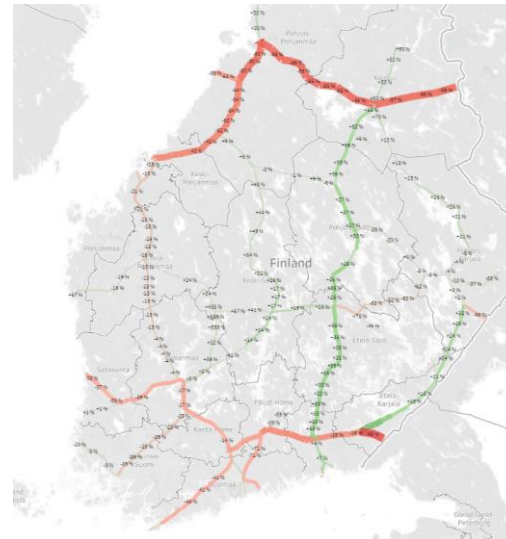
Kuljetusreitit ovat muuttuneet

Raskaan liikenteen muutos
kanta- ja valtateillä 2021–2022

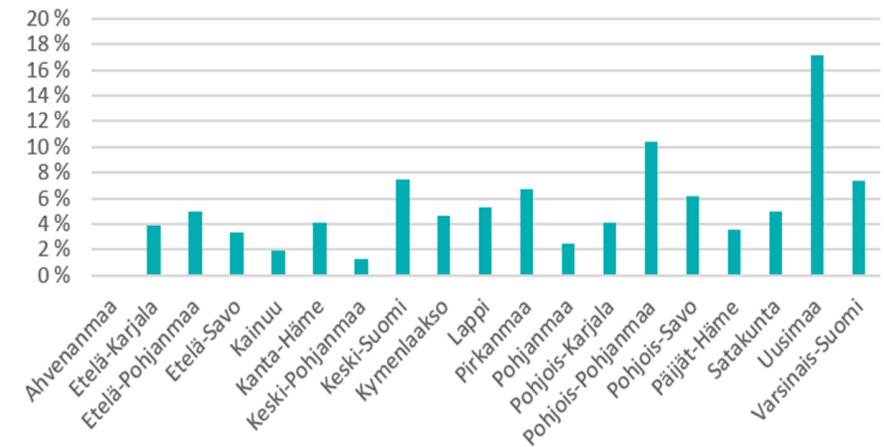

- Raskaan liikenteen tiekuljetukset sekä rautatiekuljetukset ovat reitittyneet Venäjän hyökkäyssodan jälkeen uusiksi
- Kuljetussuoritteista Uudenmaan osuus on n. viidesosa kaikista.

Rautateiden tavaraliikennemuutokset (bruttotonnia)
syys-joulukuusta 2021 syys-joulukuuhun 2022.
Vihreä=kasvu, punainen=lasku.

Maakunnan osuus kaikista kuljetussuoritteista
(keskiarvo vuosilta 2020-2022)

Lähde: <https://tieto.traficom.fi/fi/tilastot/tiekuljetusten-kuljetusmaarat>, Maailmanpoliittisen tilanteen vaikutuksia liikennejärjestelmään | Tieto Traficom

Luonnos
verkkokuulemiseen

Kiitos!

Lämmin kiitos osallistumisesta laajan tilannekuvan luonnoksen verkkokuulemiseen.

Huomioita ja havaintoja voi antaa otakantaa.fi – palvelussa 13.6.-15.8. välisenä aikana.

Lopullinen tilannekuva ja analyysit julkistetaan loppuvuodesta 2024.

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET